

OUWEGEM PASTORIETUIN

EINDVERSLAG

INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKING VOOR STREEKONTWIKKELING IN
ZUID-OOST-VLAANDEREN

GENTSESTEENWEG 1 B
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM
TEL 053 64 65 20

INFO@SO-LVA.BE
WWW.SO-LVA.BE

OUWEGEM PASTORIETUIN

EINDVERSLAG – 2021F156

SOLVA ARCHEOLOGIE RAPPORT 313

AUTEURS: ERIK VERBEKE

COLOFON

DOSSIERSAMENSTELLING

Erik Verbeke

PROJECT

Ouwegem Pastorietuin (eindverslag)

Projectcode:2021F156

Projectnaam: 17-OUW-OS

SOLVA Archeologierapport nr. 313

OPDRACHTHOUDER

SOLVA

Projectteam: Archeologie

Gentsesteenweg 1B

9520 Sint-Lievens-Houtem

Tel: 053/64 65 20

info@so-lva.be

BEWAARPLAATS ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE

Erkend onroerend erfgoeddepot SOLVA archeologisch depot

p/a Industrielaan 25b

9320 EREMBODEGEM

Tel: 053/64 65 36

archeologie@so-lva.be

WETTELIJK DEPOTNUMMER

D/2025/12.857/1

COPYRIGHT

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van **SOLVA**.

Alle foto's, tenzij anders vermeld: © **SOLVA**

INHOUDSTAFEL

00	DANKWOORD EN INLEIDING	15
01	BESCHRIJVEND GEDEELTE	21
1.1.	ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	23
1.2.	SAMENVATTING VAN HET ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK EN DE RESULTATEN	26
1.3.	DE ONDERZOEKSOPDRACHT	27
1.3.1.	VRAAGSTELLING	27
1.3.2.	DE RANDVOORWAARDEN	27
1.3.3.	BESCHRIJVING GEPLANDE WERKEN	27
1.4.	WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN DE OPGRAVING	29
1.4.1.	MOTIVERING VAN DE ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODE EN -TECHNIEKEN	29
1.4.1.1.	OPGRAVINGSSTRATEGIE	29
1.4.1.2.	METHODEN EN TECHNIEKEN	31
1.4.2.	BESCHRIJVING VAN DE ORGANISATIE VAN DE OPGRAVING	33
1.4.3.	BESCHRIJVING VAN HET GEBRUIKTE MATERIAAL	33
1.4.4.	BESCHRIJVING EN MOTIVERING VAN EVENTUELE AFWIJKENDE METHODIEK EN VAN EVENTUELE BIJSTELLINGEN VAN DE OORSPRONKELIJKE STRATEGIE	33
1.4.5.	MOTIVATIE VAN DE KEUZE TEN AANZIEN VAN DE SELECTIE VAN VONDSTEN	33
1.4.6.	MOTIVATIE VAN DE KEUZE TEN AANZIEN VAN DE STAALNAME	33
1.4.7.	TEKSTUELE OMSCHRIJVING VAN DE INBRENG VAN SPECIALISTEN	34
1.4.8.	TEKSTUELE OMSCHRIJVING VAN DE ALGEMENE WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING DOOR PERSONEN DIE BUITEN HET PROJECT STONDEN	34
02	ASSESSMENTRAPPORT	37
2.1.	BESCHRIJVING VAN DE OBSERVATIES EN REGISTRATIES UIT HET ASSESSMENT	39
2.1.1.	ASSESSMENT VAN VONDSTEN	39
2.1.2.	ASSESSMENT VAN STALEN	39
2.1.3.	CONSERVATIE-ASSESSMENT	39
2.1.4.	ASSESSMENT VAN SPOREN, SPOORCOMBINATIES EN ARCHEOLOGISCHE STRUCTUREN EN ARCHEOLOGISCHE SITE	39
2.2.	TEKSTUELE BESCHRIJVING VAN HET POTENTIEEL VOOR WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK EN DE AARD DAARVAN, MET WAARDERING	40

2.3. TEKSTUELE BESCHRIJVING VAN HET UIT TE VOEREN ONDERZOEK	40
2.3.1. TE BEANTWOORDEN ONDERZOEKSVRAGEN	40
2.3.2. STRATEGIE VOOR DE VERWERKING	41
2.3.3. CONSERVATIESTRATEGIE	41
2.3.4. ONDERZOEKSVRAGEN VOOR VERVOLGONDERZOEK	41
03 INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	43
3.1. BESCHRIJVING VAN HET KADER VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	45
3.1.1. BESCHRIJVING VAN DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	46
3.1.1.1. FYSISCH-GEOGRAFISCHE SITUERING	48
3.1.1.2. GRONDGEBRUIK	53
3.1.2. HISTORISCH KADER	54
3.1.2.1. HISTORISCH EN TOPONYMISCH KADER	54
3.1.2.2. INVENTARIS ONROEREND ERFGOED	55
3.1.2.3. HISTORISCH-CARTOGRAFISCHE DOCUMENTEN	56
3.1.2.3.1. JACQUES HORENBULT – KAART VAN HET LAND VAN AALST (1596/1619)	56
3.1.2.3.2. VILLARETKAART (1745 – 1748)	56
3.1.2.3.3. JOZEF JOHAN FRANS FERRARIS – KABINETSKAART DER OOSTENRIJKSE NEDERLANDEN EN HET PRINSBISDOM LUIK (1771-1778)	58
3.1.2.3.4. PRIMITIEF KADASTER - OUWEGEM (1830-1833)	59
3.1.2.3.5. ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1841)	59
3.1.2.3.6. PHILIPPE VANDERMAELEN - CARTES TOPOGRAPHIQUES DE LA BELGIQUE (1846-1854)	60
3.1.2.3.7. PHILIPPE CHRÉTIEN POPP - ATLAS CADASTRAL PARCELLAIRE DE LA BELGIQUE (1842-1879)	61
3.1.2.3.8. RECENTE LUCHTFOTO'S	61
3.1.3. HET ARCHEOLOGISCH KADER	64
3.2. BESCHRIJVING VAN DE BODEMS EN ANDERE COMPLEXEN VAN AARDKUNDIGE EENHEDEN	65
3.2.1. GENESE VAN DE BODEMS OF ANDERE COMPLEXEN VAN AARDKUNDIGE EENHEDEN	65
3.2.1.1. CARTOGRAFISCHE GEGEVENS	65
3.2.1.2. TERREINGEGEVENS	66
3.2.2. BEWARING VAN DE BODEMS OF ANDERE COMPLEXEN VAN AARDKUNDIGE EENHEDEN	68
3.2.3. EFFECTEN VAN DE AANWEZIGE BODEMS EN SEDIMENTEN OP DE BEWARING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE EN DE ARCHEOLOGISCHE ARTEFACTEN DAARBINNEN	70
3.2.4. REFERENTIE AAN GELIJKAARDIGE BODEMS EN ANDERE COMPLEXEN VAN AARDKUNDIGE EENHEDEN OP GEKENDE ARCHEOLOGISCHE SITES	70

3.3. BESCHRIJVING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE AAN DE HAND VAN HET SPORENBESTAND OF DE VONDSTENSPREIDING	71
3.3.1. ANALYSE VAN DE OPBOUW VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	71
3.3.1.1. BESCHRIJVING VAN DE WIJZE WAAROP DE ARCHEOLOGISCHE SITE ZICH AAN HET HUIDIGE OPPERVLAK MANIFESTEERT	71
3.3.1.2. BESCHRIJVING VAN DE STRATIGRAFISCHE OPBOUW VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	71
3.3.1.3. GEMIDDELDE DIEPTE VAN DE WAARGENOMEN ARCHEOLOGISCHE NIVEAUS TEN OPZICHTE VAN DE TWEEDE ALGEMENE WATERPASSING EN HET MAAIVELD	72
3.3.2. ANALYSE VAN ARCHEOLOGISCHE STRUCTUREN, SPOORCATEGORIEËN, SPOORCOMBINATIES EN INDIVIDUELE SPOREN	72
3.3.2.1. NIET GEFASEERDE ALLESPORENKAART (VOOR SITES ZONDER COMPLEXE VERTICALE STRATIGRAFIE)	72
3.3.2.2. WEERGAVE VERSCHILLENDE FASES	72
3.3.2.3. TEKSTUELE BESCHRIJVING EN INTERPRETATIE VAN HET SPORENBESTAND	72
3.3.2.3.1. KAROLINGISCHE PERIODE (VROEGE MIDDELEEUWEN)	73
3.3.2.3.2. VOLLE MIDDELEEUWEN	84
3.3.2.3.2.1. DE ERFBEGRENZING (ENCLOSURE)	85
3.3.2.3.2.2. CONTEXTEN BINNEN DE ERFBEGRENZING	93
3.3.2.3.2.3. CONTEXTEN AAN OF NET BUITEN DE NOORDGRENS VAN HET ERF	98
3.3.2.3.2.4. VERSPREIDE CONTEXTEN TEN OOSTEN VAN HET ERF	102
3.3.2.3.3. LATE MIDDELEEUWEN	106
3.3.2.3.4. POSTMIDDELEEUWEN	114
3.4. BESCHRIJVING VAN HET BESTAND AAN CULTURELE VONDSTEN EN NATUURWETENSCHAPPELIJKE VONDSTEN	141
3.4.1. BESCHRIJVING VAN DE ANALYSEMETHODEN EN -TECHNIEKEN	141
3.4.2. BESCHRIJVING VAN DE UITWERKINGSMETHODEN	141
3.4.3. BESCHRIJVING VAN DE VONDSTEN	141
3.4.4. BESCHRIJVING EN ANALYSE VAN DE VONDSTCATEGORIEËN	141
3.4.5. ANALYSE VAN DE TYPOLOGISCHE, CHRONOLOGISCHE EN RUIMTELIJKE INDELING VONDSTEN	141
3.5. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	142
3.5.1. RELATIEVE DATERING OP BASIS VAN HET SPORENBESTAND EN VONDSTENBESTAND	142
3.5.2. ABSOLUTE DATERING OP BASIS VAN VONDSTEN	142
3.5.3. ABSOLUTE DATERING OP BASIS VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE DATERINGSTECHNIEKEN	142
3.5.4. ABSOLUTE DATERING OP BASIS VAN HISTORISCHE BRONNEN	142
3.5.5. TAFONOMISCHE OPBOUW EN FORMATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	142

3.6. SYNTHESE VAN DE KENNIS OVER DE ARCHEOLOGISCHE SITE	142
3.6.1. GEMOTIVEERDE INTERPRETATIE VAN DE VONDSTEN, VONDSTECATEGORIEËN, SPOREN, SPOORCOMBINATIES, SPOORCATEGORIEËN, ARCHEOLOGISCHE STRUCTUREN, EN ACTIVITEITENZONES	142
3.6.2. BEVINDINGEN TEN OPZICHTE VAN DE RESULTATEN VAN EERDER UITGEVOERD ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK	143
3.6.3. GEMOTIVEERDE VERWACHTING TEN AANZIEN VAN DE AANWEZIGHEID EN AARD VAN ARCHEOLOGISCH ERFGOED	144
3.6.4. BELANG EN DE BETEKENIS VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE BINNEN DE BESTAANDE KENNIS	145
3.6.5. AFBAKENING VAN ZONES WAAR GEEN ARCHEOLOGISCH ERFGOED AANWEZIG IS	145
3.7. DE ONDERZOEKSVRAGEN EN ONDERZOEKSDOELEN BEANTWOORD	145
3.8. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK (GERICHT OP GESPECIALISEERD PUBLIEK)	148
3.9. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK (GERICHT OP NIET-GESPECIALISEERD PUBLIEK)	150
04 BIBLIOGRAFIE	155
4.1. LITERATUUR	157
05 BIJLAGEN	159
5.1. BIJLAGE 1: LIJSTEN	161
5.2. BIJLAGE 2: FOTO'S, PLANNEN EN TEKENINGEN	162
5.3. BIJLAGE 3: RAPPORT ¹⁴ C DATERING	162
5.4. BIJLAGE 4: ONTWERPPLANNEN	162
5.5. BIJLAGE 5: ALLESPORENPLAN GPL A MET INTERPRETATIE	162
5.6. BIJLAGE 6: ALLESPORENPLAN GPL B MET INTERPRETATIE	162
5.7. BIJLAGE 7: ALLESPORENPLAN GPL C MET INTERPRETATIE	162
5.8. BIJLAGE 8: ALLESPORENPLAN KAROLINGISCHE PERIODE	163
5.9. BIJLAGE 9: ALLESPORENPLAN VOLLE MIDDELEEUWEN	163
5.10. BIJLAGE 10: ALLESPORENPLAN LATE MIDDELEEUWEN	163
5.11. BIJLAGE 11: ALLESPORENPLAN POSTMIDDELEEUWEN	163

LIJST VAN FIGUREN

Fig. 1. Weergave van het oorspronkelijke plangebied op de kadasterkaart.	24
Fig. 2. Weergave van het oorspronkelijke plangebied op de topografische kaart 1:2.000 (1996).	24
Fig. 3. Uitgezoomde weergave van het oorspronkelijke projectgebied op de topografische kaart 1:10.000 (1996).	25
Fig. 4. Projectie van de aangetroffen sporen op het kadasterplan.	25
Fig. 5. Projectie van de aangetroffen sporen op de bouwplannen.	26
Fig. 6. Weergave van de geplande bodemingrepen (geel), de proefsleuf, het oorspronkelijke plangebied voor het vervolgonderzoek en de effectieve werkput van de opgraving.	29
Fig. 7. Situering van het projectgebied op de bodemkaart (aangegeven met ster). Blauw: zandstreek, geel: zandleemstreek, rood: leemstreek.	45
Fig. 8. Situering van het projectgebied op het Gewestplan.	46
Fig. 9. De Quartair geologische profieltypekaart.	47
Fig. 10. De Tertiair geologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied.	48
Fig. 11. Hoogtekaart met ligging van het projectgebied in de Scheldevallei.	48
Fig. 12. Hoogtekaart met ligging van het projectgebied in de Scheldevallei in 2,5D met verticale overdrijving factor 8.	49
Fig. 13. Hoogtemodel van het terrein.	49
Fig. 14. Hoogtemodel van het terrein in 2,5D met verticale overdrijving factor 6.	50
Fig. 15. Gedetailleerd hoogtemodel van het projectgebied. De locatie van de hoogteprofielen (zie Figuur 17) is aangeduid met zwarte lijnen.	50
Fig. 16. Gedetailleerd hoogtemodel van het projectgebied in 2,5D met verticale overdrijving factor 4. De locatie van de hoogteprofielen (zie Figuur 17) is aangeduid met zwarte lijnen.	51
Fig. 17. Hoogteprofielen van noord naar zuid (boven) en west naar oost (onderaan).	51
Fig. 18. De bodemtypekaart met de positie van het desbetreffende projectgebied.	52
Fig. 19. Bodemassociatiekaart van het projectgebied.	52
Fig. 20. De bodemerosiekaart.	53
Fig. 21. De bodembedekkingskaart.	53
Fig. 22. De bodemgebruikskaart.	54
Fig. 23. Vastgestelde inventaris bouwkundig erfgoed met aanduiding van het projectgebied.	55
Fig. 24. Kaart van Horenbault met het dorpscentrum van Ouwegem en omgeving (© Parijs, Bibliothèque national de France, Cartes et plans, Rés. Ge AA. 817).	57
Fig. 25. Kaart van Villaret met aanduiding van het projectgebied.	57
Fig. 26. Kaart van Ferraris met aanduiding van het projectgebied.	58
Fig. 27. Detail van de Ferrariskaart (1771-1778) met aanduiding van het onderzoeksgebied.	58
Fig. 28. Uitsnede uit het primitief kadaster (1830-1833) (NGI, geraadpleegd via Cartesius).	59
Fig. 29. Afbakening van het onderzoeksgebied op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1841).	60
Fig. 30. Detail van Vandermaelenkaart uit 1846-1854 met aanduiding van het onderzoeksgebied (AGIV, geraadpleegd via WMS).	60
Fig. 31. Detail van het kadasterplan van Popp (1842-1879) met afbakening van het onderzoeksgebied.	61
Fig. 32. Orthofoto uit 1971 ter hoogte van het projectgebied.	61
Fig. 33. Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het projectgebied.	62
Fig. 34. Luchtfoto uit 2000-2003 met aanduiding van het projectgebied.	62
Fig. 35. Luchtfoto uit 2012 met aanduiding van het projectgebied.	63
Fig. 36. Luchtfoto uit 2019 met aanduiding van het projectgebied.	63
Fig. 37. Luchtfoto uit 2021 met aanduiding van het projectgebied.	64
Fig. 38. CAI met aanduiding van het projectgebied.	64
Fig. 39. Foto en tekening van Profiel 4AB.	66
Fig. 40. Allesporenplan met weergave van de sporen uit de Karolingische periode.	74
Fig. 41. Randfragmenten van Karolingische gedraaide kogelpotten uit C. I-45 en C. I-177 en van een Karolingisch handgevormde kogelpot uit C. I-93.	77
Fig. 42. Foto en tekening van coupe AB op C. I-128.	77
Fig. 43. Randfragment van een Karolingisch handgevormde kogelpot (1) en van een lokaal handgevormde kogelpot (2).	78
Fig. 44. Foto en tekening van coupe AB op contexten I-105, I-106, I-107 en I-170.	78
Fig. 45. Randfragment van een Karolingische handgevormde kogelpot uit C. I-107.	78
Fig. 46. Foto en tekening van coupe CD op C. I-25.	79
Fig. 47. Foto's en tekeningen van coupes CE en MN op C. I-138 en C. I-173. De foto van coupe MN bestaat uit een samenstelling van drie foto's.	80
Fig. 48. Foto en tekening van coupe CD op C. I-25.	81
Fig. 49. Randfragment van een Karolingisch handgevormde kogelpotten uit C. I-173 en C. I-176.	81
Fig. 50. Foto's en tekeningen van coupe AB op C. I-118 en C. I-159 en coupe GH op C. I-118.	82
Fig. 51. Foto en tekening van coupe CD op C. I-137.	82
Fig. 52. Foto en tekening van coupe AB op C. I-150.	83
Fig. 53. Foto en tekening van coupe AB op C. I-147.	83
Fig. 54. Allesporenplan met weergave van de sporen die (nagenoeg volledig) in de volle middeleeuwen te dateren zijn.	86
Fig. 55. Foto's en tekeningen van profiel 3AB en coupe EF op C. I-68 en C. I-110. Voor de andere coupes op C. I-68 zie 3.3.2.3.1.	88
Fig. 56. Foto en tekening van coupe AB op C. I-153.	88
Fig. 57. Randfragmenten van Karolingische gedraaide en handgevormde kogelpotten, een randfragment van een lokaal gedraaide tuitpot (intrusief) ... uit C. I-68.	90
Fig. 58. Foto en tekening van coupe AB op C. I-153.	91
Fig. 59. Foto's en tekeningen van coupes AB op kuilen C. I-108, C. I-120, C. I-123, C. I-132 met C. I-133, C. I-139 en C. I-140.	94
Fig. 60. Foto's en tekening van C. I-123 en C. I-165 op GPL B en in coupe CE.	94
Fig. 61. Randfragment type L1C van een handgevormde kogelpot die bijgedraaid is.	94
Fig. 62. Foto en figuur van coupe AB op C. I-156.	95
Fig. 63. Foto's en tekening van C. I-122 op GPL B en in coupe AB.	96
Fig. 64. Foto en tekening van coupe AB op C. I-126.	97
Fig. 65. Foto en tekening van coupe AB op C. I-135 en C. I-136.	97
Fig. 66. Foto's en tekeningen van coupes AB op C. I-152 en C. I-95.	98
Fig. 67. Foto's en tekeningen van coupes op contexten I-97, I-98, I-99, I-101 en I-102.	99

Fig. 68. Foto's en tekeningen van de coupes op C. I-96 en C. I-104. Van deze laatste wordt ook een foto getoond op GPL C, na het plaatsen van coupe CD.	100
Fig. 69. 3D scan en tekening van het randfragment met draperiedecor uit C. I-38.	101
Fig. 70. Foto en tekening van coupe AB op C. I-19.	102
Fig. 72. Foto's en tekeningen van coupe IJ op C. I-42 en coupes AB op C. I-113 en C. I-117.	103
Fig. 71. Foto en figuur van coupe AB op C. I-145.	103
Fig. 73. Foto's en tekeningen van coupe CD op C. I-22 en coupe AB op C. I-44.	104
Fig. 74. Foto's en tekeningen coupes AB op C. I-21 en C. I-50.	105
Fig. 75. Foto's en tekeningen van coupes AB op C. I-27 en C. I-37.	106
Fig. 76. Randfragment van een kogelpot in gedraaid grijs aardewerk (1) en een rand- en halsfragment van een kan of kruik in vroeg-rood aardewerk (2) uit C. I-37.	107
Fig. 77. Allesporenplan met weergave van de sporen die (nagenoeg volledig) in de late middeleeuwen te dateren zijn.	108
Fig. 78. Foto en tekening van coupe AB op C. I-43.	110
Fig. 79. Foto's en tekeningen van coupe AB en coupe CD op C. I-92. Voor coupe AB en CD op C. I-39: zie Figuur 67 en Figuur 68.	110
Fig. 80. Randfragment type L68b van een kan/kruik in gedraaid vroeg-rood aardewerk (1) en (rand)fragmenten van een voorraadpot- of kom met duimindrukken (2) uit C. I-39.	111
Fig. 82. Randfragment met duimindrukken (draperiedecor) van een gedraaide grijze voorraadkom uit C. I-205.	114
Fig. 81. Randfragment van een grape type A196 uit C. I-2.	114
Fig. 83. Allesporenplan met weergave van de sporen die (nagenoeg volledig) in de postmiddeleeuwen te dateren zijn.	116
Fig. 84. Foto's en tekeningen van enkele voorbeelden van dit soort kuilen: coupes AB op contexten I-13, I-58 met I-59, I-60 en I-194.	118
Fig. 85. Foto en tekening van coupe AB op C. I-18.	119
Fig. 86. Foto en tekening van coupe AB op C. I-49.	119
Fig. 87. Foto's en tekeningen van coupes AB op C. I-63, C. I-64 en C. I-196.	120
Fig. 88. Foto's en tekeningen van coupes CD op C. I-7 en C. I-46 en coupe AB op C. I-14.	121
Fig. 89. Foto's en tekeningen van coupes AB op C. I-5, C. I-56, C. I-85 en C. I-87 en coupe KL op C. I-54.	121
Fig. 90. Een handgevormde kogelpot met donkere kern van het type Verhaeghe A en een bord, pan, drie kachelpannen of kommen en een deksel in lokaal gedraaid aardewerk uit C. I-14.	129
Fig. 91. Een pan, steelkom met vlakke bodem en volle zwaluwstaartsteel, teil en lollepot in lokaal gedraaid rood aardewerk, een pispot in faience, ... en een bord in porselein uit C. I-56.	130
Fig. 92. Foto's en tekeningen van coupes AB op C. I-186 en C. I-189 en coupe CD op C. I-199.	132
Fig. 93. Foto's en tekeningen van coupes CD, EF en GH op C. I-1, C. I-71 en C. I-72.	134
Fig. 94. Foto en tekening van coupe CD op S. I-29.	137

LIJST VAN AFBEELDINGEN

Afb. 1. Foto's van de aanleg sleuf voor de berlinerwand tijdens de aanleg (links) en de berlinerwand na plaatsing (rechts).	30
Afb. 2. Detail van profiel 4AB met aanduiding van de horizonten.	67
Afb. 3. Coupe CD op C. I-39 en 104 met in de achtergrond rechts profiel 4AB. In de coupe zijn ook de E horizont en de Btx horizont met de fijne, compacte band klei aangegeven.	68
Afb. 4. Zicht vanuit het westen op GPL A. Op de voorgrond ligt de donkere Ap2 horizont.	69
Afb. 5. Zicht vanuit het zuidoosten op GPL A. Op de voorgrond in de roestbruinoranje Btx horizont zichtbaar met duidelijke ploegsporen.	69
Afb. 6. Een wandfragment van Karolingisch grijs gedraaid aardewerk met een gladding in een kruispatroon op de schouder uit C. I-177.	76
Afb. 7. Foto van twee rijen spatelindrukken op een handgevormd fragment grijs aardewerk uit C. I-25.	79
Afb. 8. Zicht vanuit het zuiden op het westelijke deel van het projectgebied op GPL A. Greppel C. I-68 schemert doorheen de Ap2 horizont.	85
Afb. 9. Het westelijk deel van het projectgebied na afgraving van de Ap2 horizont tot GPL B.	85
Afb. 10. Wandfragmenten in Karolingisch grijs gedraaid aardewerk met een gladding van kruisende lijnen uit C. I-68.	91
Afb. 11. Wandfragmenten in Karolingisch grijs gedraaid aardewerk met een gladding van parallelle lijnen uit C. I-68.	91
Afb. 12. Een wetsteen met onregelmatige vorm uit C. I-123.	95
Afb. 13. Een wetsteen uit C. I-131.	95
Afb. 14. Detailfoto van C. I-72 op GPL B.	112
Afb. 15. Foto van het fragment hoogversierd rood met uitwendig vlakdekkend sliib.	112
Afb. 16. Enkele fragmenten van glazen flessen uit C. I-56. Rechtsboven het fragment met een geometrisch motief van gegraveerde lijnen.	123
Afb. 17. Assemblage van de meest complete aardewerkvormen uit C. I-7.	130
Afb. 18. Assemblage van de meest complete aardewerkvormen uit C. I-14.	130
Afb. 19. Een bord in Qianlong porselein met blauwe, oranje en gouden florale motieven uit C. I-54.	131
Afb. 20. Een bord in Kangxi porselein met blauwe florale en geometrische motieven uit C. I-54.	131
Afb. 21. Een bord in Kangxi porselein met blauwe, oranje en gouden versiering van flora en fauna uit C. I-56.	131
Afb. 22. Een kamerpot uit Westerwald steengoed met sgraffito en kobaltblauwe beschildering uit C. I-85.	131
Afb. 23. Zicht vanuit het zuidoosten op C. I-1 op GPL A.	133
Afb. 24. Zicht vanuit het oosten op S. I-29 op GPL A.	136
Afb. 25. Foto en tekening van coupe CD op S. I-29.	136
Afb. 26. Onderkaak van een kind met drie resterende tanden uit C. I-29.	139
Afb. 27. Zicht vanuit het zuidwesten op S. I-74 op GPL A.	139
Afb. 28. Zicht vanuit het westen op de oostelijke muur van S. I-74 na het uithalen van de puinige opvulling en licht verdiepen in de onderliggende (C. I-1).	140
Afb. 29. Zicht vanuit het zuidwesten op het profiel van C. I-82.	140

LIJST VAN TABELLEN

Tabel 1: Aardewerk uit kuilen C. I-45, 93, 130, 144 en 177.	76
Tabel 2: Aardewerk uit C. I-128.	77
Tabel 3: Materiaal uit C. I-105, C. I-106, C. I-107 en C. I-170.	79
Tabel 4: Aardewerk uit C. I-25 en C. I-138.	80
Tabel 5: Aardewerk uit C. I-173 en C. I-176.	81
Tabel 6: Aardewerk uit C. I-118.	82
Tabel 7: Aardewerk uit C. I-147.	84
Tabel 8: Materiaal uit C. I-68, m.u.v. het aardewerk.	90
Tabel 9: Aardewerk uit C. I-68, C. I-110 en C. I-153.	92
Tabel 10: Materiaal uit contexten I-108, I-120, I-123, I-132, I-139 en I-140.	95
Tabel 11: Wetsteen uit C. I-131.	96
Tabel 12: Aardewerk uit contexten I-122, I-126, I-133 en I-136.	98
Tabel 13: Aardewerk uit C. I-95.	99
Tabel 14: Aardewerk uit contexten I-96, I-97, I-98, I-99 en I-104.	101
Tabel 15: Aardewerk uit C. I-38 en C. I-100.	102
Tabel 16: Aardewerk uit C. I-19.	103
Tabel 17: Aardewerk uit C. I-111 en C. I-117.	104
Tabel 18: Aardewerk uit contexten I-22, I-23 en I-47.	104
Tabel 19: Aardewerk uit C. I-50.	105
Tabel 20: Aardewerk uit C. I-115.	105
Tabel 21: Aardewerk uit C. I-27 en C. I-37.	107
Tabel 22: Aardewerk uit C. I-43.	107
Tabel 23: Aardewerk uit C. I-39 en C. I-92.	111
Tabel 24: Aardewerk uit C. I-72.	113
Tabel 25: Aardewerk uit C. I-203 en C. I-205.	113
Tabel 26: Aardewerk uit C. I-2.	113
Tabel 27: Aardewerk uit C. I-71..	114
Tabel 28: Aardewerk uit contexten I-3, I-12, I-13, I-60, I-61, I-62, I-73, I-86, I-195 en I-197.	115
Tabel 29: Glas uit contexten I-13, I-61, I-62, I-86 en I-197.	118
Tabel 30: Aardewerk uit C. I-18.	119
Tabel 31: Bot en glas uit C. I-49.	119
Tabel 32: Organisch materiaal uit contexten I-7, I-46, I-54, I-56 en I-85.	122
Tabel 33: Keramisch bouwmateriaal en natuursteen uit C. I-46 en C. I-54.	122
Tabel 34: Metalen objecten uit C. I-5-, C. I-46, C. I-54 en C. I-56.	122
Tabel 35: Glas uit contexten I-5, I-7, I-14, I-46, I-54, I-56, I-85 en I-87.	124
Tabel 36: Aardewerk uit contexten I-5, I-7, I-14, I-46, I-54, I-56, I-85 en I-87.	126
Tabel 37: Aardewerk en glas uit C. I-189 en C. I-199.	133
Tabel 38: Materiaal uit C. I-1.	135
Tabel 39: Materiaal uit S. I-29.	138
Tabel 40: Aardewerk uit S. I-74.	140

00 | DANKWOORD EN INLEIDING

DANKWOORD

We wensen de gemeente Kruisem en de firma Vanmaercke NV te bedanken voor de vlotte samenwerking. Een speciaal woordje van dank verdienen Hans Van Nieuwenhuyze, Prof. Dr. Patrick Bultinck, Ann Verlaeckt, Pieter De Milt en Karel Ardaen. Zij kwamen op vrijwillige basis assisteren in functie van metaaldetectie.

INLEIDING

De gemeente Zingem wenst de recreatieomgeving ter hoogte van de Ouwegemstraat, ten noordwesten van de Sint-Jan-Baptistkerk, te vernieuwen. Het is een deel ingericht als park, op een ander deel liggen vier petanquebanen en het hofbolderslokaal. De ontworpen toestand omvat de aanleg van een buurthuis met verharding, de heraanleg van een petanquebaan, het verwijderen van twee andere banen, de aanleg van enkele wandelpaadjes in het park, het rooien van enkele bomen, de aanleg van groenzones, de aanleg van een parking en de verdere inbuizing van de Leefbeek.

Het bureauonderzoek toont aan dat het projectgebied landschappelijk een interessante positie inneemt, op een heuvelflank langs de Scheldevallei. Gegevens afkomstig van naburige percelen duiden op weinig erosie. Ook historisch betreft het een interessante situatie, gezien de ligging in de omgeving van de parochiekerk en de historische kern van Ouwegem. De oudste zekere vermelding van de Sint-Jan-Baptistkerk stamt uit 1123, maar de kerk zou mogelijks teruggaan tot de vroege middeleeuwen.

Het vooronderzoek op het terrein wees uit dat ter hoogte van het buurthuis archeologische sporen aanwezig zijn, voornamelijk uit de Karolingische en volmiddeleeuwse periode. Gezien de locatie van het onderzoeksgebied vlakbij het historisch centrum van Ouwegem, biedt deze site duidelijk onderzoekspotentieel met betrekking tot de dorpsgeschiedenis. De zone van het buurthuis werd weerhouden om verder te onderzoeken door middel van een opgraving. Dit rapport vormt het eindverslag van dit onderzoek.

01 | BESCHRIJVEND GEDEELTE

ONDERNEMING
VERBODEN TOEGANG
DOOR ONBEVEEGDEN
MAERCKE
IE GEM
056 / 68.81.92

1. BESCHRIJVEND GEDEELTE

1.1. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	
Projectcode:	2021F156
Sitecode:	17-OUW-OS
Wettelijk depotnummer:	D/2025/12.857/1
Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog:	SOLVA OE/ERK/Archeoloog/2015/00038
Locatie:	Oost-Vlaanderen, Zingem, Ouwegemstraat (Figuur 1, Figuur 2 en Figuur 3)
Bounding box:	punt 1: x= 95665.13, y= 178358.48 punt 2: x= 95697.97, y= 178328.36
Kadastrale gegevens:	Kruisem, 2de afdeling, Sectie A, 1195d en 1195e (Figuur 1)
Topografische kaart:	zie Figuur 2 en Figuur 3
Betrokken actoren en specialisten:	- Erkend archeoloog - veldwerkleider: Erik Verbeke - Archeologen: Ruben Pedé, Katleen Couchez en Arne De Graeve - Veldassistenten: Harry Bonnarens, Wim Vanrolleghem, Sami Belbachir - Vrijwilligers metaaldetectie: Hans Van Nieuwenhuyze, Prof. Dr. Patrick Bultinck, Ann Verlaeck, Pieter De Milt, Karel Ardaen - Specialisten aardewerk: Arne Verbrugge, Ruben Pedé, Wouter De Maeyer en Dr. Koen De Grootte. - Specialist glas: Dr. Davy Herremans - Specialist middeleeuwse huisplattengronden: Dr. Ewoud Deschepper - Tekst: Erik Verbeke - Kaartmateriaal: Erik Verbeke - Redactie: Ruben Pedé en Bart Cherretté
Wetenschappelijke advisering:	Dr. Ewoud Deschepper
Begin- en einddatum:	23/06/2021 t.e.m. 12/07/2021
Projectie van de aangetroffen sporen of vondstenconcentraties op het kadasterplan:	zie Figuur 4
Projectie van de aangetroffen sporen of vondstenconcentraties op het ontwerpplan:	zie Figuur 5

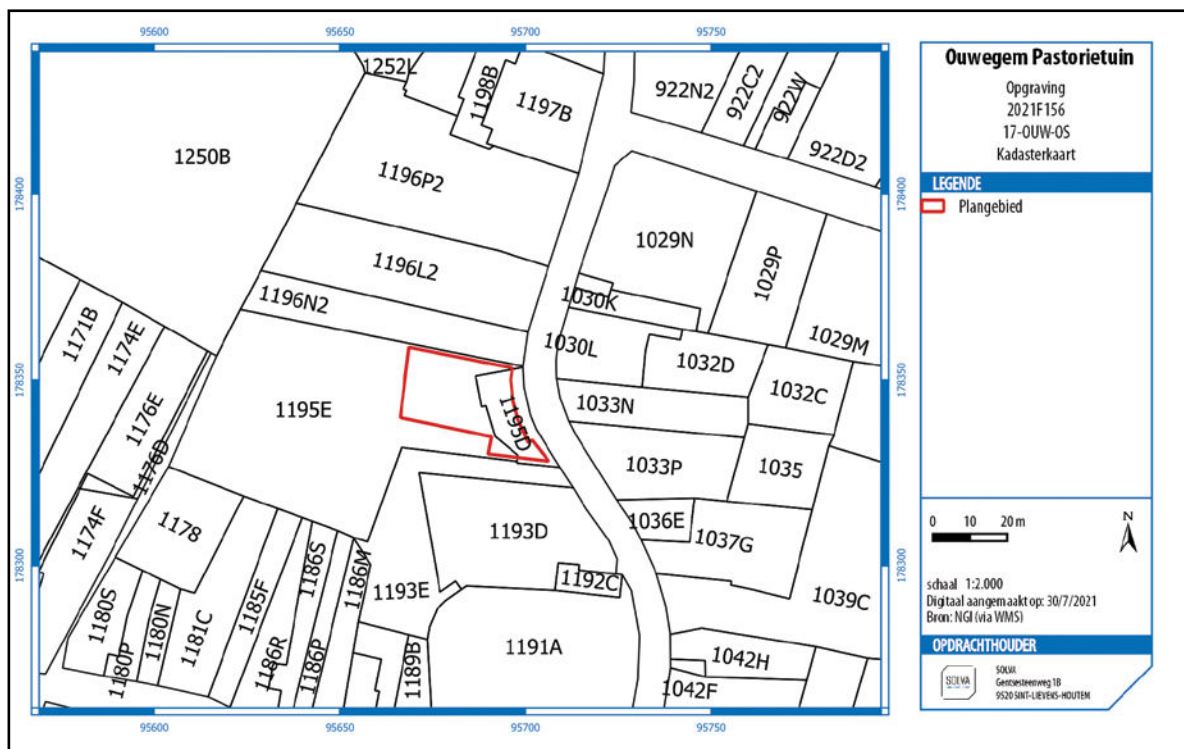

Fig. 1. Weergave van het oorspronkelijke plangebied op de kadasterkaart.

Fig. 2. Weergave van het oorspronkelijke plangebied op de topografische kaart 1:2.000 (1996).

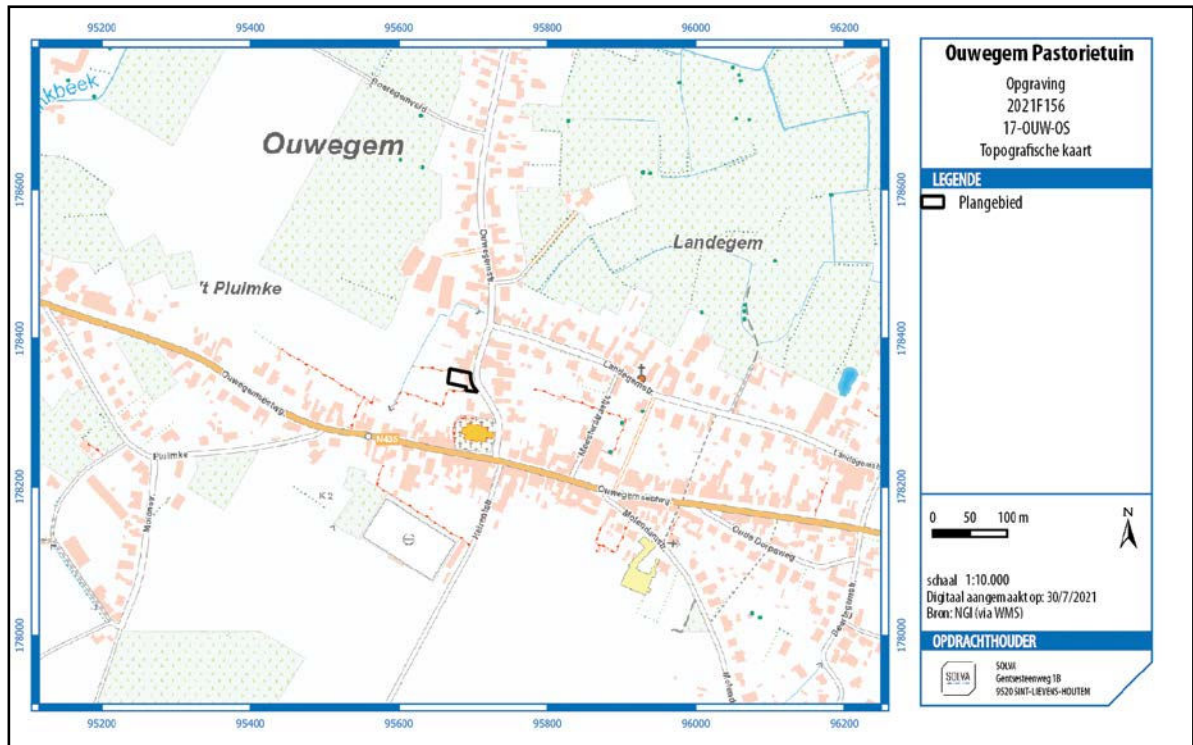

Fig. 3. Uitgezoomde weergave van het oorspronkelijke projectgebied op de topografische kaart 1:10.000 (1996).

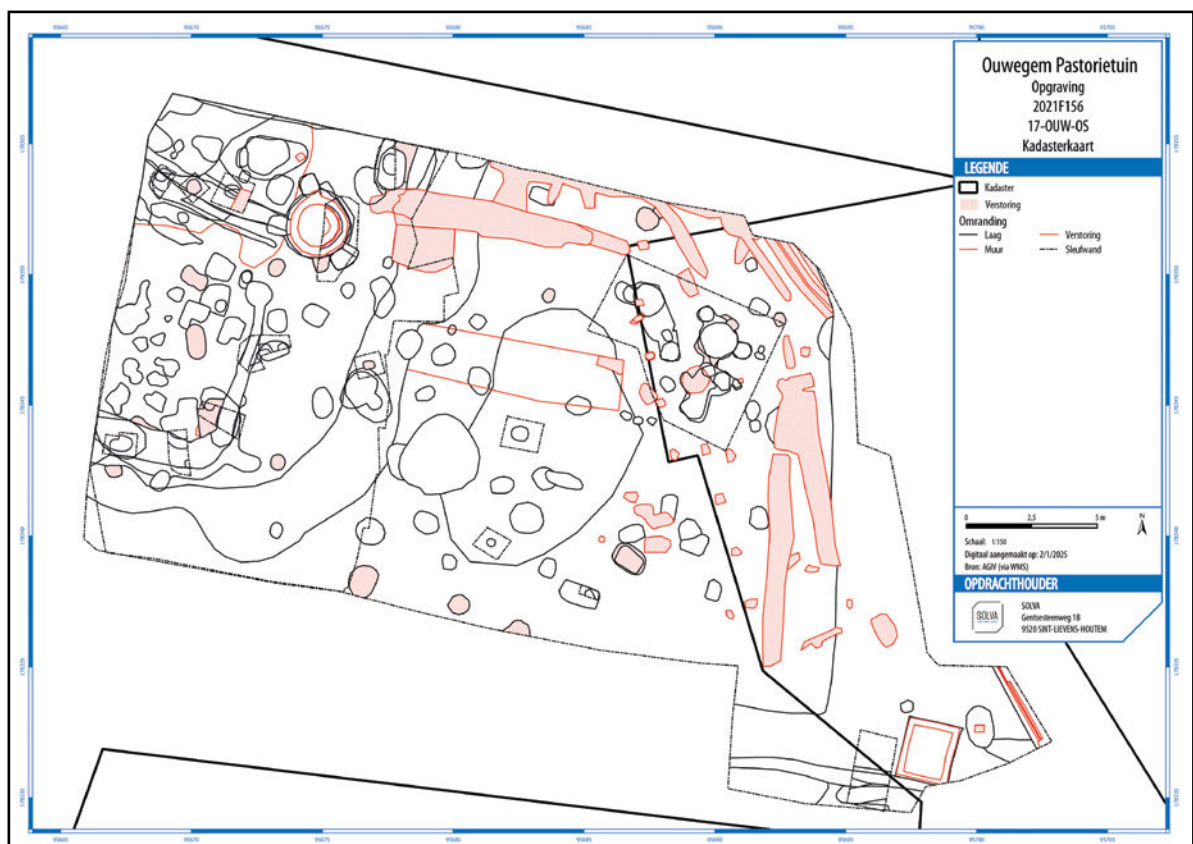

Fig. 4. Projectie van de aangetroffen sporen op het kadasterplan.

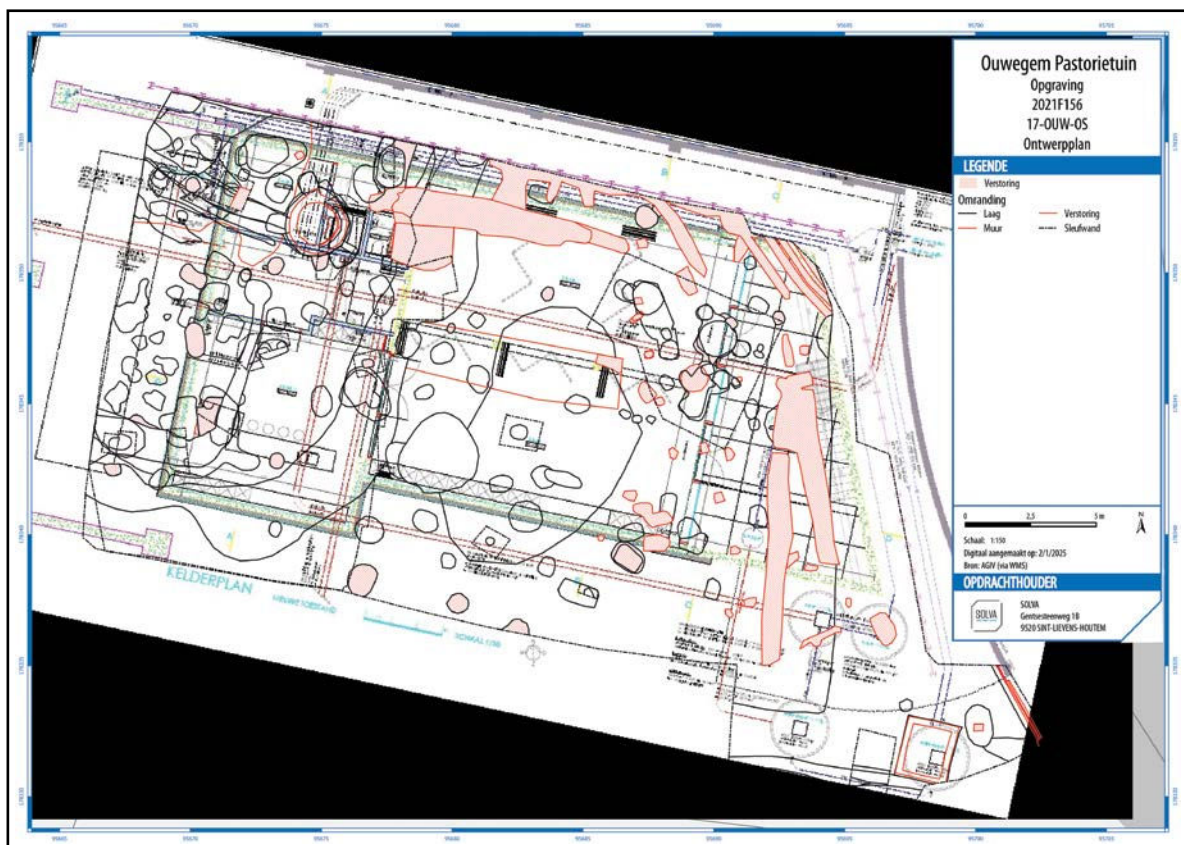

Fig. 5. Projectie van de aangetroffen sporen op de bouwplannen.

1.2. SAMENVATTING VAN HET ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK EN DE RESULTATEN

Het **bureauonderzoek** toont aan dat het projectgebied landschappelijk een interessante positie inneemt, op een heuvelflank langs de Scheldevaai. Gegevens afkomstig van naburige percelen duiden op weinig erosie.

Na een terreincontrole en controleboringen is een groot deel van het oorspronkelijk projectgebied uitgesloten voor verder onderzoek omdat de geplande werken geen invloed zouden hebben op archeologisch erfgoed in de ondergrond.

Het resulterende nieuwe projectgebied situeert zich historisch gezien op een interessante locatie: in de historische kern van Ouwegem, nabij de parochiekerk. Ouwegem wordt het eerst vermeld in 830 n. Chr. als *villa Aldingaheim*, wat staat voor: 'de woning van de lieden van Aldo'. De oudste zekere vermelding van de Sint-Jan-Baptistkerk stamt uit 1123, maar de kerk zou mogelijks teruggaan tot de vroege middeleeuwen.

De historische kaarten wijzen voor de postmiddeleeuwse periode op een sterke continuïteit qua stratenpatroon, bebouwing en grondgebruik van de dorpskom. Het grootste deel van het projectgebied is daarbij onbebouwd en vermoedelijk in gebruik als grasland of tuin. Vaak is er echter ook bebouwing op of net naast het projectgebied weergegeven.

Omdat de impact van de geplande werken op eventueel archeologisch erfgoed t.h.v. het huidige projectgebied niet voldoende kon ingeschat worden, is één **proefsleuf** gegraven. Hieruit bleek dat de oorspronkelijke bodemopbouw vrij goed bewaard was. De toenmalige infrastructuur (sportveld) bleek immers in ophoging geplaatst te zijn. In het oostelijk deel van het projectgebied daarentegen werden recente vergravingen in de ondergrond vermoed door de bouw van het krulbollokaal. Uit een van de bodemprofielen bleek echter dat deze vergravingen niet raakten aan het archeologisch relevant niveau.

Er werd vastgesteld dat archeologische lagen en sporen verspreid over de gehele proefsleuf aanwezig waren, op een diepte van 90-100 cm onder het bestaande maaiveld. Een deel van de aangetroffen sporen wees op de aanwezigheid van bewoning uit de Karolingische periode en/of de volle middeleeuwen. Er zouden ook nog oudere, uitgeoogde sporen aanwezig zijn, al waren deze moeilijk om te interpreteren tijdens het proefsleuvenonderzoek.

1.3. DE ONDERZOEKSOPDRACHT

1.3.1. Vraagstelling

De potentiële onderzoeksvragen die opgesteld zijn in het programma van maatregelen focussen zich voornamelijk op de sporen die zijn aangetroffen in het vooronderzoek:

- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie geduid worden?
- Maken de aangetroffen kuilen deel uit van nederzettingssporen?
- Kan op basis van de archeologische indicaties een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van een eventuele occupatie?
- Is er sprake van een meerperiodensite? Zo ja, wat is de relatie tussen de verschillende sites?
- Zijn er oudere sporen aanwezig onder de donkere middeleeuwse pakketten die zich aan de westelijke zijde van de sleuf bevinden?
- Lijnen er zich sporen af op een dieper niveau onder de bleke uitgeoogde sporen die zich in het oostelijke deel van het terrein bevinden?
- Wat is de waarde en het kennispotentieel van de vastgestelde archeologische vindplaatsen, met het oog op eventuele toekomstige bouwprojecten in de nabijheid?
- Wat dragen deze sporen bij tot de (oudste) dorpsgeschiedenis van Ouwegem en bij uitbreiding tot onze kennis van dorpsontwikkeling in de ruimere regio?

Omdat in de opgraving ook significante postmiddeleeuwse sporen zijn aangetroffen, is in het archeologierapport alvast een bijkomende onderzoeksvraag geopperd:

- Zijn de postmiddeleeuwse afvalkuilen in verband te brengen met de nabijgelegen pastorie en/of het postmiddeleeuwse gebouw waarvan de restanten in de zuidoostelijke hoek van de site werden aangetroffen?

1.3.2. De randvoorwaarden

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in het hoofdstuk 19 (Werfbegeleiding) van de Code van Goede Praktijk 4.0.

1.3.3. Beschrijving geplande werken

Zie ook Bijlage 4.

Het project omvat het bouwen van een buurthuis met binnenkrulbolbaan, de herinrichting van het bestaande park en de aanleg van een parking aan de Ouwegemsesteenweg. De geplande ingrepen vinden verspreid doorheen het gebied plaats.

Het **buurthuis** zal bestaan uit drie bouwvolumes waarbij er twee gesloten zijn en één open. De twee gesloten volumes hebben een oppervlakte van 12,42 m x 12,48 m en 7,82 m x 14,42 m (respectievelijk 155,50 m² en 116,29 m²), het open volume van ca. 62 m²). In totaal gaat het dus om een **oppervlakte** van **329m²**. Onder de volledige oppervlakte van de twee gesloten modules van het buurthuis zal ook een **kelderverdieping** aangelegd worden, waardoor de ingreep in de bodem tot ca. 4m diep zal zijn, inclusief een funderingsplaat van

0,30m. Daarnaast zal ook de zone aan de achterzijde van het buurthuis, waar zich één van de petanquebanen bevindt, onderkelderd worden. Hier zal de verstoring nog zo'n 30 cm dieper zijn. De totale oppervlakte van de kelderverdieping zal **ca. 425m²** bedragen.

Het buurthuis krijgt een sanitair blok en zal dus voorzien worden van een riolering. Het gaat hier om een kleine 'huisaansluiting' op het bestaande net onder de Ouwegemstraat. Qua diepte zal deze op ca. 1,00 m onder het maaiveld liggen en aangelegd worden middels een smalle sleuf. Voor het tracé zie bijlage 4. Er komen twee wachtbuizen voor regenwater centraal onder het gebouw, de FAE- (afvoer wc's), DWA- en RWA-leidingen komen ten noorden van het gebouw te liggen, net als de nutsleidingen. Verder zullen twee infiltratieputten (5000l en 7500l) en een verzamelput (5000l) geïnstalleerd worden op een maximale diepte van 2,6 tot 2,8m (Figuur 4).

Het **maaiveld** wordt tussen het gebouw en de huidige straat licht **opgehoogd**. Het gaat om een ophoging tot max. ca. 0,40 m.

De **twee bestaande petanquebanen** langs het sportveld en het sportveld zelf worden **opgebroken**. De **andere twee petanquebanen** blijven **behouden**, waarbij de kleinste, meest zuidelijke petanquebaan heraangelegd wordt. Het gaat om een oppervlakte van 3 m x 13 m (39 m²). De opbouw betreft 0,38m, waarbij het ontworpen maaiveldniveau op -0,22m komt te liggen. Rond de baan worden ook keermuren voorzien die lokaal een diepere verstoring zullen veroorzaken.

De **omgeving van het buurthuis** wordt deels verhard, deels heraangelegd met struiken. Qua **verharding** gaat het enerzijds om gebakken klinkers (ca. 206 m²), anderzijds om halfgepolierd beton (ca. 383 m²). Qua opbouw bedraagt deze van de klinkers 0,30 m, deze van het beton 0,38 m. Er wordt ook een pad gelegd van aan het buurthuis tot aan een nieuw te creëren ingang in de kerkhofmuur. Dit pad in gebakken klinkers zal een oppervlakte hebben van ca. 57 m² en een opbouw van 0,30 m diep.

Naast de zuidelijke petanquebaan zal een **berging** geplaatst worden, met een oppervlakte van 9m². De fundering hiervoor heeft een opbouw van 0,20m met uiteinden die dieper komen tot ca. 0,50m.

Wat het **park** betreft, wordt de bestaande toestand zoveel mogelijk behouden. Daarnaast worden er ook verharde paden aangelegd in gebakken klinkers (ca. 208 m²). De opbouw van deze paden bedraagt ook 0,41 m. Naast de paden zal tevens een beperkte sleuf getrokken worden van ca. 50cm diep voor de leiding van de padverlichting.

De **Leefbeek** is momenteel al deels ingebuisd en overwelfd maar ligt langsheen het projectgebied nog open. Ze zal verder ingebuisd worden over een afstand van ca. 30 m, te vertrekken van aan de huidige inbuizing en overwelfing vanaf de Ouwegemsesteenweg.

Samenvattend:

De bestaande sportinfrastructuur wordt grotendeels uitgebroken en er wordt een nieuw buurthuis aangelegd (329 m²). Dit buurthuis krijgt nuts- en rioleringsaansluitingen en een kelder. Rondom het buurthuis komt een verharding en in het park worden nieuwe paden aangelegd. Het gaat grotendeels om een aanleg in gebakken klinkers (ca. 414 m²) met een opbouw van 0,30 m, deels ook om een aanleg in halfgepolierd beton (ca. 383 m²) met een opbouw van 0,38 m. Twee bestaande petanquebanen blijven behouden, waarbij er één wel verlaagd wordt.

De totale **oppervlakte** van de geplande bodemingreep bedraagt zo **ca. 2120 m²**, **verspreid** over de zone van en rond het buurthuis en het park. De gemiddelde diepte van de geplande werken zal maximaal 0,40 m bedragen, met uitzondering van de kelder.

1.4. WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN DE OPGRAVING

1.4.1. Motivering van de onderzoeksstrategie, -methode en -technieken

1.4.1.1. Opgravingsstrategie

Uit het bureauonderzoek¹ en de daarbij uitgevoerde controleboringen bleek dat enkel de onderkeldering van het buurthuis en de daarbijhorende nuts- en rioleringswerken een significante impact hebben op de ondergrond. Met het proefsleuvenonderzoek² is verder aangetoond dat er een archeologische site aanwezig is in deze zone. In het bijhorende programma van maatregelen is hier dan ook een plangebied gedefinieerd voor vervolgonderzoek d.m.v. opgraving. In het plangebied werd ook een bufferzone rondom de effectieve uitgraving opgenomen. Het bleek in de praktijk echter niet altijd mogelijk om deze bufferzone ook te onderzoeken.

Fig. 6. Weergave van de geplande bodemingrepen (geel), de proefsleuf (groen, sporen in het zwart), het oorspronkelijke plangebied voor het vervolgonderzoek (rood) en de effectieve werkput van de opgraving (blauw).

Zo loopt het bekomen plangebied in het noorden en oosten gelijk met de perceelsgrens, afgebakend door oude muren. Vlak achter de muur aan de noordkant bevindt zich een huis. De muur aan de noordkant wordt niet afgebroken, de muur aan de oostkant wordt weliswaar afgetopt maar blijft eveneens staan. Om de stabiliteit van de muren te garanderen is vlak voor de aanvang van de opgraving, onder begeleiding van een archeoloog, een berlinerwand geplaatst op ca. 1,5 m afstand. De geplande werken hebben geen impact op de ondergrond tussen de berlinerwand en de oude muren. Het projectgebied voor de opgraving is navenant aangepast om praktische redenen en omdat het aanwezige archeologische erfgoed niet bedreigd is door de geplande werken.

¹ Poulain et al. 2019.

² Savels & Pede 2020.

Afb. 1. Foto's van de aanleg sleuf voor de berlinerwand tijdens de aanleg (links) en de berlinerwand na plaatsing (rechts).

Om een gelijkaardige reden is ook het zuidoostelijke punt van het oorspronkelijke plangebied verkleind voor de opgraving. Deze bevond zich immers voor een deel onder het voetpad en voor een deel ter hoogte van enkele actieve nutsleidingen. Deze delen blijven onaangeroerd bij de geplande werken waardoor het eventueel nog resterende archeologisch erfgoed niet bedreigd is.

Verder werd er niet afgeweken van de strategie zoals beschreven in het programma van maatregelen. Dit houdt dat de opgraving en rapportage geschieden aan de hand van een **volledige digitale registratie in de relationele archeologiedatabank van SOLVA**. In deze integrale en geïntegreerde databank zijn alle stappen van opgraving tot en met deponering en beheer vervat. De relationele databank maakt een doorgedreven analyse van sporen, spoorcombinaties en structuren mogelijk, in relatie tot elkaar en tot de vondsten, maar tevens in relatie/confrontatie met andere opgravingsprojecten. De databank streeft tevens naar **gegevensuitwisseling** met andere databanken. Daartoe zijn op diverse niveaus in de databank exports mogelijk, zodat de gegevens ook kunnen beschikbaar gesteld worden en geïntegreerd worden in andere databanken. Aan dit aspect zal ook in het na-traject aandacht geschonken worden.

De opgraving en rapportage geschieden verder volgens de Code Goede Praktijk 4.0. Hieronder zijn enkele bijzondere aandachtspunten vermeld:

- Het aantal **grondplannen** zal volgens de noodwendigheden worden aangelegd. In eerste instantie zal er opnieuw worden afgegraven tot op het niveau van de proefsleuf. De volledige zone zal er worden geregistreerd waarna er verder kan worden verdiept.
- Indien de situatie er zich toe noopt, zal specifiek aandacht geschonken worden aan het nemen van **bulkstalen**, gelet op de hoeveelheden vondsten.
- De **afgraving** van het bovenste niveau tot het eerste relevante archeologische niveau gebeurt machinaal. Indien meerdere vlakken moeten worden aangelegd, wordt het bovenliggende vlak steeds volledig afgewerkt vooraleer er verdiept wordt. Dit verdiepen kan machinaal of manueel gebeuren. Het machinaal afgraven tot het volgende archeologische niveau zal steeds gebeuren onder begeleiding van **een erkend metaaldetectorist**.

- Opengelegde zones mogen niet betreden worden met de kraan en/of ander zwaar materieel.
- Er worden **maatregelen** genomen tegen **overlast door regen- en/of grondwater**, die niet schadelijk zijn voor het bodemarchief. Indien de registratie van sporen gehinderd wordt door een hoge grondwaterstand wordt er **kaderbemaling** voorzien. Concreet gaat het om waterputten of sporen van eenzelfde aard. Bij de plaatsing ervan wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de aanwezigheid van dit bodemarchief en de op te graven zones.
- Bij elk grondplan dat wordt aangelegd, wordt het vlak opgekuist en gefotografeerd en de aanwezige sporen geregistreerd en beschreven (relationele **atabank**). Het aanwezige **vondstmateriaal** wordt integraal gerecupereerd. Vervolgens worden de sporen gecoupeerd om een beter inzicht te verwerven in hun aard en samenstelling. Deze coupes worden eveneens volledig geregistreerd en beschreven en het vondstmateriaal gerecupereerd.
- De relevante **profielen** worden geregistreerd en beschreven. Indien een spoor zich tegen de putwand bevindt, wordt het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van vlak en sporen. Dit betekent dat er dagelijks een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is, dat op elk moment aangeleverd kan worden.
- Indien **muren** worden aangetroffen, worden deze in detail gedocumenteerd in functie van de identificatie van fundering en opgaand muurwerk, bouwnaden en dergelijke meer. Van muren worden minstens de omtrek, bouwnaden en eventuele negatieve indrukken ingetekend. Baksteenformaten worden genoteerd (lengte x breedte x dikte). Muren worden in hun geheel en in delen volledig gefotografeerd, frontaal, met overlapping in de foto's.
- Wanneer er **vloeren** worden aangetroffen, worden deze in detail gedocumenteerd in functie van gebruikssporen en resten van er op of in gebouwde constructies (binnenmuren, doorgangen, negatieve sporen, ...). Vloeren worden minstens in hun geheel gefotografeerd. Bij een vloer met een bepaald patroon worden detailfoto's genomen met schaallat. Een vloer met decoratieve tegels wordt in detail ingetekend en gefotografeerd. Indien de vloeren moeten uitgedragen worden, dienen deze tegels, ook de niet-decoratieve wanneer ze deel uitmaken van de decoratieve vloer, gerecupereerd te worden en krijgen ze een nummer dat op het detailplan wordt aangeduid. Bij de recuperatie van de tegels worden de nodige conservatiemaatregelen in acht genomen. Alle eco- en artefacten in een opmaaklaag worden ingezameld.
- Hoewel er geen verwachting naar is, zullen eventuele **begravingen** geregistreerd worden volgens het afwegingskader "Menselijke resten", opgesteld door het agentschap Onroerend Erfgoed.

1.4.1.2. Methoden en technieken

De afgraving van het vlak gebeurde door de firma Vanmaercke NV met een rupskraan van 21 ton met platte bak. Deze afgraving gebeurde steeds onder begeleiding van de archeologen van SOLVA. Het volledige projectgebied is in één keer als één werkput afgegraven. De afgegraven grond werd naast de werkput gestockeerd. Na het afgraven zijn alle sporen en structuren opgeschoond, gefotografeerd en digitaal opgemeten met een RTS. Elk spoor kreeg een individueel spoornummer met een daaraan gekoppeld uniek volgnummer voor de vondsten. Aanvullend op de vlakregistratie zijn twee profielen gezet om inzicht te krijgen in de aard en chronologie van de bodemlagen. Het gebruik van gestandaardiseerde fiches

en een gestandaardiseerde nummering van de sporen en de lagen in een spoor – en alles wat daarmee samenhangt (foto's, plannen, vondsten...) – heeft niet alleen te maken met het stroomlijnen van de registratie op het veld, maar ook met de verwerking van deze gegevens tijdens de rapportage. De dienst archeologie van SOLVA heeft in de loop van 2009 de ontwikkeling van een databank geïnitieerd. Haar doel is zowel het kunnen invoeren en opslaan, als raadplegen en beheren van alle gegevens – velddata en externe informatie – in één systeem. Daarenboven is het de opzet om met de databank overzichtelijke lijsten te kunnen genereren, die als bijlagen kunnen dienen in de rapporten. De absolute basis van de databank, de kleinste atomaire eenheid als het ware, is het spoor. Dit valt uiteen in negen types: 'laag', 'muur', 'vloer', 'skelet', 'hout', 'vondst', 'vertical feature interface' of 'VFI', 'horizontal feature interface' of 'HFI' en 'boring'. Voor elk type spoor bestaat één gestandaardiseerde fiche in de databank. Aan deze kleinste eenheid wordt alles gekoppeld: plannen, tekeningen, foto's én vondsten. Bovendien worden op dit niveau de eerste relaties gelegd tussen de sporen onderling: een spoor 'is recenter', 'is ouder', 'gelijktijdig met' of 'hetzelfde als' een ander spoor.

Op een tweede niveau in de databank staan de spoorcombinaties. Deze groeperen één of meerdere sporen. Elke spoorcombinatie krijgt een individueel nummer, namelijk het nummer van het eerste spoor dat tot deze spoorcombinatie behoort. Het is evenwel niet zo dat elk spoor noodzakelijk deel uitmaakt van een spoorcombinatie. Verstoringen en 'negatieve sporen', sporen die na couperen geen of een natuurlijk spoor blijken te zijn, worden niet tot het niveau van een spoorcombinatie gebracht, maar bestaan enkel tot op het spoorniveau. De plannen, tekeningen, foto's en vondsten die gekoppeld zijn aan een spoor worden door de databank automatisch verbonden aan de spoorcombinatie waartoe ze behoren. Vanuit dit niveau kan men dus makkelijk navigeren in de verschillende sporen van die spoorcombinatie en waaraan de vondsten, plannen, tekeningen en foto's verbonden zijn. Op dit niveau laat de databank eveneens toe chronologische/stratigrafische relaties te leggen tussen de spoorcombinaties onderling. Het derde niveau in de databank bevat de structuren. Structuren groeperen op hun beurt één of meerdere spoorcombinaties. Ook zij krijgen een individueel nummer, met name het eerste spoorcombinatienummer dat tot deze structuur behoort. Indien bijvoorbeeld een gebouwplattegrond (structuurniveau) is vastgesteld, bestaande uit verschillende paalsporen (spoorcombinatieniveau), dan zal deze gebouwplattegrond het nummer dragen van een spoorcombinatie (een paalspoor) die deel uitmaakt van deze structuur. Elk paalspoor (spoorcombinatieniveau) kan op zijn beurt bestaan uit een paalkern (spoorniveau) en een insteek (spoorniveau). Opnieuw is het zo dat niet elke spoorcombinatie tot een structuur hoeft te behoren. De databank groepeerde onder een structuur telkens de plannen, tekeningen, foto's en vondsten die gekoppeld zijn aan de spoorcombinaties die deel uitmaken van de structuur. Opnieuw is vanuit het structuurniveau gemakkelijk te navigeren tussen de verschillende spoorcombinaties die ertoe behoren en zo, verder afdalend, uiteindelijk tussen de verschillende sporen. Op dit niveau kunnen eveneens chronologische/stratigrafische relaties gelegd worden tussen structuren. Wat de vondsten en de staalnames betreft, wensen we mee te geven dat de databank een uitgebreide mogelijkheid tot determinatie, datering en assessment voorziet. Dit gebeurt zoals vermeld op het spoorniveau. Hieraan zijn de verschillende vondst- en staalnummers van de vondsten gekoppeld. Bij het ingeven van de vondsten wordt 'automatisch' een datering gegenereerd, maar deze kan manueel overschreven worden. Dit geldt op spoor-, spoorcombinatie- en structuurniveau. De databank laat eveneens toe de vondstgegevens te bevragen en te exporteren naar Excel. Bovendien kan voor elke vondst een logboek van de verschillende behandelingen aangemaakt worden. De databank bevat tot slot alle relevante documenten met betrekking tot een project in een map 'bijlagen': rapporten, plannen, overzichtsfoto's, rapporten natuurwetenschappelijk onderzoek, totaalplan...

1.4.2. Beschrijving van de organisatie van de opgraving

De opgraving werd uitgevoerd van 23/06/2021 t.e.m. 12/07/2021 onder leiding van Erik Verbeke. Inhoudelijke keuzes en afwegingen werden door hem gemaakt in samenspraak met Ruben Pede. Het terreinwerk werd uitgevoerd door:

Erik Verbeke: erkend archeoloog, veldwerkleider

Ruben Pede: archeoloog

Katleen Couchez: archeoloog

Arne De Graeve: archeoloog

Harry Bonnarens: veldassistent

Wim Vanrolleghem: veldassistent

Sami Belbachir: veldassistent

Met dank ook aan de vele vrijwilligers die de metaaldetectie voor hun rekening namen: Hans Van Nieuwenhuyze, Prof. Dr. Patrick Bultinck, Ann Verlaeckt, Pieter De Milt en Karel Ardaen.

1.4.3. Beschrijving van het gebruikte materiaal

De afgraving van het vlak gebeurde door de firma Vanmaercke NV met een rupskraan van 21 ton met platte bak. De sporen zijn na het afgraven onmiddellijk manueel opgeschoond, gefotografeerd met een fotobordje (met projectcode 17-OUW-OS/2021F156), beschreven in de SOLVA-Archeologiedatabank en topografisch ingemeten met een RTS. Daarna is het plan verder bewerkt in Autocad en QGIS.

Alle vondsten kregen een uniek identificatienummer (= inventarisnummer). Bij de verwerking van de opgravingsgegevens worden alle spoorbeschrijvingen, plannen, foto's, vondstbeschrijvingen en –behandelingen ingevoerd in de SOLVA-Archeologiedatabank.

Na de veldregistratie zijn alle vondsten gewassen, gedroogd, geteld en ingevoerd in de SOLVA-Archeologiedatabank. De terreinfoto's zijn uitgeselecteerd en opgeladen in de SOLVA-Archeologiedatabank. Alle gegevens werden hierna samengebundeld in het voorliggende eindrapport.

1.4.4. Beschrijving en motivering van eventuele afwijkende methodiek en van eventuele bijstellingen van de oorspronkelijke strategie

De opgraving is grotendeels uitgevoerd conform het programma van maatregelen van nota 2020E11.³ De afwijkingen van het programma van maatregelen zijn reeds besproken in 1.4.1.1 Opgravingsstrategie.

1.4.5. Motivatie van de keuze ten aanzien van de selectie van vondsten

Er werd geen selectie gemaakt wat betreft de vondsten: alle vondsten werden ingezameld.

1.4.6. Motivatie van de keuze ten aanzien van de staalname

Omdat op het terrein (nog) geen gebouwplattegronden te herkennen waren, zijn er van alle duidelijke paalsporen houtskoolstalen voor ¹⁴C-datering genomen indien er houtskool aanwezig was. Daarnaast zijn uit de tweede helften van de duidelijkste paalsporen zeefstalen geschept die allen nat gezeefd zijn op 0,5 mm. De stalen zijn zowel uit de 'insteek' als uit de 'paalspoor-kern' genomen. Deze reflecteren immers een andere fase in het oprichtings- of opgave proces. De range van de ¹⁴C-dateringen is momenteel nog te groot om deze nuances in beeld te brengen. De stalen kunnen echter ook dienen voor toekomstig methodologisch onderzoek.

Daarnaast is uit een van de greppels met een sterk humeuze vulling (C. I-39) een macro-botanisch staal en pollenstaal genomen. Hoewel het slechts een ondiepe greppel betreft, die mogelijk niet lang in gebruik was, kunnen deze stalen mogelijk gebruikt worden voor landschapsreconstructie.

In enkele postmiddeleeuwse afvalkuilen is bijzonder veel vondstmateriaal teruggevonden. Vier van de grotere contexten zijn integraal bemonsterd en uitgezeefd op maaswijdte 4 mm om ook het kleiner vondstmateriaal te kunnen bestuderen, i.h.b. botresten of archeobotanisch materiaal.

1.4.7. Tekstuele omschrijving van de inbreng van specialisten

Het (mogelijk) metaaltijden aardewerk is bekeken door Arne Verbrugge, het (mogelijk) Romeinse aardewerk door Ruben Pede en het (post)middeleeuwse aardewerk door Wouter De Maeyer. Moeilijker te determineren middeleeuws aardewerk, i.h.b. het Karolingische aardewerk is gedetermineerd door Dr. Koen De Groote (Agentschap Onroerend Erfgoed).

Het glas, met name het drinkglas, is gedetermineerd door Dr. Davy Herremans.

Voor de poging om herkenbare gebouwstructuren te identificeren in de vroeg- tot volmiddeleeuwse palencluster is samengewerkt met Dr. Ewoud Deschepper (Universiteit Gent).

1.4.8. Tekstuele omschrijving van de algemene wetenschappelijke advisering door personen die buiten het project stonden

Niet van toepassing.

02 | ASSESSMENTRAPPORT

2. ASSESSMENTRAPPORT

2.1. BESCHRIJVING VAN DE OBSERVATIES EN REGISTRATIES UIT HET ASSESSMENT

2.1.1. Assessment van vondsten

Het assessment van de vondsten gebeurt op contextniveau en is terug te vinden in de lijsten in bijlage.

2.1.2. Assessment van stalen

Er zijn stalen genomen voor ¹⁴C-onderzoek, pollen en macrobotanisch onderzoek en zeefstalen met het oog op artefactenrecuperatie. De volledige lijst van stalen is te vinden in de bijlagen.

2.1.3. Conservatie-assessment

Niet van toepassing.

2.1.4. Assessment van sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren en archeologische site

Tijdens de opgraving zijn er 205 individuele sporen geregistreerd. Deze zijn allen beschreven in Zone I. Na interpretatie zijn ze ondergebracht in 147 contexten (= spoorcombinaties) en twee structuren.

De oudste dateerbare, antropogene contexten zijn wellicht in de vroege middeleeuwen (5de t.e.m. 9de eeuw), meer specifiek op het einde van de 8ste of het begin van de 9de eeuw (Karolingische periode) gevormd. Het gaat om paalsporen en kuilen zonder duidelijke functie in het zuidwestelijke kwart van het projectgebied. De paalsporen vormen geen herkenbare structuur. Wellicht is de rand van een woonerf aangesneden en bevindt het gros van de sporen zich buiten de contouren van het opgravingsgebied.

Voor de daaropvolgende volle middeleeuwen (10de t.e.m. 12de eeuw) zijn opnieuw voornamelijk paalsporen en kuilen te registreren. Deze kunnen onderverdeeld worden in een groep die zich binnen de grenzen van een rechthoekige afbakening door greppels bevindt. Met deze greppels werd wellicht een erf begrensd. Zo een greppelsysteem wordt ook wel met de Engelse term *enclosure* aangeduid. Een tweede groep bevindt zich aan de noordgrens of net ten noorden van de erfbegrenzing en een derde, meer verspreide groep waaiert vooral ten oosten van de erfbegrenzing uit. Opnieuw hebben de kuilen een onduidelijke functie en vormen de paalsporen geen herkenbare gebouwstructuur. Ten noorden van de erfbegrenzing zijn ten slotte twee ongedefinieerde lagen aangeduid. Mogelijk zijn ze als looplagen te interpreteren.

Er zijn maar weinig contexten in de late middeleeuwen (13de t.e.m. 15de eeuw) te dateren. De focus van de menselijke activiteiten verschuift wellicht tot buiten de opgravingszone. In de noordwestelijke hoek van de opgraving wordt opnieuw een rechthoekig greppelsysteem aangetroffen dat wellicht een erf afbakende. Binnen de afbakening zijn nog twee kuilen opgetekend maar geen paalsporen. Hun functie is onduidelijk. Nadien worden deze en de andere, oudere sporen in de westelijke helft van het plangebied afgedekt door een akkerlaag die materiaal bevat uit de 14de tot 16de eeuw. In de zuidoostelijke hoek van de opgraving zijn nog twee onduidelijke sporen aangetroffen, waarvan één wellicht een greppel, Centraal en aan de oostzijde van het plangebied zijn respectievelijk nog een kuil en een onduidelijk spoor aan te duiden.

Voor de periode na de middeleeuwen zijn er voornamelijk kuilen opgetekend, in de oostelijke helft van het projectgebied. Een aantal hiervan bevat een opvallende hoeveelheid materiaal, voornamelijk aardewerk en glas, en zijn als afvalkuil te interpreteren. Wellicht is

het projectgebied in deze periode (tot aan de bouw van het thans gesloopte krulbollokaal) voornamelijk in gebruik als achtererf en tuin/park voor de omliggende woningen. Hier heeft men ook een sierwaterput geplaatst, waarvan de onderbouw nog is aangetroffen. Er zijn ook nog drie paalsporen en een breed grachtencomplex aan de (zuid)oostelijke rand van het plangebied opgetekend. Hun functie is onduidelijk. Langs de straatkant in de zuidoostelijke hoek van het projectgebied zijn ten slotte nog de restanten van een afsluitingsmuur en een gebouw aangetroffen.

2.2. TEKSTUELE BESCHRIJVING VAN HET POTENTIEEL VOOR WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK EN DE AARD DAARVAN, MET WAARDERING

Deze relatief beperkte landelijke opgraving leverde desondanks een vrij hoge sporendensiteit uit vooral de Karolingische periode, de volle middeleeuwen en de 18de-19de eeuw. De sporen uit de oudere periodes, in het bijzonder deze uit de Karolingische periode, bieden een unieke inkijk in de toenmalige samenleving in Ouwegem en bij uitbreiding de ruimere regio. Archeologische restanten zijn vaak het enige wat ons nog rest aan informatiebron uit die periode. Jammer genoeg ligt, ondanks het relatief grote aantal sporen, de kern van de bewoning wellicht net buiten het opgravingsgebied.

Desalniettemin kan het onderzoek van deze sporen een belangrijke aanvulling zijn voor het historisch-archeologisch onderzoek naar de dorpsontwikkeling van Ouwegem en bij uitbreiding dat van gelijkaardige dorpen in de ruimere regio. Ze bevestigen ook de aanwezigheid van een nederzetting te Ouwegem in de vroege middeleeuwen, die voordien enkel kon afgeleid worden uit een éénmalige vermelding in een geschreven bron uit 830 n. Chr. De sporen en vondsten geven bovendien een eerste inkijk in het landgebruik, de ruimtelijke opdeling en inplanting van de site in het lokale landschap en de materiële cultuur van de (vroeg)middeleeuwse bewoners.

Ook de postmiddeleeuwse sporen, in het bijzonder de verschillende afvalkuilen uit de 18de en het begin van de 19de eeuw, geven een inkijk in het landgebruik en vooral de materiële cultuur en de socio-economische omstandigheden van de bewoners van Ouwegem in die periode en wellicht in het bijzonder de pastoor.

2.3. TEKSTUELE BESCHRIJVING VAN HET UIT TE VOEREN ONDERZOEK

2.3.1. Te beantwoorden onderzoeksvragen

- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie geduid worden?
- Maken de aangetroffen kuilen deel uit van nederzettingssporen?
- Kan op basis van de archeologische indicaties een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van een eventuele occupatie?
- Is er sprake van een meerperiodensite? Zo ja, wat is de relatie tussen de verschillende sites?
- Zijn er oudere sporen aanwezig onder de donkere middeleeuwse pakketten die zich aan de westelijke zijde van de sleuf bevinden?
- Lijnen er zich sporen af op een dieper niveau onder de bleke uitgeloopte sporen die zich in het oostelijke deel van het terrein bevinden?
- Wat is de waarde en het kennispotentieel van de vastgestelde archeologische vindplaatsen, met het oog op eventuele toekomstige bouwprojecten in de nabijheid?
- Wat dragen deze sporen bij tot de (oudste) dorpsgeschiedenis van Ouwegem en bij

uitbreiding tot onze kennis van dorpsontwikkeling in de ruimere regio?

- Zijn de postmiddeleeuwse afvalkuilen in verband te brengen met de nabijgelegen pastorie en/of het postmiddeleeuws gebouw waarvan de restanten in de zuidoostelijke hoek van de site werden aangetroffen?

2.3.2. Strategie voor de verwerking

De verzamelde terreingegevens zullen verder verwerkt worden in de Archeologiedatabank van SOLVA. Nadien zullen deze gegevens door Erik Verbeke geconfronteerd worden met de verschillende historische bronnen. De datering van de site wordt opgesteld door een combinatie van aardewerk en natuurwetenschappelijke gegevens. Tot slot volgt een interpretatie in functie van de vraagstelling.

2.3.3. Conservatiestrategie

Het aardewerk, glas, bouw materiaal, natuursteen en botmateriaal is gewassen, gedroogd en gedetermineerd en wordt conform de vigerende normen bewaard in het erkende archeologiedepot van SOLVA. Er is voor deze materiaalsoorten geen bijkomende noodzaak tot conservatie. De metaalvondsten worden in een zuurstofarme omgeving op een gestabiliseerde manier bewaard, zodat ze beschermd zijn voor verdere desintegratie. Er werden geen organische vondsten verzameld die een bijzondere conservatiestrategie vragen.

2.3.4. Onderzoeksvragen voor vervolgonderzoek

- Is het mogelijk om het chronologisch framework nog fijner te stellen met bijvoorbeeld meer ¹⁴C-dateringen?
- Is er op die manier een fasering en/of individuele erven te onderscheiden in de vroegmiddeleeuwse periode?
- Kan de vol- en laatmiddeleeuwse fasering scherper gesteld worden? Zijn de vier waargenomen fasen verder onder te verdelen?
- Kunnen de greppels, indien ze inderdaad deel uitmaken van een erfbegrenzing, gekoppeld worden aan één of meerdere nederzettingenfasen?
- Kan verder natuurwetenschappelijk onderzoek van het macro-botanisch staal en pollenstaal uit C. I-39 meer informatie verschaffen over het landschapsgebruik in de late middeleeuwen?

03 | INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

3. INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

3.1. BESCHRIJVING VAN HET KADER VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

Ouwegem (Kruisem) is gesitueerd in het zuidwesten van de provincie Oost-Vlaanderen, in de **Scheldevallei**, op de overgang van zand- naar zandleembodems.

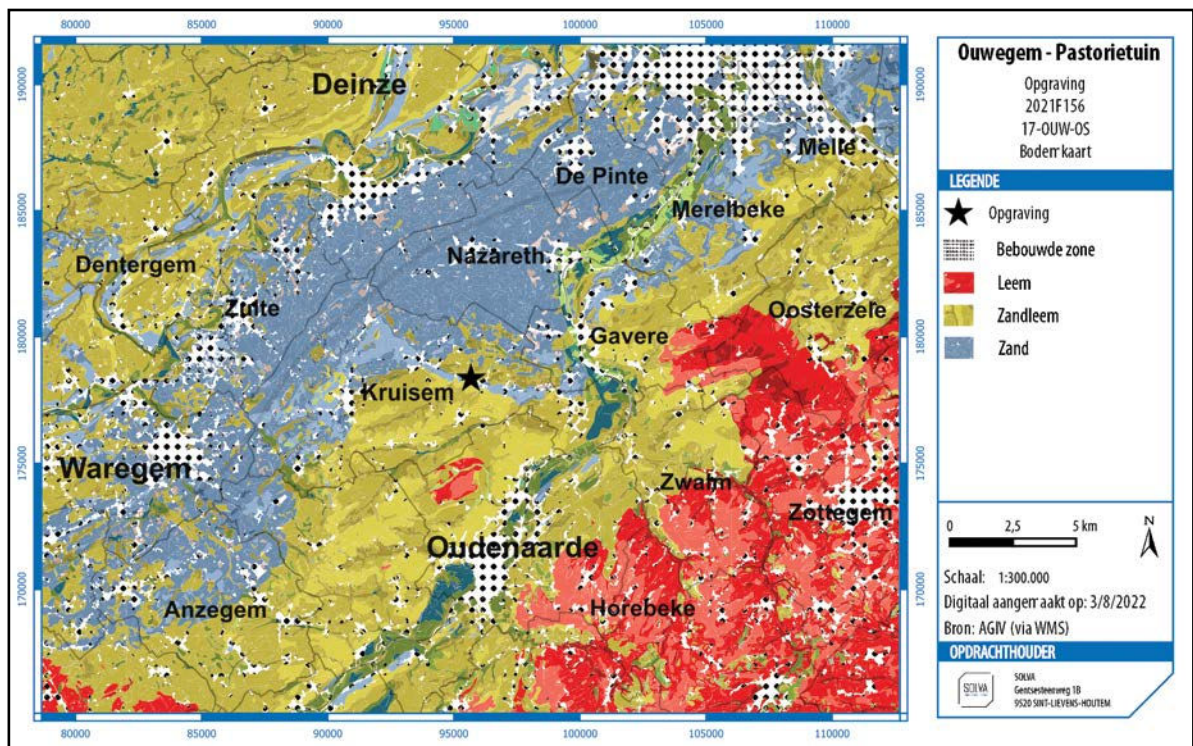

Fig. 7. Situering van het projectgebied op de bodemkaart (aangegeven met ster). Blauw: zandstreek, geel: zandleemstreek, rood: leemstreek.

Het projectgebied situeert zich in een bebouwde omgeving, in de dorpskern van Ouwegem. Ten oosten wordt het projectgebied begrensd door de Ouwegemstraat, ten westen door een parkje dat uitgaat op de Leefbeek en ten zuiden door de pastorie en het nieuwe appartementsgebouw achter de pastorie (zie 3.1.2.2). Nog meer naar het zuiden ligt de parochiekerk van Ouwegem met het omliggende kerkhof.

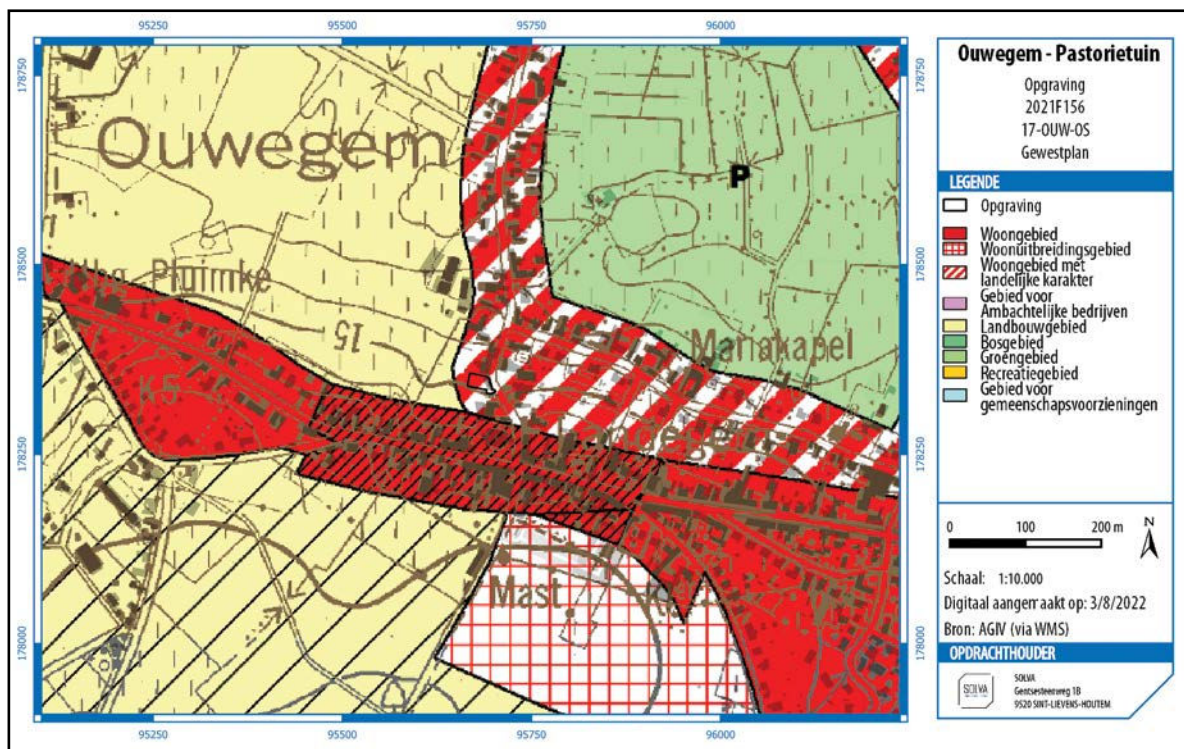

Fig. 8. Situering van het projectgebied op het Gewestplan.

3.1.1. Beschrijving van de landschappelijke ligging

ALGEMENE GEOLOGISCHE EN GEOMORFOLOGISCHE SCHETS VAN DE OMGEVING⁴

De Scheldevallei waarbinnen het projectgebied is gesitueerd, is gelegen in het zogenaamde **pleistoceen riviervalleiendistrict**, i.e. de gebieden die **geologisch/geomorfologisch** geassocieerd kunnen worden met de Pleistocene vallei van de Vlaamse Vallei, dat onder meer gekenmerkt is door alluviale kleibodems en een vrij vlakke tot licht golvende topografie.

In het gehele gebied van het Pleistoceen riviervalleiendistrict rusten jong-Quartaire afzettingen op een Tertiair substraat. De deklaag bestaat uit Quartaire niveo-eolische afzettingen van de laatste ijstijd (Weichsel), rustend op subhorizontale, oorspronkelijk zwak naar het noorden hellende, mariene Tertiaire lagen. Het reliëf is er nagenoeg vlak, met uitzondering van lokaal microreliëf van dekzandruggen, heuvels, ruggen, kouters, lage beekdepressies. Zowat overal komt een permanente grondwatertafel voor. Een fijn vertakte hydrografie komt voor, die veelal door menselijk ingrijpen sterk werd gewijzigd.

Er komen vooral zandgronden, lemig-zandgronden en licht-zandleemgronden voor. De uitlopers van het Pleistoceen riviervalleiendistrict, zoals de onmiddellijke regio waarbinnen het projectgebied is gesitueerd, wordt gedomineerd door fluviatiele afzettingen. Dit verklaart de iets zwaardere textuur in deze uitlopers, hoewel hier (bovenop) eveneens eolisch dekzand werd afgezet.

De belangrijkste processen uit de ontstaansgeschiedenis van het Pleistoceen riviervalleiendistrict situeren zich in de eerste helft van het Quartair, namelijk het Pleistoceen. Tijdens de afwisseling van ijstijden en tussenijstijden werd in verschillende fasen een enorme vallei, de zogenaamde 'Vlaamse Vallei' uitgeschuurd en herhaaldelijk opnieuw gevuld. In de Weichsel-ijstijd volgde een nieuwe uitschuring van het bekken, dat in het Tardiglaciaal (na de laatste ijstijd) opnieuw volledig werd opgevuld door eolische dekzandafzettingen en

⁴We baseren ons voor deze beschrijving op de definitie en karakterisering van de ecodistricten in Vlaanderen. In het concept 'ecodistrict' worden diverse geologische, geomorfologische, bodemkundige, hydrografische en historisch-geografische aspecten, die ook een determinerende invloed hebben gehad op het menselijk handelen in het verleden, in relatie tot elkaar besproken: Sevenant *et al.* 2002.

door fluviatiele afzettingen, die door de smeltwaters werden aangevoerd en in de rivieren bezonken. Gaandeweg ontwikkelde zich veenvorming.

De alluviale vlakten werden verder opgevuld als gevolg van de stijgende zeespiegel en later ook door de toenemende erosie na de prehistorische en historische ontbossingen. Momenteel is de geul van de Vlaamse Vallei niet meer zichtbaar in het landschap; ze is volledig toegesedimenteerd. Bovenop de Pleistocene rivierafzettingen werden tijdens het Holoceen recente riviersedimenten afgezet, die vaak gekenmerkt worden door een complexe samenstelling van klei, leem, zand en grind.

In de Vlaamse vallei komen vrij veel landschappelijke en hydrografische relictten zoals loopwijzigingen en afgesneden meanders voor. De zuidelijke uitloper van de Vlaamse Vallei vormt een brede zandige vlakte, gelegen op een gemiddelde hoogte van 10 m TAW, ontstaan tijdens het fluvioperiglaciaal Weichseliaan. De Holocene insnijding van de Schelde heeft een algemene zuid-noord trend. De alluviale vallei is lager gelegen met een hoogte die meestal lager ligt dan 10 m TAW, en is opgevuld met alluviale afzettingen. De morfologie van de alluviale vallei is vrij vlak. Enkele donken komen als opwelvingen (slechts een paar meter hoog) voor.

Bodemkundig domineren in het alluviaal gebied de matig tot zeer sterk gleyige zandleem-, leem-, veen en vooral klei- en zware kleigronden domineren. Veelal rusten ze op een zandige ondergrond, op sterk en zeer sterk gleyige, uitgebrikte, lemige en kleiige gronden, inclusies van gereduceerde kleigronden met venige bovengrond, matig droge tot natte lichtzandleemgronden met zandige ondergrond.

De leemgronden nemen de grootste oppervlakte van de alluvia in. De zandleemgronden liggen verspreid in de valleien. De licht-zandleemgronden vormen smalle stroken in de Scheldevallei (oeverwallen, donken). De veengronden beperken zich tot enkele kleine of grotere vlekken.

HET PROJECTGEBIED

De **Quartaargeologische profieltypekaart** karakteriseert het terrein als geen Holocene en/of Tardiglaciale fluviatiele afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (type 3).

Fig. 9. De Quartair geologische profieltypekaart.

Op de **Tertiairgeologische profieltypekaart** is te zien dat het projectgebied gelegen is op de Formatie van Kortrijk, meer bepaald op het Lid van Moen, met andere woorden, grijze klei tot kleihoudend silt (kleilagen; *nummulites planulatus*).

Fig. 10. De Tertiair geologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied.

Voor het gebied is geen geomorfologische kaart beschikbaar.

3.1.1.1. Fysisch-geografische situering

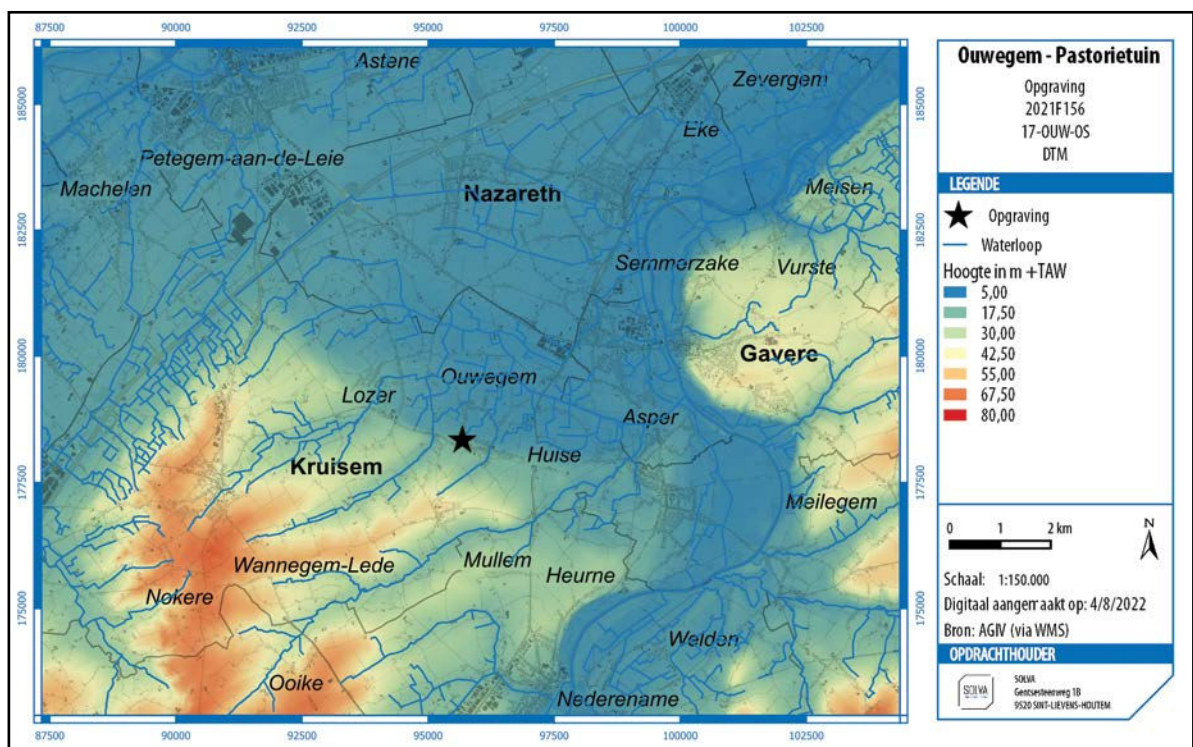

Fig. 11. Hoogtekaart met ligging van het projectgebied in de Scheldevallei.

Zoals onderstaand hoogtemodel aangeeft, ligt het projectgebied op de westnoordwest-oostzuidoost gerichte flank die het interfluvium van Leie en Schelde scheidt van de lager gelegen vallei die door de Schelde is uitgeschuurd. Hoewel het projectgebied zich op deze helling bevindt, is het terrein binnen de contouren van het projectgebied relatief vlak, wellicht door toedoen van de mens bij de aanleg van het recreatiedomein. De hoogtes schommelen tussen ca. +14,8 m TAW en 15,4 m TAW. Het meest significante niveauverschil situeert zich aan de oostkant, waar het terrein licht zakt ter hoogte van het oude krulbollokaal, thans reeds gesloopt maar nog aanwezig op de GRB-basiskaart.

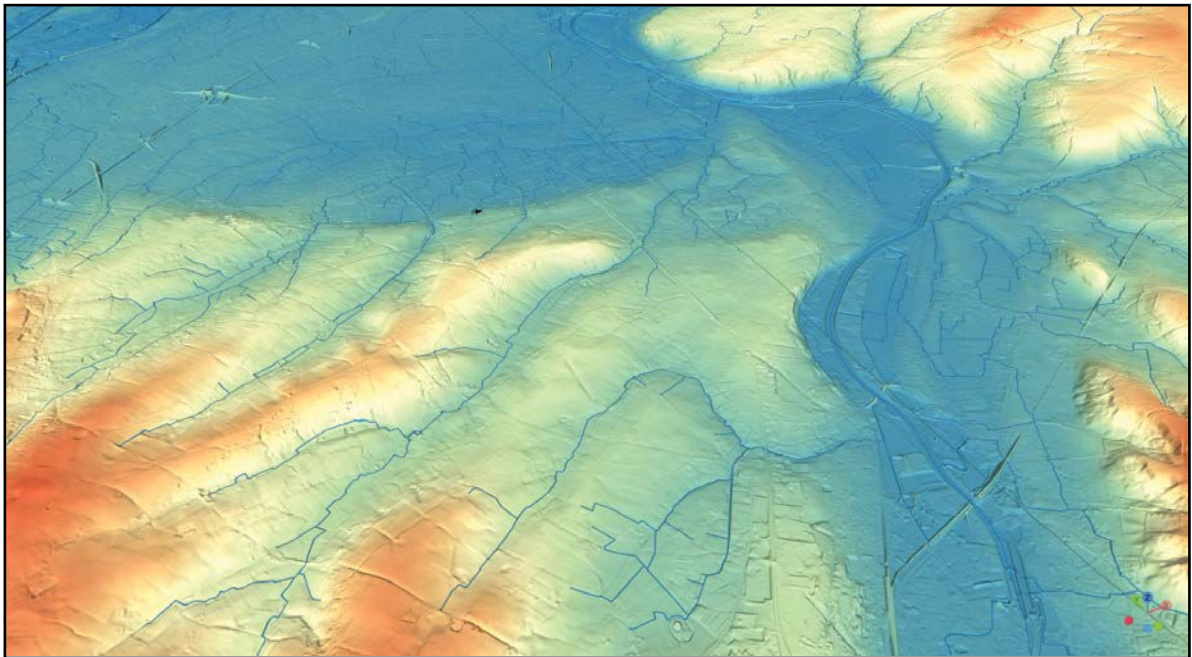

Fig. 12. Hoogtekaart met ligging van het projectgebied in de Scheldevallei in 2,5D met verticale overdrijving factor 8.

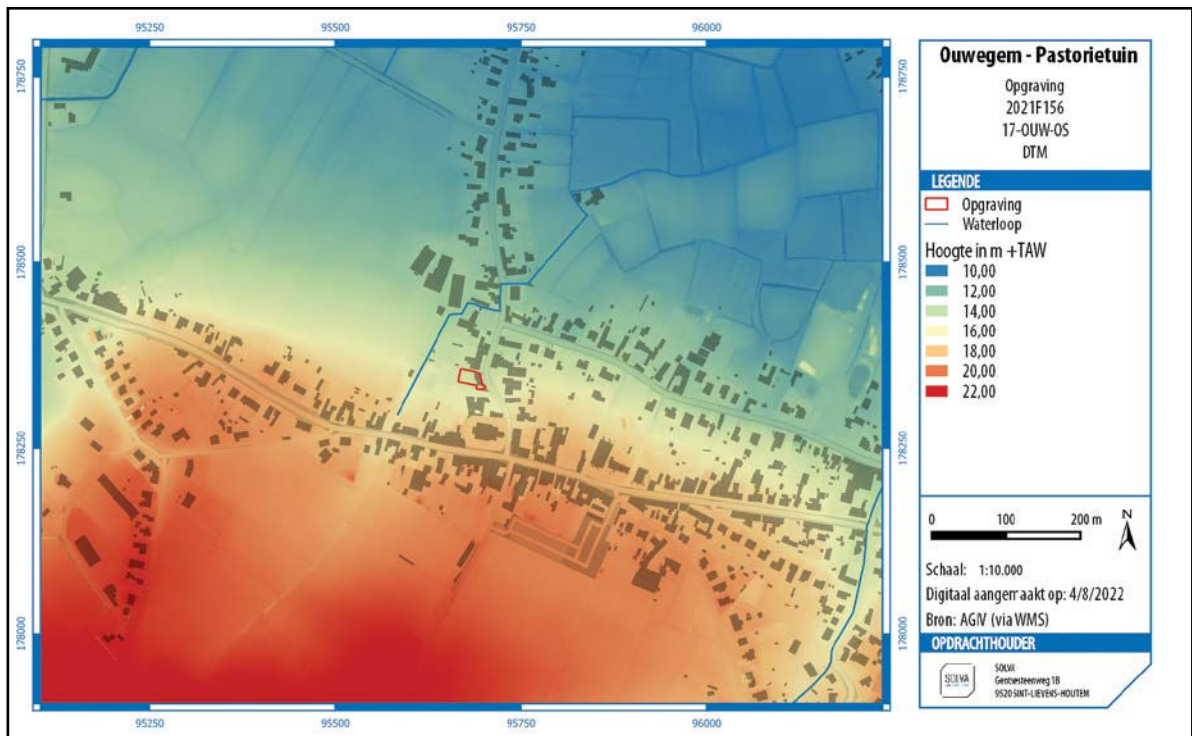

Fig. 13. Hoogtemodel van het terrein.

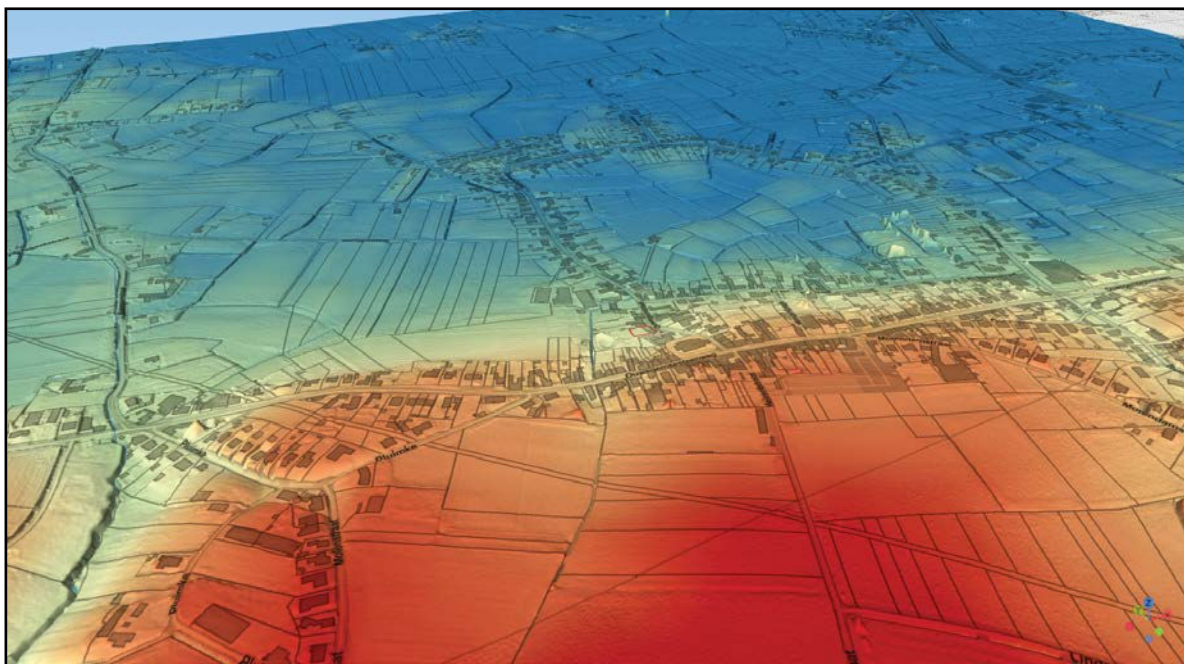

Fig. 14. Hoogtemodel van het terrein in 2,5D met verticale overdrijving factor 6.

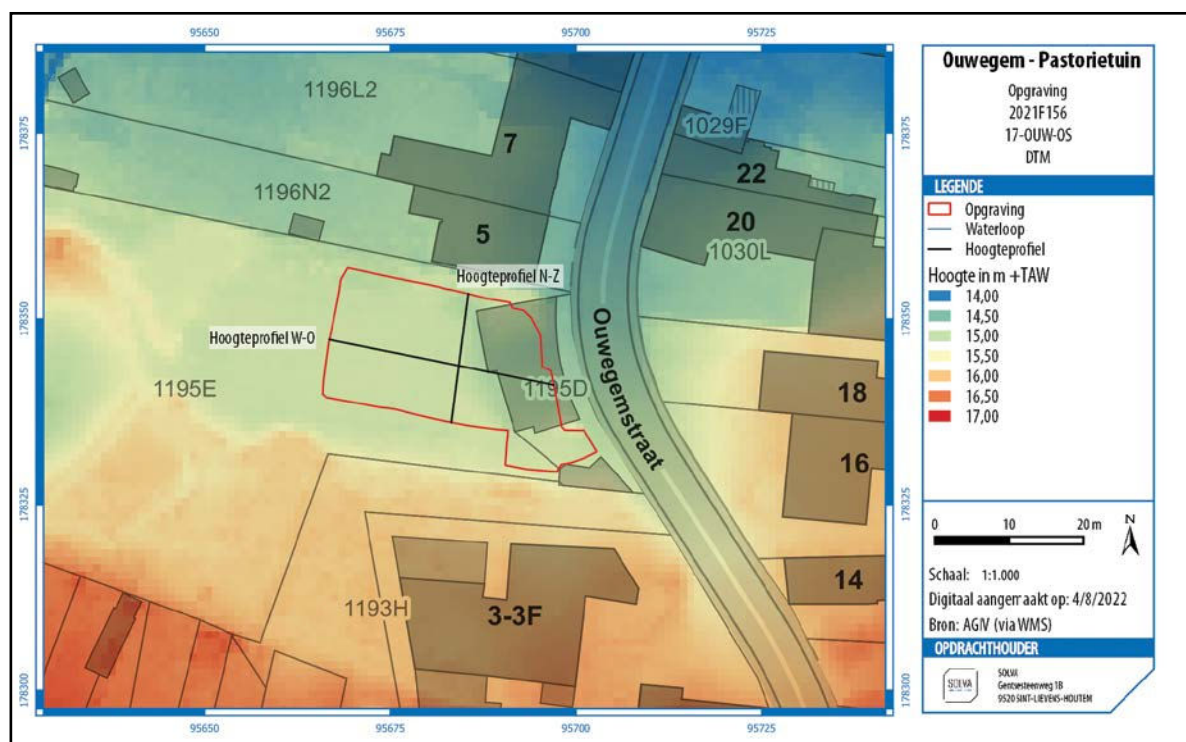

Fig. 15. Gedetailleerd hoogtemodel van het projectgebied. De locatie van de hoogteprofielen (zie Figuur 17) is aangeduid met zwarte lijnen.

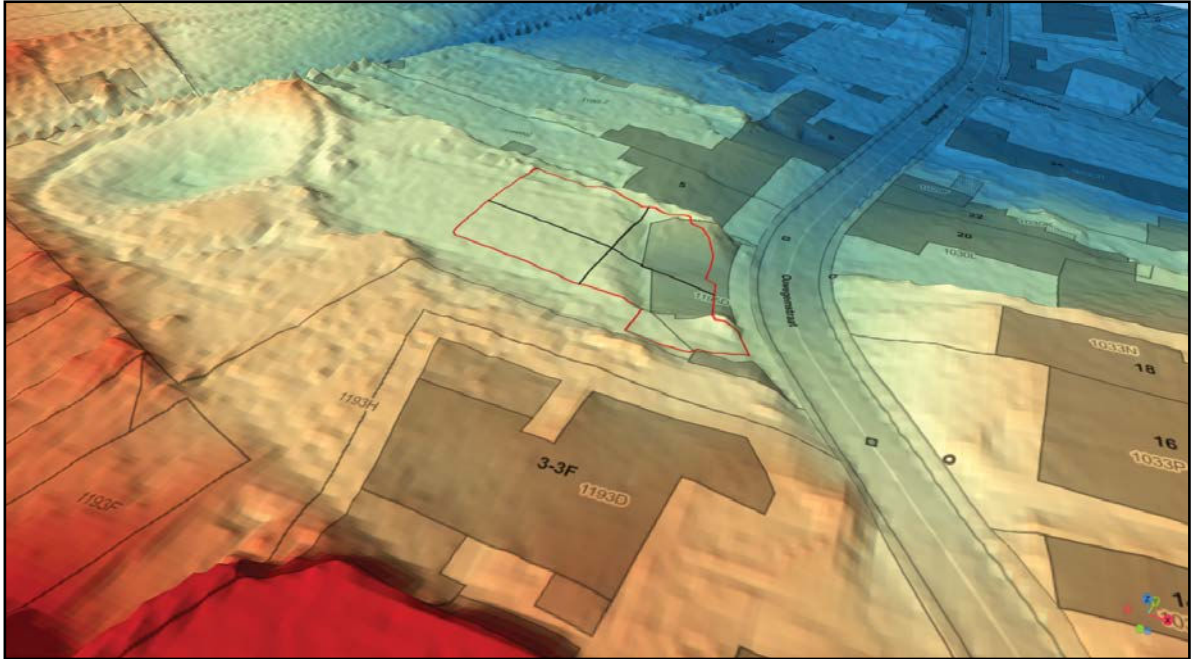

Fig. 16. Gedetailleerd hoogtemodel van het projectgebied in 2,5D met verticale overdrijving factor 4. De locatie van de hoogteprofielen (zie Figuur 17) is aangeduid met zwarte lijnen.

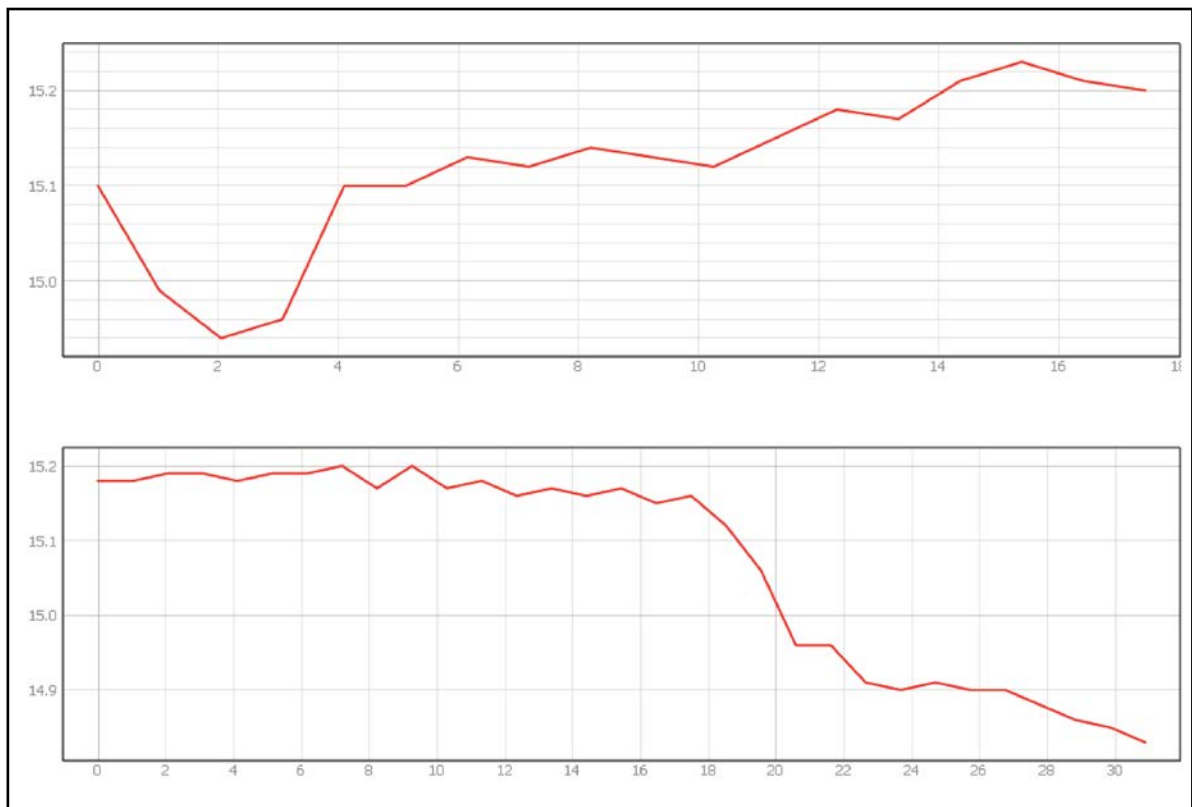

Fig. 17. Hoogteprofielen van noord naar zuid (boven) en west naar oost (onderaan).

Het projectgebied positioneert zich volgens de bodemtypekaart op bebouwde gronden (OB). De omliggende bodems zijn droge lemige zandbodems met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Sbc) in het westen, matig natte zandleembodems zonder profiel met zand op matige of geringe diepte (s-Ldp) in het oosten en droge lichte zandleembodems met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (Pbc) in het zuiden.

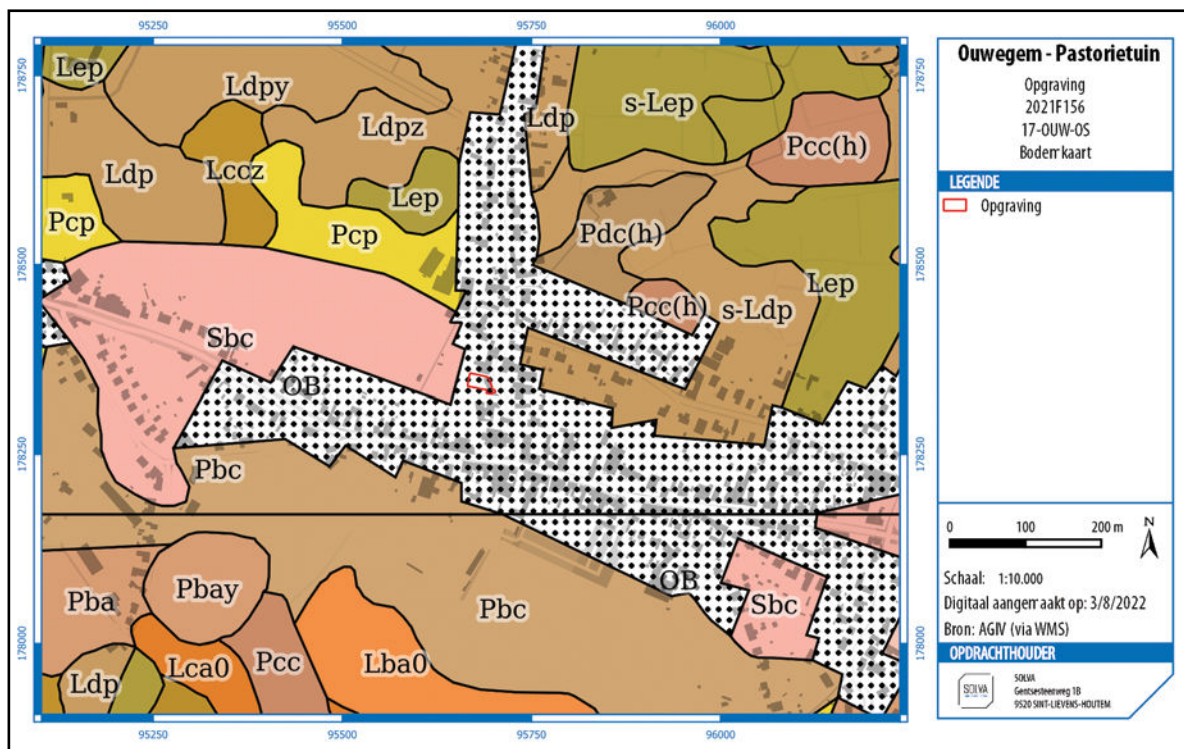

Fig. 18. De bodemtypekaart met de positie van het desbetreffende projectgebied.

De **bodemassociatiekaart** toont dat het projectgebied geassocieerd wordt met droge zand- tot licht-zandleemgronden met kleur B horizont of met textuur B horizont (16). Net ten zuiden van het projectgebied zijn droge zandleemgronden met textuur B horizont of met verbrokkelde textuur B horizont (28).

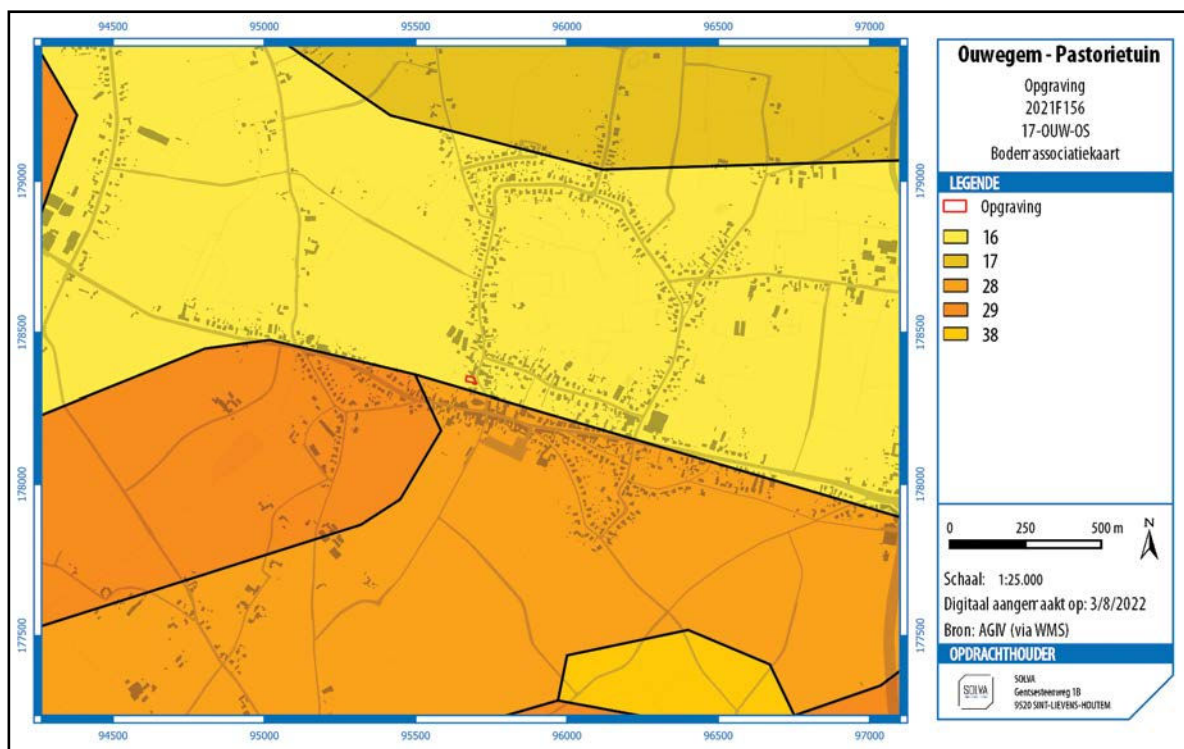

Fig. 19. Bodemassociatiekaart van het projectgebied.

De **bodemerosiekaart** geeft geen informatie met betrekking tot het projectgebied zelf. In de onmiddellijke omgeving zijn er echter zeer lage tot verwaarloosbare waarden.

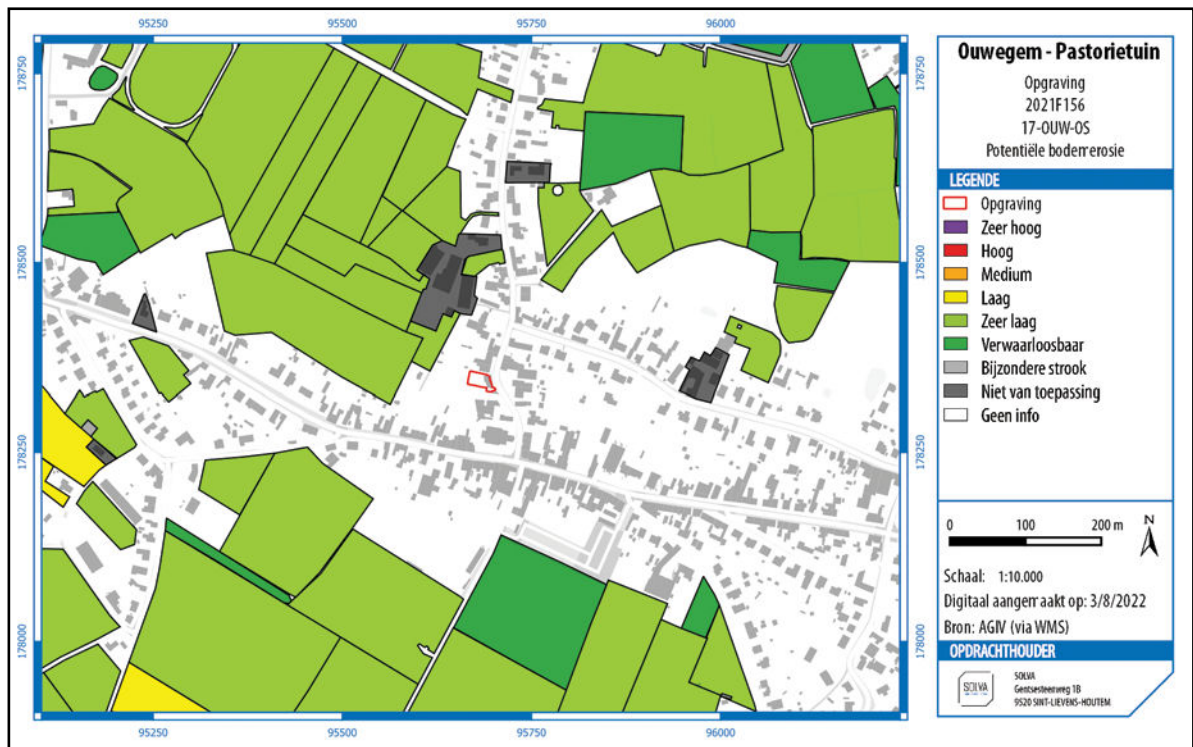

Fig. 20. De bodemerosiekaart.

3.1.1.2. Grondgebruik

De bodembedekkingskaart en bodemgebruikskaart geeft aan dat het projectgebied deels verhard en bebouwd is. Waar geen verharding aanwezig is groeien gras en struiken of bomen. Een gedetailleerde beschrijving van de bestaande infrastructuur binnen het projectgebied is te vinden in Hoofdstuk 2.1.2.1 van de archeologienota⁵.

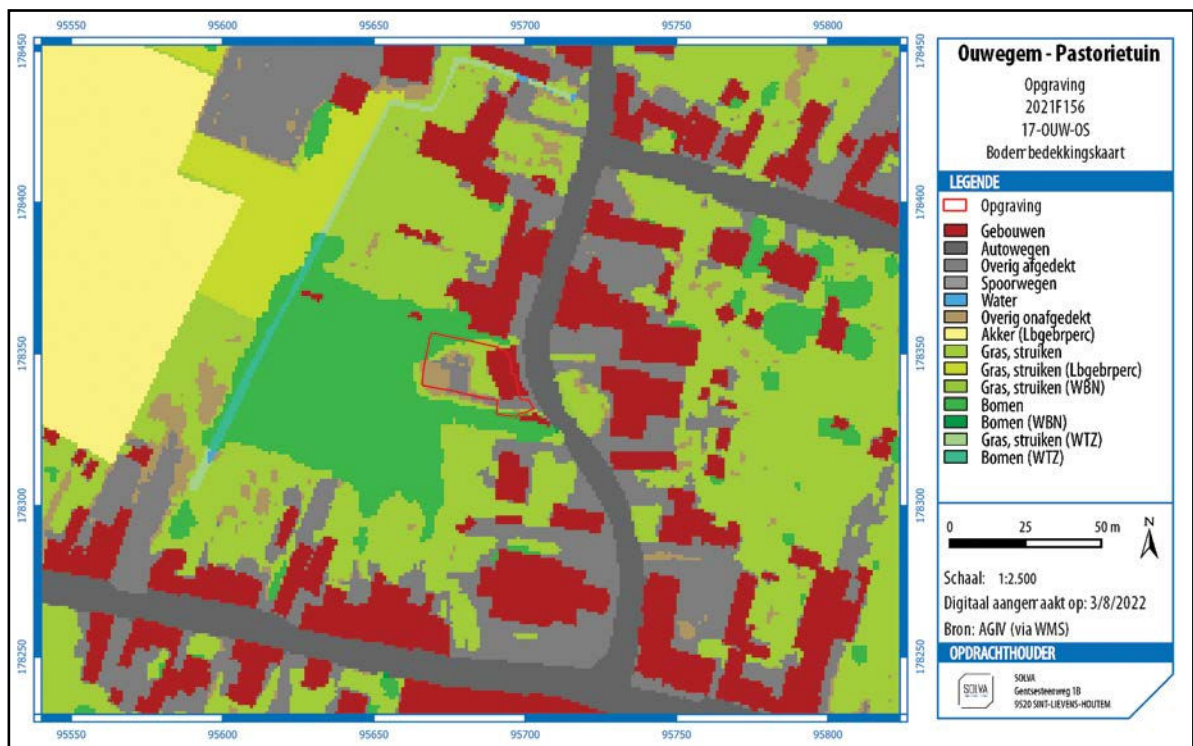

Fig. 21. De bodembedekkingskaart.

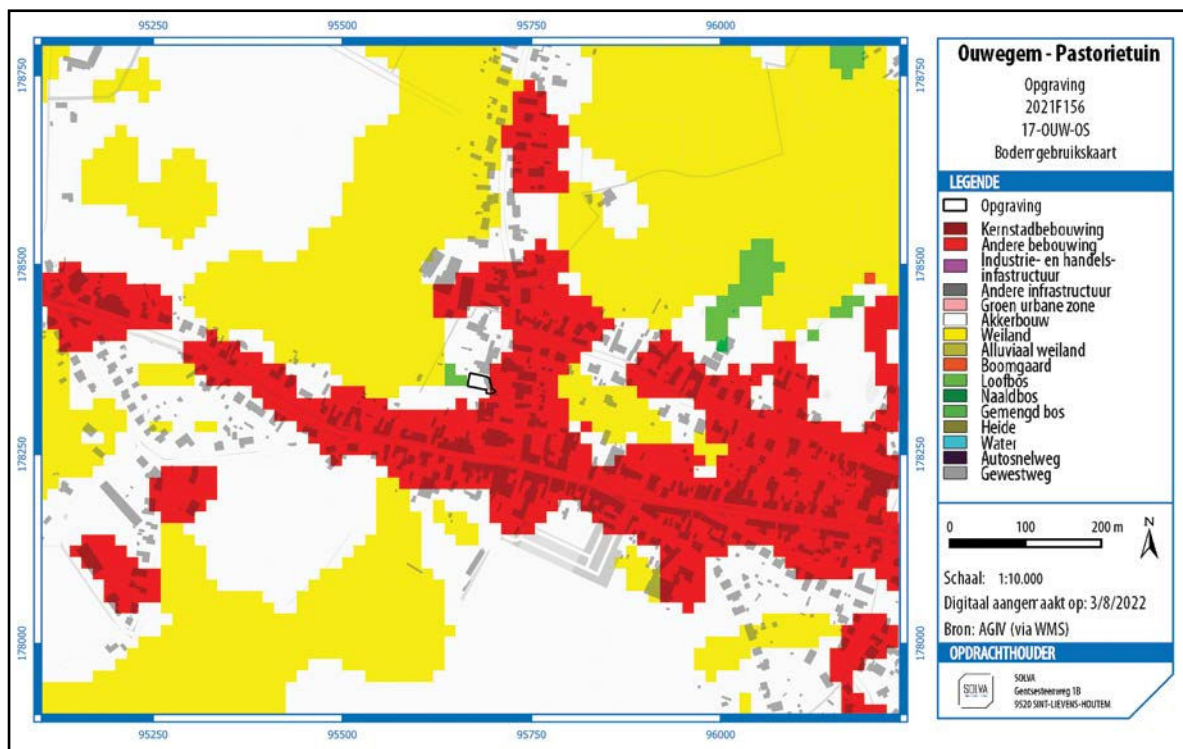

Fig. 22. De bodemgebruikskartaal.

3.1.2. Historisch kader

3.1.2.1. Historisch en toponymisch kader

De oudste vermelding van Ouwegem gaat terug tot 830 n. Chr., wanneer de deelgemeente wordt vermeld als *villa Aldingaheim*.⁶ Dit Germaans toponiem betekent ‘de woning van de lieden van Aldo’. In die 9de eeuw behoorde de regio en ook deze *villa* toe aan de Sint-Baafsabdij in Gent. Later werd het domein geïsurpeerd door Arnulf I, graaf van Vlaanderen. Naast Ouwegem zijn er verschillende andere *inga-heim*-toponiemen in de bredere regio. Ze duiden er op dat het gebied in de vroege middeleeuwen geëxploiteerd werd. In tegenstelling tot andere gehuchten zoals Landegem, Beertegem en Boeregem, groeide enkel Ouwegem uit tot een dorpskern. Deze was een leen van het Land van Gavere en kwam vervolgens respectievelijk in bezit van de families De Cockere en Van Maldegem (15de eeuw) en Nikolaas II Triest (in 1521). In 1569 blijkt dat de kerk, de armen van Ouwegem en de pastoor Pieter van Blaren 24 percelen land hadden. Deze waren bijna allemaal in de nabijheid van de kerk gelegen en samen 8 bunder 1 vierendeel 66 roeden groot (ca. 14,6 ha). Het land werd verpacht aan de landbouwers van Ouwegem. Een goede honderd jaar later, in 1628, werd Ouwegem tot baronie verheven.⁷

De Leefbeek staat op het primitief kadaster benoemd als ‘Lieve beke’. Het toponiem Lieve vinden we ook terug in het 13de-eeuwse kanaal tussen Gent en Damme. Daar wordt het gezien als een toponymische afleiding van de Leie. Het toponiem zelf gaat terug op het Oudnederlandse levia dat ‘slijmerig, glibberig, glad’ betekent.⁸ Een andere betekenis gaat over ‘lieflijk, aangenaam, aantrekkelijk’ en kan dus ook slaan op het karakter van deze beek.⁹

⁶ Universiteit Antwerpen, KANTL 2013, <http://bouwstoffen.kantl.be/tw/facsimile/?page=782>.

⁷ Castelain 1996; Agentschap Onroerend Erfgoed 2017, Ouwegem (ID=121613), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/121613>.

⁸ Instituut voor Nederlandse Lexicologie 2010, *De Geïntegreerde Taalbank*, lemma Lieve, <http://gtb.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=VMNW&id=ID46403&lemmodern=lieve>.

⁹ Instituut voor Nederlandse Lexicologie 2010, *De Geïntegreerde Taalbank*, lemma Lieve, <http://gtb.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=MNW&id=26182&lemmodern=lieve>

De eerste duidelijke vermelding van de kerk van Ouwegem stamt uit 1123, wanneer het altaar aan de Sint-Pietersabdij van Gent geschonken wordt. De oudste vermelding van Ouwegem uit 830 staat in een tekst¹⁰ van Einhard, vertrouweling van Karel de Grote en Lodewijk de Vrome. Daarin verhaalt hij over een wonder waarbij Dundrada, dienstmeid in de *villa Aldingaheim*, die al drie jaar blind was, zich bij de komt van de relikwieën biddend aan het altaar zette en haar zicht terug kreeg. Gelet op het feit dat dienstmeiden waarschijnlijk een niet al te grote bewegingsvrijheid hadden, zou het mogelijk zijn dat dit altaar (en de bijhorende kerk) in de *villa Aldingaheim* te situeren is. Dit is een extra aanwijzing dat er in de vroege middeleeuwen een kerk was te Ouwegem. Het blijft echter niet bewezen of het dan om de huidige parochiekerk gaat.

3.1.2.2. Inventaris onroerend erfgoed

Fig. 23. Vastgestelde inventaris bouwkundig erfgoed met aanduiding van het projectgebied.

Het projectgebied bevindt zich grotendeels binnen het vastgesteld landschapsrelict 'Schelde-Leie interfluvium tussen Waregem, Kruishoutem en Oudenaarde'.¹¹ Zowel de Ouwegemstraat als de Ouwegemsesteenweg worden bovendien beschreven in de Inventaris Bouwkundig Erfgoed. Die eerste wordt gekenmerkt als een belangrijke dorpsstraat die in een bocht omheen het kerkhof loopt, vanaf de Ouwegemsesteenweg in het zuiden tot de Gaverstraat in het noorden.¹² Langsheen deze straat zijn verschillende bouwkundige relictten vastgesteld. Een eerste betreft een zondagsschooltje, ten zuiden van het projectgebied en ten noorden van het hoger gelegen kerkhof. De oudste kern van dit gebouw dateert uit de jaren 1850.¹³ De

¹⁰Namelijk de Translatio et Miracula Sancti Marcellini et Petri, waarbij Einhard het relaas doet van de roof van de relikwieën van de heilige Petrus en Marcellinus uit Rome. De relikwieën werden overgebracht naar Seligenstadt (Duitsland), waarbij onderweg heel wat wonderen gebeurden.

Bronvermelding: Monumenta Germaniae Historica, Scriptores (in folio), 15/1. Deze tekst is te raadplegen op <http://www.dmgh.de/de/fs1/object/goToPage/bsb00000890.html?pageNo=261&sortIndex=010%3A050%3A0015%3A010%3A01%3A00>.

¹¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017, Schelde-Leie interfluvium tussen Waregem, Kruishoutem en Oudenaarde (ID=10408), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/10408>; Agentschap Onroerend Erfgoed 2017, Schelde-Leie interfluvium tussen Waregem, Kruishoutem en Oudenaarde (ID=135393), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/135393>.

¹² Agentschap Onroerend Erfgoed 2017, Ouwegemstraat (ID=105517), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/105517>.

¹³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017, Zondagsschooltje, later toneelzaal (ID=74458), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/74458>.

aanpalende pastorie bevindt zich achterin een ommuurde beboomde tuin, die toegankelijk is via een poortgebouwtje onder zadeldak met een nis waarin een Onze-Lieve-Vrouwebeeldje staat en bekroond door een kruis, te dateren ca. 1910. Het huidige voorkomen van de pastorie zou eveneens uit 1910 dateren, al is er een oudere kern aanwezig.¹⁴ Ten noorden van het projectgebied bevinden zich ten slotte twee huizen uit het 4de kwart van de 19de eeuw (nr. 5) en 1ste kwart van de 20ste eeuw (nr. 7).¹⁵

De Ouwegemsesteenweg kruist het dorpscentrum van Ouwegem van oost naar west. De steenweg werd deels verbreed en rechtgetrokken in 1865. De bebouwing dateert nog overwegend uit de 18de en 19de eeuw en betreft kleinschalige dorpshuizen en boerenarbeidershuizen.¹⁶ Een dergelijke boerenarbeiderswoning bevond zich op het perceel 1147F (toekomstige parking) en is thans gesloopt. De woning bevond zich haaks op de straat en telde 6 traveeën, met 4 rechter staltraveeën. Het geheel klimt op tot de eerste helft van de 19de eeuw.¹⁷ Een tweede boerenwoning bevindt zich ten oosten van het perceel 1147F. Het staat achterin ingeplant op het erf en klimt op tot de 18de eeuw.¹⁸

Op de hoek van de Ouwegemstraat met de Ouwegemsesteenweg bevindt zich ten slotte de Sint-Jan-Baptistkerk, omgeven door een kerkhof. De heden driebeukige hallenkerk is beschermd als monument. Enige doorgedreven studie ontbreekt, waardoor een bouwgeschiedenis vooralsnog hypothetisch is. Een eerste vermelding van de kerk dateert uit 1123, wanneer de kerk in bezit komt van de Gentse Sint-Pietersabdij. Op basis van de toponymie (zie 3.1.2.1), het Sint-Jan-Baptistpatrocinium en de aanwijzing uit de *Translatio et Miracula* gaat de oorsprong echter mogelijk terug tot de 8ste eeuw. De vierkante onderbouw van de kruisingstoren is opgebouwd uit Doornikse kalksteen en behoort toe aan een 12de-eeuws Romaans kruiskerkje. In de Gotische periode werden vermoedelijk aanpassingen uitgevoerd aan het koor. In 1661 werd de kerk uitgebreid met een tweede beuk aan de zuidzijde en werd de middenbeuk mogelijk verbreed. In de 18de eeuw werden vervolgens de ramen en het interieur aangepast, met verdere uitbreiding in de 19de eeuw.¹⁹

3.1.2.3. Historisch-cartografische documenten

3.1.2.3.1. Jacques horenbault – Kaart van het land van aalst (1596/1619)

De Kaart van het Land van Aalst door Jacques Horenbault (1596/1619) geeft de oudste weergave van Ouwegem. Er is niet veel meer dan de kerk met kerkhof weergegeven, naast een ongedefinieerd noord-zuid lopend wegtracé. Dit is enigszins te verwachten aangezien Ouwegem op de linkeroever van de Schelde ligt en dus buiten het Land van Aalst valt. Deze kaart is voor het projectgebied van weinig nut.

3.1.2.3.2. Villaretkaart (1745 – 1748)

De Villaretkaart (1745-1748) vormt de oudste gedetailleerde weergave van Ouwegem. In het dorpscentrum zijn verschillende gebouwen afgebeeld rondom de kerk maar ogenschijnlijk niet binnen het projectgebied. Het tracé van de huidige wegenissen rondom het projectgebied lijkt ongewijzigd sinds de opmaak van deze kaart. De Leefbeek ten westen van het projectgebied is nog niet rechtgetrokken maar meandert.

¹⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017, Pastorie (ID=74459), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/74459>.

¹⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017, Twee burgerhuizen (ID=74461), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/74461>.

¹⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017, Ouwegemsesteenweg (ID=105516), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/105516>.

¹⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017, Boerenarbeiderswoning (ID=74450), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/74450>.

¹⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017, Boerenwoning (ID=74447), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/74447>.

¹⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017, Parochiekerk Sint-Jan-Baptist (ID=74444), <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/74444>.

Fig. 24. Kaart van Horenbault met het dorpscentrum van Ouwegem en omgeving (© Parijs, Bibliothèque national de France, Cartes et plans, Rés. Ge AA. 817).

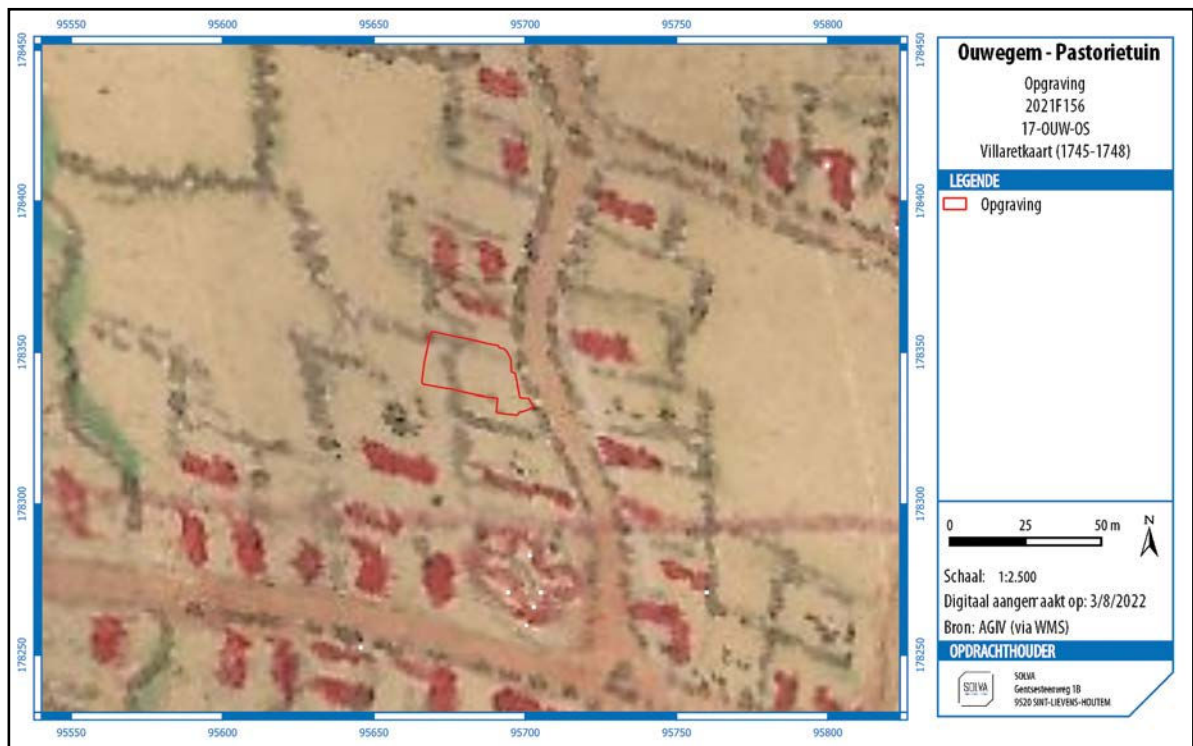

Fig. 25. Kaart van Villaret met aanduiding van het projectgebied.

3.1.2.3.3. Jozef Johan Frans Ferraris – Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik (1771-1778)

De Ferrariskaart bevestigt de schijnbaar sinds de 18de eeuw ongewijzigde wegtracés. Ten noorden van de kerk is reeds bebouwing aanwezig waar nu de pastorie en het voormalige zondagschooltje staan. Gelet op de gebogen vorm van de bebouwing op de Ferrariskaart is het wel onwaarschijnlijk dat het om de directe voorloper van de latere bebouwing gaat.

Fig. 26. Kaart van Ferraris met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 27. Detail van de Ferrariskaart (1771-1778) met aanduiding van het onderzoeksgebied.

Ten noorden hiervan bevindt zich een structuur binnen het projectgebied. In het achtererf van deze constructie zijn enkele zwarte, grillige lijnen getekend. Wat dit moet betekenen, blijft voorlopig onduidelijk. Het symbool is niet opgenomen in gepubliceerde legendes.

Ook langs de voorloper van de Ouwegemsesteenweg is bebouwing weergegeven. De kerk, omgeven door een rechthoekig kerkhof, is weergegeven als een eenvoudig volume, zonder transept. Enkel aan de noordkant is een kleine uitstulping weergegeven. De Leefbeek is als dusdanig niet weergegeven, maar is mogelijk wel herkenbaar als bomerrij, waarlangs zich mogelijk een pad bevindt. De bocht in de Ouwegemstraat is hier ook zichtbaar.

3.1.2.3.4. Primitief kadaster - Ouwegem (1830-1833)

Het primitief kadaster toont bebouwing ten noorden en ten westen van de kerk. De Leefbeek staat hier als Lieve vermeld. Hij heeft ook een sterk lineair karakter zodat een rechte trekking vermoed kan worden. Het valt opnieuw op hoe weinig het stratenpatroon gewijzigd is ten opzichte van de huidige situatie. Een voetweg loop van aan de kerk langs de zuidwestelijke hoek van het projectgebied naar de Leefbeek en verder. Tussen de kerk en het projectgebied zijn twee gebouwen afgebeeld. Het zuidwestelijke bevindt zich ter hoogte van het huidige pastoriegebouw en is er wellicht een voorloper van (zie 3.1.2.2). Het noordoostelijke grenst aan de zuidoostelijke hoek van het projectgebied.

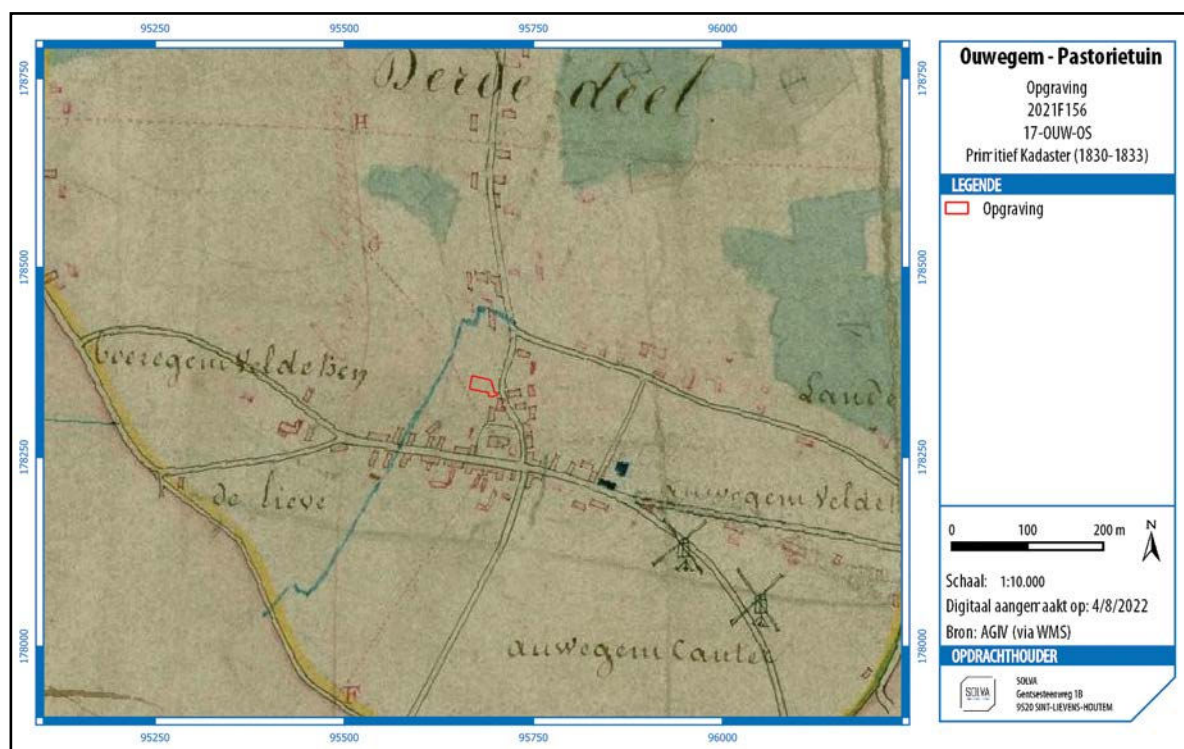

Fig. 28. Uitsnede uit het primitief kadaster (1830-1833) (NGI, geraadpleegd via Cartesius).

3.1.2.3.5. Atlas der Buurtwegen (CA. 1841)

Op de Atlas der Buurtwegen is de Leefbeek en een parallel lopende pad (Sentier nr. 28) duidelijk herkenbaar. De beek heet hier trouwens niet Lievebeek maar Leefbeek. De Ouwegemsesteenweg (Chemin nr. 1) en de Ouwegemstraat (Chemin nr. 5) volgen de ondertussen vertrouwde tracés. De gebouwen tussen het projectgebied en de kerk, op het Primitief Kadaster nog afzonderlijk weergegeven, lijken nu één geheel te vormen. Het is hier nog duidelijker een voorloper van het huidige pastoriegebouw, daar ook het poortgebouwtje reeds wordt afgebeeld (zie 3.1.2.2).

Fig. 29. Afbakening van het onderzoeksgebied op de Atlas der Buurtwegen (ca. 1841).

3.1.2.3.6. Philippe Vandermaelen - Cartes Topographiques de la Belgique (1846-1854)

De georeferentie van de oorspronkelijke Vandermaelenkaart vertoont ter hoogte van het projectgebied een afwijking. Hierdoor is het pastoriegebouw binnen de contouren van het projectgebied afgebeeld. Niettemin is de situatie vergelijkbaar aan bovenstaande Atlas der Buurtwegen. De topografie, met de insnijding van de Leefbeek, is duidelijk zichtbaar.

Fig. 30. Detail van Vandermaelenkaart uit 1846-1854 met aanduiding van het onderzoeksgebied (AGIV, geraadpleegd via WMS).

3.1.2.3.7. Philippe Chrétien Popp - Atlas Cadastral Parcellaire de la Belgique (1842-1879)

Het kadasterplan van Popp geeft dezelfde situatie weer ten opzichte van de Atlas der BuurtwegenendeVandermaelenkaart. Er blijft bebouwing langs heide en Ouwegemsesteenweg en Ouwegemstraat. De zuidoostelijke hoek van het projectgebied overlapt nog net met het noordoostelijk deel van het pastoriegebouw.

Fig. 31. Detail van het kadasterplan van Popp (1842-1879) met afbakening van het onderzoeksgebied.

3.1.2.3.8. Recente luchtfoto's

Fig. 32. Orthofoto uit 1971 ter hoogte van het projectgebied.

De orthofoto uit 1971 toont, ondanks de kleine schaal, dat het projectgebied ingericht is met begroeiing. Van enige verharding lijkt geen sprake te zijn. Het pastoriegebouw is in omvang gereduceerd, een stuk van het noordoostelijk deel lijkt verdwenen te zijn. De gebouwen vormen nu een eenvoudige hoek met respectievelijk een noord-zuid en een oost-west gerichte vleugel.

Fig. 33. Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 34. Luchtfoto uit 2000-2003 met aanduiding van het projectgebied.

INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

Op latere foto's is het projectgebied reeds ingericht als recreatiedomein, inclusief krulbollokaal en petanquebanen. Vanaf 2019 zijn er werken rondom het pastoriegebouw waar te nemen. De oost-west gerichte vleugel (gesloopt in 2015) wordt vervangen door een nieuw complex waarbij ook een reeks nieuwe appartementen horen ten westen van het pastoriegebouw.

Fig. 35. Luchtfoto uit 2012 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 36. Luchtfoto uit 2019 met aanduiding van het projectgebied.

Fig. 37. Luchtfoto uit 2021 met aanduiding van het projectgebied.

3.1.3. Het archeologisch kader

Voor (de directe omgeving van) het projectgebied is geen archeologische informatie voorhanden.

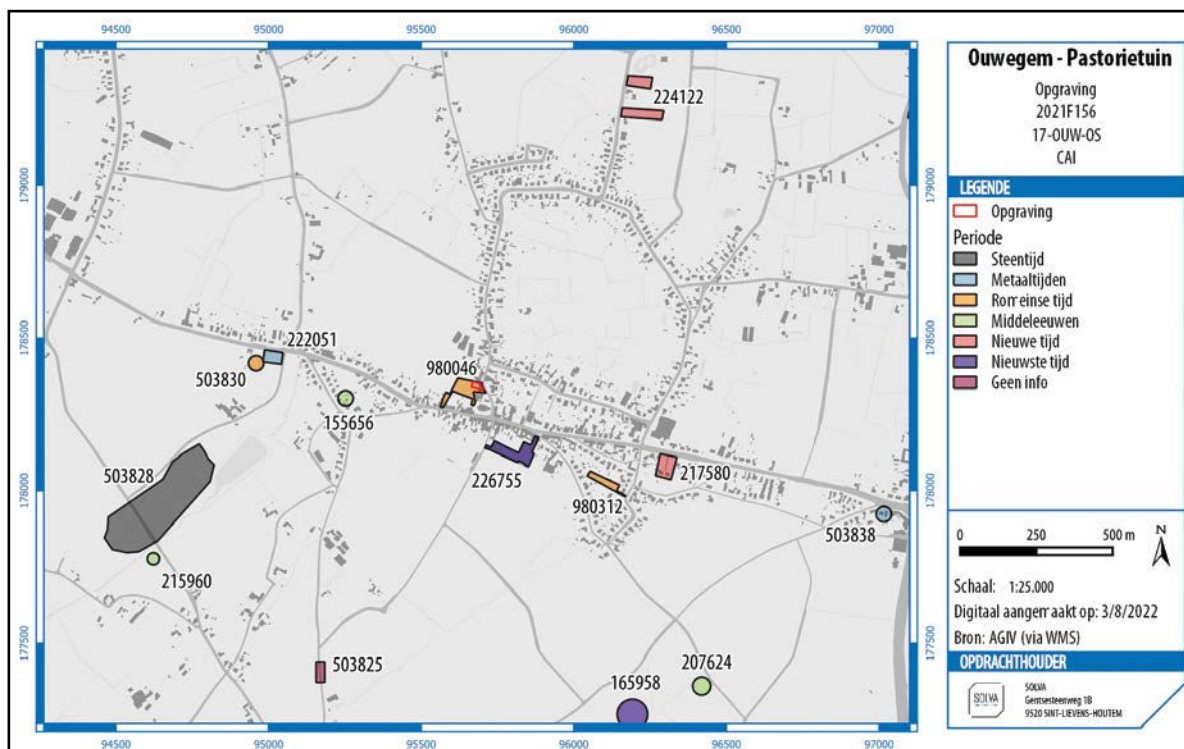

Fig. 38. CAI met aanduiding van het projectgebied.

In de ruimere omgeving rond Ouwegem zou er reeds in het neolithicum menselijke aanwezigheid (**CAI 503828**). Het is echter niet aangegeven waarop deze veronderstelling gebaseerd is.

Pas voor de metaaltijden zijn de archeologische bronnen duidelijk. Tijdens een prospectie van de Universiteit Gent werden namelijk enkele aardewerkscherven uit de ijzertijd gevonden langs de Ouwegemsesteenweg, vlakbij het kruispunt met de Gentsesesteenweg (**CAI 503838**). Ook in een kuil op **CAI 217580** is handgevormd aardewerk uit de metaaltijden aangetroffen tijdens een proefsleuvenonderzoek. Nog sprekender is de vondst van een waterkuil uit de vroege tot midden bronstijd (**CAI 222051**), opnieuw langs de Ouwegemsesteenweg op ca. 650 m ten westen van het projectgebied. In de waterkuil zijn menselijke gecremeerde botresten aangetroffen tijdens een opgraving in 2018²⁰.

Op dezelfde site (**CAI 222051**) is ook een Romeinse nederzetting aangetroffen met archeologische resten van een hoofdgebouw, twee bijgebouwen, greppels en een kuil. Op basis van het aangetroffen materiaal worden deze in de midden-Romeinse periode gedateerd. Vlakbij de opgraving was al eerder Romeins materiaal aangetroffen, opnieuw tijdens een prospectie van de Universiteit Gent (**CAI 503830**). Het ging om een vondstenconcentratie van aardewerk en Romeinse dakpannen²¹. Bovendien werden ook enkele aardewerkfragmenten uit de ijzertijd en de late middeleeuwen aangetroffen. In de Beertegemstraat 13 (**CAI 980312**), ca. 500 m ten oosten van het projectgebied, zijn bij een proefsleuvenonderzoek Romeinse sporen, waaronder paalsporen, kuilen, greppels en een brandrestengraf aangetroffen.²² Iets ten westen daarvan, op ca. 250 m (**CAI 226755**), zijn tijdens een ander proefsleuvenonderzoek nog vier brandrestengraven aangetroffen.²³

De Merovingische periode in de regio is aanwezig door de vondst van een gouden Tremissis (**CAI 207624**), geslaan in Chitry-les-Mines door muntmeester Austrulfo, te dateren tussen ca. 585-675. Samen met archaeologica uit de ijzertijd en Romeinse periode, werd op **CAI 155656**, ca. 450 m ten westen van het projectgebied, tijdens een veldprospectie een duidelijke concentratie van laatmiddeleeuws aardewerk vastgesteld.²⁴ Opmerkelijk is dat deze concentratie binnen een driehoekige structuur ligt, gevormd door het Pluimke en de Ouwegemsesteenweg. Mogelijk gaat dit stratenpatroon terug op een middeleeuwse dries. Een zegelstempel uit de 15de eeuw werd d.m.v. metaaldetectie aangetroffen op **CAI 215960**.

Van recentere datum zijn enkele greppels die tijdens een proefsleuvenonderzoek op **CAI 224122** zijn aangetroffen en een Franse munt uit 1853 (**CAI 165958**). Tenslotte werd onder de Molenstraat, richting de vermoedelijke dries, in de jaren '50 bij graafwerken een knuppelweg (bestaande uit houten paaltjes) aangetroffen (**CAI 803825**). De datering is onbekend.

3.2. BESCHRIJVING VAN DE BODEMS EN ANDERE COMPLEXEN VAN AARDKUNDIGE EENHEDEN

3.2.1. Genese van de bodems of andere complexen van aardkundige eenheden

3.2.1.1. Cartografische gegevens

Uit de huidige cartografische gegevens (zie 3.1.1.1) valt af te leiden dat het projectgebied te situeren is op bebouwde gronden. Het terrein was voor de aanvang van de werken in gebruik als sportterrein met een clublokaal aan de straatkant in het oosten. Het is dan ook een nagenoeg vlak terrein, met een dip in het oosten t.h.v. het voormalige clublokaal.

Als de ruimere omgeving in beschouwing wordt genomen kan dit beeld enigszins genuanceerd worden. Zo is het terrein nu wel vlak maar bevindt het zich op een helling die in noordoostelijke richting afloopt naar de Schelde toe. Deze helling is iets ingesneden vanaf de beek ten westen van het projectgebied (een zijtak van de Wijngaardbeek) tot de

²⁰Vanhoutte 2019.

²¹Vermeulen 1992, 58-59.

²²Swaelens & Desmet 2020.

²³De Graeve & De Maeyer 2019.

²⁴Vermeulen 1992, 63.

Ouwegemstraat ten oosten van het projectgebied. De helling is, niet verwonderlijk, het meest ingesneden t.h.v. de beek. De insnijding van en rond de Ouwegemstraat is minder diep en vermoedelijk van antropogene aard. Men kan er vanuit gaan dat, ten laatste voor de aanleg van het sportterrein, het terrein enigszins genivelleerd is.

Ook uit de omgeving kan afgeleid worden dat de natuurlijke bodem zich wellicht op een overgang zal bevinden van een droge lemige zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (**Sbc**) in het westen naar een matig natte zandleembodem zonder profiel met zand op matige of geringe diepte (**s-Ldp**) in het oosten.

3.2.1.2. Terreingegevens

De terreingegevens uit het proefsleuvenonderzoek en de daarop volgende opgraving hebben informatie opgeleverd die de cartografische gegevens kunnen aanvullen en bijsturen. Hierbij kan profiel 4AB gebruikt worden als referentieprofiel.

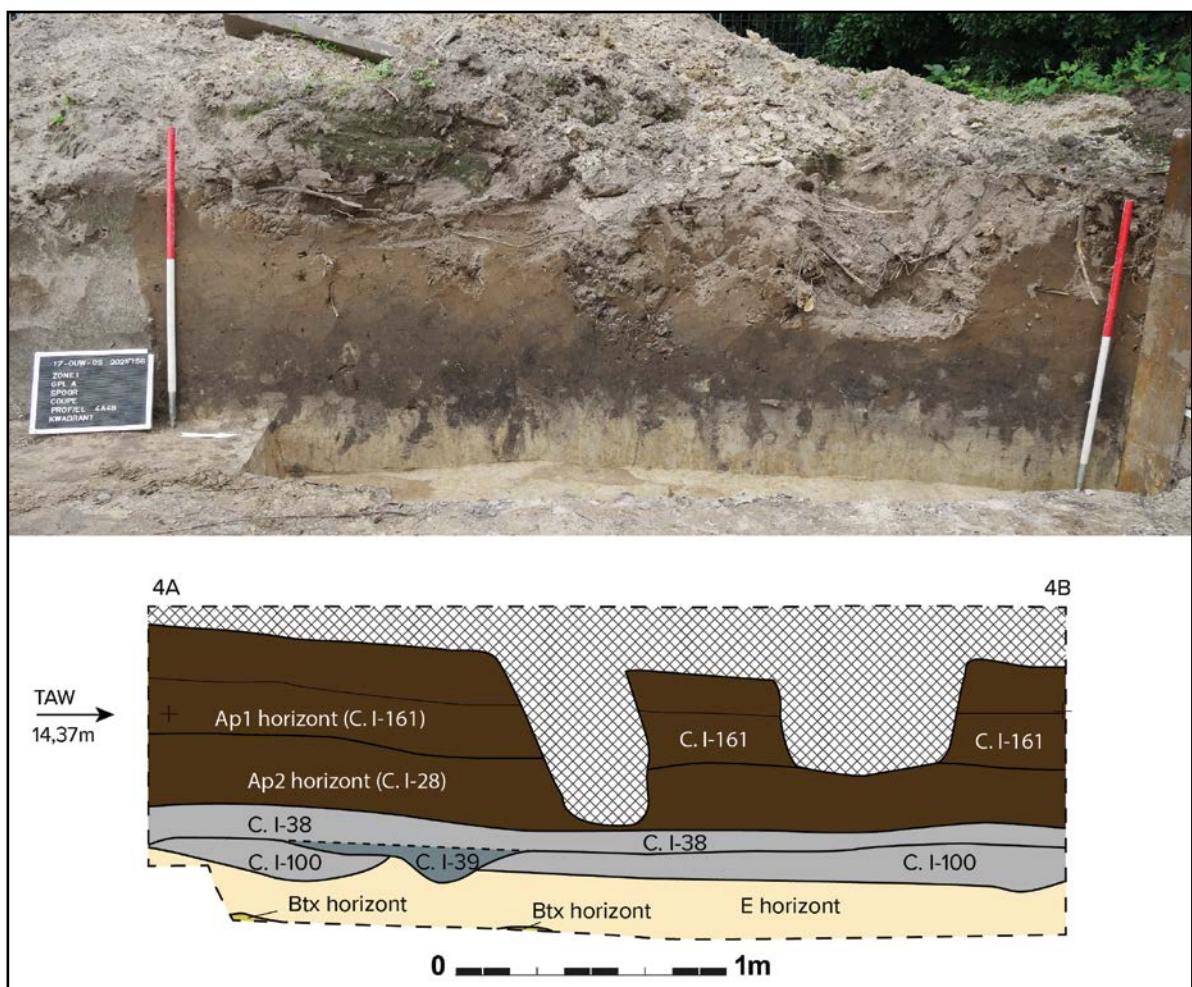
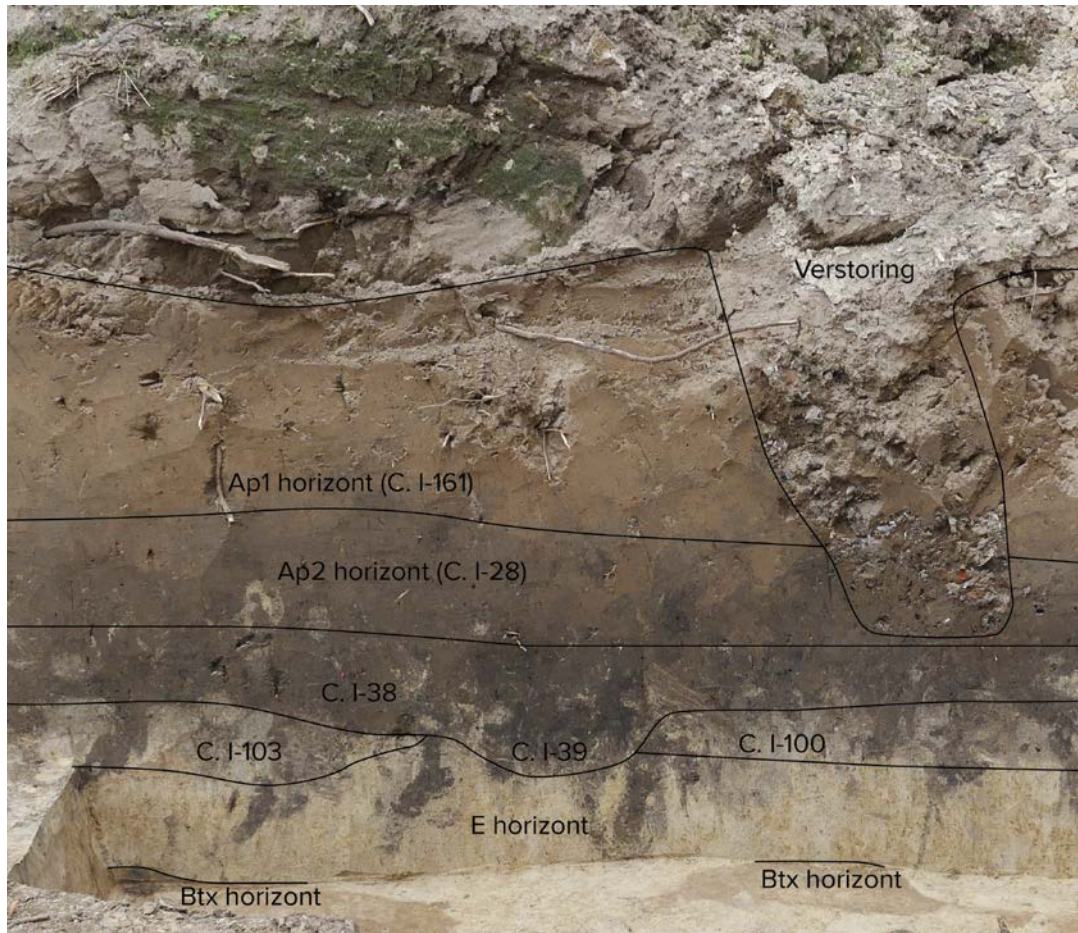

Fig. 39. Foto en tekening van Profiel 4AB.

Het wordt bovenaan gekenmerkt door een homogeen donkerbruin, humeus en zandig pakket (C. I-161). Er zijn verschillende recente verstoringen in aanwezig. Ook de bovenkant van het profiel is door de uitgevoerde werken verstoord. Indien niet verstoord heeft dit pakket een dikte van 60 tot 80 cm. Het kan beschouwd worden als een ploeglaag (**Ap1 horizont**) die, gezien de dikte, ongetwijfeld ook enige ophoging bevat.

Afb. 2. Detail van profiel 4AB met aanduiding van de horizonten.

Dit pakket bevindt zich bovenop C. I-28 met een onregelmatige, sterk gebioturbeerde grenszone. Wellicht is C. I-28 eveneens te interpreteren als een akkerlaag (**Ap2 horizont**). Het is een vrij homogene, donkerbruingrijze, humeuze en zandige laag met een dikte van ca. 12 cm. Ze bevat bovendien grote hoeveelheden antropogeen materiaal (aardewerk, verbrande leem, baksteen, metaal en natuursteen). Net onder deze laag is een groot aantal archeologische sporen ontdekt (zie 3.3.2.3). In C. I-28 zelf zijn deze niet herkenbaar. Het aangetroffen materiaal in C. I-28 is echter duidelijk afkomstig van deze sporen. Wellicht heeft er dus landbewerking plaatsgevonden waarbij de bovenkant van de sporen verstoord en opgenomen is in deze bewerkingslaag. Ook de sterke bioturbatie vanuit deze laag kan hiertoe bijgedragen hebben. Naast het vroeg- en volmiddeleeuws materiaal van de onderliggende sporen (zie 3.3.2.3) is er ook materiaal uit de 14de tot 16de eeuw aangetroffen in C. I-28. Deze datering doet vermoeden dat de onderliggende site al minstens sinds de late middeleeuwen in onbruik was, waarna het terrein als akker / weidegrond werd gebruikt.

Onder C. I-28 zijn zoals vermeld **archeologische sporen** aanwezig. In profiel 4AB zijn dit C. I-38, 39, 100 en 103. Zij worden elders besproken (zie 3.3.2.3.2.3).

Waar geen archeologische sporen aanwezig zijn bevindt de Ap2 horizont (C. I-28) zich rechtstreeks op de onverstoordde moederbodem, meer bepaald op een **E horizont**. Deze is witbruin²⁵ zandig en heeft (zonder archeologische sporen) een dikte van ca. 30 cm. De bleke kleur en zandige textuur is te wijten aan de nagenoeg totale uitloging van klei en sesquioxiden (zoals ijzer en mangaan). Deze spoelen uit in een onderliggende **Btx horizont**.

²⁵ Bovenaan kan de E horizont wat grijsler zijn, waardoor sporen ook moeilijk of niet te zien zijn. Dit is wellicht te wijten aan uitloging van de bovenliggende Ap2 horizont in de onderliggende E horizont.

Afb. 3. Coupe CD op C. I-39 en 104 met in de achtergrond rechts profiel 4AB. In de coupe zijn ook de E horizont en de Btx horizont met de fijne, compacte band klei aangegeven. In de linkerbovenhoek is een detail van de kleiband uitvergroot.

Deze is hierdoor roestbruinoranje²⁶ met een eerder zandlemige textuur en wordt bovenaan begrensd door een fijne, maar compacte bruine kleiband. Dit is nog net te zien onderaan profiel 4AB, maar duidelijker in enkele diepere coupes zoals bv. coupe CD op C. I-39 en 104. De zwaardere textuur en vooral de compacte kleiband zorgen voor een uitzonderlijk scherpe en nagenoeg niet doorbroken grens. De vroeg- en volmiddeleeuwse sporen zijn vaak net tot op deze compacte band uitgegraven en zelden erdoor.

3.2.2. Bewaring van de bodems of andere complexen van aardkundige eenheden

Profiel 4AB toont een zeer goed bewaard bodemprofiel. Wellicht is dit minstens voor een deel toe te schrijven aan de uitzonderlijke dikte van de huidige ploeglaag (60-80 cm) die wellicht ook ophoging bevat, gecombineerd met het recreatief gebruik van het terrein de laatste halve eeuw. Er is m.a.w. weinig impact geweest van zware landbouwmachines. Weliswaar is een relatief klein deel van het oorspronkelijk bodemprofiel en de daarin vervatte archeologische sporen verstoord door de land- en tuinbouwactiviteiten die er minstens vanaf de late middeleeuwen tot de ophoging van het terrein hebben plaatsgevonden.

Profiel 4AB is in de noordwestelijke hoek van het projectgebied te situeren. Hier is het oorspronkelijke bodemprofiel dus goed bewaard. Echter, hoe meer men zich in zuidoostelijke richting begeeft hoe minder goed het oorspronkelijke bodemprofiel bewaard is. Dit is het beste te zien op de overzichtsfoto's van GPL A. Dit vlak is net onder de Ap1 horizont aangelegd en is ongeveer horizontaal op ca. +14,10 m TAW. Hierop is de donkerbruingrijze Ap2 horizont (C. I-28) te zien in het noordwestelijke deel van het projectgebied. Deze heeft een min of meer cirkelvormige begrenzing. Ten oosten en zuiden van deze begrenzing dagzoomt de E horizont (C. I-26 en C. I-84). Aan de zuidelijke en oostelijke rand en in de zuidoostelijke hoek van het projectgebied is ten slotte ook de E horizont afwezig en bevindt de Ap1 horizont zich rechtstreeks op de Btx horizont²⁷.

De toenemende graad van bewaring in noordwestelijke richting is te verklaren door het oorspronkelijke (micro)reliëf (zie 3.1.1.1). Hoewel het projectgebied thans vlak is, helde het oorspronkelijk af in noordelijke richting naar de Schelde. In westelijke richting helde het terrein

²⁶De roestbruinoranje kleur is een gevolg van de oxidatie van de sesquioxiden, wijzend op droge omstandigheden.

²⁷Er kan hier in realiteit niet meer gesproken worden van een Btx horizont omdat de compacte kleiband niet langer aanwezig is en de laag hier ondertussen veelvuldig doorbroken is door bioturbatie. Stratigrafisch gezien betreft het natuurlijk wel dezelfde eenheid.

af door de insnijding van de zijtak van de Wijngaardbeek. De Ap2 horizont is niet-machinaal bewerkt en volgde ongetwijfeld grotendeels het oorspronkelijke reliëf. Wellicht heeft men ten laatste bij de overstap naar machinale bewerking, maar wellicht al eerder (zie 3.2.3), het terrein genivelleerd d.m.v. ophoging. Hieruit volgt dat de ophoging in het noordwesten van het projectgebied dikker is dan in het zuidoosten. Dit kan ook afgeleid worden uit de aanwezigheid van ploegsporen in het zuidoostelijke deel van het projectgebied. Meer naar het noordwesten reiken de ploegscharen niet onder de ophoging. Hier is het oorspronkelijk bodemprofiel dan ook beter bewaard.

Afb. 4. Zicht vanuit het westen op GPL A. Op de voorgrond ligt de donkere Ap2 horizont. Daarachter de bleke E horizon en helemaal op het einde bovenaan en rechts de roestbruinoranje Btx horizon.

Afb. 5. Zicht vanuit het zuidoosten op GPL A. Op de voorgrond in de roestbruinoranje Btx horizon zichtbaar met duidelijke ploegsporen. Meer naar boven zijn achtereenvolgens de bleke E horizon en donkere Ap2 horizont waar te nemen.

Ten slotte is ook C. I-84 te verklaren door microreliëf. Hier was wellicht een lokale, ovaalvormige verdieping in het landschap aanwezig waardoor ook alle horizonten hier relatief lager liggen. Aan de rand vertoont deze vlek de typisch bleke kleur van de E horizont, meer centraal is de kleur wat grijzer door uitloging vanuit een bovenliggende (verdwenen) Ap2 horizont.

3.2.3. Effecten van de aanwezige bodems en sedimenten op de bewaring van de archeologische site en de archeologische artefacten daarbinnen

De vroeg- en volmiddeleeuwse sporen worden leesbaar onder de Ap2 horizont in de E horizont (zie 3.2.1.2). Door de compacte bovengrens van de Btx horizont zijn ze vaak in diepte ook beperkt tot deze E horizont. Er zijn zeer weinig vroeg- tot volmiddeleeuwse sporen aanwezig in de oostelijke helft van het projectgebied. Hier is de E horizont en wellicht ook de top van de Btx horizont verdwenen, de Ap1 horizont bevindt zich rechtstreeks op de Btx horizont. De afwezigheid van deze sporen weerspiegelt hier dus niet noodzakelijk een archeologische realiteit maar kan ook te wijten zijn aan de diepere verstoring van het oorspronkelijk bodemprofiel.

Omgekeerd zien we dat postmiddeleeuwse sporen vanaf de 16de eeuw zich concentreren in de oostelijke helft van het projectgebied (zie 3.3.2.3.4). Dit zou een argument kunnen zijn om te stellen dat de ophoging van het terrein, althans voor een deel, reeds plaatsvond in de 16de eeuw. Uitgravingen vanaf die periode zouden dan in de westelijke helft van het projectgebied vanwege de dikkere ophoging niet tot op het archeologisch leesbare niveau reiken. De datering van de Ap2 horizont lijkt deze theorie te bevestigen. De meest recente (niet intrusieve) vondsten uit de Ap2 horizont zijn immers te dateren van de 14de tot 16de eeuw. Anderzijds bevatten de postmiddeleeuwse sporen bijzonder veel materiaal waardoor ze, ondanks de slechte leesbaarheid, tijdens de afgraving van de Ap1 horizont voor het aanleggen van GPL A ontdekt zouden zijn. Het lage aantal postmiddeleeuwse sporen in de westelijke helft van het projectgebied lijkt dus wel degelijk een archeologische realiteit te weerspiegelen. Dit doet echter geen afbreuk aan de beargumentering dat inderdaad (een deel van) de ophoging van het terrein reeds vanaf de 16de eeuw kan hebben plaatsgevonden.

Tijdens het terreinonderzoek zijn er maar weinig organische resten aangetroffen in de vroeg- en volmiddeleeuwse sporen in de E horizont. Zelfs houtskool, door het verbrandingsproces vaak beter bestand tegen vertering, is slechts in zeer beperkte mate aangetroffen in archeologische sporen in de E horizont. Mogelijk is dit te wijten aan de zandige textuur van de E horizont. Onder meer de betere doorlaatbaarheid van water en lucht in vergelijking met fijnere texturen heeft een negatieve invloed op de bewaring van organische resten.

Ten slotte zijn ook enkele sporen slechts moeilijk te herkennen in de E horizont door een sterke uitloging. Mogelijk is opnieuw de meer zandige textuur van de E horizont hiervoor verantwoordelijk.

3.2.4. Referentie aan gelijkaardige bodems en andere complexen van aardkundige eenheden op gekende archeologische sites

Er kan gesteld worden dat de bodem die op de bodemkaart ten westen van het projectgebied wordt gekarteerd (**Sbc**, zie 3.2.1.1), doorloopt onder de antropogene gronden van het projectgebied. In het oostelijke deel van het projectgebied is immers onder de Ap1 horizont een droge, gevlekte en eerder zandlemige, textuur B horizont aanwezig (**Lbc**). In het westelijke gedeelte van het projectgebied is de originele bodem door de dikkere ophoging nog uitzonderlijk goed bewaard. Hierdoor is de textuur B horizont nog intact en is zelfs de bovenliggende, zandige E horizont nog bewaard. Dit zou dan eerder overeenkomen met de bodemclassificatiecode **s-Lba**.

Bodems met een sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont (**..c**) zijn allerm minst zeldzaam in Vlaanderen. Ze komen er vooral voor in zandlemige (**L.**), licht zandlemige (**P.**) en lemig

zandige bodems (**S..**).²⁸ Er bestaan dan ook tal van archeologische sites op dit soort gronden in landelijke context. In stedelijke context zijn ze zeldzamer omdat de originele bodemopbouw zelden bewaard is vanwege de aanwezige bebouwing. Het terrein is echter alvast sinds de middeleeuwen enkel aan de straatkant bebouwd geweest, met bovendien een relatief lage impact op de ondergrond. Dit verklaart waarom de gevlekte textuur B horizont in het oostelijke deel van het projectgebied, ondanks de “stedelijke” context, nog grotendeels aanwezig is. Bodems waar de textuur B horizont nog niet gevlekt of verbrokkeld is (**..a**), zijn zelfs in landelijke context zeldzaam. De degradatie van de textuur B horizont wordt immers in de hand gewerkt door de intensivering van de landbouw. Recente studies²⁹ hebben aangetoond dat deze daarom vooral nog aan te treffen zijn op plaatsen die langer bebost zijn gebleven. Ook zijn ze nog aan te treffen als ze van bovenaf beschermd geweest zijn door archeologische structuren als bijvoorbeeld een geplaveide Romeinse weg, zoals blijkt uit een archeologisch vooronderzoek te Asse³⁰. In het westelijke gedeelte van het projectgebied is de intacte textuur B horizont te danken aan de ophoging van het terrein vóór de intensivering van de landbouw.

Tijdens een recente opgraving³¹ in landelijke context langs de Bekestraat in Huise, een andere deelgemeente van Kruisem, zijn dezelfde bodems op eenzelfde geografische positie aangetroffen. Het project is ca. 2,5 km meer naar het oosten te situeren op dezelfde, naar de Schelde toe afdalende helling. Door de langgerekte vorm van dit projectgebied, met een dwarsdoorsnede op het landschap, konden deze bodems hier nog meer in detail bestudeerd worden.

3.3. BESCHRIJVING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE AAN DE HAND VAN HET SPORENBESTAND OF DE VONDSTENSPREIDING

3.3.1. Analyse van de opbouw van de archeologische site

3.3.1.1. Beschrijving van de wijze waarop de archeologische site zich aan het huidige oppervlak manifesteert

De aangetroffen archeologische sporen manifesteren zich op geen enkele wijze aan het huidige oppervlak. Een uitzondering kan gemaakt worden voor muur C. I-82 die binnen de contouren van het projectgebied was afgebroken tot op het straatniveau (zie 3.3.2.3.4). Buiten de contouren van het projectgebied aan de straatkant was de muur echter grotendeels nog in opbouw aanwezig op het moment van opgraven.

3.3.1.2. Beschrijving van de stratigrafische opbouw van de archeologische site

Er is slechts één leesbaar en relevant archeologisch niveau aanwezig binnen het projectgebied. Dit bevindt zich net onder de ploeglaag. Afhankelijk van de locatie is dit onder de Ap1 horizont of Ap2 horizont. Ook de bodemkundige laag waarin dit niveau zich bevindt is afhankelijk van de locatie. Dit is reeds in detail besproken in hoofdstuk 3.2.3.

Het eerste grondplan van de site (GPL A) is aangelegd onder de Ap1 horizont³². Hierdoor waren de sporen in het westelijk deel van het projectgebied nog grotendeels bedekt door de Ap2 horizont. Na registratie van GPL A is hier dan ook een tweede grondplan (GPL B) aangelegd onder de Ap2 horizont.

Lokaal zijn oudere sporen deels vergraven en afgedekt door jongere sporen. In dat geval is op die plaats een extra grondplan³³ aangelegd en geregistreerd. Dit gebeurt echter op een te

²⁸ Dondeyne & Deckers 2019, 58.

²⁹ Dondeyne & Deckers 2019.

³⁰ Gerapporteerd in: Magerman et al. 2013.

³¹ Verbeke 2024

³² i.e. het niveau van de proefsleuf, zie ook 1.4.1.1

³³ In het westelijke deel is dit GPL C. In het oostelijke is dit GPL B.

kleine schaal om te kunnen spreken van een site met een complexe stratigrafie.

Sommige sporen in de E horizont zijn moeilijk leesbaar door de sterke uitloging. Om geen slecht zichtbare sporen te missen is de volledige E horizont (zowel C. I-26 als C. I-84) op het einde van de opgraving laagsgewijs afgegraven. Hierbij zijn nog enkele sporen aan het licht gekomen en geregistreerd op een extra grondplan³⁴.

3.3.1.3. Gemiddelde diepte van de waargenomen archeologische niveaus ten opzichte van de Tweede Algemene Waterpassing en het maaiveld

Het relevante archeologische niveau volgt grotendeels het oorspronkelijke (micro)reliëf. Dit betekent dat het afhelt in noordelijke en westelijke richting. In het zuidoosten bevindt dit niveau zich op ca. 14,25 m +TAW. In het noordwesten is dit nog maar ca. 13,75 m +TAW.

3.3.2. Analyse van archeologische structuren, spoorcategorieën, spoorcombinaties en individuele sporen

3.3.2.1. Niet gefaseerde allesporenkaart (voor sites zonder complexe verticale stratigrafie)

Zie bijlages 5, 6 en 7.

3.3.2.2. Weergave verschillende fases

Zie Figuur 40, Figuur 54, Figuur 75, Figuur 83 en bijlages 8, 9, 10 en 11.

3.3.2.3. Tekstuele beschrijving en interpretatie van het sporenbestand

Tijdens de opgraving is er aardewerk aangetroffen dat bewijst dat er al minstens sinds de Romeinse periode en mogelijk reeds in de metaaltijden mensen actief waren t.h.v. het projectgebied. Het aardewerk is steeds als residueel materiaal in jongere contexten of natuurlijke verstoringen aangetroffen. Er zijn geen antropogene sporen met deze oudere periodes te associëren.

De oudste dateerbare, antropogene contexten zijn wellicht in de vroege middeleeuwen (5de t.e.m. 9de eeuw), meer specifiek op het einde van de 8ste of het begin van de 9de eeuw (Karolingische periode) gevormd. Sinds die periode lijken er tot op vandaag continu menselijke activiteiten met een neerslag in het bodemarchief te hebben plaatsgevonden t.h.v. het projectgebied.

Vanwege de vermoedelijke continuïteit van menselijke activiteiten, de overlapping van activiteitenzones uit verschillende perioden, een gebrek aan herkenbare gebouwstructuren uit de middeleeuwen en de gelimiteerde precisie in de datering van sporen op basis van vondstmateriaal, is het niet eenvoudig of zelfs onmogelijk (indien er effectief continu activiteiten hebben plaatsgevonden) om de sporen te klasseren onder individuele, in de tijd van elkaar gescheiden fases.

Desalniettemin valt er doorheen de tijd een verschuiving in de concentratie van sporen op te merken. Deze start met een concentratie van sporen op het einde van de vroege middeleeuwen in het zuidwestelijke kwart van het projectgebied. De sporen zijn meestal op basis van vondsten gedateerd. Omdat deze vondsten niet altijd heel precies te dateren zijn, valt het niet uit te sluiten dat ook het noordwestelijke kwart van het projectgebied reeds in de vroege middeleeuwen in gebruik was. In ieder geval lijkt in de volle middeleeuwen de gehele westelijke helft van het projectgebied menselijke activiteit te kennen. In de late middeleeuwen (13de t.e.m. 15de eeuw) lijkt de intensiteit van de menselijke activiteiten af te nemen, weliswaar zonder volledig te verdwijnen. Van de 13de eeuw zijn er enkel nog in het noordwestelijke kwart sporen waar te nemen. Voor de 14de en 15de eeuw gaat het slechts om enkele sporen van zogenaamde off-site activiteiten³⁵ centraal en in de oostelijke helft van

³⁴Idem.

³⁵Hieronder wordt verstaan: activiteiten die zich afspelen in het niet-bewoonde, niet-bebouwde landschap (akkers, velden, bossen, beekdalen, etc.). Dit in tegenstelling tot on-site activiteiten die plaatshebben in het bewoonde of bebouwde landschap (nederzettingen, grafvelden, kampementen, religieuze plaatsen, etc.).

het projectgebied. Na de middeleeuwen houdt deze verschuiving van de activiteiten stand en zien we opnieuw vooral centraal en in de oostelijke helft sporen van *off-site* activiteiten. Helemaal in de zuidoostelijke punt van het projectgebied ten slotte is nog een bakstenen structuur aanwezig van bebouwing die ook op de 18de-eeuwse kaarten staat aangegeven. De meest recente sporen, met name uitbraaksporen van o.m. het krulbollokaal, zijn gezien hun recente datering als verstoring zonder spoornummer geregistreerd en zijn verder niet in detail onderzocht.

Om deze verschuiving van menselijke activiteiten doorheen de tijd meer in detail te beschrijven, is gekozen voor een opdeling in vier fases. Deze volgt voor grotendeels de traditionele opdeling van de middeleeuwen³⁶ in drie periodes (vroeg, volle en late middeleeuwen). De vierde fase, postmiddeleeuwen genaamd, behandelt de sporen die jonger zijn dan de middeleeuwen (m.u.v. recente verstoringen).

In wat volgt wordt bij elke context het aldaar aangetroffen dateerbaar materiaal besproken (hoofdzakelijk aardewerk). Het niet dateerbare materiaal wordt hier achterwege gelaten (tenzij anders vermeld) maar is terug te vinden in bijlage 1.

3.3.2.3.1. Karolingische periode (vroeg middeleeuwen)

Een relatief klein, doch significant aantal contexten bevat aardewerk dat uitsluitend in de vroeg middeleeuwen (5de t.e.m. 9de eeuw) en meer bepaald in de Karolingische periode (midden 8ste t.e.m. 9de eeuw) te dateren is. Deze zijn geconcentreerd in het zuidwestelijke kwart van het projectgebied, met een enkele context (C. I-93) in het noordwestelijke kwart. Het valt op dat er geen contexten te zien zijn buiten de grenzen van de E horizon (C. I-26, zie 3.2.1.2). Dit kan een archeologische realiteit zijn maar ook post-processuele factoren, voornamelijk beploeging, zouden hiervoor verantwoordelijk kunnen zijn (zie 3.2.2).

De contexten zijn te interpreteren als kuil of paalspoor zonder duidelijke functie. De paalsporen vormen geen herkenbare structuur. Ook niet wanneer ongedateerde paalsporen of paalsporen met slechts een licht afwijkende datering mee in beschouwing worden genomen. Zoals verder zal blijken is ook in latere periodes nooit een herkenbare gebouwstructuur te identificeren.³⁷ Wellicht is dit te verklaren door de relatieve ligging van het opgravingsgebied t.a.v. de (vroeg)middeleeuwse erven die zijn aangesneden (zie 3.6.2).

KUILEN

Vijf kuilen zijn ondiep bewaard en niet bijzonder duidelijk af te lijnen (C. I-45, 93, 130, 144 en 177). Hun functie is dan ook ongekend. Mogelijk is C. I-177 een lokale verdieping van greppel C. I-68 (zie 3.3.2.3.2.1). Wel bevatten deze kuilen elk verschillende fragmenten grijs gebruiks-aardewerk van veelal Karolingische traditie. In bijna elke kuil is een fragment van een kogelpot aangetroffen, naast verschillende fragmenten van een niet determineerbare vorm. Dit geeft voor deze sporen een datering in de 9de eeuw. Kuil C. I-93 is mogelijk iets ouder en kan al gevormd zijn in de 2de helft van de 8ste eeuw. Het materiaal uit C. I-144 daarentegen kan niet nauwer gedateerd worden dan 9de t.e.m. 1ste helft 12de eeuw en is dus mogelijk iets jonger. Een handgevoemd fragment met een datering in de metaaltijden of Romeinse periode in C. I-45 is als residueel te beschouwen.

³⁶ Zoals gedefinieerd in Annaert, De Groote & Hollevoet 2021, 6.

³⁷ Het zoeken naar herkenbare gebouwstructuren gebeurde in samenwerking met Dr. Ewoud Deschepper (Universiteit Gent), gespecialiseerd in o.m. het onderzoek naar landelijke nederzettingen in de periode 450-1000 n. Chr.

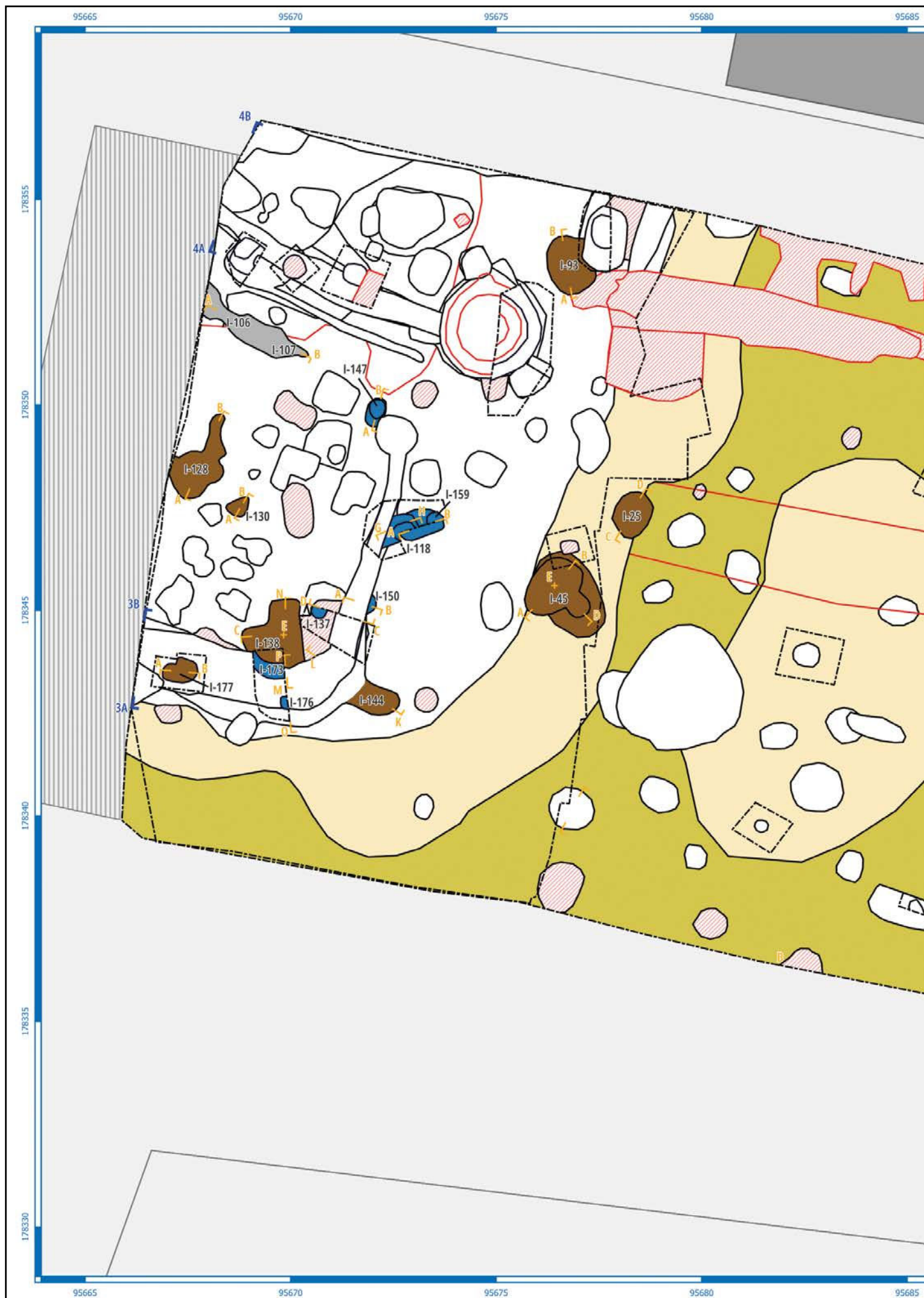
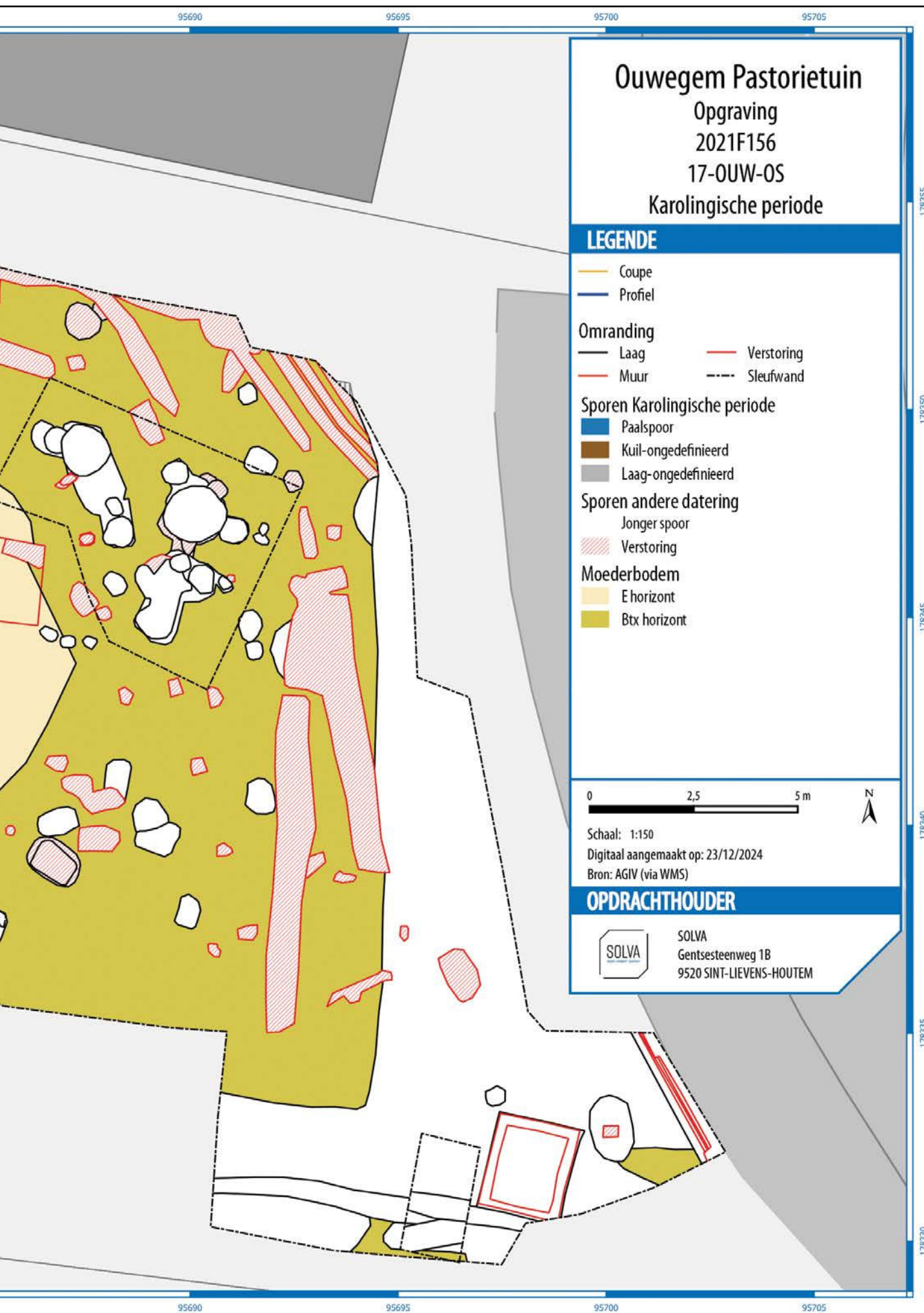

Fig. 40. Allesporenplan met weergave van de sporen uit de Karolingische periode. Alle grondplannen zijn weergegeven, met GPL C bovenop GPL B en GPL B bovenop GPL A. Door deze omgekeerde superpositie van de grondplannen lijken sommige oudere sporen de jongere sporen te oversnijden. Voor een grotere weergave: zie bijlage 8.

TABEL 1: AARDEWERK UIT KUILEN C. I-45, 93, 130, 144 EN 177.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-45	140	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	8
I-45	140	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch grijs gedraaid / Karolingisch grijs gedraaid / kogelpot	1
I-45	140	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	2
I-45	140	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Schelpengruisvershraling / niet gedetermineerd	1
I-45	140	Aardewerk / Metaaltijd / Grofwandig / Niet gedetermineerd onversierd / Kwarts/chamotte/ organisch / niet gedetermineerd	1
I-93	219	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-93	220	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-93	220	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / kogelpot	1
I-130	301	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	5
I-130	301	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	2
I-130	302	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	2
I-130	302	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-130	302	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-144	332	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	2
I-144	332	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	3
I-144	332	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / kogelpot	1
I-177	365	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-177	365	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch grijs gedraaid / Karolingisch grijs gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-177	365	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch grijs gedraaid / Karolingisch grijs gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-177	365	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch grijs gedraaid / Karolingisch grijs gedraaid / kogelpot	1

Afb. 6. Een wandfragment van Karolingisch grijs gedraaid aardewerk met een gladding in een kruispatroon op de schouder uit C. I-177.

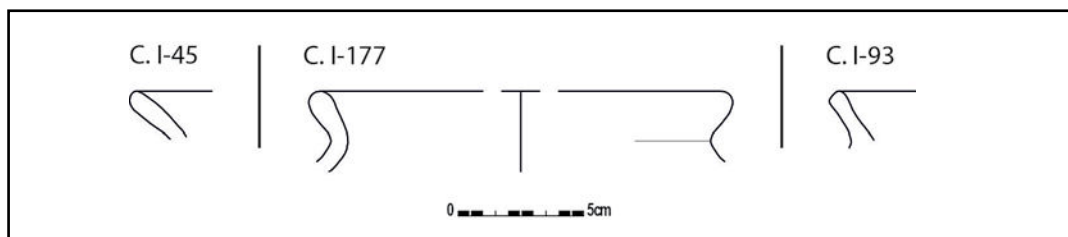

Fig. 41. Randfragmenten van Karolingische gedraaide kogelpotten uit C. I-45 en C. I-177 en van een Karolingisch handgevormde kogelpot uit C. I-93.

Een kuil met een onregelmatige vorm in het grondvlak of, wellicht, eerder een verzameling gelijktijdige, overlappende kleinere kuilen tekent zich in coupe duidelijk af als een donkere, houtskoolrijke verkleuring met brokken verbrande leem (C. I-128). De functie van de kuil(en) is niet duidelijk. Wel zijn er in totaal één fragment geïmporteerd Karolingisch aardewerk uit het Eifelgebied en 13 fragmenten lokaal geproduceerd grijs aardewerk in aangetroffen. Drie hiervan zijn afkomstig van een handgevormde kogelpot, waarvan één met schraapsporen en van Karolingische traditie. De andere twee fragmenten zijn (vermoedelijk) bijgedraaid. Dit geeft voor deze kuil opnieuw een datering in de 9de eeuw.

TABEL 2: AARDEWERK UIT C. I-128.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-128	292	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / kogelpot	1
I-128	292	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	3
I-128	292	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-128	293	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-128	295	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	3
I-128	295	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	2
I-128	295	Aardewerk / Middeleeuws / Ander aardewerk / Merovingisch-Karolingisch import / Merovingisch-Karolingisch import Eifel / Karolingisch import Eifel / niet gedetermineerd	1
I-128	295	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / kogelpot	1
I-128	298	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / kogelpot	1

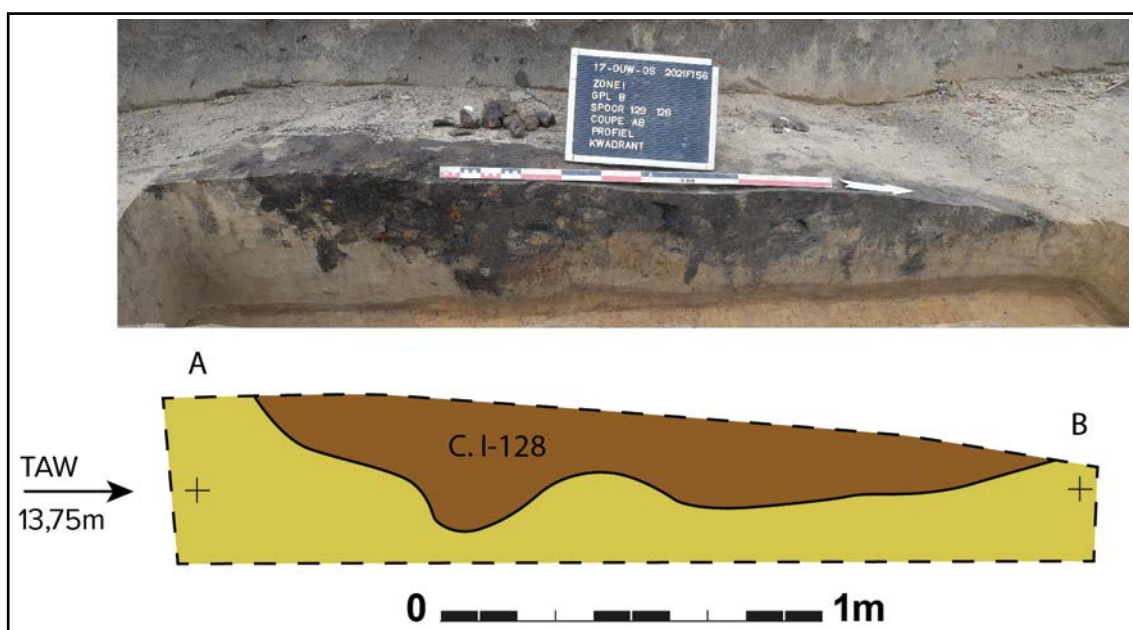

Fig. 42. Foto en tekening van coupe AB op C. I-128.

Ongeveer 3 m ten noorden van C. I-128 ligt opnieuw een verzameling van **twee of meer overlappende kuilen**, min of meer op één lijn in westnoordwest-oostzuidoostelijke richting, parallel (toevallig of niet) aan C. I-153 (zie 3.3.2.3.2.1). Het gaat om twee duidelijke, diepere kuilen, waarbij de eerste (C. I-105) voor een deel buiten de opgraving zit en de tweede een opvallend rechthoekig profiel heeft (C. I-170). Tussenin lijkt nog een minder diepe uitgraving aanwezig te zijn die C. I-170 lijkt te oversnijden (C. I-106). De oversnijding is bijzonder onduidelijk, bovendien lijkt deze ook zonder duidelijke overgang verbonden te zijn met een kleinere kuil (C. I-107) aan de oostzuidoost-zijde van C. I-170. Anderzijds is het ook mogelijk dat C. I-106 en C. I-107 te interpreteren zijn als één kleine greppel of lange smalle kuil. Omdat de interpretatie van deze twee laatste contexten zo onduidelijk is, zijn ze beschreven als laag-ongedefinieerd.

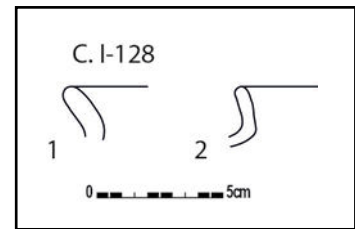

Fig. 43. Randfragment van een Karolingisch handgevormde kogelpot (1) en van een lokaal handgevormde kogelpot (2).

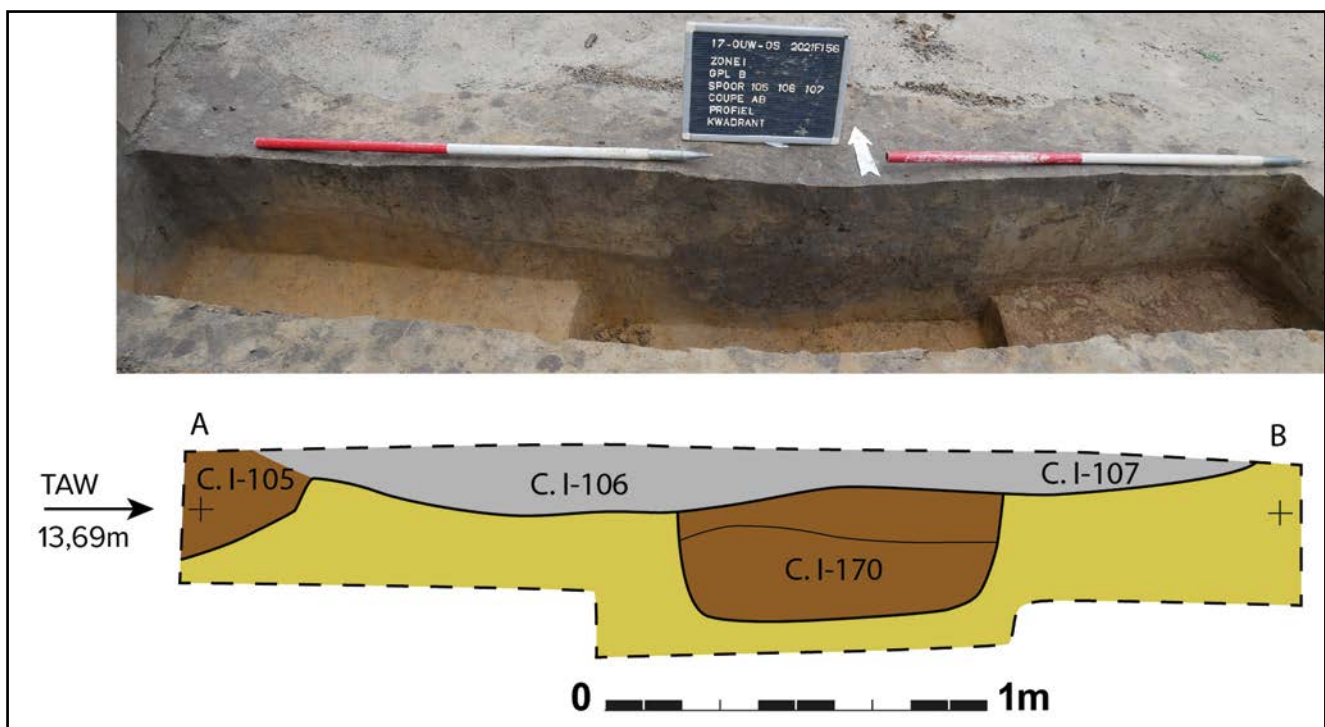

Fig. 44. Foto en tekening van coupe AB op contexten I-105, I-106, I-107 en I-170.

In beide duidelijke, diepere kuilen (C. I-105 en C. I-170) is een fragment handgevormd grijs aardewerk aangetroffen en in kuil C. I-105 ook een fragment grijs aardewerk waarbij het niet duidelijk is of het handgevormd of gedraaid is. De fragmenten kunnen in de 9de eeuw gedateerd worden maar een datering tot het midden van de 11de eeuw valt niet uit te sluiten. Anderzijds is in C. I-106 en C. I-107, die de diepere kuilen lijken te oversnijden, enkel aardewerk met een duidelijk Karolingische traditie aangetroffen. Het gaat om twee gedraaide grijze fragmenten uit C. I-106 en één gedraaide en drie handgevormde grijze fragmenten uit C. I-107. Van deze laatste heeft er één schraapsporen op de schouder en is er één een randfragment van een kogelpot. In C. I-107 zijn ook nog de verbrokkelde restanten aangetroffen van een maalsteen.

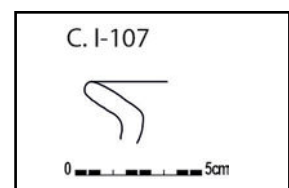

Fig. 45. Randfragment van een Karolingische handgevormde kogelpot uit C. I-107.

TABEL 3: MATERIAAL UIT C. I-105, C. I-106, C. I-107 EN C. I-170.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-105	247	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-105	247	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-106	249	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch grijs gedraaid / Karolingisch grijs gedraaid / niet gedetermineerd	2
I-107	251	Natuursteen / Maalsteen	10
I-107	250	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / niet gedetermineerd	2
I-107	250	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / kogelpot	1
I-107	250	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch grijs gedraaid / Karolingisch grijs gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-170	346	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1

Ten slotte zijn er nog **twee kuilen** waarvan het niet uit te sluiten valt dat ze als paalspoor te interpreteren zijn. Zo is het door de veelvuldige bioturbatie niet duidelijk of de iets donkerdere kern van C. I-25 een effectieve paalkern is. Het bevat 8 fragmenten aardewerk waaronder een met chamotte verschaald fragment handgevormd aardewerk van Merovingische of Karolingische traditie. Eén handgevormd fragment grijs aardewerk is geglad en één handgevormd fragment grijs aardewerk vertoont twee rijen van schuine streepjes die met een spatel zijn ingedrukt. De meeste fragmenten zijn weinig diagnostisch maar doen een datering rond de 9de eeuw vermoeden.

Kuil C. I-138 bevindt zich bovenop en oversnijdt het diep uitgegraven paalspoor C. I-173 (cf. infra). Beide zijn ouder dan greppel C. I-68 (zie 3.3.2.3.2) en hun vulling is zeer gelijkaardig. Het valt dan ook niet uit te sluiten dat C. I-138 resulteert uit de uitgraving van de paal van C. I-173. Het bevatte 11 fragmenten aardewerk, waarvan mogelijk één Romeins en dus residueel is. De overige zijn grijs lokaal gevormd waarvan twee met de hand in Karolingische traditie. Hiervan vertoont er één ook schraapsporen. Het materiaal dateert deze context in de 9de eeuw.

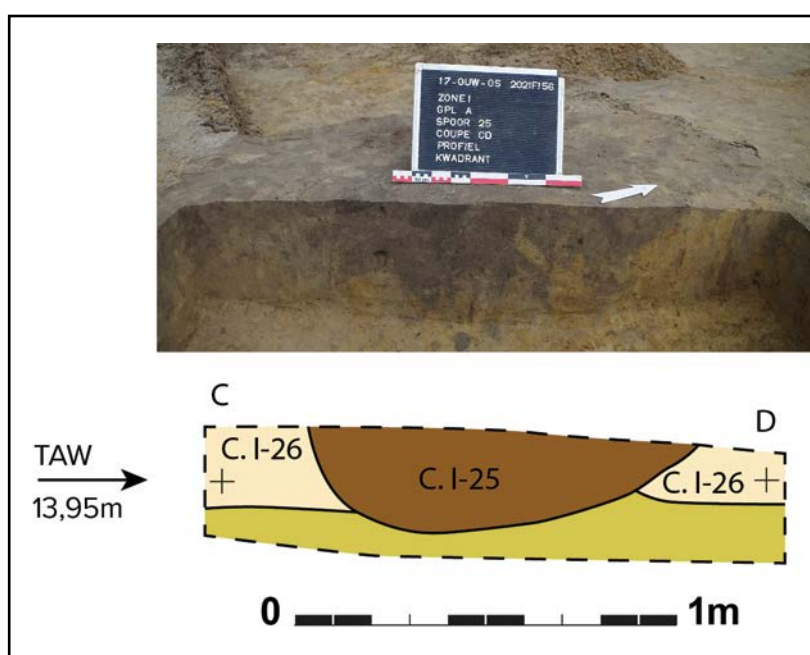

Fig. 46. Foto en tekening van coupe CD op C. I-25.

Afb. 7. Foto van twee rijen spatelindrukken op een handgevormd fragment grijs aardewerk uit C. I-25.

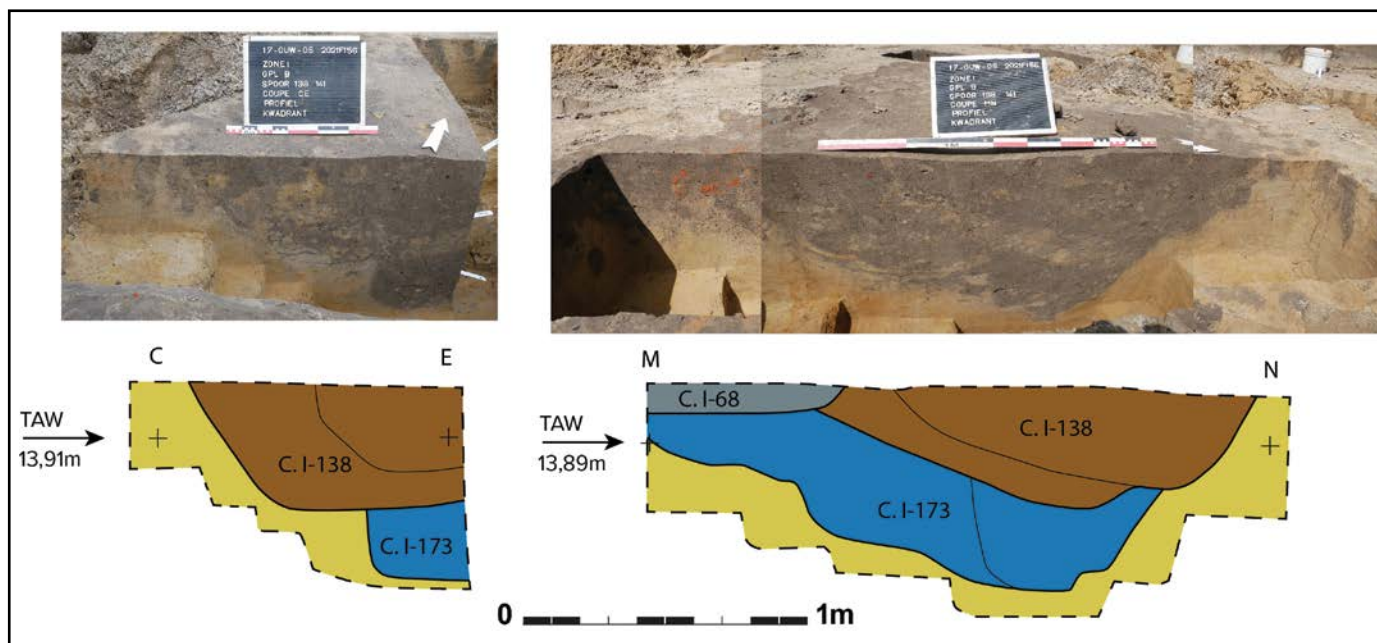

Fig. 47. Foto's en tekeningen van coupes CE en MN op C. I-138 en C. I-173. De foto van coupe MN bestaat uit een samenstelling van drie foto's.

TABEL 4: AARDEWERK UIT C. I-25 EN C. I-138.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-25	86	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch chamotte handgevormd / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd	1
I-25	86	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	2
I-25	88	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-25	88	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	3
I-25	88	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-138	319	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-138	320	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-138	322	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	2
I-138	322	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	3
I-138	348	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-138	348	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-138	350	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-138	352	Aardewerk / Middeleeuws / Ander aardewerk / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd	1

PAALSPOREN

Twee grote paalsporen met een duidelijke kern zijn net als de meeste van de hierboven besproken kuilen in de 9de eeuw te dateren. Dit op basis van het aangetroffen aardewerk en een oversnijding door greppel C. I-68 die eveneens 9de-eeuws materiaal bevat en op het einde van de 9de of begin 10de eeuw gedateerd wordt (zie 3.3.2.3.2).

Het **eerste grote paalspoor**, C. I-173 (zie ook Figuur 47), heeft een duidelijke insteek met sporen van inspoeling onderaan en een homogeen donkergrijze, rechthoekige kern met wat brokjes beige moederbodem en een vlakke bodem. Dit paalspoor is opvallend diep uitgegraven, minstens 20 cm dieper dan enig ander paalspoor op deze site, en heeft wellicht daarom ook een insteek die uitzonderlijk groot is. Er is geen duidelijke tegenhanger van dit

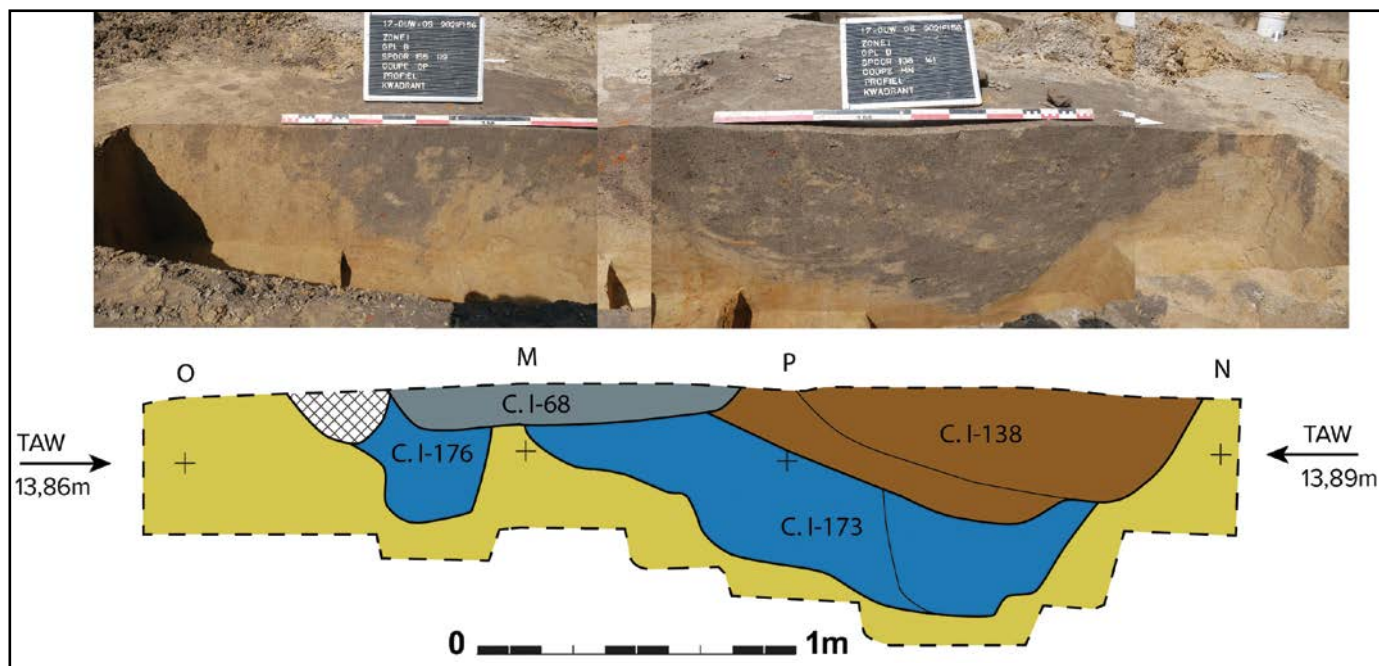

Fig. 48. Foto en tekening van coupe CD op C. I-25.

paalspoor aanwezig binnen de contouren van de opgraving. Dit paalspoor is dan ook niet te linken aan een herkenbare structuur. Wel kan vermoed worden dat er een onderlinge samenhang is met het **kleinere, maar duidelijke paalspoor** C. I-176, op minder dan 1,5 m van de kern van C. I-173. Niet alleen vanwege de nabijheid maar ook door gelijktijdigheid en gelijkvormigheid. Zo bestaat het opnieuw uit een rechthoekige, donkergrijze kern met vlakke bodem. Daaruit komen twee fragmenten van één Karolingische handgevormde kogelpot met schraapsporen uit de 2de helft van de 8ste t.e.m. de 9de eeuw. Bovendien wordt het, net als C. I-173, oversneden door C. I-68. Het aardewerk uit C. I-173 is voornamelijk lokaal handgevormd grijs aardewerk, waarvan drie fragmenten zijn bijgedraaid en één fragment afkomstig is van een Karolingische kogelpot. Dit aardewerk is gedateerd in de 9de eeuw, m.u.v. één fragment dat mogelijk Romeins en dus residueel is.

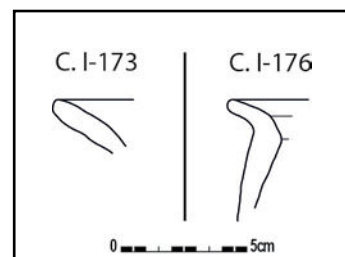

Fig. 49. Randfragment van een Karolingisch handgevormde kogelpotten uit C. I-173 en C. I-176.

TABEL 5: AARDEWERK UIT C. I-173 EN C. I-176.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-173	354	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / kogelpot	1
I-173	354	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	3
I-173	354	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-173	357	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-173	357	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-176	364	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / kogelpot	2

Het **tweede grote paalspoor** (C. I-118) is rechthoekig uitgegraven tot op de kleiband aan de bovenkant van de Btx horizont (zie 3.2.1.2). De kern bestaat voornamelijk uit verplaatst gelig bruin moedermateriaal met wat grijze vlekjes. De insteek is homogeen grijs. Vlak ernaast is ook hier **een kleinere paal** geplaatst (C. I-159). De vulling is zeer gelijkaardig maar er

kan door een gebrek aan dateerbaar materiaal uit C. I-159 niet bepaald worden of beide gelijktijdige zijn. Het aardewerk uit C. I-118, twee handgevormde grijze wandfragmenten, is weinig diagnostisch. De datering in de 9de eeuw wordt afgeleid uit de oversnijding door greppel C. I-68.

TABEL 6: AARDEWERK UIT C. I-118.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-118	339	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-118	340	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1

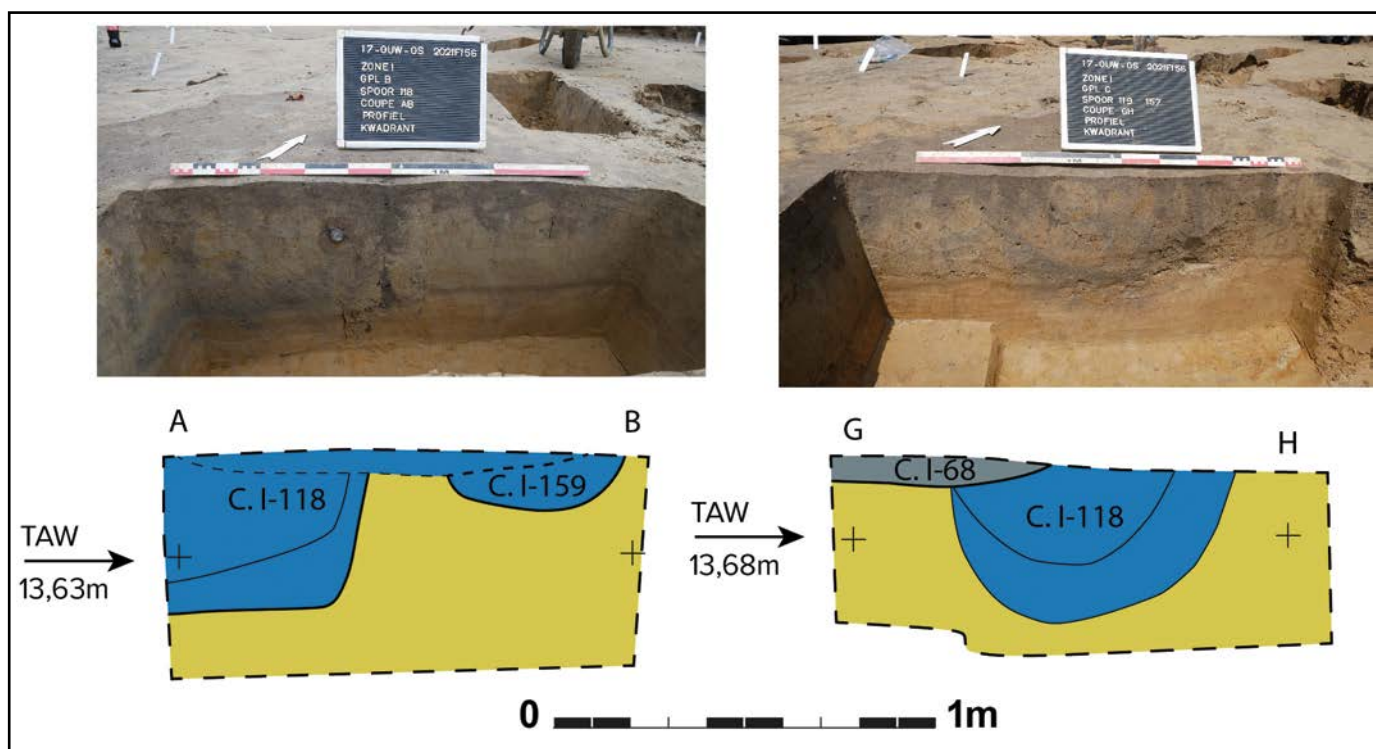

Fig. 50. Foto's en tekeningen van coupe AB op C. I-118 en C. I-159 en coupe GH op C. I-118.

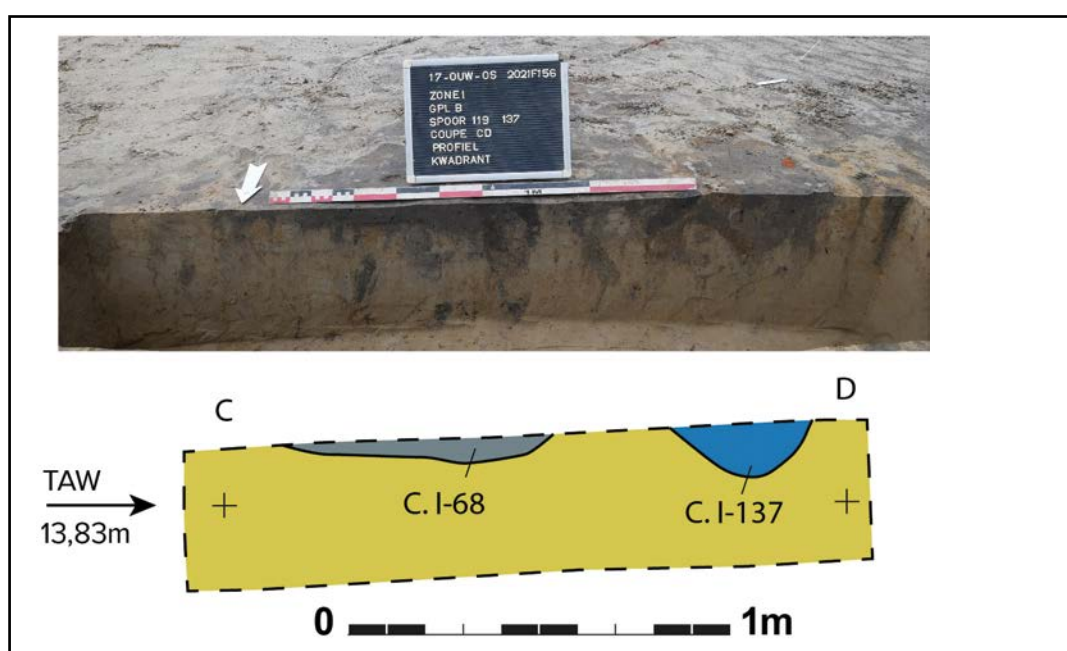

Fig. 51. Foto en tekening van coupe CD op C. I-137.

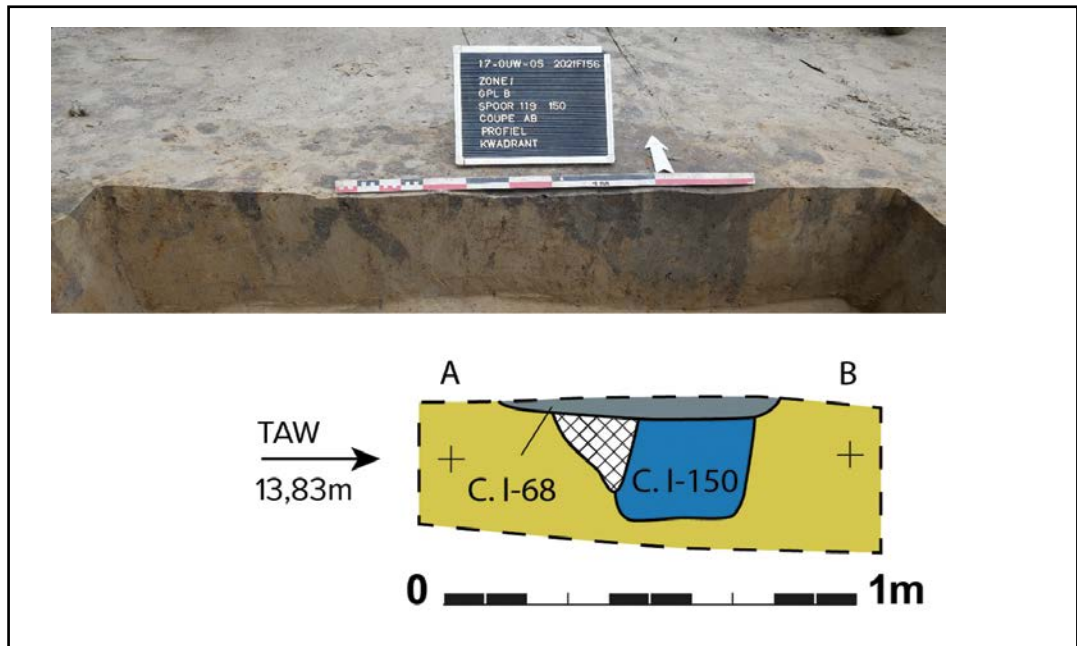

Fig. 52. Foto en tekening van coupe AB op C. I-150.

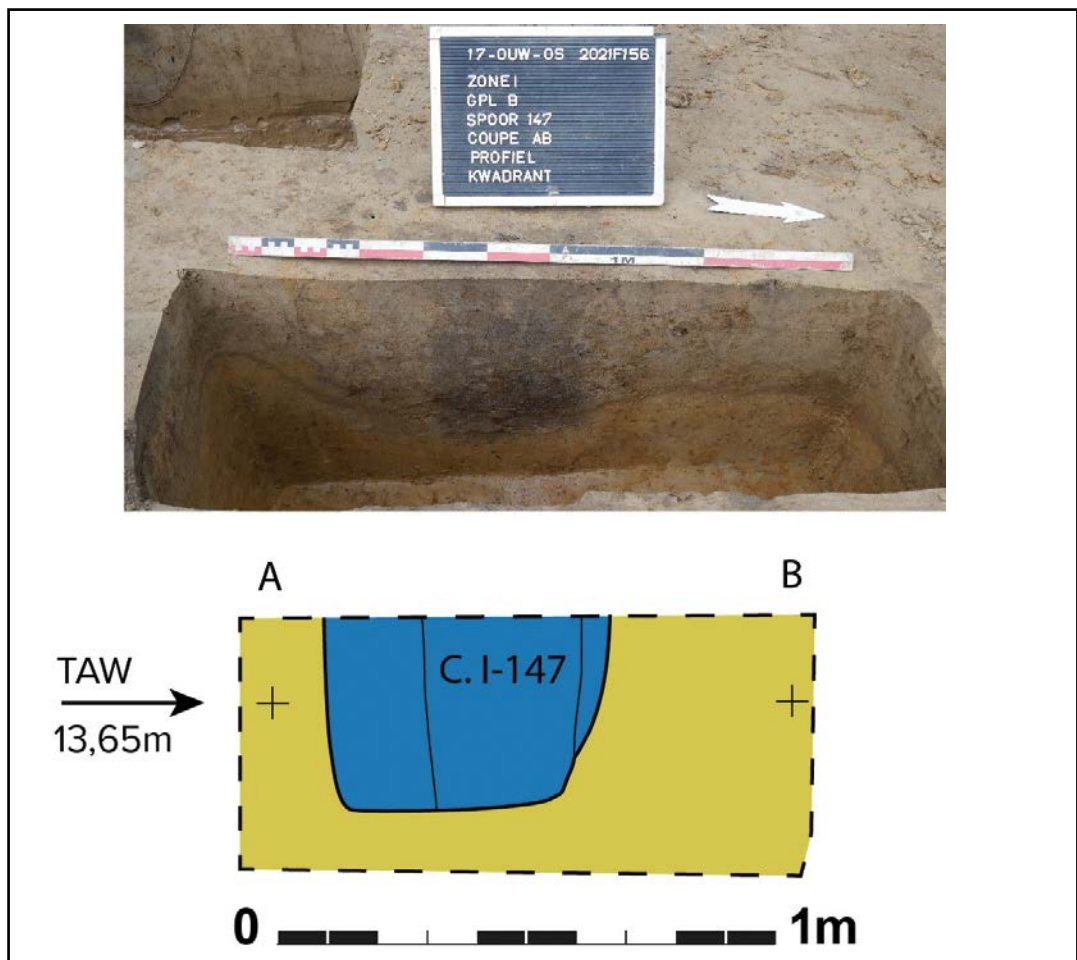

Fig. 53. Foto en tekening van coupe AB op C. I-147.

Net als C. I-176 is C. I-137 mogelijk **een klein paalspoor** dat in verband staat met het groot paalspoor C. I-173. Het bevindt zich op ca. 1 m van de kern van C. I-176. Het profiel van C. I-137 is echter niet rechthoekig en heeft geen duidelijke kern, mogelijk is het dus zelfs geen paalspoor maar eerder een kleine kuil. Ook is er geen dateerbaar materiaal in aangetroffen. De homogeen donkergrijze vulling met grijze en beige vlekjes doet dan wel weer sterk denken aan deze van C. I-173 en C. I-176.

In tegenstelling tot C. I-137 is C. I-150 wel **een duidelijk, relatief klein paalspoor**. Het heeft een duidelijk rechthoekig profiel met een vlakke bodem en een heterogeen grijze vulling met donkergrijze vlekjes. Er is geen dateerbaar materiaal in aangetroffen maar het bevindt zich tussen de twee grote paalsporen (C. I-173 en C. I-118) in en wordt eveneens oversneden door greppel C. I-68. Wellicht is het dus eveneens in de 9de eeuw te dateren.

Ten slotte is C. I-147, een **relatief klein paalspoor** met een moeilijk te herkennen, heterogeen grijze insteek maar zeer duidelijke, homogeen donkergrijze kern wellicht ook in de Karolingische periode te dateren. Er werd slechts één fragment grijs lokaal gedraaid aardewerk in aangetroffen dat niet nauwer te dateren is dan 9de-16de eeuw. Het paalspoor is echter oversneden door C. I-110 op het uiteinde van greppel C. I-68. Dit is een (paal)kuil die wellicht net als C. I-68 op het einde van de 9de of het begin van de 10de eeuw te dateren is (zie 3.3.2.3.2). Hieruit volgt dat C. I-147 in de 9de eeuw te dateren is.

TABEL 7: AARDEWERK UIT C. I-147.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-147	342	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1

3.3.2.3.2. Volle middeleeuwen

In tegenstelling tot het voorgaande hoofdstuk is er slechts een handvol sporen dat op basis van de dateerbare vondsten éénduidig in de volle middeleeuwen (10de t.e.m. 12de eeuw) te plaatsen is. Er zijn op deze site echter vele sporen die op basis van het aardewerk, de kenmerken van de vulling van het spoor en/of de stratigrafische positie weliswaar in de volle middeleeuwen kunnen gedateerd worden, maar ook in de 9de eeuw.³⁸ Dit maakt duidelijk dat er sinds de 9de op ongeveer dezelfde locatie tot de late middeleeuwen bewoning is geweest. Het is echter niet mogelijk gebleken om de periode van de volle middeleeuwen verder uiteen te trekken in verschillende fases. Het valt evenmin uit te sluiten dat enkele sporen in realiteit in het voorgaande hoofdstuk thuishoren.

De contexten die in dit hoofdstuk zullen behandeld worden zijn bijna allen te interpreteren als kuil of paalspoor. Het gaat opnieuw om relatief ondiepe kuilen met een beperkte omvang waarvan de functie onduidelijk is. Ook de paalsporen hebben geen duidelijke functie omdat ze niet zijn toe te schrijven aan een herkenbare gebouwstructuur. Zoals eerder vermeld is dit wellicht te wijten aan de relatieve positie van het opgravingsgebied t.a.v. de (vroeg) middeleeuwse erven die zijn aangesneden (zie 3.6.2).

Daarnaast worden ook twee greppels besproken die samen wellicht één greppelsysteem vormen dat als erfbegrenzing (enclosure) diende met een toegang in de noordoostelijke hoek. De kuilen en paalsporen kunnen in drie clusters opgedeeld worden t.a.v. van deze erfbegrenzing. Zo kan gesproken worden van een eerste cluster die omsloten wordt door de greppels. Een tweede cluster bevindt zich aan de noordgrens of net ten noorden van de erfbegrenzing en een derde, meer verspreide groep waaiert vooral ten oosten van de erfbegrenzing uit. Een aantal sporen uit deze laatste groep bevindt zich voor het eerst ook buiten de begrenzing van de dagzomende E horizont.

³⁸Dat er geen scherpe grens op de overgang van de vroege naar de volle middeleeuwen te plaatsen is, is een gevolg van de slechts geleidelijke veranderingen in de materiële cultuur die inherent zijn aan maatschappelijke evolutie. Dit wordt verder geïllustreerd door de vroegere beschouwing van de 10de eeuw als onderdeel van de Karolingische periode (Annaert, De Groote & Hollevoet 2021, 6).

Ten slotte zijn er in de noordwestelijke hoek van de werkput nog twee dunne lagen aanwezig waarvan de interpretatie niet duidelijk is.

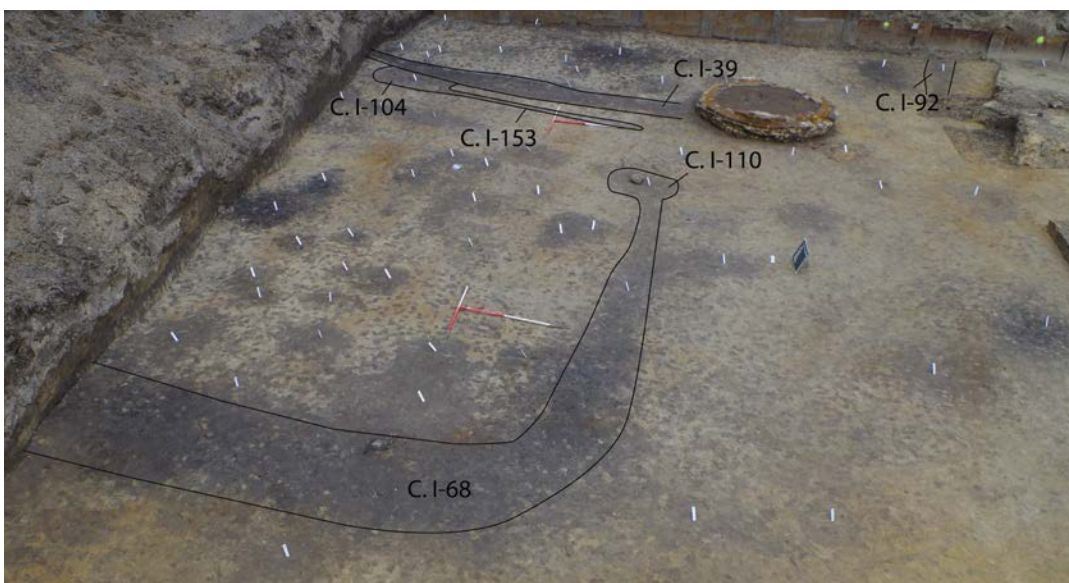
3.3.2.3.2.1. De erfbegrenzing (enclosure)

Greppel C. I-68 is een prominente context binnen het opgravingsgebied en kon voor een stuk reeds op GPL A, nochtans aangelegd op de Ap2 horizont (zie 3.3.1.2), waargenomen worden. Op GPL B is ze zeer duidelijk zichtbaar als een heterogeen, donkergrijs lineair spoor met grijszwarte vlekken en donkerbruine vlekjes. Ze bevat spikkels en brokjes houtskool en verbrande leem alsook enkele spikkels en brokjes baksteen. Vanaf de westelijke rand van de opgravingszone loopt ze met een breedte van ca. 2 m nog ca. 5 m verder in oostzuidoostelijke richting, waar ze een bocht van 90° naar het noordnoordoosten maakt. Na ca. 6 m, waarbij de greppel gestaag versmalt tot ca. 40 cm, eindigt het spoor in een **cirkelvormige (paal)kuil C. I-110**. Dit spoor heeft geen duidelijke kern maar is wel onmiskenbaar een verbreding en verdieping op het uiteinde van deze greppel.

Afb. 8. Zicht vanuit het zuiden op het westelijke deel van het projectgebied op GPL A. Greppel C. I-68 schemert doorheen de Ap2 horizont. Tegen de westelijke rand van de werkput (links) is ze donkerder en duidelijker afgetijnd. Hier is oorspronkelijk spoor I-68 ingemeten op GPL A.

Deze noordnoordoost-lijn verder doortrekkend komt men na een opening van ca. 1,5 m uit op het uiteinde van **een tweede, ca. 20 cm brede greppel (C. I-153)**. Deze staat haaks op de noordnoordoost-lijn en loopt verder in westnoordwestelijke richting. Ze lijkt na ca. 4 m oversneden te worden door paalspoor C. I-104 en is verder aan de westelijke rand van de werkput niet meer te zien of afwezig. Dit greppeltje is slechts ondiep en minder goed bewaard.

Afb. 9. Het westelijk deel van het projectgebied na afgraving van de Ap2 horizont tot GPL B. Twee greppelsystemen (C. I-68 + C. I-153 en C. I-39 + C. I-92, zie 3.3.2.3.3) alsook individuele (paal)kuilen zijn nu zichtbaar. Zicht vanuit het zuiden.

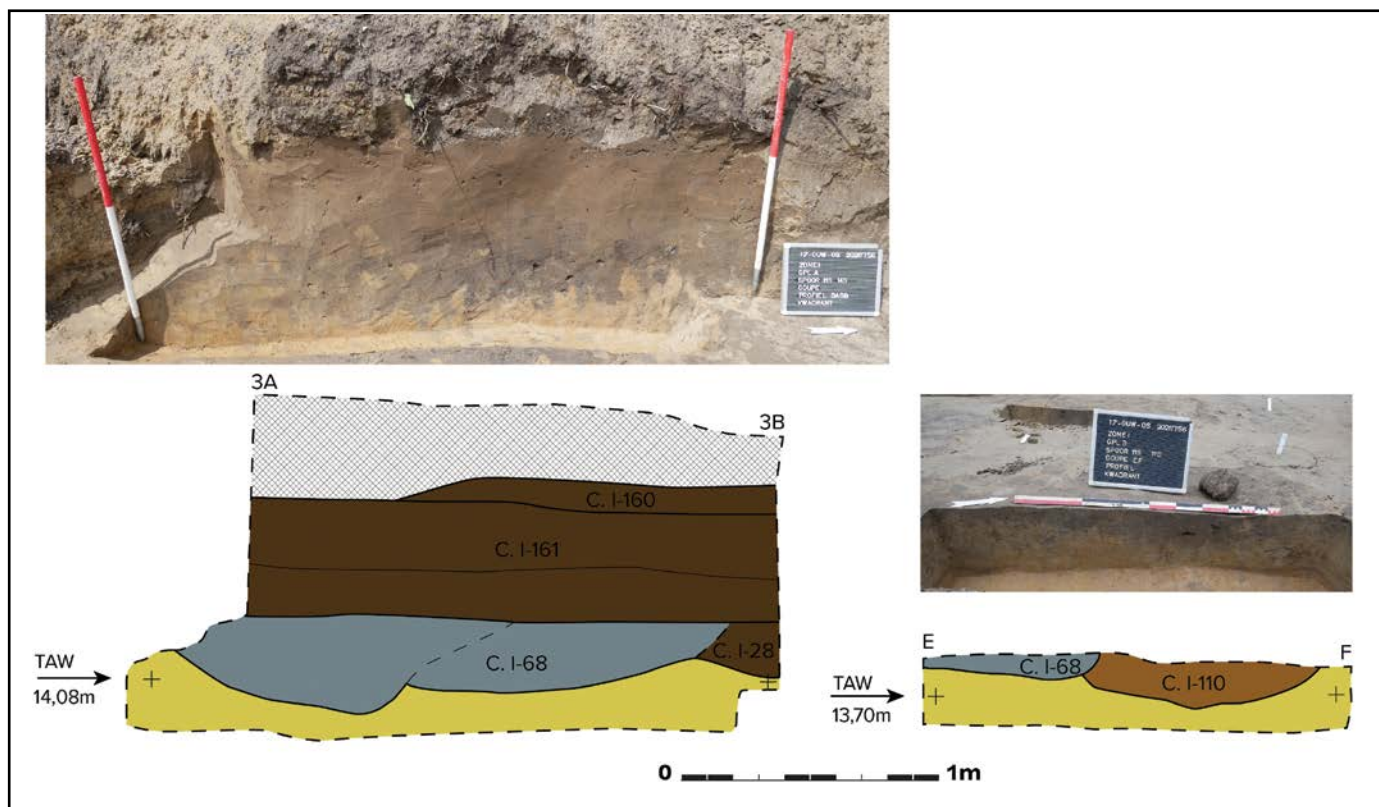

Fig. 55. Foto's en tekeningen van profiel 3AB en coupe EF op C. I-68 en C. I-110. Voor de andere coupes op C. I-68 zie 3.3.2.3.1.

Hoewel het niet uit te sluiten valt dat het toeval betreft, doen de ligging en oriëntatie van beide greppels sterk vermoeden dat het om één greppelsysteem gaat dat een erf omsluit. Wellicht is de opening in de noordoostelijke hoek te beschouwen als een toegang tot het erf. De cirkelvormige verdieping, een mogelijk paalspoor, op het einde van C. I-68 doet vermoeden dat deze opening was afgesloten met een poortje.

Greppel C. I-68 bevat een opvallend grote hoeveelheid materiaal waaronder 66 fragmenten van tegulae, 3 van imbrices, 5 fragmenten van een maalsteen, 2 ijzeren nagels en 3 metaalslakken. Daarnaast zijn er ook in totaal 151 fragmenten aardewerk geïdentificeerd. Veruit de grootste groep zijn 97 fragmenten grijs handgevormd Karolingisch aardewerk van een niet te determineren vormtype. Hiervan zijn er 11 met chamotte verschaald. Daarnaast zijn er 14 fragmenten waarvan de vorm wel bepaald kan worden. Ze zijn afkomstig van minstens 5 individuele kogelpotten, 1 olielamp met vlakke bodem en ook 1 met chamotte verschaald fragment van een (kook)pot met schraapsporen. Naast de 111 handgevormde fragmenten zijn er tevens 38 fragmenten grijs gedraaid Karolingisch aardewerk te herkennen. Hiervan zijn er 20 niet aan een specifiek vormtype toe te wijzen. Wel is er bij 1 fragment een gladding met parallelle lijnen aanwezig en bij 3 fragmenten van maximum 2 individuen een gladding met kruisende lijnen. De overige 18 fragmenten zijn afkomstig van minstens 12 individuele kogelpotten en 1 tuitpot. Ten slotte vervullen nog 1 intrusief grijs lokaal gedraaid fragment van een tuitpot en 1 residueel Romeins handgevormd en oxiderend gebakken fragment van een niet te determineren vorm de verzameling.

De baksels en vormtypes van het aangetroffen aardewerk in C. I-68 dateren uit de 9de eeuw. Op enkele fragmenten van Karolingische kogelpotten is verkoold voedselresidu waargenomen. Hierop zijn ¹⁴C dateringen uitgevoerd: RICH-33640 (17-OUW-OS-187), RICH-33645 (17-OUW-OS-266_1) en RICH-33647 (17-OUW-OS-270). Deze dateren respectievelijk 1070-1160 calAD (95,4% probabiliteit), 770-980 calAD (95,4% probabiliteit) en 880-1010 calAD (95,4% probabiliteit). De eerste datering van een gedraaide kogelpot met inventarisnummer 187 is

afwijkend. Deze is echter aan het oppervlak in spoor I-68 teruggevonden en is vermoedelijk gecontamineerd geraakt door de Ap2 horizont. De twee andere kogelpotfragmenten komen uit de greppelvulling zelf en geven een gecombineerde datering 885-987 calAD (95,4% probabiliteit). Dit aardewerk was dus nog in gebruik in de late 9de of zelfs al 10de eeuw. Bovendien werd eerder in dit hoofdstuk reeds vastgesteld dat C. I-68 verschillende sporen oversnijdt die in de 9de eeuw te dateren zijn. Er kan geconcludeerd worden dat het aardewerk in de (late) 9de eeuw is geproduceerd en een laatste gebruik kende in de late 9de of zelfs al 10de eeuw, alvorens het als afval in de greppel werd gestort. De opvulling van C. I-68 is daarom wellicht eveneens in de late 9de of begin 10de eeuw te dateren.

Ook C. I-110 is op basis van het aardewerk in de 9de eeuw te dateren. Het gaat om een lokaal grijs fragment, twee grijze lokale handgevormde fragmenten, een grijs handgevormd met donkere kern (type Verhaeghe A) en een grijs Karolingisch handgevormd fragment, allemaal van ongedetermineerde vormtypes. Dit lijkt alvast de gelijktijdigheid met C. I-68 te bevestigen.

In C. I-153 zijn twee grijze lokaal handgevormde fragmenten aardewerk van een niet te determineren vormtype gevonden. Deze geven een datering van de 9de tot de 1ste helft van de 11de eeuw. Op basis hiervan is een gelijktijdigheid met C. I-68 alvast niet uit te sluiten.

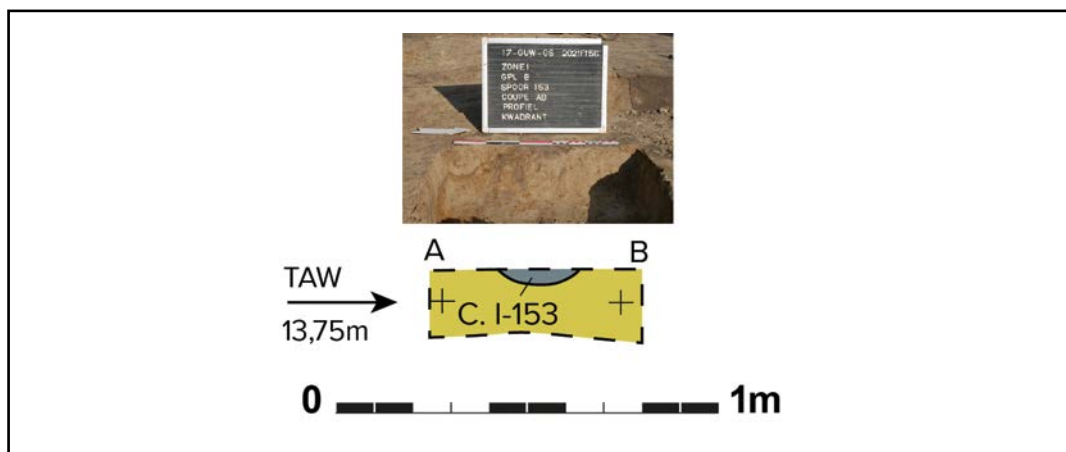

Fig. 56. Foto en tekening van coupe AB op C. I-153.

Slechts één individueel spoor (C. I-145, zie 3.3.2.3.2.4) oversnijdt C. I-68. Dit doet vermoeden dat de greppel lange tijd als herkenbaar element de inrichting van het erf of althans het landschap bepaalde. De kuil C. I-145 bevatte jammer genoeg geen dateerbaar materiaal om het gebruik van C. I-68 nauwer te dateren. Daarentegen lijkt C. I-153 oversneden te zijn door C. I-104, een paalspoor dat, toevallig of niet net als de greppel zelf, gedateerd wordt van de 9de tot het midden van de 11de eeuw (zie 3.3.2.3.2.3). Dit zou erop wijzen dat de erfbegrenzing, mogelijk reeds op het einde van de 9de eeuw tot stand gebracht, maximaal tot het midden van de 11de eeuw in gebruik bleef.

TABEL 8: MATERIAAL UIT C. I-68, M.U.V. HET AARDEWERK.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-68	267	Metaal / Ferro / Niet gedetermineerd	1
I-68	267	Metaal / Ferro / Constructie / Spijker/nagel	1
I-68	267	Metaal / Ferro / Constructie / Spijker/nagel	1
I-68	272	Metaal / Metaalslak	2
I-68	278	Metaal / Metaalslak	1
I-68	275	Bouwmateriaal / Dakpan Romeins type tegula	2
I-68	268	Bouwmateriaal / Dakpan Romeins type tegula	64
I-68	268	Bouwmateriaal / Dakpan Romeins type imbrex	3
I-68	269	Natuursteen / Constructie onbewerkt	7
I-68	269	Natuursteen / Maalsteen	5
I-68	269	Natuursteen / Constructie onbewerkt	4
I-68	274	Natuursteen / Constructie onbewerkt	3
I-68	274	Natuursteen / Constructie onbewerkt	2
I-68	276	Natuursteen / Constructie onbewerkt	2
I-68	276	Natuursteen / Niet gedetermineerd	1

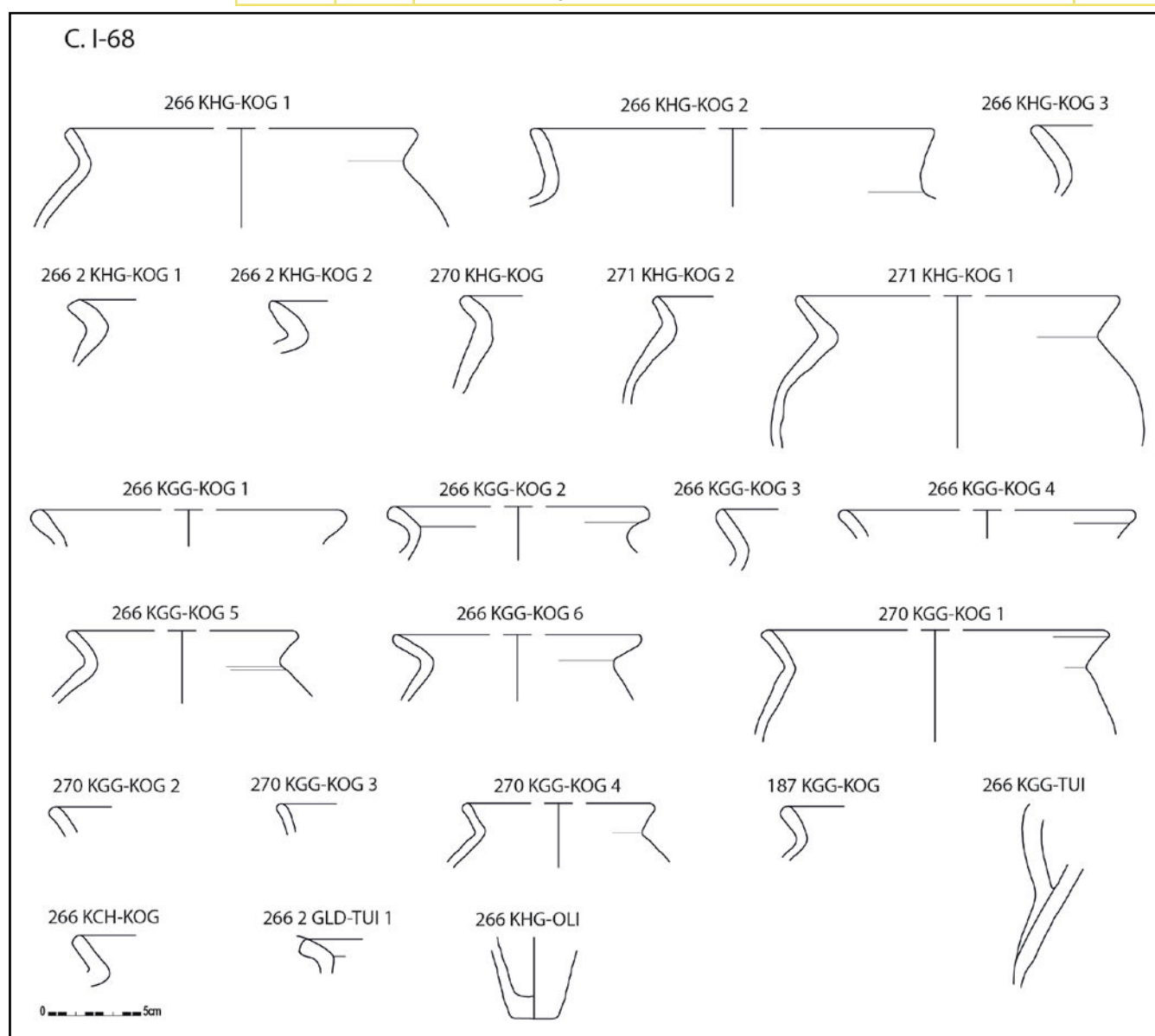

Fig. 57. Randfragmenten van Karolingische gedraaide en handgevormde kogelpotten, een randfragment van een lokaal gedraaide tuitpot (intrusief), een wandfragment met bandoor van een Karolingische gedraaide tuitpot en een bodemfragment van een olielamp uit C. I-68.

Afb. 10. Wandfragmenten in Karolingisch grijs gedraaid aardewerk met een gladding van kruisende lijnen uit C. I-68.

Afb. 11. Wandfragmenten in Karolingisch grijs gedraaid aardewerk met een gladding van parallelle lijnen uit C. I-68.

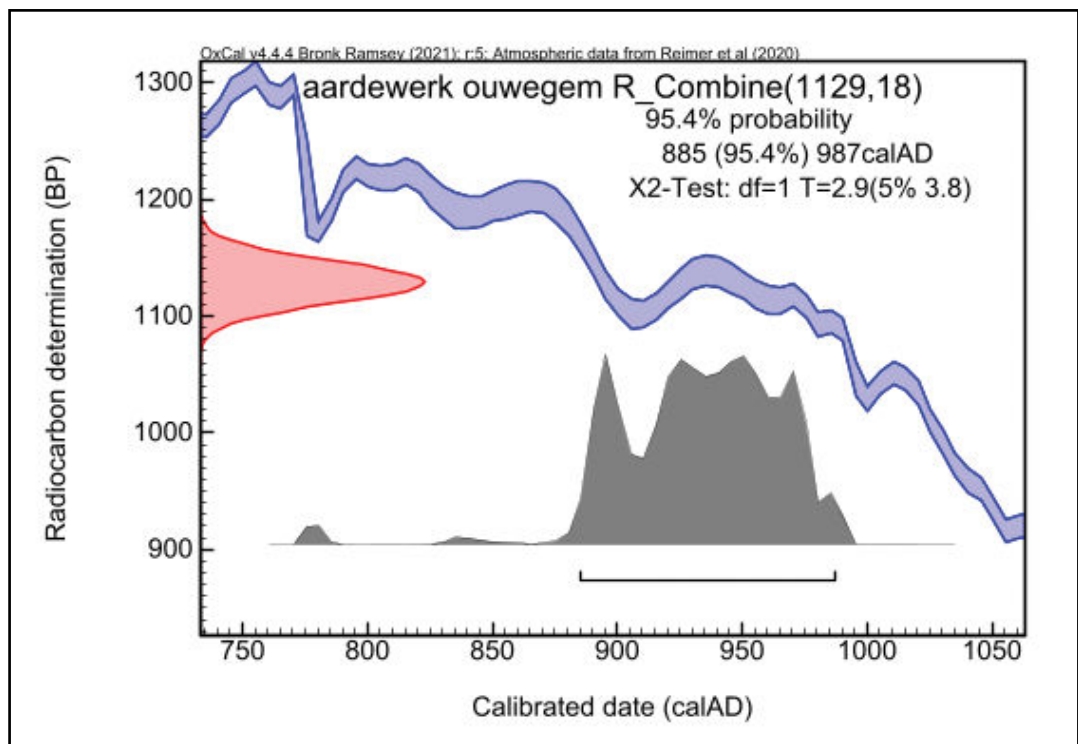

Fig. 58. Foto en tekening van coupe AB op C. I-153.

TABEL 9: AARDEWERK UIT C. I-68, C. I-110 EN C. I-153.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-68	270	Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd oxiderend gebakken / Niet gedetermineerd	1
I-68	266	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch chamotte handgevormd / Karolingisch chamotte handgevormd / (kook)pot	1
I-68	271	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch chamotte handgevormd / Karolingisch chamotte handgevormd / niet gedetermineerd	11
I-68	266	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / kogelpot	8
I-68	270	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / kogelpot	1
I-68	271	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / kogelpot	2
I-68	187	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / niet gedetermineerd	4
I-68	266	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / niet gedetermineerd	60
I-68	266	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-68	270	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / niet gedetermineerd	9
I-68	271	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / niet gedetermineerd	11
I-68	271	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-68	266	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / olielamp	2
I-68	266	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / tuitpot	1
I-68	187	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch grijs gedraaid / Karolingisch grijs gedraaid / kogelpot	1
I-68	266	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch grijs gedraaid / Karolingisch grijs gedraaid / kogelpot	11
I-68	270	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch grijs gedraaid / Karolingisch grijs gedraaid / kogelpot	5
I-68	187	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch grijs gedraaid / Karolingisch grijs gedraaid / niet gedetermineerd	3
I-68	266	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch grijs gedraaid / Karolingisch grijs gedraaid / niet gedetermineerd	7
I-68	266	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch grijs gedraaid / Karolingisch grijs gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-68	266	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch grijs gedraaid / Karolingisch grijs gedraaid / niet gedetermineerd	2
I-68	266	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch grijs gedraaid / Karolingisch grijs gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-68	277	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch grijs gedraaid / Karolingisch grijs gedraaid / niet gedetermineerd	3
I-68	457	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch grijs gedraaid / Karolingisch grijs gedraaid / niet gedetermineerd	3

I-68	266	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch grijs gedraaid / Karolingisch grijs gedraaid / tuitpot	1
I-110	255	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-110	255	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-110	256	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-110	255	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Handgevormd met donkere kern (Verhaeghe A) / niet gedetermineerd	1
I-110	256	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-153	336	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-153	337	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1

3.3.2.3.2.2. Contexten binnen de erfbegrenzing

Binnen de contouren van de erfbegrenzing (enclosure) gevormd door C. I-68 en C. I-153 zijn in totaal 9 kuilen³⁹ en 8 paalsporen te situeren die, op één uitzondering na (C. I-120), gelijktijdig zouden kunnen zijn. Het staat alleszins vast dat deze sporen, allen afgedekt door de Ap2 horizont, ouder zijn dan de late middeleeuwen (zie 3.2.1.2). Daartegenover staat dat veel van deze sporen niet of niet veel nauwer te dateren zijn. Het is dus niet onwaarschijnlijk en zelfs eerder aan te nemen dat niet alle sporen in deze cluster gelijktijdig zijn.

KUILEN

In **zes kuilen** op het erf is nog dateerbaar materiaal gevonden. Het gaat om relatief ondiepe kuilen (10-20 cm t.a.v. GPL B) met een donkergrijze vulling. Direct grenzend aan C. I-123, één van deze vier kuilen, is **een klein spoor** zonder dateerbaar materiaal aangetroffen (C. I-165). Het heeft in coupe CE een iets donkerdere en bruinere vulling dan C. I-123 en wordt door de beperkte grootte als paalspoor geïnterpreteerd. In vlak was het spoor echter niet van C. I-123 te onderscheiden. Het valt dan ook niet uit te sluiten dat dit kleine spoor in werkelijkheid een onderdeel is van C. I-123. Ook aan kuil C. I-132 grenst een kleiner spoor: C. I-133. Hier lijkt een paalkern aanwezig te zijn waardoor het minder waarschijnlijk is dat het een onderdeel is van dezelfde kuil (cf. infra). Kuil C. I-120 oversnijdt twee oudere sporen (C. I-166 en C. I-167) die mogelijk als paalspoor te interpreteren zijn (cf. infra).

Vier van deze kuilen bevatten handgevormd grijs aardewerk en/of grijs aardewerk waarvan het niet duidelijk is of het handgevormd of gedraaid is. Een datering in de Karolingische periode valt dan ook niet uit te sluiten. Twee fragmenten uit C. I-108 zijn bovendien van Karolingische traditie. Deze kuil bevatte echter ook een fragment gedraaid grijs aardewerk. Kuil C. I-139 bevatte een fragment rood aardewerk dat wellicht is intrusief te beschouwen is. Kuil C. I-132 bevatte dan weer een handgevormd fragment, verschaald met chamotte en organisch materiaal en te dateren in de metaaltijden of Romeinse periode. Dit is als residueel te beschouwen. Ten slotte zijn in C. I-123 ook een metaalslak en een wetsteen met een onregelmatige vorm aangetroffen, beide wijzen indirect op metaalproductie- en bewerking in de directe omgeving.

De vijfde kuil, C. I-140, bevat eveneens handgevormd grijs aardewerk en drie grijze fragmenten waarbij de productiemethode onduidelijk is. Eén van de drie handgevormde fragmenten is echter bijgedraaid en is afkomstig van een kogelpot met randtype L1C volgens de studie van Dr. Koen De Groote⁴⁰. Dit geeft voor deze context een zuiver volmiddeleeuwse datering van het midden van de 10de eeuw tot het midden van de 12de eeuw.

³⁹Kuil C. I-152 wordt hier niet meegerekend omdat ze eerder bij de cluster aan de noordgrens van het erf lijkt te horen.

⁴⁰De Groote 2008, 197.

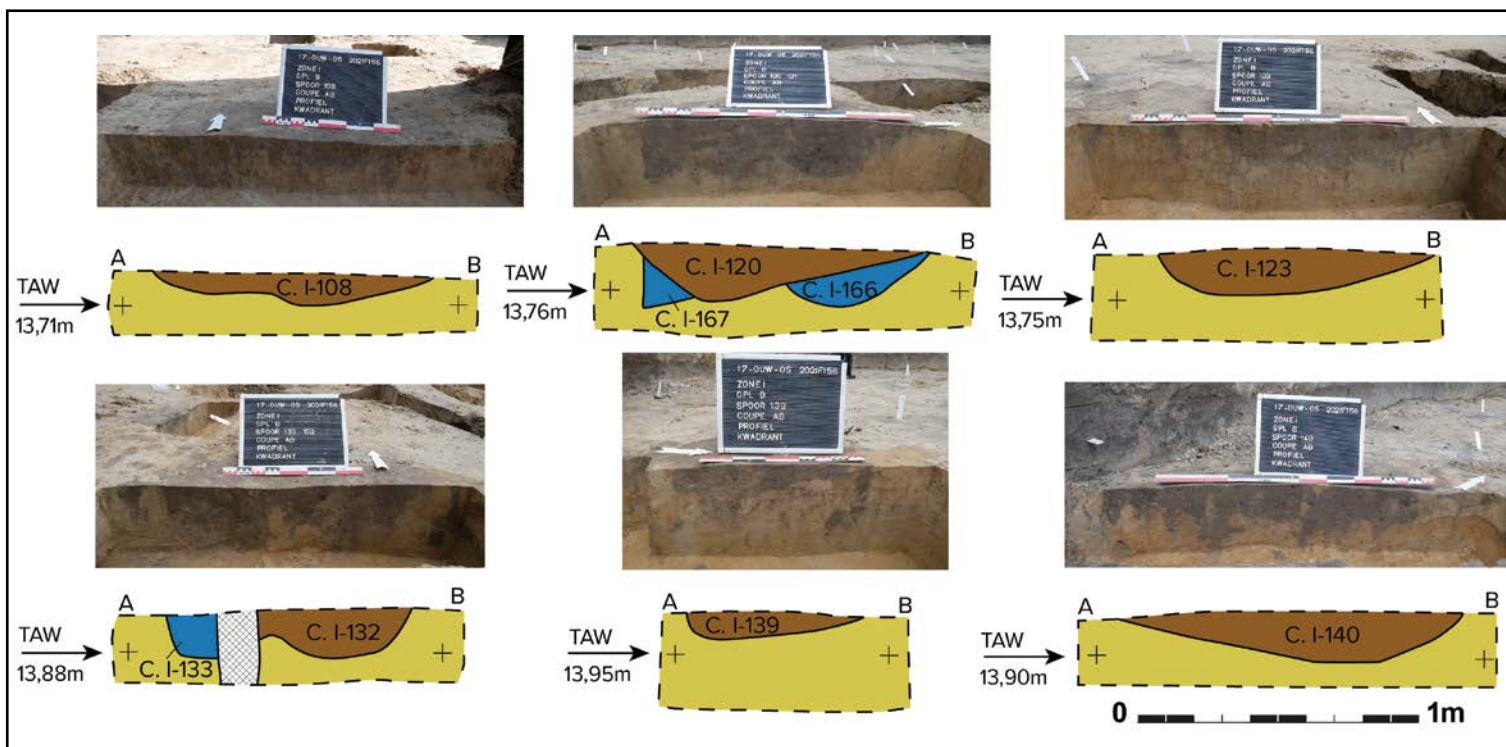

Fig. 59. Foto's en tekeningen van coupes AB op kuilen C. I-108, C. I-120, C. I-123, C. I-132 met C. I-133, C. I-139 en C. I-140.

Fig. 60. Foto's en tekening van C. I-123 en C. I-165 op GPL B en in coupe CE.

In de zesde kuil ten slotte, C. I-120, is een randfragment van een grijze, gedraaide kogelpot teruggevonden die nog later gedateerd wordt in de 2de helft van de 11de eeuw t.e.m. het 1ste kwart van de 13de eeuw (type L14 in de studie van Dr. Koen De Groote⁴¹). Het gaat weliswaar om slechts één vondst maar ook de oversnijding van C. I-166 en C. I-167 wijst op een iets recentere datering van dit spoor. Vermoedelijk is deze kuil dan ook gegraven op een moment dat de erfbegrenzing niet meer functioneel was.

Fig. 61. Randfragment type L1C van een handgevormde kogelpot die bijgedraaid is.

TABEL 10: MATERIAAL UIT CONTEXTEN I-108, I-120, I-123, I-132, I-139 EN I-140.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-108	253	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-108	253	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-108	253	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / niet gedetermineerd	2
I-120	280	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / kogelpot	1
I-123	282	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	2
I-123	283	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	3
I-123	285	Metaal / Metaalslak	1
I-123	286	Natuursteen / Wetsteen	1
I-132	305	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	2
I-132	309	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-132	309	Aardewerk / Metaaltijd / Grofwandig / Niet gedetermineerd onversierd / Kwarts/chamotte/ organisch / niet gedetermineerd	2
I-139	327	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-139	325	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-139	327	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd	1
I-140	331	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	3
I-140	331	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / kogelpot	1
I-140	331	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	2

Afb. 12. Een wetsteen met onregelmatige vorm uit C. I-123.

Afb. 13. Een wetsteen uit C. I-131.

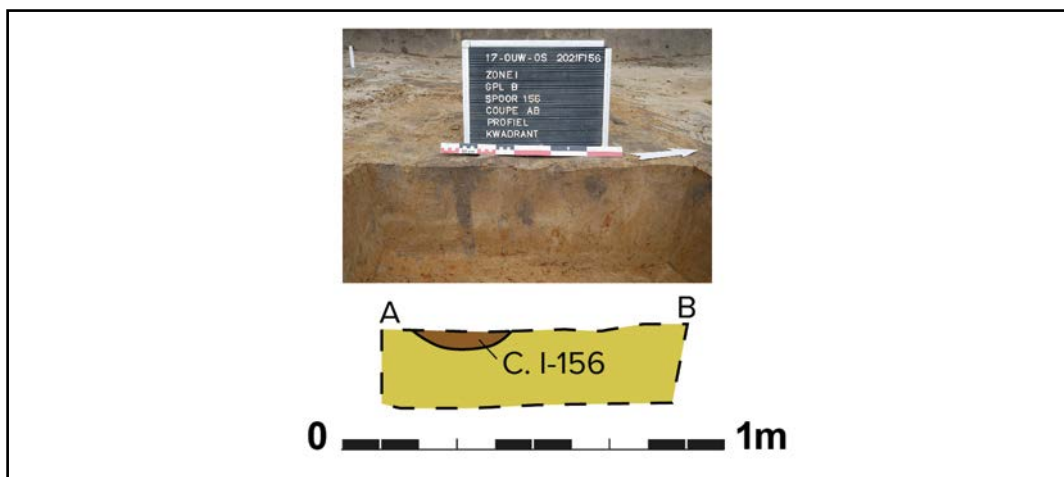

Fig. 62. Foto en figuur van coupe AB op C. I-156.

Drie zeer ondiepe kuilen bevatten geen dateerbaar materiaal maar zijn afgedekt door de Ap2 horizont en dus te dateren in de volle middeleeuwen of eerder. Twee van de kuilen waren weg na het heropschaven (C. I-131) of niet zichtbaar in coupe (C. I-134). Het kleinere kuiltje C. I-156 was nog net in coupe zichtbaar. In C. I-131 is opnieuw een wetsteen aangetroffen, wat het vermoeden van metaalbewerking in de directe omgeving versterkt (cf. supra).

TABEL 11: WETSTEEN UIT C. I-131.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-131	304	Natuursteen / Wetsteen	1

PAALSPOREN

Het mogelijke paalspoor C. I-165 is reeds vermeld (cf. supra). Daarnaast zijn er echter **nog zeven (mogelijke) paalsporen** op het erf aan te duiden. Een eerste, C. I-122, heeft een uitzonderlijk uitgeloogde, bleke en rechthoekige insteek die moeilijk te onderscheiden is van de E horizont en pas tijdens het couperen herkend werd door de grijze band op de bodem van kuil. De coupe op de grijze paalkern is ingespoeld⁴² alvorens ze geregistreerd kon worden. In coupe AB, geplaatst achter het ingespoelde stuk, is enkel nog de insteek te zien.

Fig. 63. Foto's en tekening van C. I-122 op GPL B en in coupe AB.

Kuil C. I-120 (cf. supra) oversnijdt twee sporen die mogelijk als paalspoor te interpreteren zijn. De grootste van de twee, C. I-166, heeft een homogeen donkergrijze vulling, zonder waarneembare kern (zie Figuur 59). Een interpretatie als paalspoor wordt gesuggereerd door de scherpe insnijding en de beperkte omvang van het spoor. Het kleinere, vlakbij gelegen spoor C. I-167 heeft een zeer gelijkaardige vulling en is eveneens scherp ingesneden. Het zou kunnen gaan om een extra paal ter ondersteuning van C. I-166 maar evengoed gaat het om een spadesteek.

Paalspoor C. I-126 is een kleiner, eerder rond paalspoor met opnieuw een blekere, lichtgrijze insteek en een donkergrijze kern die iets dieper reikt dan de insteek.

Direct naast kuil C. I-132 (cf. supra) en zonder duidelijke grens tussen de twee ligt C. I-133. Dit spoor lijkt te bestaan uit een donkergrijze insteek en een paalkern die tot onder de insteek reikt (zie Figuur 59). Er bestaat hierover geen absolute zekerheid vanwege de vele bioturbaties.

⁴²De snelle inspoeling van sommige coupes (zie bv. ook de beginnende inspoeling bij coupe GH in Figuur 30) is veroorzaakt door de stagnatie en accumulatie van insijpelend regenwater op de kleiband net onder de E horizont (zie 3.2.1.2).

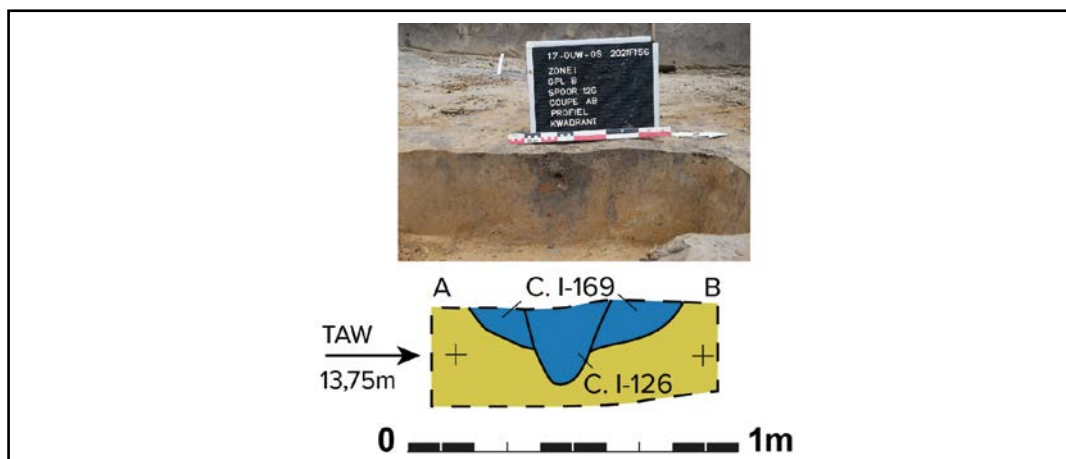

Fig. 64. Foto en tekening van coupe AB op C. I-126.

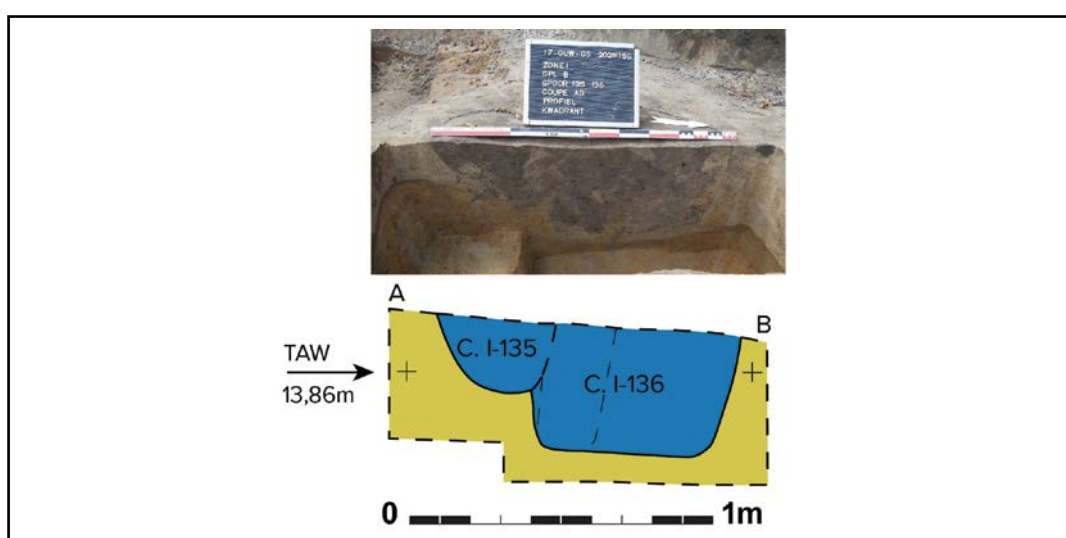

Fig. 65. Foto en tekening van coupe AB op C. I-135 en C. I-136.

Ook in C. I-136 is vermoedelijk een paalkern aanwezig die weliswaar door bioturbaties en een gevlechte vulling moeilijk te onderscheiden is van de rechthoekige insteek. Ze lijkt tegen de zuidwestelijke rand op de bodem van de insteek gezet te zijn. Een tweede, iets kleinere en mindere diepe paal (C. I-135) is er vlak naast, wellicht later, ter ondersteuning tegen geplaatst. In deze laatste zat jammer genoeg geen dateerbaar materiaal om deze hypothese verder te ondersteunen.

In deze sporen is slechts weinig (of geen in het geval van C. I-135, C. I-166 en C. I-167) dateerbaar materiaal aangetroffen dat bovendien weinig diagnostisch is. Het gaat om grijs aardewerk dat handgevormd of mogelijk handgevormd is, waardoor een datering in de Karolingische periode niet uit te sluiten valt. Enkel C. I-126 bevatte meer dan één of twee scherven. Het gaat om een grijs fragment zonder duidelijke productiemethode, een grijs handgevormd en bijgedraaid fragment van een kogelpot (randtype L2 in de studie van Dr. Koen De Grootte⁴³), vier grijze handgevormde fragmenten waarvan één in Karolingische traditie met schraapsporen en een intrusief grijs gedraaid fragment van een pan.

TABEL 12: AARDEWERK UIT CONTEXTEN I-122, I-126, I-133 EN I-136.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-122	281	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-122	395	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-126	289	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-126	289	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / kogelpot	1
I-126	289	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	3
I-126	289	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / pan	1
I-126	289	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-133	311	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-136	315	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1

3.3.2.3.2.3. Contexten aan of net buiten de noordgrens van het erf

KUILEN

Eén klein kuiltje (C. I-152) is nog net ten zuiden van greppel C. I-153 te situeren maar ligt wat verwijderd van de andere sporen binnen de erfbegrenzing. Het gaat om een zeer licht, uitgelopen grijs spoor dat bijna niet zichtbaar is en ook geen vondsten bevatte. Het heeft een relatief scherpe insnijding en is dan ook mogelijk als paalkuil te interpreteren. De sterke uitloging zou erop kunnen wijzen dat het een eerder oud spoor is dat de erfbegrenzing vooraf gaat. Indien de opening in de noordoostelijke hoek van de erfbegrenzing als toegang functioneerde, lijkt het ook geen logische plaats voor een (paal)kuil.

Kuil C. I-95 is een iets duidelijker en groter spoor ten noorden van greppel C. I-153. Ze is tot 25 cm onder GPL B bewaard en is donkergrijs bovenaan met een meer uitgelopen grijze band onderaan. Ze bevat zeven fragmenten grijs aardewerk, die weinig diagnostisch zijn. Bij één fragment is wel te zien dat het met de hand gevormd is, waardoor een datering in de Karolingische periode niet uit te sluiten valt.

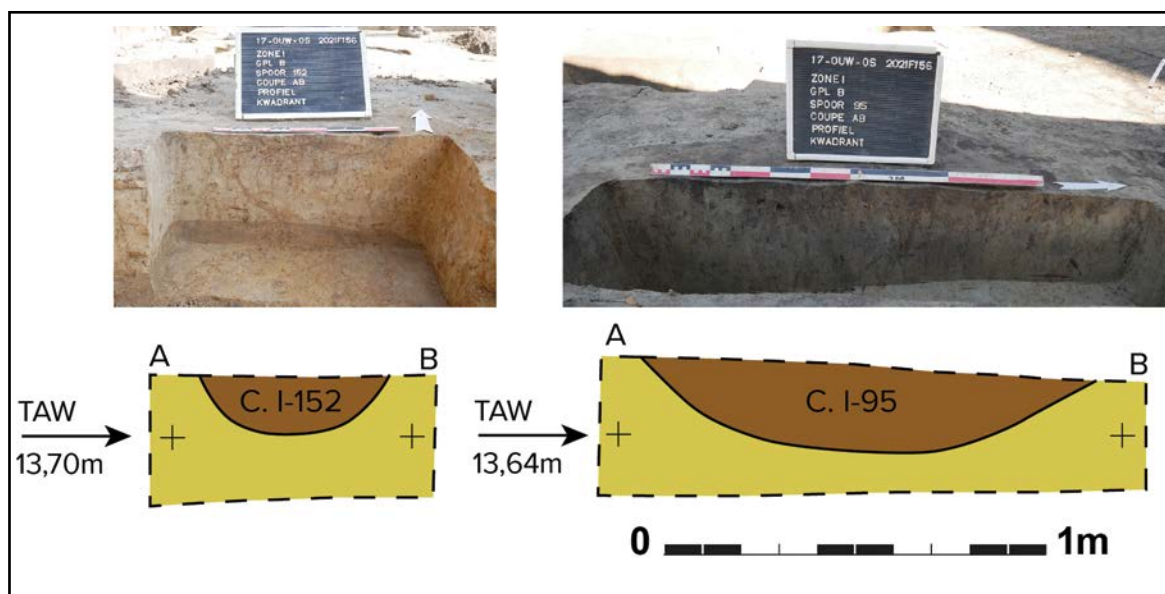

Fig. 66. Foto's en tekeningen van coupes AB op C. I-152 en C. I-95.

TABEL 13: AARDEWERK UIT C. I-95.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-95	222	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	2
I-95	223	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-95	223	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	4

PAALSPOREN

Ten noorden van het erf is een cluster gesitueerd van **zeven paalsporen** die dicht op elkaar liggen. Het valt op dat C. I-97, C. I-98, C. I-99, C. I-101 en C. I-102 een zeer gelijkaardige, lichtgrijze vulling hebben. Dit in tegenstelling tot C. I-96 en C. I-104 die een meer (donker) grijze vulling hebben die meer te vergelijken is met de meeste paalsporen uit de cluster binnen de erfbegrenzing.

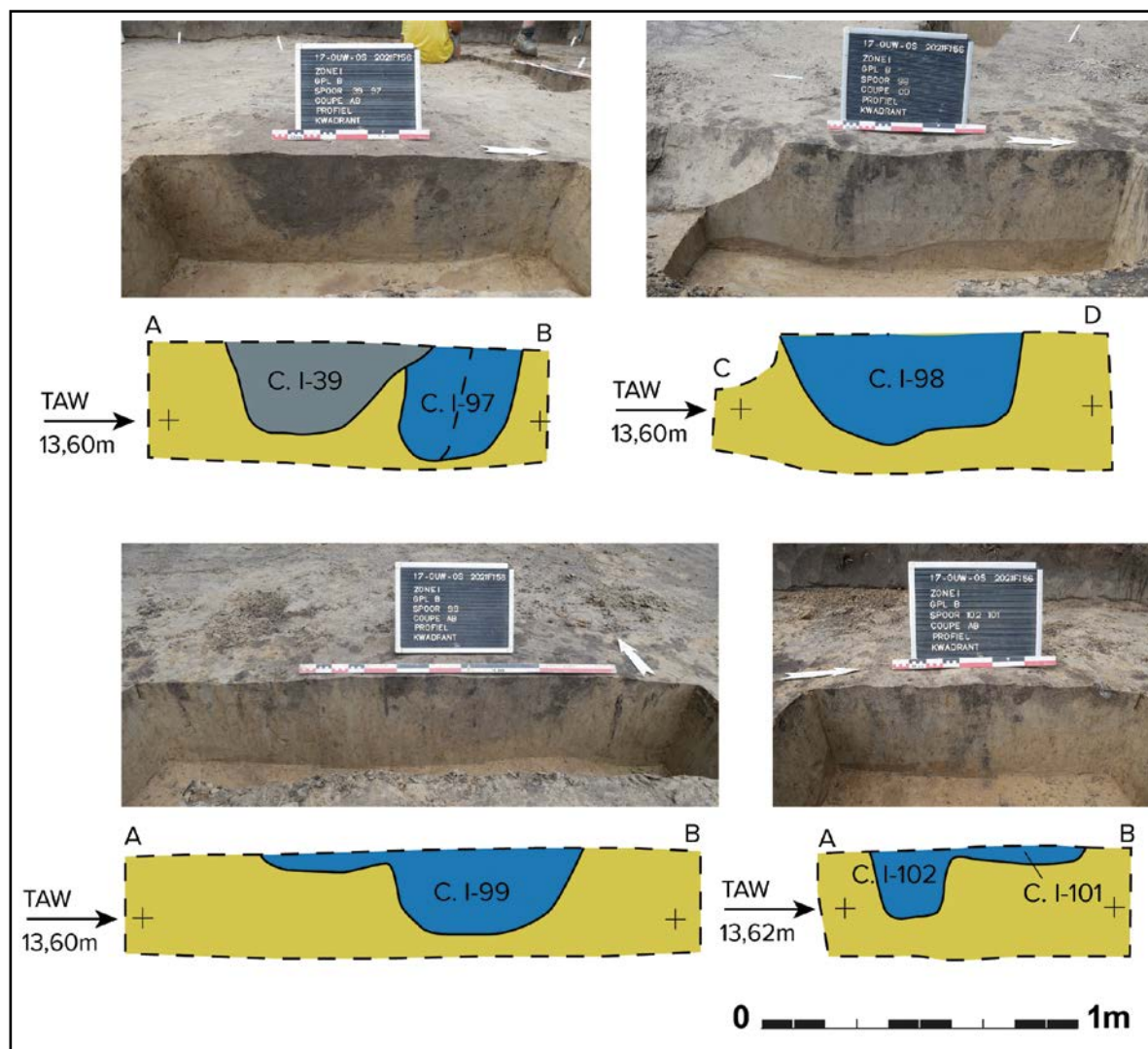

Fig. 67. Foto's en tekeningen van coupes op contexten I-97, I-98, I-99, I-101 en I-102.

Hoewel C. I-101 en C. I-102 geen dateerbaar materiaal bevatten, kan op basis van de gelijkaardige vulling en de stratigrafische positie⁴⁴ verondersteld worden dat ze (quasi) gelijktijdig gevormd zijn met C. I-97, C. I-98 en C. I-99. Dit laatste spoor en C. I-102 worden als paalspoor geïnterpreteerd omdat ze relatief klein en ondiep zijn met een scherpe insnijding. Een aparte paalkern is evenwel niet te onderscheiden. C. I-101 is bijzonder ondiep en grenst

⁴⁴ Ze worden afgedekt door C. I-38, gedateerd in de 12de eeuw (cf. infra).

aan C. I-102. Wellicht is ze geplaatst ter ondersteuning van C. I-102. Ook valt het niet uit te sluiten dat het bioturbatie betreft. Bij C. I-97 is er mogelijk een paalkern te onderscheiden in de zuidelijke helft van het spoor. In het vlak tekent C. I-98 zich af als een wat groter, tweeledig spoor. De uitstulping in de noordwestelijke hoek is minder diep. Het is niet duidelijk of het om een “revolvertas-vormige” insteek gaat of een extra ondersteunende paal. De sporen vormen geen grondplan van een herkenbare structuur.

C. I-96 heeft geen duidelijke paalkern maar is op basis van de relatief kleine afmetingen doch scherpe insnijding als paalspoor te interpreteren. De wat grotere insteek van C. I-104 daarentegen omvat minstens één (spoor I-185) en mogelijk twee paalkernen (spoor I-183 als tweede kern). Net als C. I-97 wordt C. I-104 oversneden door greppel C. I-39 die in de 1ste helft van de 13de eeuw wordt gedateerd. Daarentegen lijkt C. I-104 zelf de greppel C. I-153 te oversnijden. Dit zou betekenen dat deze context pas gecreëerd is na het in onbruik raken van het greppelsysteem. Op deze manier wordt een terminus ante quem bekomen voor dit greppelsysteem (zie 3.3.2.3.2.1).

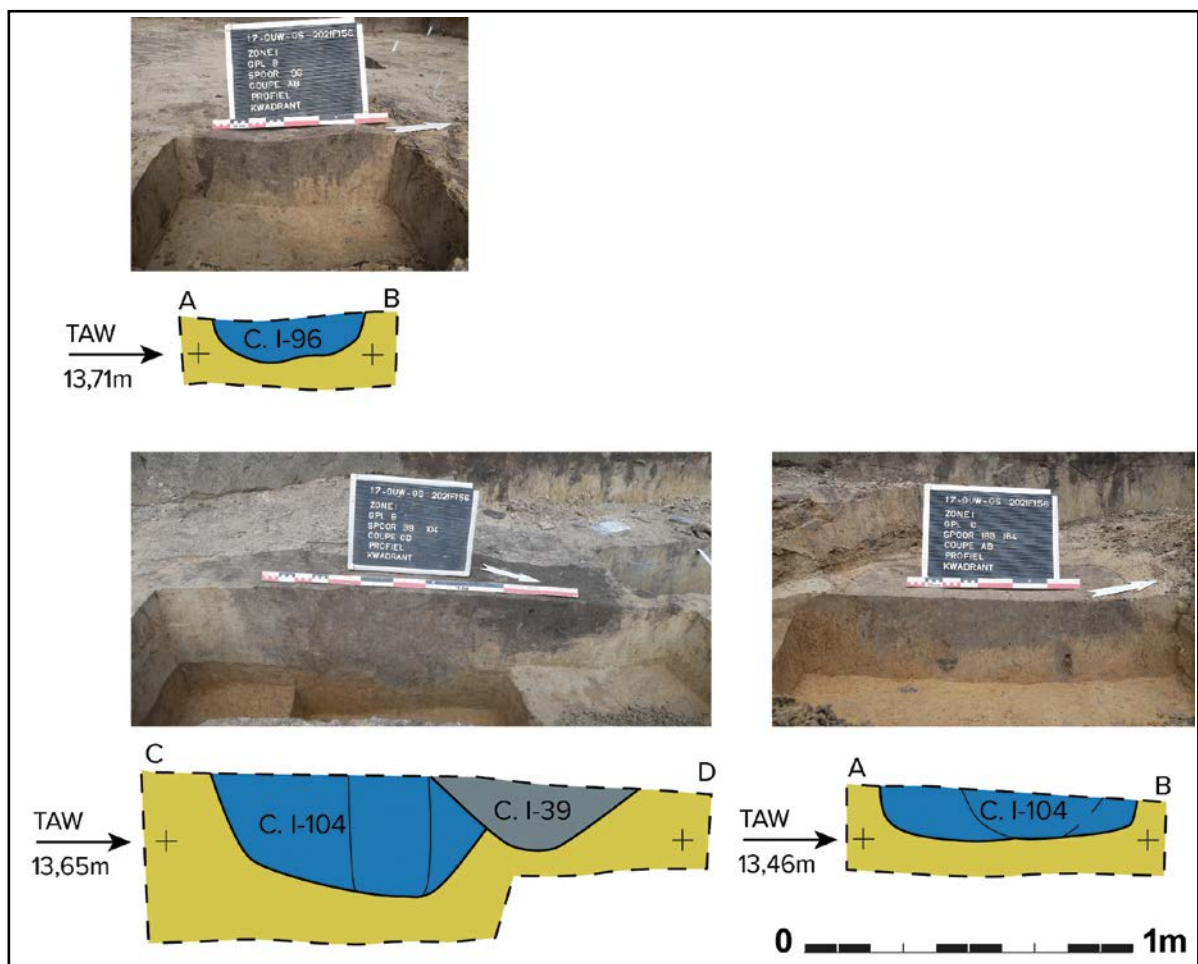

Fig. 68. Foto's en tekeningen van de coupes op C. I-96 en C. I-104. Van deze laatste wordt ook een foto getoond op GPL C, na het plaatsen van coupe CD. Hierop zijn de twee (mogelijke) kernen aangeduid.

Zoals gebruikelijk in dit hoofdstuk is ook bij deze sporen enkel aardewerk aangetroffen dat niet nauwkeurig gedateerd kan worden. Het gaat steeds om grijs aardewerk dat handgevormd dan wel gedraaid is of waarbij het niet duidelijk is welke van beide technieken men hanteerde. De sporen kunnen dan ook zowel in de Karolingische periode als de volle middeleeuwen gedateerd worden. In C. I-99 is er tevens gestoten op een grofwandig fragment handgevormd aardewerk dat met kwarts, chamotte en organisch materiaal verschaald is. Het gaat duidelijk om een residuele vondst die in de metaaltijden of Romeinse periode te dateren is.

TABEL 14: AARDEWERK UIT CONTEXTEN I-96, I-97, I-98, I-99 EN I-104.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-96	224	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	2
I-97	387	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-97	226	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	4
I-98	232	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-98	233	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-98	234	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-98	232	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-99	235	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	2
I-99	236	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-99	237	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-99	235	Aardewerk / Metaaltijd / Grofwandig / Niet gedetermineerd onversierd / Kwarts/chamotte/ organisch / niet gedetermineerd	1
I-104	378	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	3
I-104	380	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	8
I-104	380	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	3

ONGEDEFINIEERDE LAGEN

Helemaal in de noordwestelijke hoek van de opgraving liggen **twee 10 à 15 cm dikke lagen** op elkaar. De bovenste (C. I-38), die ook al op een iets dieper aangelegd stuk van GPL A zichtbaar was, is homogeen donkergrijs tot zwart en humeus met vrij veel spikkels houtskool en een aantal spikkels en brokjes keramisch bouw materiaal (zie ook Figuur 39 en zie Afb. 2.). De onderste (C. I-100) is sterk uitgelopen lichtgrijs met vrij weinig spikkels houtskool.

De stratigrafische opeenvolging van beide lagen wordt bevestigd door het dateerbare vondstmateriaal uit beide lagen. In C. I-38 zijn 11 fragmenten gedraaid grijs aardewerk te tellen waarvan het vormtype niet bepaald kon worden. Daarenboven is echter nog één gedraaid grijs randfragment van een voorraadpot- of kom aangetroffen met duimindrukken op de rand om een zogenaamd draperiedecor⁴⁵ te creëren. De context is hierdoor wellicht in de 12de eeuw te dateren. De onderliggende laag C. I-100 daarentegen bevat naast twee gedraaide fragmenten grijs aardewerk ook twee handgevormde fragmenten en zes fragmenten waarbij de gebruikte techniek niet duidelijk is. Eén van de handgevormde fragmenten is een bijgedraaid fragment van een kogelpot. Eén van de gedraaide fragmenten is eveneens afkomstig van een kogelpot, meer bepaald met het randtype L37 uit de studie van Dr. Koen De Grootte⁴⁶. Dit type wordt gedateerd in de 2de helft van de 12de en de 13de eeuw en is als intrusief te beschouwen (wellicht vanuit de bovenliggende C. I-38). Dit zou de context een datering geven in de 10de of de 1ste helft van de 11de eeuw.

Het is niet duidelijk hoe deze lagen dienen geïnterpreteerd te worden. C. I-38 dekt de kuilen en paalsporen in deze zone af. Dat de kuilen en paalsporen ouder zouden zijn dan de 12de eeuw wordt in ieder geval niet weerlegd door het vondstmateriaal dat in deze sporen is aangetroffen (cf. supra). De humusrijke, donkere en toch eerder dunne horizont doet vermoeden dat C. I-38 het 12de-eeuwse loopniveau kan zijn. Anderzijds valt het niet uit te sluiten dat deze laag oorspronkelijk dikker was en later is verploegd. Mogelijk is

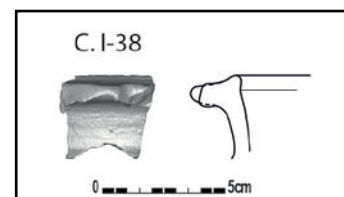

Fig. 69. 3D scan en tekening van het randfragment met draperiedecor uit C. I-38.

⁴⁵De Grootte 2008, 210.

⁴⁶De Grootte 2008, 199.

C. I-100 als een ouder en daarom ook meer uitgelooagd loopniveau te interpreteren. Er zijn geen oversnijdingen met andere sporen geregistreerd.

TABEL 15: AARDEWERK UIT C. I-38 EN C. I-100.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-96	224	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	2
I-97	387	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-97	226	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	4
I-98	232	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-98	233	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-98	234	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-98	232	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-99	235	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	2
I-99	236	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-99	237	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-99	235	Aardewerk / Metaaltijd / Grofwandig / Niet gedetermineerd onversierd / Kwarts/chamotte/ organisch / niet gedetermineerd	1
I-104	378	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	3
I-104	380	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	8
I-104	380	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	3

3.3.2.3.2.4. Verspreide contexten ten oosten van het erf

KUILEN

Er blijven nog 16 kuilen⁴⁷ over die, op basis van hun dateerbare vondsten en/of omdat ze afgedekt worden door de Ap2 horizont en/of omdat ze eenzelfde vulling hebben als gelijkaardige gedateerde sporen, nog voor de late middeleeuwen te dateren zijn. Vermoedelijk zijn ze in de volle middeleeuwen te dateren, maar een datering in de Karolingische periode valt niet uit te sluiten. Deze kuilen liggen, op twee na (C. I-19 en C. I-145), verspreid ten oosten van de erfbegrenzing tot ca. 13,5 m afstand van de oostelijke arm van C. I-68.

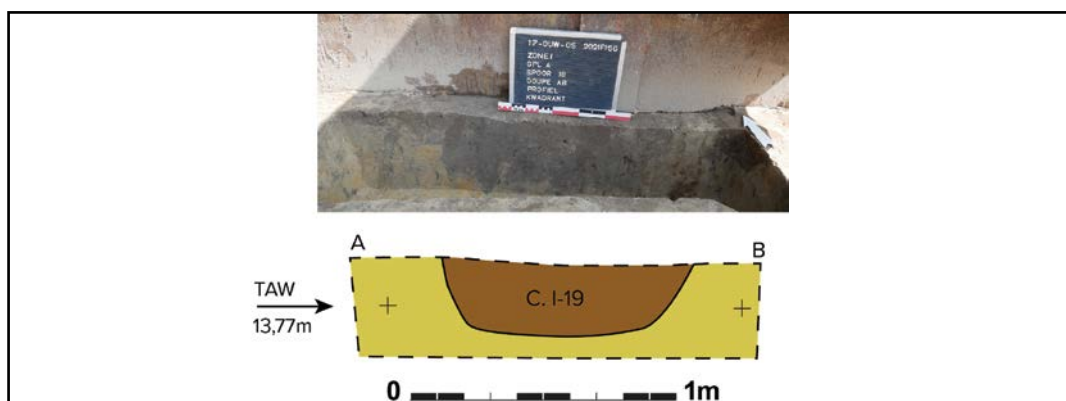

Fig. 70. Foto en tekening van coupe AB op C. I-19.

Eén van de uitzonderingen, **kuil C. I-19**, ligt eerder ten noordoosten van de erfbegrenzing aan de rand van de werkput. Het is een opvallend homogeen donkergrijze kuil die relatief diep (ca. 30 cm) is uitgegraven met vrij rechte wanden. Er zijn vijf middeleeuwse grijze fragmenten aardewerk in aangetroffen, waarvan er vier handgevormd en één mogelijk handgevormd zijn. Een zesde fragment is gedetermineerd als Romeinse gewone waar en is als intrusief te beschouwen.

⁴⁷Een 17de kuil, C. I-12, zou op basis van het aardewerk ook in deze periode te dateren zijn. Op basis van de vulling en ligging van de kuil is het echter duidelijk dat het een postmiddeleeuwse kuil betreft (zie 3.3.2.3.4) waarin oudere vondsten zijn terecht gekomen, niet alleen middeleeuwse maar ook een scherf uit de metaaltijden.

TABEL 16: AARDEWERK UIT C. I-19.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-19	76	Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Niet gedetermineerd	1
I-19	76	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-19	75	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	2
I-19	76	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	2

De tweede uitzondering, **kuil C. I-145**, oversnijdt de zuidelijke arm van C. I-68 en is dus duidelijk tot stand gekomen nadat de greppel al opgevuld was. Het is opnieuw een relatief diepe kuil (ca. 25 cm) met een heterogeen bruingrijze vulling. Er is geen dateerbaar materiaal in aangetroffen. De kuil zal echter in de volle middeleeuwen te dateren zijn, na het in onbruik raken van de erfbegrenzing (wellicht in de 1ste helft van de 11de eeuw) en voor het ontstaan van de Ap2 horizont in de late middeleeuwen.

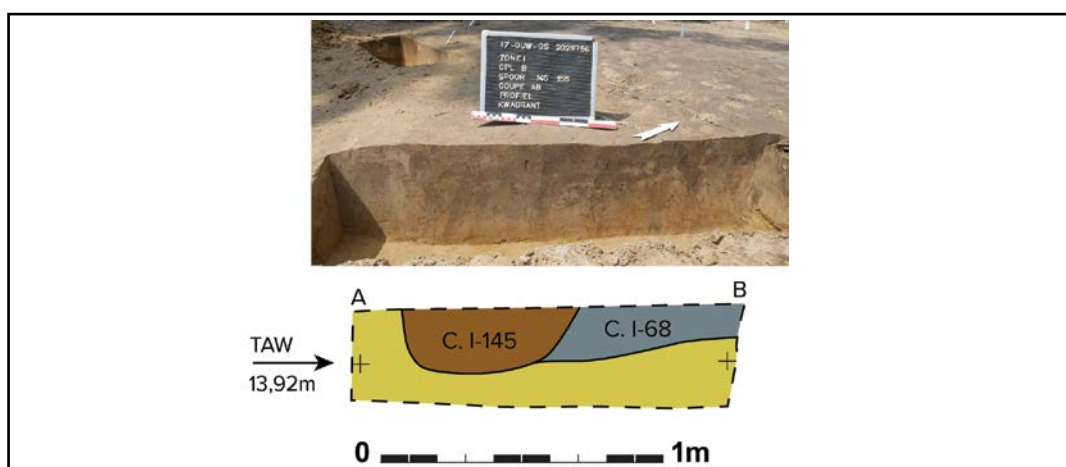

Fig. 71. Foto en figuur van coupe AB op C. I-145.

De overige 14 kuilen ten oosten van C. I-68 kunnen op basis van de kenmerken van de vulling onderverdeeld worden in drie groepen. Een eerste groep van **acht kuilen**, contexten I-15, I-42, I-111, I-112, I-113, I-117, I-146 en I-188, wordt gekenmerkt door een lichtgrijze, uitgeloogde en minder scherp afgelijnde vulling. Over het algemeen zijn ze eerder breed en ondiep, zoals bv. C. I-113. Een uitzondering hierop is C. I-42 die eerder klein in omvang is maar wel ca. 40 cm diep t.o.v. GPL A met een scherpe insnijding. Het valt dan ook niet uit te sluiten dat het oorspronkelijk een paalspoor was, al zijn er geen aanwijzingen voor een paalkern. Ook C. I-117 is dieper uitgegraven tot meer dan 50 cm t.o.v. GPL B en heeft nog een donkergrijze tweede vulling bovenop de meer uitgeloogde lichtgrijze.

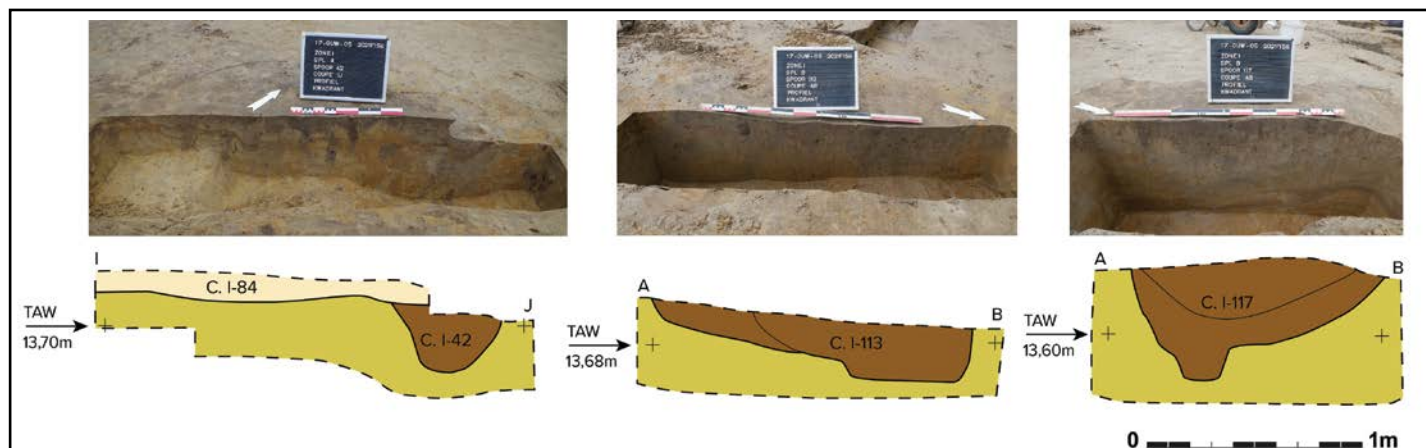

Fig. 72. Foto's en tekeningen van coupe IJ op C. I-42 en coupes AB op C. I-113 en C. I-117.

De uitgelopen lichtgrijze kleur van de vulling van deze kuilen suggereert een oude datering. Er zijn slechts twee kuilen waarbij dit bevestigd kan worden door dateerbaar vondstmateriaal. In C. I-111 zijn drie fragmenten middeleeuws grijs aardewerk gerecupereerd. Het is niet duidelijk of ze gedraaid dan wel handgevormd zijn. Ook bij C. I-117 is dit niet duidelijk bij vijf van de zes fragmenten grijs aardewerk. Het zesde is daarentegen wel duidelijk handgevormd. Deze sporen zijn dus wellicht te dateren in de Karolingische periode of de volle middeleeuwen.

TABEL 17: AARDEWERK UIT C. I-111 EN C. I-117.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-111	257	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	2
I-111	258	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-117	263	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	4
I-117	265	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-117	265	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1

Vier kuilen, contexten I-22, I-23, I-44 en I-47, hebben een eerder donkergrijze vulling die niet zo uitgelopen is als bij de voorgaande groep. Opnieuw gaat het om eerder brede en ondiepe sporen, met uitzondering van C. I-22. Deze is qua vorm en diepte te vergelijken met de slechts 3,5 m verder liggende C. I-42, maar heeft dus een donkerdere vulling. Ook C. I-44 valt op omdat hier, in vergelijking met de andere middeleeuwse sporen, vrij veel concentraties baksteenbrokjes in aanwezig zijn.

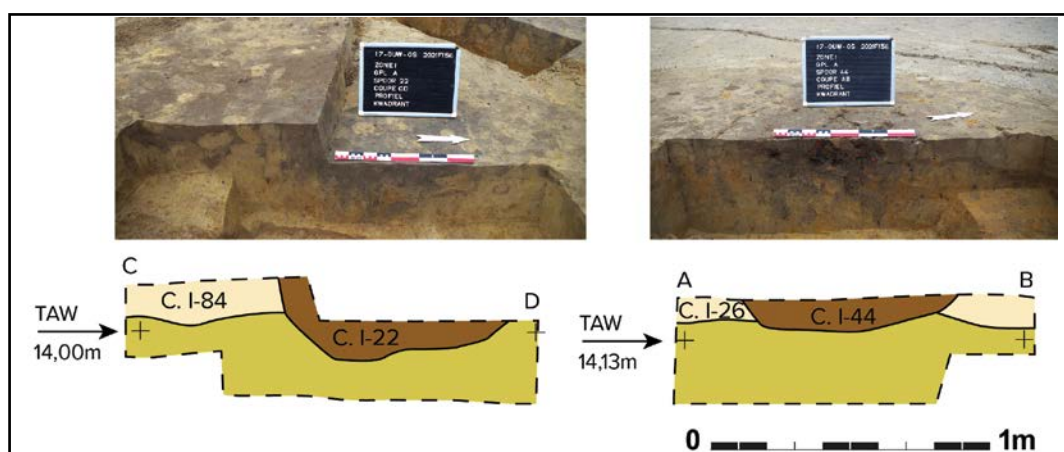

Fig. 73. Foto's en tekeningen van coupe CD op C. I-22 en coupe AB op C. I-44.

Met uitzondering van C. I-44 is in al deze kuilen aardewerk aangetroffen. In C. I-22 en C. I-23 is telkens één handgevormde en één gedraaide grijze scherf gevonden alsook één fragment waarbij de gebruikte techniek niet duidelijk is. Daarnaast bevatte C. I-23 ook één handgevormd fragment in Karolingische traditie. Uit C. I-47 werd slechts één fragment grijs aardewerk gerecupereerd, dit was handgevormd. Deze sporen lijken dus opnieuw op de overgang van de Karolingische periode naar de volle middeleeuwen te dateren zijn.

TABEL 18: AARDEWERK UIT CONTEXTEN I-22, I-23 EN I-47.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-22	80	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-22	80	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-22	80	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-23	84	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-23	84	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1

I-23	82	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-23	8	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd	1
I-47	145	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1

Ten slotte zijn er nog **twee kuilen** waarbij de interpretatie als archeologische spoor twijfelachtig is. Het gaat enerzijds om C. I-21, een grijs gevlekt spoor dat moeilijk af te lijnen is en ook een concentratie van bioturbatie kan zijn. Anderzijds is er C. I-50 dat eveneens bijna volledig uit bioturbatie lijkt te bestaan. Het is daardoor niet duidelijk of het een antropogene kuil betreft of eerder een natuurlijk spoor zoals bijvoorbeeld een windval. Wel zijn er drie fragmenten grijs aardewerk in aangetroffen, waarvan één duidelijk met de draaischijf geproduceerd is, alsook een residueel grijs fragment Romeins aardewerk van gewone waar.

TABEL 19: AARDEWERK UIT C. I-50.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-50	150	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	2
I-50	153	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-50	153	Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid reducerend gebakken / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd	1

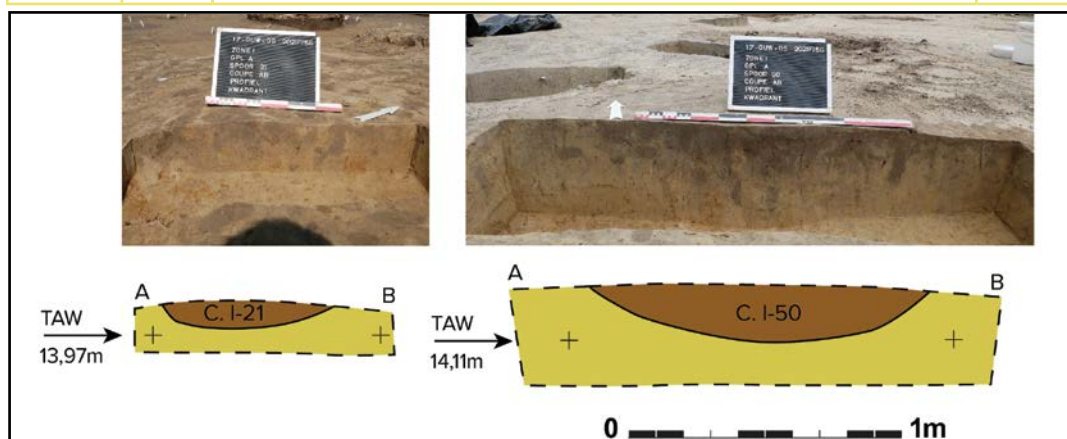

Fig. 74. Foto's en tekeningen coupes AB op C. I-21 en C. I-50.

PAALSPOREN

Ten oosten van greppel C. I-68 zijn er, naast C. I-118 en C. I-159 (zie 3.3.2.3.1), wellicht slechts **twee paalsporen** aan te duiden uit de middeleeuwen. Het grootste van de twee, C. I-115, is homogeen grijs met een duidelijke kern die weliswaar moeilijk te onderscheiden is van de insteek omdat ze slechts een klein beetje donkerder is van kleur. Aan deze context zijn vijf fragmenten grijs aardewerk gelinkt waarvan er minstens één handgevormd is. Verder vertellen deze fragmenten echter weinig. Daarnaast is ook hier een grofwandig, handgevormd, met kwarts, chamotte en organisch materiaal verschaald fragment als residuele vondst te beschouwen daar het in de metaaltijden of Romeinse periode te dateren is. Iets verder naar het noordoosten is een kleiner paalspoor zonder duidelijke kern en zonder dateerbaar materiaal aangetroffen (C. I-151).

TABEL 20: AARDEWERK UIT C. I-115.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-115	262	Aardewerk / Metaaltijd / Grofwandig / Niet gedetermineerd onversierd / Kwarts/chamotte/ organisch / niet gedetermineerd	1
I-115	262	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	4
I-115	262	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1

3.3.2.3.3. Late middeleeuwen

Er zijn opvallend weinig sporen die op basis van dateerbaar materiaal in de late middeleeuwen (13de t.e.m. 15de eeuw) te plaatsen zijn. In de noordwestelijke hoek van de werkput zijn er nog maar een handvol sporen uit de 13de eeuw te situeren. Centraal in de werkput is er slechts één kuil aangetroffen die in de 14de eeuw te dateren is. Weliswaar valt niet uit te sluiten dat een aantal ongedateerde kuilen die in het voorgaande hoofdstuk aan de volle middeleeuwen zijn toegewezen, in het bijzonder de donkerdere sporen, in werkelijkheid een laatmiddeleeuwse oorsprong hebben. Enkele sporen in de zuidoostelijke hoek van de werkput zijn wellicht in de 14de-15de eeuw te dateren. Ten slotte is er uit de 15de-16de eeuw slechts één deels aangesneden spoor in de noordoostelijke hoek van de werkput aan te duiden.

Het is duidelijk dat de focus van de menselijke activiteiten in de late middeleeuwen opschuift tot buiten de opgravingszone. Dit wordt benadrukt door de Ap2 horizont (C. I-28), de ploeglaag die te dateren is in de 14de t.e.m. 16de eeuw en alle oudere sporen in de westelijke helft van het projectgebied afdekt. Het projectgebied is m.a.w. van de 14de tot de 16de eeuw wellicht hoofdzakelijk in gebruik als landbouwareaal.

KUILEN

In de noordwestelijke hoek van de werkput zijn er **twee kuilen** geregistreerd (C. I-27 en C. I-37), beide binnen de contouren van de greppels C. I-39 en C. I-92 (cf. infra). De eerste is donkergrijs en relatief ondiep met centraal een diepere uitgraving met een lichtere vulling. Het valt niet uit te sluiten dat het in realiteit twee verschillende contexten betreft. C. I-37 daarentegen is duidelijk maar één context en zeer ondiep met een zeer donkergrijze bijna zwarte kleur, te vergelijken met C. I-38 (zie 3.3.2.3.2.3). Het valt bovendien niet uit te sluiten dat het geen kuil maar een iets dieper gelegen fragment is van de laag C. I-38. Wanneer de drie fragmenten van de kan/kruik (cf. infra) als intrusief beschouwd worden, wat niet onmogelijk is, dan zou ook de datering van beide contexten overeen komen.

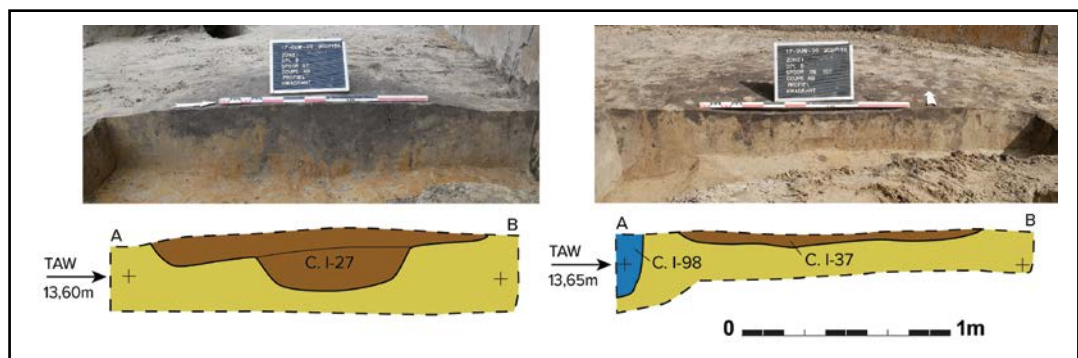

Fig. 75. Foto's en tekeningen van coupes AB op C. I-27 en C. I-37.

In de laatmiddeleeuwse contexten wordt voor het eerst ook middeleeuws roodbakkerd aardewerk aangetroffen. Zo ook in C. I-27 waar een fragment rood hoogversierd aardewerk in is teruggevonden. Daarnaast zijn er weliswaar ook nog zes fragmenten grijs aardewerk en twee fragmenten van één individu grofwandig en geëffend handgevormd aardewerk met kwarts, chamotte en organische verschraling geïdentificeerd. Deze laatste zijn als residueel te beschouwen en dateren wellicht uit de metaaltijden. In C. I-37 zijn er drie fragmenten van kan of kruik in vroeg-rood aardewerk aangetroffen. Deze worden gedateerd van de 2de helft van de 12de eeuw tot het einde van de 14de eeuw. Zoals hierboven vermeld zijn ze mogelijk als intrusief te beschouwen. Daarnaast zijn er nog drie handgevormde en vijf gedraaide fragmenten grijs aardewerk te tellen. Een van de handgevormde fragmenten is

van Karolingische traditie en als residueel te beschouwen. Een van de gedraaide fragmenten is een stuk van de rand van een kogelpot (type L27a in de studie van Dr. Koen De Groote⁴⁸).

TABEL 21: AARDEWERK UIT C. I-27 EN C. I-37.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-27	130	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Hoogversierd / niet gedetermineerd	1
I-27	130	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	6
I-27	130	Aardewerk / Metaaltijd / Grofwandig / Geëffend onversierd / Kwarts/chamotte/organisch / niet gedetermineerd	2
I-27	131	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	3
I-27	361	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	4
I-27	361	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	2
I-27	362	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-37	117	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Vroeg-rood / kan/kruik	3
I-37	117	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / kogelpot	1
I-37	117	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	4
I-37	117	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	2
I-37	117	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch handgevormd / Karolingisch handgevormd / niet gedetermineerd	1

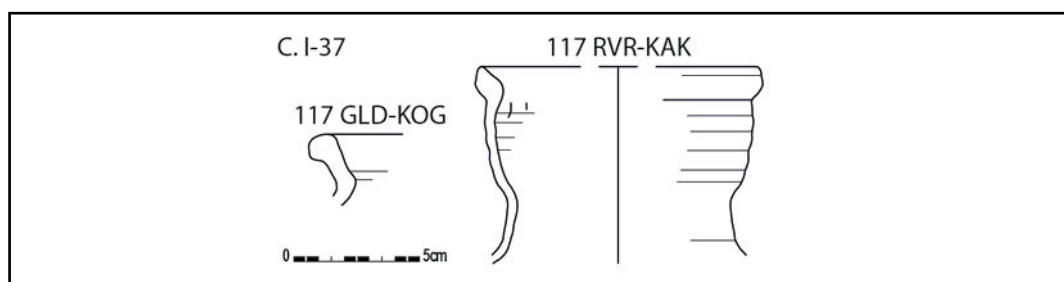

Fig. 76. Randfragment van een kogelpot in gedraaid grijs aardewerk (1) en een rand- en halsfragment van een kan of kruik in vroeg-rood aardewerk (2) uit C. I-37.

Centraal in de opgravingszone is een homogeen donkergrijsbruine kuil gelegen die op basis van het aardewerk in de laatste drie kwarten van de 14de eeuw te dateren is. Deze datering steunt hoofdzakelijk op de aanwezigheid van een hoog opgetrokken en sterk geknikt oor van een grape⁴⁹. Daarnaast zijn nog een lokaal gedraaid rood fragment en een grijs fragment aangetroffen. Van deze laatste is het niet duidelijk of het gedraaid of handgevormd is. Ten slotte zijn een handgevormd grijs fragment en een Romeins fragment oxiderend gebakken aardewerk, wellicht afkomstig van een dolium, als residueel te beschouwen.

TABEL 22: AARDEWERK UIT C. I-43.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-43	132	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / grape	1
I-43	132	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-43	132	Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Handgevormd oxiderend gebakken / Niet gedetermineerd	1
I-43	136	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-43	136	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1

48 De Groote 2008, 198.

49 De Groote 2008, 160.

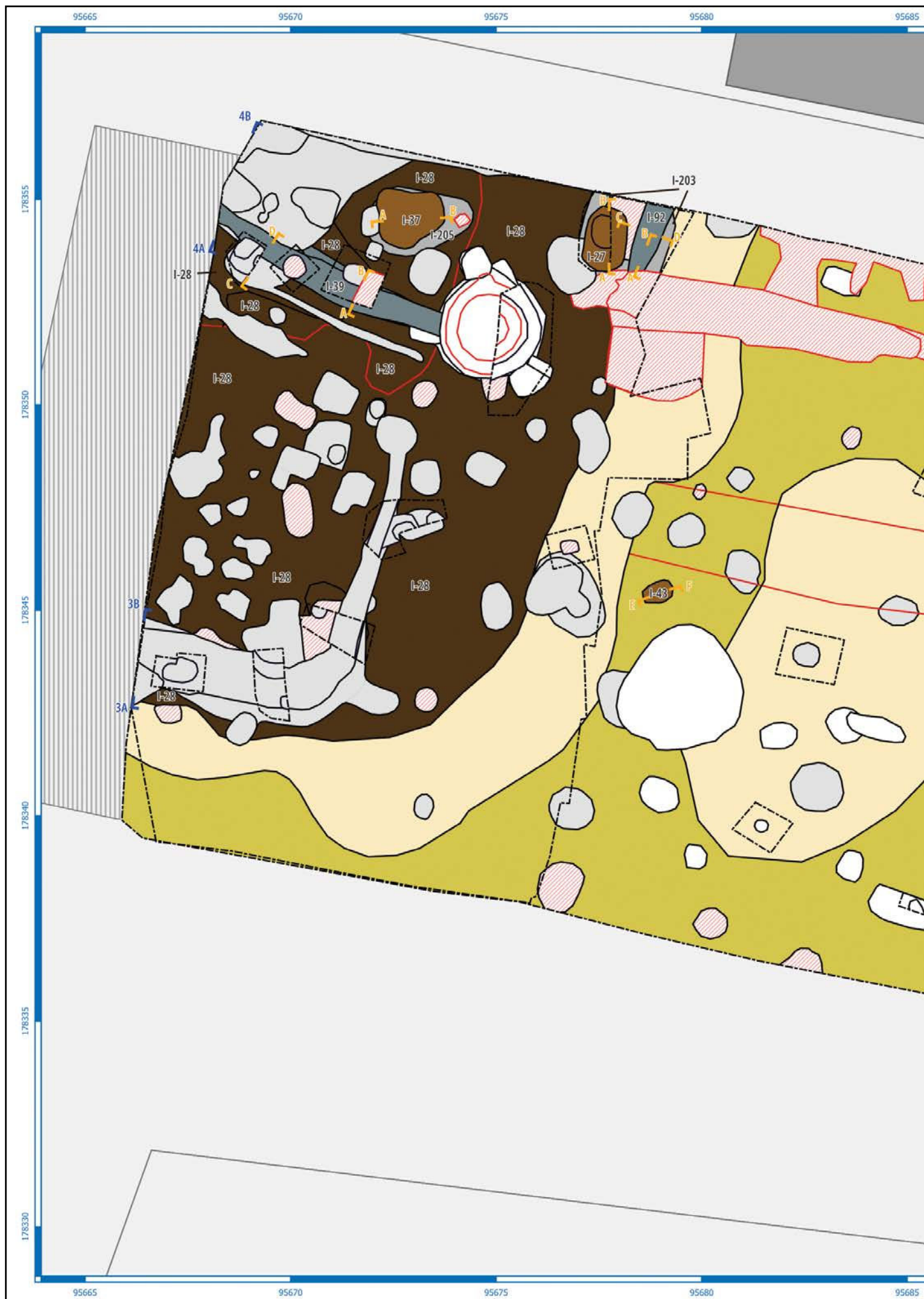

Fig. 77. Allesporenplan met weergave van de sporen die (nagenoeg volledig) in de late middeleeuwen te dateren zijn. Alle grondplannen zijn weergegeven, met GPL C bovenop GPL B en GPL B bovenop GPL A. Door deze omgekeerde superpositie van de grondplannen lijken sommige oudere sporen de jongere sporen te oversnijden. Voor een grotere weergave: zie bijlage 10.

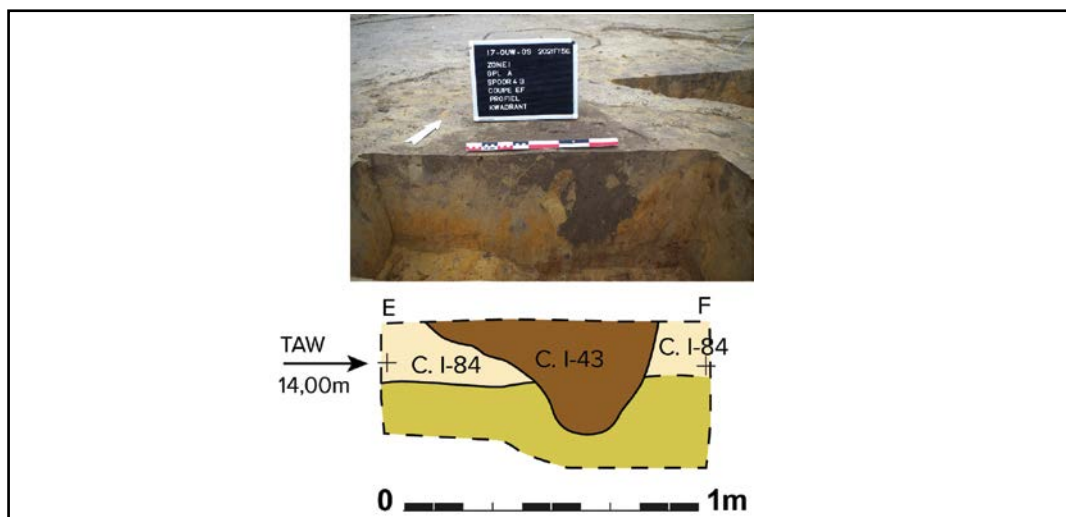

Fig. 78. Foto en tekening van coupe AB op C. I-43.

GREPPELS

Greppel C. I-39 in de noordwesthoek van het terrein is homogeen donkergrijs en loopt parallel aan en vlak naast greppel C. I-153. Deze laatste is echter een stuk ouder. Greppel C. I-39 wordt op basis van het aardewerk in de 1ste helft van de 13de eeuw gedateerd. Het oostelijke uiteinde van de greppel wordt oversneden door een latere sierwaterput (zie 3.3.2.3.4). Iets ten noordoosten van deze sierwaterput bevindt zich vermoedelijk nog een **greppel (C. I-92)**. Ze staat haaks op C. I-39 (en heeft dus dezelfde oriëntatie als greppel C. I-68). De vulling is sterk te vergelijken met C. I-39 (cf. supra). De datering is minder precies, 2de helft 12de eeuw t.e.m. 16de eeuw, maar staat een gelijktijdigheid met C. I-39 niet in de weg. Het zuidelijke uiteinde wordt oversneden door een recente verstoring. Beide greppels lijken samen een rechthoekige begrenzing van een erf of perceel te vormen, met een toegang in de zuidoostelijke hoek. De eerder besproken kuilen C. I-27 en C. I-37 bevinden zich binnen de begrenzing van dit greppelsysteem.

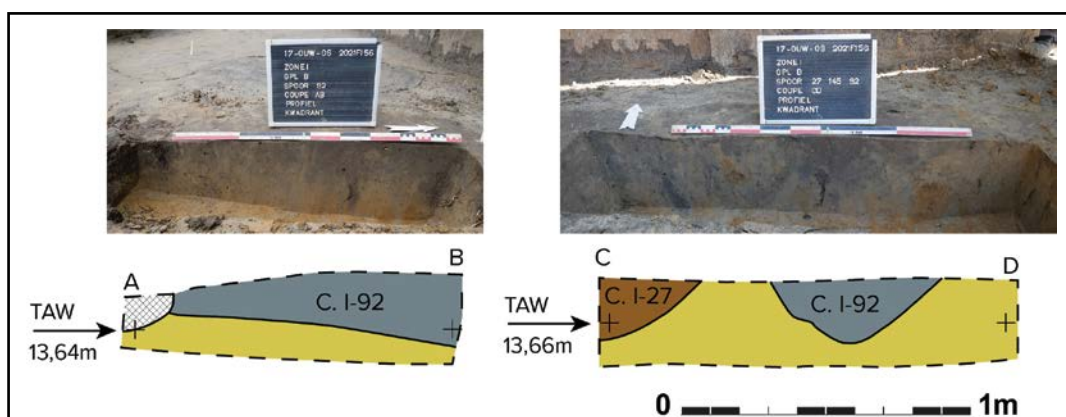

Fig. 79. Foto's en tekeningen van coupe AB en coupe CD op C. I-92. Voor coupe AB en CD op C. I-39: zie Figuur 67 en Figuur 68.

In greppel C. I-39 is hoofdzakelijk grijs aardewerk aangetroffen, in totaal 54 stuks. De meeste daarvan zijn weinig diagnostisch. Zo zijn er 34 fragmenten gedraaid grijs aardewerk van een onbekende vorm, 14 fragmenten waarbij ook de gebruikte techniek niet duidelijk is (handgevormd/gedraaid) en één duidelijk handgevormd fragment zonder duidelijk vormtype geteld. Deze laatste is wellicht als residueel te beschouwen. Er zijn echter wel vier stuks

van een voorraadpot – of kom met duimindrukken op de rand (draperiedecor⁵⁰) en één bodemfragment van een kan of kruik met een geknepen standing met een aaneengesloten reeks van duimindrukken herkend. De fragmenten van de voorraadpot- of kom passen aan het fragment dat in laag C. I-38 is aangetroffen (zie 3.3.2.3.2.3). Dit is wellicht niet toevallig. In profiel 4AB is zijn C. I-38 en C. I-39 niet van elkaar te onderscheiden (zie Figuur 39). Vermoedelijk is de greppel gegraven door C. I-38 en er ook gedeeltelijk weer mee opgevuld.

Naast het grijs aardewerk zijn er ook al vier scherven rood aardewerk aanwezig. Een vijfde fragment is een oxiderend gebakken fragment gewone waar uit de Romeinse periode en als residueel te beschouwen. Het gaat om drie fragmenten vroeg-rood aardewerk waarvan één afkomstig is van een kan of kruik met randtype L68b volgens de studie van Dr. Koen De Groote⁵¹. Dit wordt gedateerd in de 2de helft van de 12de t.e.m. het 1ste kwart van de 13de eeuw. Het vierde fragment is hoogversierd met uitwendig vlakdekkend slib, wat dan weer te dateren is van de 13de eeuw t.e.m. het 1ste kwart van de 14de eeuw.

In C. I-92 zijn slechts vier fragmenten aardewerk geteld. Het gaat om grijs aardewerk van een niet nader te bepalen vorm. Twee hiervan zijn duidelijk met een draaischijf geproduceerd.

TABEL 23: AARDEWERK UIT C. I-39 EN C. I-92.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-39	120	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	4
I-39	120	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / kan/kruik	1
I-39	123	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	4
I-39	124	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	4
I-39	124	Aardewerk / Romeins / Gewone waar / Gedraaid oxiderend gebakken / Niet gedetermineerd / Niet gedetermineerd	1
I-39	125	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	13
I-39	125	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-39	125	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	22
I-39	125	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / voorraadpot	4
I-39	125	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Vroeg-rood / niet gedetermineerd	2
I-39	125	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Vroeg-rood / kan/kruik	1
I-39	125	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Hoogversierd / niet gedetermineerd	1
I-39	448	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-92	215	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-92	216	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-92	217	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	2

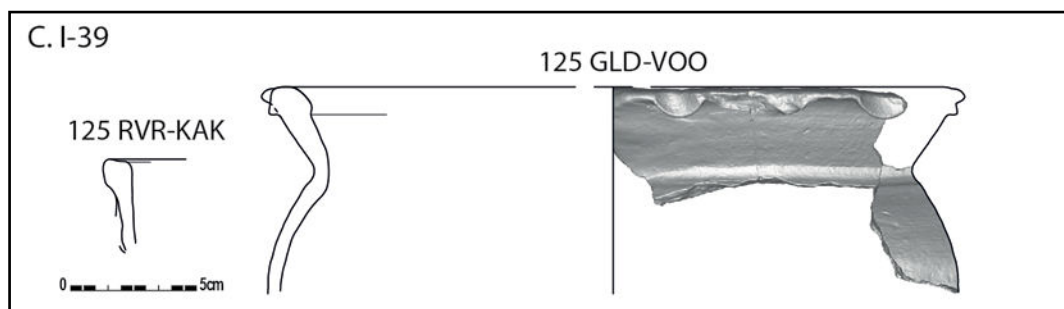

Fig. 80. Randfragment type L68b van een kan/kruik in gedraaid vroeg-rood aardewerk (1) en (rand)fragmenten van een voorraadpot- of kom met duimindrukken (draperiedecor) (2) uit C. I-39.

⁵⁰De Groote 2008, 210.

⁵¹De Groot 2008, 181.

Afb. 15. Foto van het fragment hoogversierd rood met uitwendig vlakdekkend slib.

Ook in de zuidoostelijke hoek van het projectgebied is er nog **één greppel** opgetekend (C. I-72). Ze is oost-west georiënteerd op GPL A met een verbreding of mogelijk een hoek aan de rand van de werkput in het oosten. Mogelijk is dit een vertekend beeld door de oversnijding door C. I-70. Op GPL B lijkt C. I-72 immers eerder westzuidwest-oostnoordoost georiënteerd te zijn. De vulling van C. I-72 is heterogeen donkergrijsbruin met donkergrijze vlekjes (zie 3.3.2.3.4). Omdat ze helemaal aan de rand van de werkput gesitueerd is en er verder geen sporen mee in verband te brengen zijn, is het niet duidelijk wat de functie van deze greppel was.

Afb. 14. Detailfoto van C. I-72 op GPL B.

De greppel is in de 14de of 15de eeuw te dateren. Er zijn drie fragmenten grijs en één fragment rood aardewerk aangetroffen. Al deze scherven zijn gedraaid maar verder weinig diagnostisch.

TABEL 24: AARDEWERK UIT C. I-72.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-72	190	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	3
I-72	190	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1

ONGEDEFINIEERDE LAGEN

Ten slotte zijn er nog enkele ongedefinieerde lagen aan te duiden die in de late middeleeuwen kunnen gedateerd worden.

Op GPL A zijn C. I-203 en C. I-205 als aparte contexten en laag-ongedefinieerd geregistreerd. Deze kunnen echter buiten beschouwing gelaten worden. Het gaat immers om verschillende sporen die op GPL A nog niet van elkaar te onderscheiden waren maar wel op GPL B. Op GPL B valt C. I-203 uiteen in C. I-27 en C. I-92. Voor C. I-205 zijn het C. I-37 en C. I-98.

In C. I-203 zijn twee gedraaide grijze fragmenten, waarvan één randfragment met duimindrukken (draperiedecor⁵²) van een kogelpot aangetroffen. In C. I-205 gaat het om zes gedraaide grijze fragmenten, waaronder één randfragment met duimindrukken (draperiedecor⁵³) van een voorraadkom, en een (slecht gebakken) fragment vroeg-rood aardewerk. Bij deze laatste context is het meeste materiaal in werkelijkheid wellicht toe te schrijven aan C. I-37.

TABEL 25: AARDEWERK UIT C. I-203 EN C. I-205.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-203	97	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / kogelpot	1
I-203	97	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-205	114	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	5
I-205	114	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / kom	1
I-205	114	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Vroeg-rood / niet gedetermineerd	1

Aan de oostelijke rand van de werkput ligt **een spoor** (C. I-2) dat oversneden wordt door de brede gracht C. I-1 (zie 3.3.2.3.4). Wellicht betreft het een gewone kuil met een bruine vulling, maar door de oversnijding van C. I-1, die hier een zeer gelijkaardige vulling heeft, is het profiel van het spoor onvolledig en kan niet uitgesloten worden dat de uitgraving een andere functie had. Dit spoor is te dateren van het midden van de 15de eeuw tot het midden van de 16de eeuw op basis van een fragment steengoed met engobe/zoutglazuur (Raeren) en een randfragment van een grape type A196 uit de studie van Dr. Koen De Groote⁵⁴.

TABEL 26: AARDEWERK UIT C. I-2.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-2	51	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / grape	1
I-2	51	Aardewerk / Middeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur (Langerwehe, Raeren, Frechen, Keulen) / niet gedetermineerd	1

In de zuidoostelijke hoek van het opgravingsgebied, net ten westen van greppel C. I-72 en wellicht eveneens oversneden door C. I-70 (zie 3.3.2.3.4), bevindt zich C. I-71. Door deze oversnijding en omdat een groot deel van **het spoor** buiten de grenzen van de opgraving ligt, is de interpretatie niet duidelijk. Er zijn drie fragmenten gedraaid grijs aardewerk, waaronder één met een worstoor, één fragment van een pan in gedraaid rood aardewerk en een speelschijf in aangetroffen.

⁵² De Groote 2008, 210.

⁵³ De Groote 2008, 210.

⁵⁴ De Groote 2008, 103.

TABEL 27: AARDEWERK UIT C. I-71..

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-71	188	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	3
I-71	188	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / pan	1
I-71	189	Aardewerk / Middeleeuws / Varia in aardewerk / Speelschijf	1

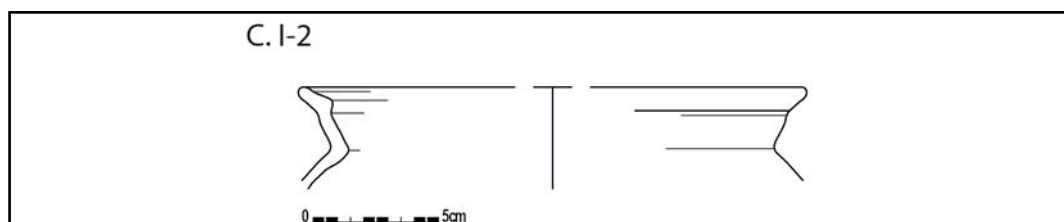

Fig. 81. Randfragment van een grape type A196 uit C. I-2.

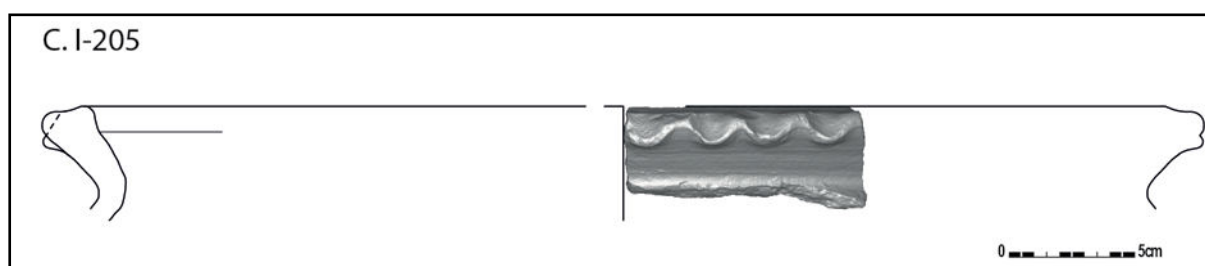

Fig. 82. Randfragment met duimindrukken (draperiedecor) van een gedraaide grijze voorraadkom uit C. I-205.

3.3.2.3.4. Postmiddeleeuwen

Na de middeleeuwen, voor de bouw van het thans gesloopte krulbollokaal, is het opgravingsgebied voornamelijk in gebruik als achtererf en tuin/park voor omliggende gebouwen. In de oostelijke helft van het projectgebied zijn 30 kuilen aanwezig, waarvan acht met grote hoeveelheden aardewerk en glazen flessen. Daarnaast zijn er ook nog drie paalsporen⁵⁵ aan te duiden alsook een breed grachtencomplex aan de (zuid)oostelijke rand van het plangebied. Ten slotte vinden we nog restanten terug van een sierwaterput in de westelijke helft van de opgraving en een gebouwtje en een afsluitingsmuur langs de straatkant in de zuidoostelijke hoek.

KUILEN

17 postmiddeleeuwse kuilen in de oostelijke helft van het projectgebied zijn sterk met elkaar te vergelijken. Ze zijn relatief klein in doorsnede (ca. 0,25 tot 1,5 m) en ondiep (max. 30 cm t.o.v. GPL A), hebben een donkerbruine tot donkerbruingrijze vulling en bevatten vrij weinig of geen vondstmateriaal. De functie van deze kuilen is dan ook onduidelijk. Enkele van de kleinere kuilen zijn mogelijk te interpreteren als paalspoor (C. I-58, C. I-59, C. I-73 en C. I-86), maar er is geen duidelijke kern paalkern aanwezig.

Deze kuilen zijn vermoedelijk op verschillende momenten na de middeleeuwen gegraven. Zo wordt het aardewerk uit C. I-3, C. I-12 en C. I-60 gedateerd van de 9de tot het einde van de 16de eeuw, terwijl dat van C. I-52, C. I-53, C. I-61 en C. I-62 pas vanaf de 17de eeuw of in het geval van C. I-73 pas vanaf de 18de eeuw geproduceerd wordt. Dit neemt niet weg dat sommige sporen gelijktijdig kunnen zijn.

De kuilen in deze groep zonder dateerbare vondsten (C. 9, C. I-58, C. I-59, C. I-79 en C. I-194) of met vondsten die ook in middeleeuwen te dateren zijn (C. I-3, C. I-12 en C. I-60) zijn alsnog in de postmiddeleeuwen gedateerd op basis van de gelijkenis in vulling met de andere kuilen uit deze groep. Deze vulling is bovendien sterk vergelijkbaar met de huidige of alleszins

⁵⁵ Recente paalsporen van het krulbollokaal zijn hier niet meegerekend, deze zijn als verstoring opgemeten.

postmiddeleeuwse bouwvoor (C. I-161, de Ap1 horizont, zie 3.2.1.2). De kuilen zijn dan ook wellicht opgevuld met grond afkomstig van deze bouwvoor.

Naast aardewerk verschijnt ook een nieuwe materiaalcategorie die prominent aanwezig is in de postmiddeleeuwse sporen: glas. De hoeveelheid glas in deze kuilen is relatief laag, nl. één of enkele fragmenten. Het gaat meestal om fragmenten van flessen, maar er zijn ook twee fragmenten van standvoeten van drinkglazen aangetroffen en vier fragmenten vensterglas.

TABEL 28: AARDEWERK UIT CONTEXTEN I-3, I-12, I-13, I-60, I-61, I-62, I-73, I-86, I-195 EN I-197.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-3	52	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-12	60	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-12	61	Aardewerk / Metaaltijd / Grofwandig / Niet gedetermineerd onversierd / Kwarts/chamotte/ organisch / niet gedetermineerd	2
I-12	61	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	4
I-13	62	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-13	65	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-60	174	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	2
I-60	174	Aardewerk / Niet gedetermineerd	1
I-61	176	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-61	176	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / bord	1
I-62	182	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd	2
I-62	182	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kachelpan/kom	3
I-62	182	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / schotel	1
I-62	182	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kom	1
I-62	182	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	25
I-62	182	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / theekop	1
I-62	182	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	6
I-62	182	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / kogelpot	1
I-62	182	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / voorraadpot	1
I-62	182	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Hoogversierd / niet gedetermineerd	1
I-73	191	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / niet gedetermineerd	3
I-73	192	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-73	192	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / voorraadpot	3
I-73	192	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / bord	1
I-73	193	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / niet gedetermineerd	1
I-73	193	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-86	205	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-86	206	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed type Westerwald / niet gedetermineerd	1
I-86	206	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / voorraadpot	1
I-86	206	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	3
I-195	412	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	2
I-195	412	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / kop	1
I-195	412	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	2
I-197	418	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1

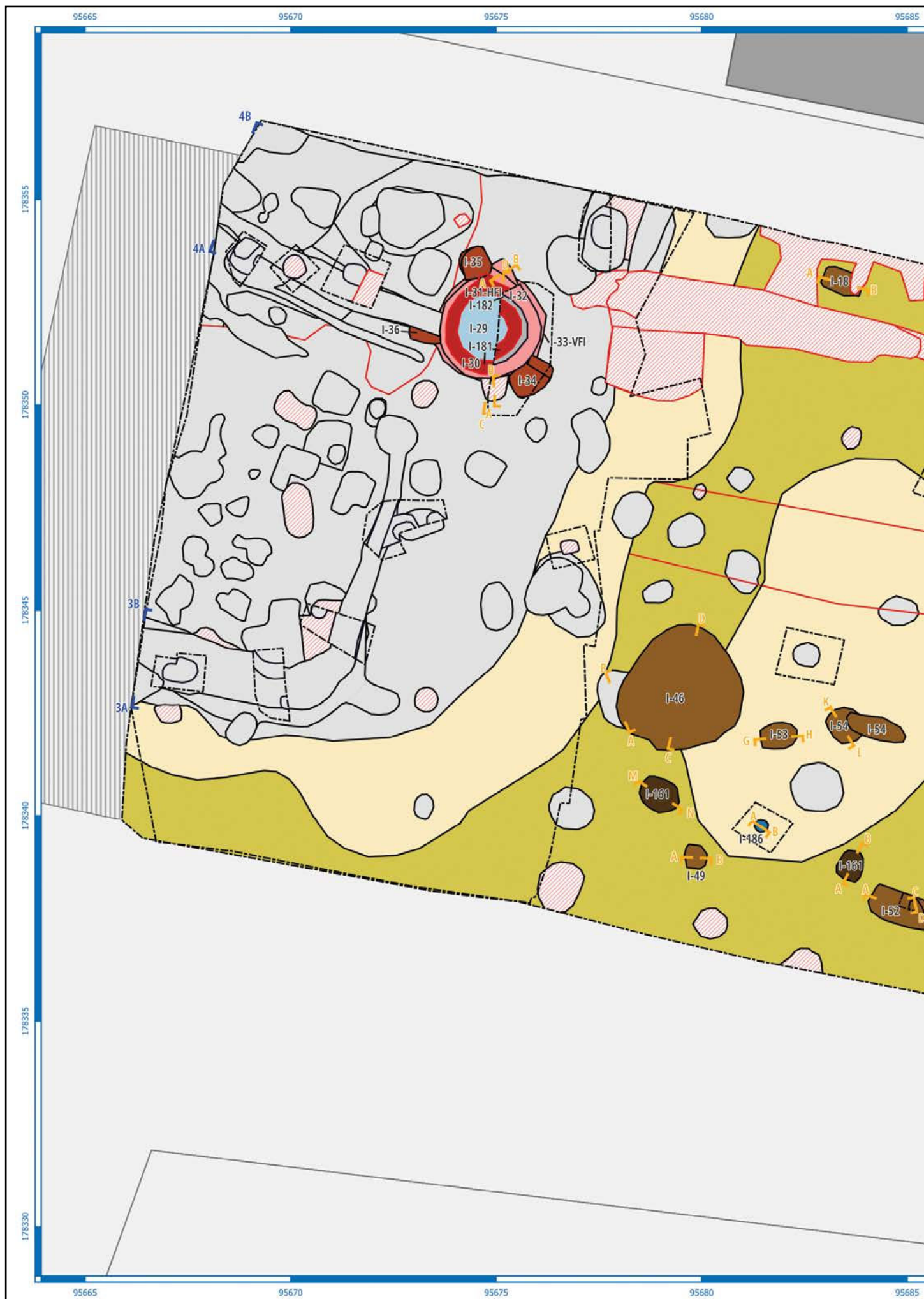
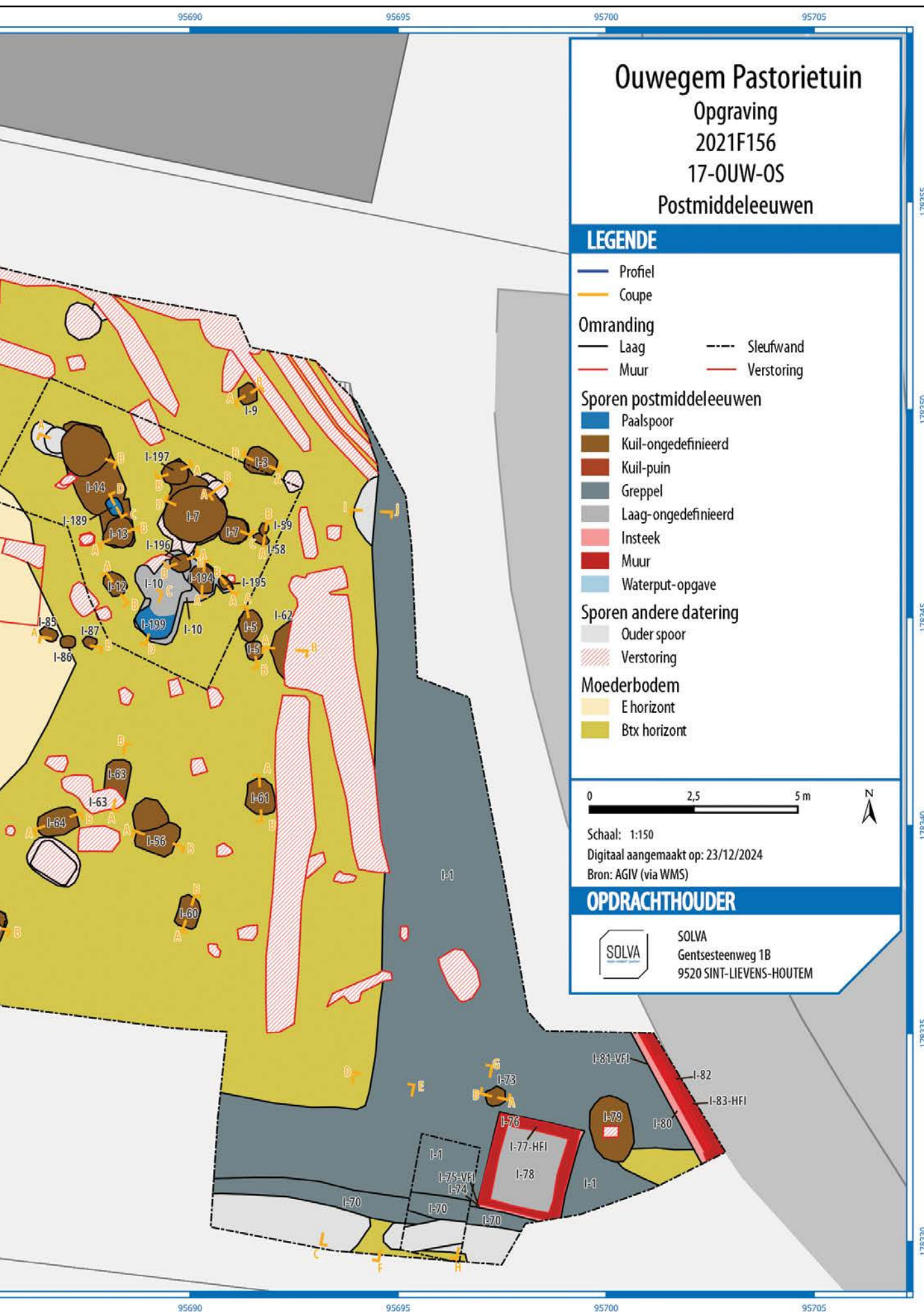

Fig. 83. Allesporenplan met weergave van de sporen die (nagenoeg volledig) in de postmiddeleeuwen te dateren zijn. Alle grondplannen zijn weergegeven, met GPL C bovenop GPL B en GPL B bovenop GPL A. Door deze omgekeerde superpositie van de grondplannen lijken sommige oudere sporen de jongere sporen te oversnijden. Voor een grotere weergave: zie bijlage 11.

TABEL 29: GLAS UIT CONTEXTEN I-13, I-61, I-62, I-86 EN I-197.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-13	64	Glas / Drinkglas	1
I-61	179	Glas / Fles	4
I-61	179	Glas / Vensterglas	1
I-61	179	Glas / Niet gedetermineerd	1
I-62	183	Glas / Vensterglas	1
I-62	183	Glas / Drinkglas	1
I-62	183	Glas / Niet gedetermineerd	3
I-62	183	Glas / Fles	90 gram
I-86	211	Glas / Fles	1
I-86	212	Glas / Fles	4
I-86	212	Glas / Vensterglas	2
I-86	212	Glas / Niet gedetermineerd	2
I-197	392	Glas / Fles	1

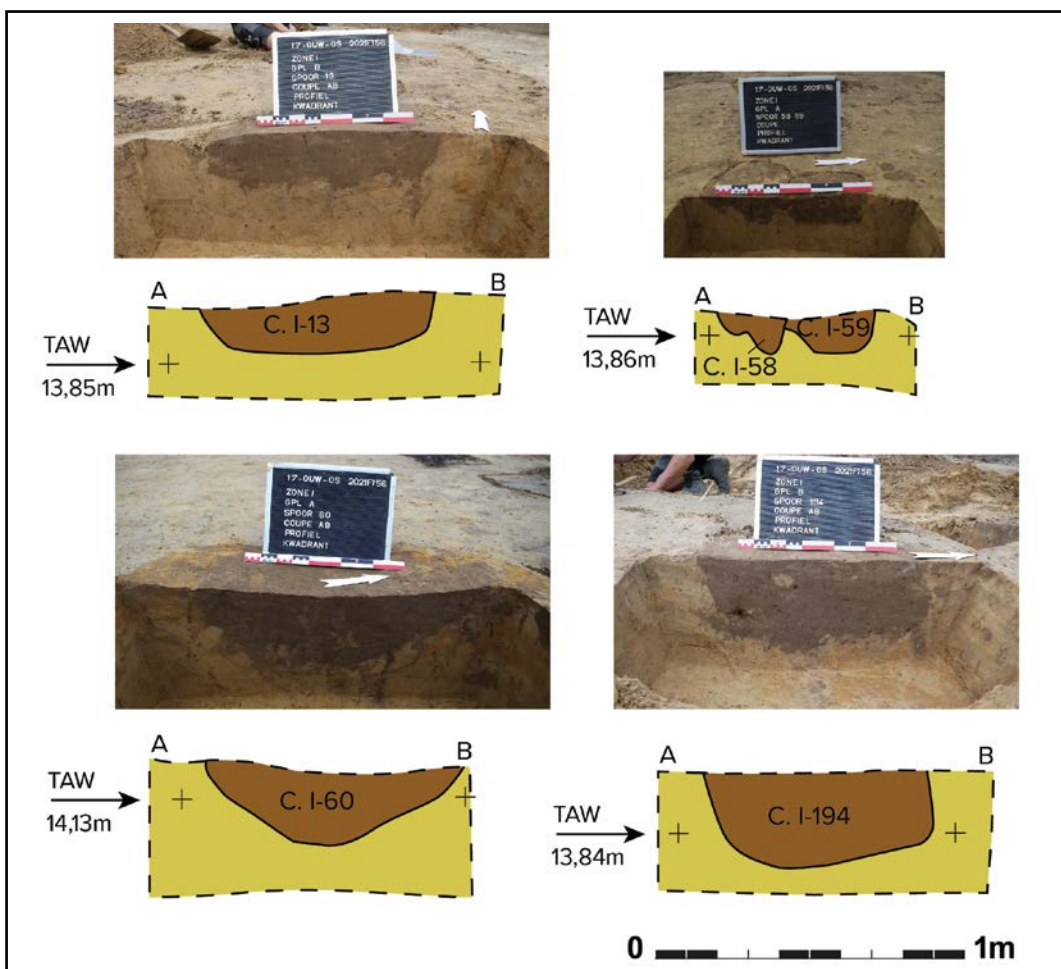

Fig. 84. Foto's en tekeningen van enkele voorbeelden van dit soort kuilen: coupes AB op contexten I-13, I-58 met I-59, I-60 en I-194.

Eén kuil, C. I-18, is afwijkend van vulling en ligt ook wat van de overige kuilen geïsoleerd aan de noordrand van de werkput. De vulling is homogeen donkergrijs wat meer doet denken aan de sporen uit de voorgaande periodes. De datering van de kuil berust op het aantreffen van één fragment lokaal gedraaid rood aardewerk. Vermoedelijk gaat het dan ook om een intrusief fragment en hoort deze context eerder thuis in één van de voorgaande hoofdstukken.

TABEL 30: AARDEWERK UIT C. I-18.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-18	72	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1

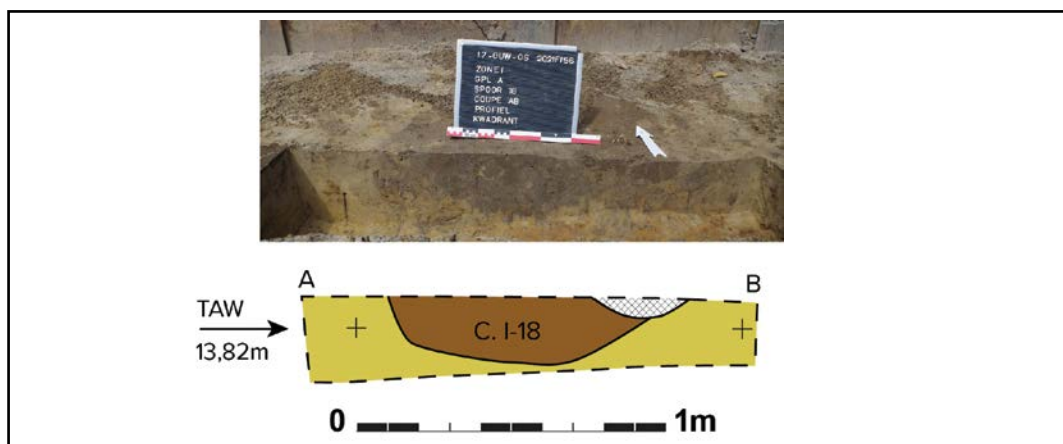

Fig. 85. Foto en tekening van coupe AB op C. I-18.

Eén van de kuilen (C. I-49) heeft opnieuw de typische postmiddeleeuwse donkerbruine vulling maar wijkt af omdat ze, naast een fragment van een standvoet van een drinkglas, een opvallende hoeveelheid dierlijk bot bevat. In totaal zijn 30 stuks bot geteld. Het bot is zeer slecht bewaard en het was evenmin duidelijk of het zich nog in anatomisch verband bevond. Mogelijk gaat het om een begraving van een huisdier (kat/hond) maar het kunnen ook etensresten of slachtafval zijn.

TABEL 31: BOT EN GLAS UIT C. I-49.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-49	147	Bot / Dierlijk bot	30
I-49	149	Glas / Drinkglas	1

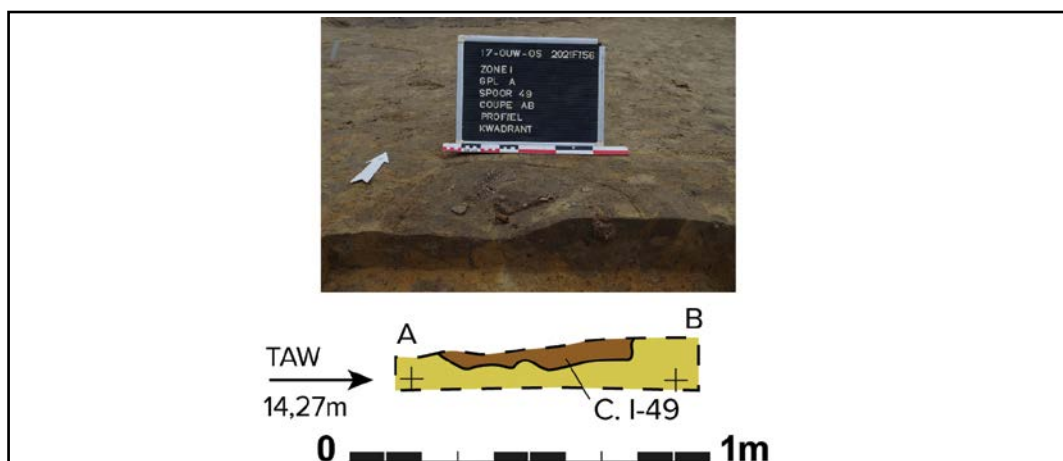

Fig. 86. Foto en tekening van coupe AB op C. I-49.

11 postmiddeleeuwse kuilen bevatten een opvallende hoeveelheid materiaal en kunnen daarom als afvalkuilen beschouwd worden. **Drie van deze kuilen** zijn in verband te brengen met bouw- en/of afbraakwerken. C. I-196 is een kleine kuil met een concentratie aan brokjes kalkmortel en baksteen alsook enkele stukjes leisteen. Duidelijker zijn de kuilen C. I-63 en C. I-64 die respectievelijk een heel pakket puin (op GPL A ingemeten als verstoring), bestaande uit kalkmortel en baksteen, en een pakket kalkmortel bevatten. In deze kuilen is eerst het bouwafval gedumpt, waarna de kuil verder is gedicht met voornamelijk grond.

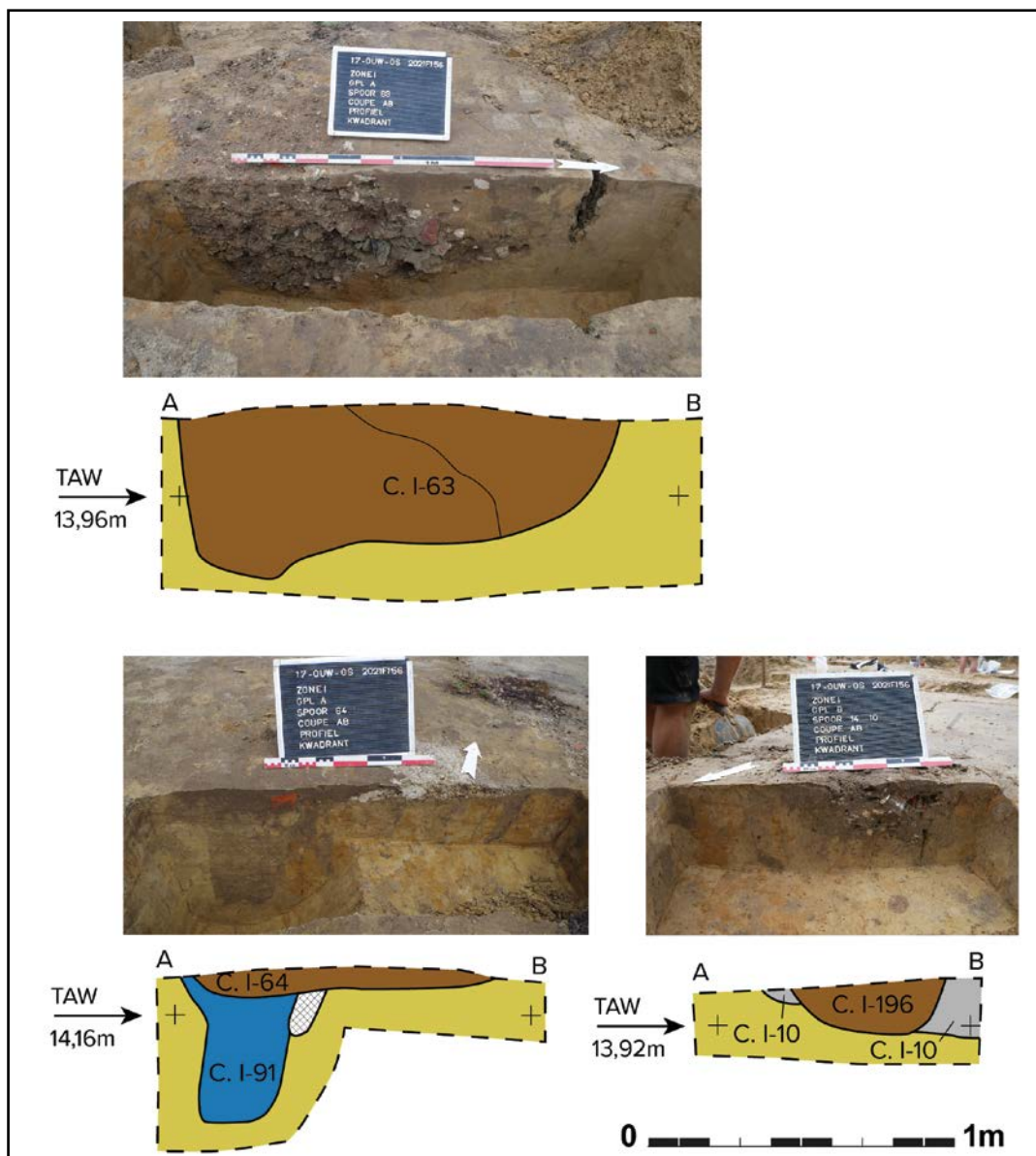

Fig. 87. Foto's en tekeningen van coupes AB op C. I-63, C. I-64 en C. I-196.

De **laatste 8 kuilen** ten slotte, waarvan er twee weliswaar zeer klein zijn (C. I-85 en C. I-87), bevatten een dump van huishoudelijk afval, voornamelijk aardewerk en glas in grote hoeveelheden. De kuilen zijn verder opgevuld met de typische donkerbruin tot donkerbruingrijze grond die we ook in de andere postmiddeleeuwse kuilen aantreffen. De kuilen C. I-7, C. I-14 en C. I-46 zijn de grootste kuilen van deze opgraving met als absolute uitschieter C. I-46 met een diameter van ca. 3 m.

De meerderheid van deze kuilen is op basis van het vondstmateriaal in de 18de eeuw te dateren (C. I-7, C. I-14, C. I-54 en C. I-85) of zelfs specifiek in het laatste kwart van de 18de eeuw (C. I-7). Kuil C. I-56 is wellicht in de 2de helft van de 18de eeuw of de 1ste helft van de 19de eeuw te dateren. De overige drie kuilen zijn minder nauwkeurig te dateren maar het behoort zeker tot een van de mogelijkheden dat ze eveneens in de 18de-19de eeuw te dateren zijn.

Al het vondstmateriaal is met de hand ingezameld en vier van de grotere contexten (C. I-7, C. I-14, C. I-46 en C. I-54) zijn daarbovenop integraal bemonsterd en uitgezeefd met maaswijdte 4 mm om ook het kleiner vondstmateriaal te kunnen bestuderen. Dit heeft echter relatief weinig opgeleverd omdat er schijnbaar geen grote hoeveelheden etensresten mee in de

afvalkuilen zijn gedumpt. Er is dan ook bijna geen organisch materiaal aangetroffen in de kuilen. In totaal gaat het om 30 stukjes bot in 4 kuilen, waarvan 23 in C. I-56, en 561 gram schelpen, waarvan 30 gram mossels in C. I-46 en 531 gram oesters in C. I-56.

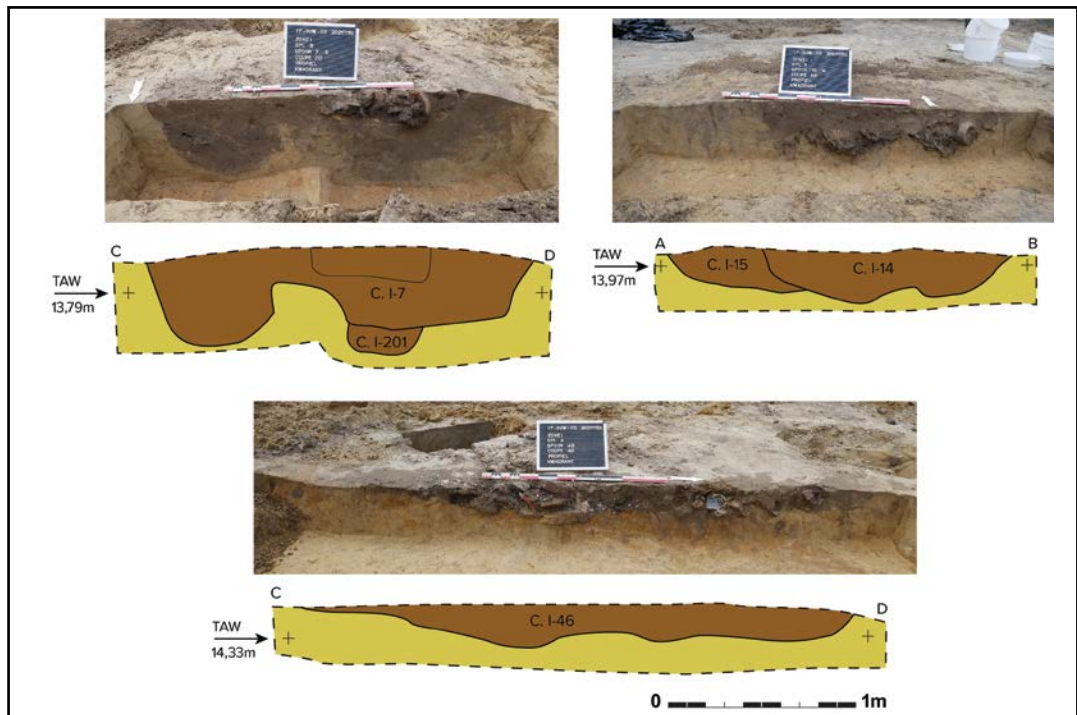

Fig. 88. Foto's en tekeningen van coupes CD op C. I-7 en C. I-46 en coupe AB op C. I-14.

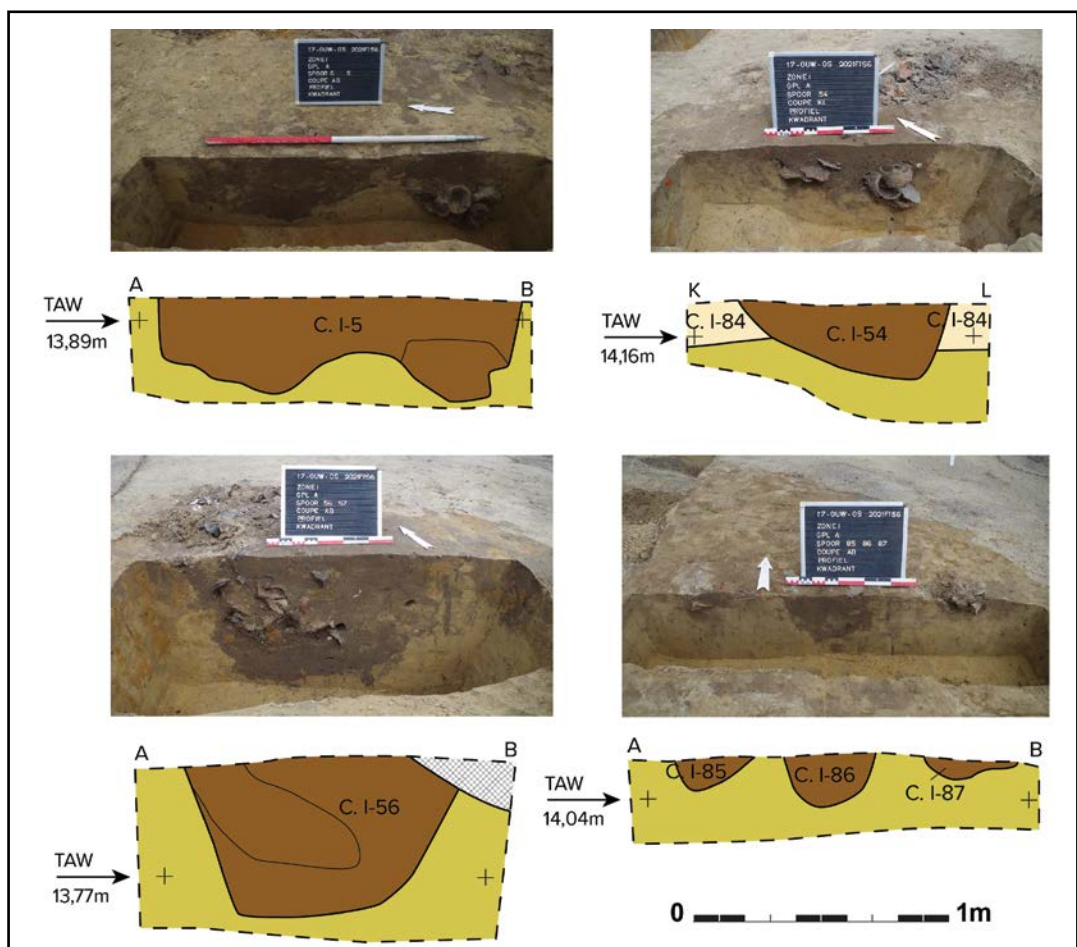

Fig. 89. Foto's en tekeningen van coupes AB op C. I-5, C. I-56, C. I-85 en C. I-87 en coupe KL op C. I-54.

TABEL 32: ORGANISCH MATERIAAL UIT CONTEXTEN I-7, I-46, I-54, I-56 EN I-85.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-46	472	Schelp / Niet gedetermineerd	30 gram
I-7	416	Bot / Dierlijk bot	1
I-54	162	Bot / Dierlijk bot	5
I-56	168	Bot / Dierlijk bot	1
I-56	171	Bot / Dierlijk bot	22
I-56	463	Schelp / Niet gedetermineerd	531 gram
I-85	200	Bot / Dierlijk bot	2

In C. I-46, C. I-54 en C. I-56 is ook constructiemateriaal aangetroffen. Het gaat om kalkmortel, pleisterwerk, bakstenen, keramische vloertegels en natuursteen. Van de bakstenen kon bij C. I-46 nog het formaat bepaald worden. Het gaat enerzijds om twee zwarte haardstenen (14,2x6,5x3,2 cm en 13,5x6x3 cm) en anderzijds om twee sterk verbrande brokken en een brok met formaat 10,2x5,4 cm. Ook van de vijf vloertegelfragmenten uit deze kuil konden nog (gedeeltelijk) formaten bepaald worden. Het gaat om een tegel van 12,9x12,9x2 cm, een brok van 1,8 cm dik en drie brokken met diktes tussen de 2,5 en 2,8 cm.

TABEL 33: KERAMISCH BOUWMATERIAAL EN NATUURSTEEN UIT C. I-46 EN C. I-54.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-46	144	Bouwmateriaal / Vloertegel	5
I-46	144	Bouwmateriaal / Baksteen	2
I-46	144	Bouwmateriaal / Baksteen	3
I-46	144	Bouwmateriaal / Mortel	3
I-46	471	Natuursteen / Constructie bewerkt	4
I-54	465	Natuursteen / Constructie bewerkt	1
I-54	465	Natuursteen / Constructie onbewerkt	2
I-54	466	Bouwmateriaal / Baksteen	5
I-54	466	Bouwmateriaal / Mortel	2
I-56	468	Bouwmateriaal / Baksteen	7
I-56	468	Bouwmateriaal / Daktegel	2
I-56	468	Bouwmateriaal / Pleisterwerk	1
I-56	468	Bouwmateriaal / Vloertegel	2
I-56	467	Natuursteen / Constructie onbewerkt	3
I-56	467	Natuursteen / Constructie onbewerkt	1

Een klein aantal metalen objecten is aangetroffen in C. I-5, C. I-46, C. I-54 en C. I-56. Het gaat om constructienagels (C. I-5 en C. I-56), metaalslakken (C. I-56) en verder weinig diagnostische objecten waarvan de functie niet duidelijk is.

TABEL 34: METALEN OBJECTEN UIT C. I-5, C. I-46, C. I-54 EN C. I-56.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-5	54	Metaal / Ferro / Constructie / Spijker/nagel	3
I-46	141	Metaal / Non-ferro / Niet gedetermineerd	1
I-46	142	Metaal / Non-ferro / Niet gedetermineerd	1
I-46	143	Metaal / Ferro / Niet gedetermineerd	1
I-46	473	Metaal / Ferro / Andere / Niet gedetermineerd	2
I-54	163	Metaal / Non-ferro / Andere / Niet gedetermineerd	4

I-54	163	Metaal / Ferro / Niet gedetermineerd	5
I-54	163	Metaal / Non-ferro / Niet gedetermineerd	1
I-56	167	Metaal / Ferro / Niet gedetermineerd	2
I-56	167	Metaal / Ferro / Constructie / Spijker/nagel	1
I-56	172	Metaal / Ferro / Constructie / Spijker/nagel	6
I-56	172	Metaal / Metaalslak	3
I-56	172	Metaal / Non-ferro / Niet gedetermineerd	1

In elk van deze afvalkuilen is glas aangetroffen. Veruit de grootste groep zijn fragmenten van flessen. In kuil C. I-5 gaat het om meer dan 5,5 kg (MAI 13), in C. I-7 om 12,4 kg (MAI 11), in C. I-14 om meer dan 30,9 kg (MAI 44), in C. I-46 om 2,1 kg (MAI 5), in C. I-54 om 20,3 kg (MAI 43) in C. I-56 om meer dan 15,4 kg (MAI 35) inclusief een fragment waar geometrische lijnen in zijn gegraveerd, in C. I-85 om 1,5 kg (MAI 4) en in C. I-87 om 0,7 kg (MAI 3). Dit betekent dat er in totaal meer dan 158 flessen zijn gestort, goed voor een gewicht van ca. 88,8 kg.

Uit deze flessen werd natuurlijk gedronken. Dit kan uit aardewerken bekers, maar er is in elke kuil met uitzondering van C. I-14 en C. I-87 ook drinkglas aangetroffen. De drie fragmenten uit C. I-5 en drie fragmenten in C. I-56 zijn weliswaar mogelijk recent en als intrusief te beschouwen. In C. I-7 daarentegen zijn 29 fragmenten en 70 gram aan kleine stukjes aangetroffen van onder meer kelkglassen of voetbekers in sodaglas (MAI 4), een Boheemse beker en een gefacetteerde beker in transparant⁵⁶ glas. In C. I-46 zijn zeven fragmenten aangetroffen. In C. I-54 tellen we 20 fragmenten van onder meer een Boheemse beker met gegraveerde florale motieven, een bruinpaarse gefacetteerde bekeer in Boheems (potas) glas en een gefacetteerde en bijgeslepen beker in loodglas. In C. I-56 gaat het om zeven fragmenten van een gefacetteerde beker in loodglas en een transparant glas en twee fragmenten van een voetstuk. In C. I-85 is ten slotte nog één, niet nader te determineren fragment gevonden.

In C. I-54 zijn verder ook nog één oor van een karaf in loodglas en 201 gram aan glasfragmenten van vermoedelijk één object met een schenktuitje, mogelijk een karaf, gevonden. In C. I-56 is er een stuk glas gevonden dat uit een fles is gesneden. De functie is niet duidelijk.

Ten slotte zijn in contexten I-7, I-46, I-54, I-56 en I-87 in totaal 111 fragmenten vensterglas geteld. De meeste komen uit C. I-46 (21 stuks), C. I-54 (19 stuks) en C. I-56 (67 stuks). In C. I-54 is daarenboven één versierd fragment in loodglas aangetroffen.

Afb. 16. Enkele fragmenten van glazen flessen uit C. I-56. Rechtsboven het fragment met een geometrisch motief van gegraveerde lijnen.

⁵⁶ Met een rozige schijn vanwege een iets te hoog mangaangehalte. Mangaan werd gebruikt om het van nature groenige glas kleurloos te maken.

TABEL 35: GLAS UIT CONTEXTEN I-5, I-7, I-14, I-46, I-54, I-56, I-85 EN I-87.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Aantal	Stuks
I-5	53	Glas / Fles	1295	gram
I-5	53	Glas / Drinkglas	3	stuks
I-5	55	Glas / Fles	4345	gram
I-5	56	Glas / Fles	3	stuks
I-7	414	Glas / Fles	855	gram
I-7	459	Glas / Fles	11553	gram
I-7	459	Glas / Drinkglas	4	stuks
I-7	459	Glas / Drinkglas	3	stuks
I-7	459	Glas / Drinkglas	2	stuks
I-7	459	Glas / Drinkglas	2	stuks
I-7	459	Glas / Drinkglas	4	stuks
I-7	459	Glas / Drinkglas	70	gram
I-7	459	Glas / Vensterglas	3	stuks
I-7	459	Glas / Drinkglas	4	stuks
I-14	68	Glas / Fles	30862	gram
I-14	77	Glas / Fles	1	stuks
I-46	470	Glas / Vensterglas	21	stuks
I-46	470	Glas / Drinkglas	7	stuks
I-46	470	Glas / Fles	2105	gram
I-54	161	Glas / Fles	899	gram
I-54	469	Glas / Fles	19384	gram
I-54	469	Glas / Vensterglas	19	stuks
I-54	469	Glas / Niet gedetermineerd	201	gram
I-54	469	Glas / Drinkglas	4	stuks
I-54	469	Glas / Drinkglas	2	stuks
I-54	469	Glas / Drinkglas	13	stuks
I-54	469	Glas / Drinkglas	1	stuks
I-54	469	Glas / Niet gedetermineerd	1	stuks
I-54	469	Glas / Niet gedetermineerd	1	stuks
I-56	164	Glas / Drinkglas	2	stuks
I-56	164	Glas / Fles	2956	gram
I-56	165	Glas / Vensterglas	3	stuks
I-57	170	Glas / Drinkglas	2	stuks
I-57	170	Glas / Drinkglas	2	stuks
I-57	170	Glas / Drinkglas	5	stuks
I-57	170	Glas / Fles	5	stuks
I-57	170	Glas / Fles	12386	gram
I-57	170	Glas / Niet gedetermineerd	1	stuks
I-57	170	Glas / Niet gedetermineerd	1	stuks
I-57	170	Glas / Vensterglas	64	stuks
I-85	210	Glas / Drinkglas	1	stuks
I-85	210	Glas / Fles	1514	gram
I-85	210	Glas / Niet gedetermineerd	2	stuks

I-87	207	Glas / Fles	670	gram
I-87	207	Glas / Vensterglas	1	stuks

In C. I-5 is relatief weinig aardewerk gevonden. Vijf van de acht fragmenten zijn bovendien als residueel te beschouwen. Van de drie lokaal gedraaide fragmenten rood aardewerk is er één afkomstig van een grape en één van een vergiet. Dit geeft een weinig precieze datering van de 16de eeuw tot het midden van de 20ste eeuw.

In C. I-7 daarentegen zijn er, maar liefst 149 scherven geteld, waarvan er wellicht geen als residueel of intrusief te beschouwen zijn. Het gaat om 117 fragmenten rood aardewerk, waarvan één industrieel geproduceerd, en 32 fragmenten faience. Het lokaal geproduceerde rode aardewerk betreft volgende vormen: drie voorraadpotten, een bloempot met gedraaide standing, een komfoor, twee steelkommen waarvan één zonder voet, kachelpannen of kommen (MAI 5), een vergiet, een lollepot met mangaanglazuur aan de buitenzijde en een kom of papkom. Negen van de fragmenten faience zijn afkomstig van een theepot/koffiekan met tinglazuur aan de binnenzijde en mangaanglazuur aan de buitenzijde, de rest is van vijf borden. Deze zijn beschilderd in verschillende kleuren met vaak florale motieven. Het fragment in industrieel rood aardewerk is van een deksel met tinglazuur aan de binnenzijde en mangaanglazuur aan de buitenzijde. Wellicht hoorde dit deksel bij de theepot/koffiekan in faience. De combinatie van dit aardewerk met ook het glas dat in C. I-7 is aangetroffen geeft een datering in het laatste kwart van de 18de eeuw.

In C. I-14 zijn er één residueel fragment middeleeuws rood en tien residuele fragmenten middeleeuws grijs aardewerk ingezameld, waaronder een randfragment van een handgevormde kogelpot met donkere kern (type Verhaeghe A). Daarnaast zijn er 13 fragmenten lokaal gedraaid rood aardewerk gevonden, waaronder een randfragment van een bord, een dekselfragment, drie kachelpannen of kommen, een pan met gietsneb een fragment met de aanzet van een worstoor en een platte bodem. Verder zijn er 17 stuks faience geteld, waarvan er tien van één pispot zijn en vijf van een bord met een beschildering in mangaanpaarse florale motieven. Dit geeft voor deze context een datering in de 18de eeuw.

In C. I-46 is buiten een steelfragment van een kleipijpje geen aardewerk aangetroffen. De datering is dan ook niet preciezer dan 17de eeuw tot het midden van de 20ste eeuw.

C. I-54 bevat drie residuele fragmenten middeleeuws aardewerk, waarvan één afkomstig is van een grape in grijs aardewerk en één van een uit het Eifelgebied geïmporteerde Merovingische pot. Daarnaast zijn er 60 fragmenten in lokaal gedraaid rood aardewerk geteld. Het gaat om een fragment van een bloempot, acht van deksels (MAI 5), drie kachelpannen of kommen, drie kommen, een lollepot, twee fragmenten van pannen, minstens twee steelkommen waarvan één een gietsneb, een holle steel en de combinatie van een standing met een standvin heeft, een voorraadpot met een conische bodem op een standing, een teil en 32 fragmenten waarvan het vormtype niet te determineren is. Bij het witbakkend aardewerk tellen we twee fragmenten majolica waarvan één met blauwe beschildering, drie fragmenten faience, 11 fragmenten van een bord in creamware (industrieel witbakkend aardewerk) en 16 fragmenten porselein. Het porselein is afkomstig van drie borden en één niet nader te determineren vorm. Deze laatste is gemaakt in Kangxi porselein met blauwe florale motieven. Ook één van de borden is in Kangxi porselein met blauwe florale en geometrische motieven.

De andere twee borden zijn van Qianlong porselein. Enerzijds met blauwe beschildering, anderzijds met blauwe, oranje en gouden florale motieven. Op basis van deze vondsten is de context in de 18de eeuw te dateren.

Uit C. I-56 zijn 15 residuele scherven afkomstig. Het gaat om 12 fragmenten middeleeuws grijs aardewerk, één fragment middeleeuws rood aardewerk en één fragment met kwarts,

chamotte en organisch materiaal verschaald handgevormd aardewerk uit de metaaltijden of de Romeinse periode. Het postmiddeleeuwse aardewerk bestaat uit vier fragmenten steengoed, 65 fragmenten rood aardewerk, 22 stuks faience, 15 stuks faience fine, 11 stuks porselein en één stukje pijp-aardewerk. Het steengoed heeft engobe/zoutglazuur maar is verder niet te determineren. Bij het rode aardewerk zitten restanten van een bloempot, vijf kachelpannen of kommen, een kom, een lollepot, twee pannen, twee steelkommen waarvan één met een vlakke bodem en volle zwaluwstaartsteel, een teil en een vergiet. De rest van de rode fragmenten zijn niet verder te determineren, al zitten er enkele vlakke bodems bij, een conische bodem met een standring en de aanzet van een oor. Ook bij het faience zijn er vijf fragmenten, waarvan één met blauwe beschildering, niet verder te determineren. De rest is afkomstig van een pispot. Bij het faience fine is één scherf niet verder te determineren. Verder zijn er twee borden waarvan één in 19de-eeuws industrieel wit met blauwe, florale motieven en minstens één theekop te herkennen. Het porselein is van twee borden. Eén met blauwe beschildering en één met blauwe, oranje en gulden beschildering van flora, fauna en geometrische motieven. Deze laatste is geïdentificeerd als Kangxi porselein. Het stukje pijp-aardewerk is het kopje van een kleipijpje. Deze context is in de 2de helft van de 18de eeuw of de 1ste helft van de 19de eeuw te dateren.

C. I-85 heeft één residuele scherf in middeleeuws grijs aardewerk. Het bevat ook tien fragmenten van een kamerpot in Westerwald steengoed met sgraffito en kobaltblauwe beschildering. Er is één fragment van een teil in lokaal gedraaid rood aardewerk aangetroffen. Dan resten er nog 19 fragmenten in lokaal gedraaid rood aardewerk waar de vorm niet van kan bepaald worden. Twee hiervan hebben inwendig en uitwendig mangaanglazuur, twee hebben inwendig vlakdekkend slib en uitwendig vlakdekkend slib met koperhoudend loodglazuur en negen stuks hebben enkel uitwendig vlakdekkend slib met koperhoudend loodglazuur. Deze context is opnieuw in de 18de eeuw te dateren.

Ten slotte bevat C. I-87 twee fragmenten lokaal gedraaid rood aardewerk, waarvan één met inwendig vlakdekkend slib en uitwendig vlakdekkend slib met koperhoudend loodglazuur. Er is ook nog één fragment Westerwald steengoed in aangetroffen. De datering van deze context is theoretisch tussen 1581 n. Chr. en het midden van de 20ste eeuw, maar wellicht gaat het opnieuw om een 18de-eeuwse context.

TABEL 36: AARDEWERK UIT CONTEXTEN I-5, I-7, I-14, I-46, I-54, I-56, I-85 EN I-87.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-5	57	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-5	57	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / grape	1
I-5	57	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / vergiet	1
I-5	57	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch chamotte handgevormd / Merovingisch chamotte handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-5	57	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	2
I-5	57	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-5	57	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-7	419	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / voorraadpot	20
I-7	419	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bloempot	6
I-7	419	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / komfoor	7
I-7	419	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / steelkom	1
I-7	419	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / steelkom	4
I-7	419	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kachelpan/kom	12
I-7	419	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / vergiet	1

I-7	419	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / lollepot	4
I-7	419	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kom	4
I-7	419	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd	57
I-7	419	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / bord	3
I-7	419	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / bord	3
I-7	419	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / bord	2
I-7	419	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / bord	8
I-7	419	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / bord	7
I-7	419	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / kan	9
I-7	419	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Industrieel / Niet gedetermineerd	1
I-14	460	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Handgevormd met donkere kern (Verhaeghe A) / kogelpot	1
I-14	460	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	4
I-14	460	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-14	460	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-14	460	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord	1
I-14	460	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kachelpan/kom	3
I-14	460	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-14	460	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-14	460	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	2
I-14	460	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / pan	1
I-14	66	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-14	66	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / niet gedetermineerd	2
I-14	66	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	3
I-14	67	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	2
I-14	67	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / bord	5
I-14	67	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / kamerpot	10
I-14	78	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / deksel	1
I-46	474	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes	1
I-54	160	Aardewerk / Middeleeuws / Ander aardewerk / Merovingisch-Karolingisch import / Merovingisch-Karolingisch import Eifel / Merovingisch Import Eifel / pot	1
I-54	160	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-54	160	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / niet gedetermineerd	2
I-54	160	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / deksel	1
I-54	160	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kom	1
I-54	160	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	4
I-54	160	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / steelkom	1
I-54	464	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / grape	1
I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / bord	11
I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / niet gedetermineerd	1
I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Majolica / niet gedetermineerd	1
I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Majolica / niet gedetermineerd	1
I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Porselein / bord	1
I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Porselein / bord	12
I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Porselein / bord	2

I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Porselein / niet gedetermineerd	1
I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bloempot	1
I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / deksel	7
I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kachelpan/kom	3
I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kom	1
I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kom	1
I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / lollepot	1
I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	28
I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / pan	2
I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / steelkom	1
I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / steelkom	6
I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / teil	1
I-54	464	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / voorraadpot	1
I-56	166	Aardewerk / Metaaltijd / Grofwandig / Niet gedetermineerd onversierd / Kwarts/chamotte/ organisch / niet gedetermineerd	1
I-56	166	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	7
I-56	166	Aardewerk / Middeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-56	166	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / niet gedetermineerd	4
I-56	166	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / bord	1
I-56	166	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / theekop	2
I-56	166	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kachelpan/kom	2
I-56	166	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / lollepot	4
I-56	166	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	11
I-56	166	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd	3
I-56	169	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	3
I-56	169	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	2
I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / kamerpot	17
I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / niet gedetermineerd	1
I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / bord	1
I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd	1
I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / theekop	10
I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Porselein / bord	2
I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Porselein / bord	9
I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes	1
I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bloempot	2
I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kachelpan/kom	4
I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kom	2
I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / lollepot	2
I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	23
I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / pan	2
I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / steelkom	8
I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / steelkom	1
I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / teil	1

I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / vergiet	2
I-56	169	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd	1
I-85	201	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-85	201	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed type Westerwald / kamerpot	10
I-85	203	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	7
I-85	203	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / teil	1
I-85	204	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-85	204	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	2
I-85	204	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	9
I-87	209	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-87	209	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-87	209	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed type Westerwald / niet gedetermineerd	1

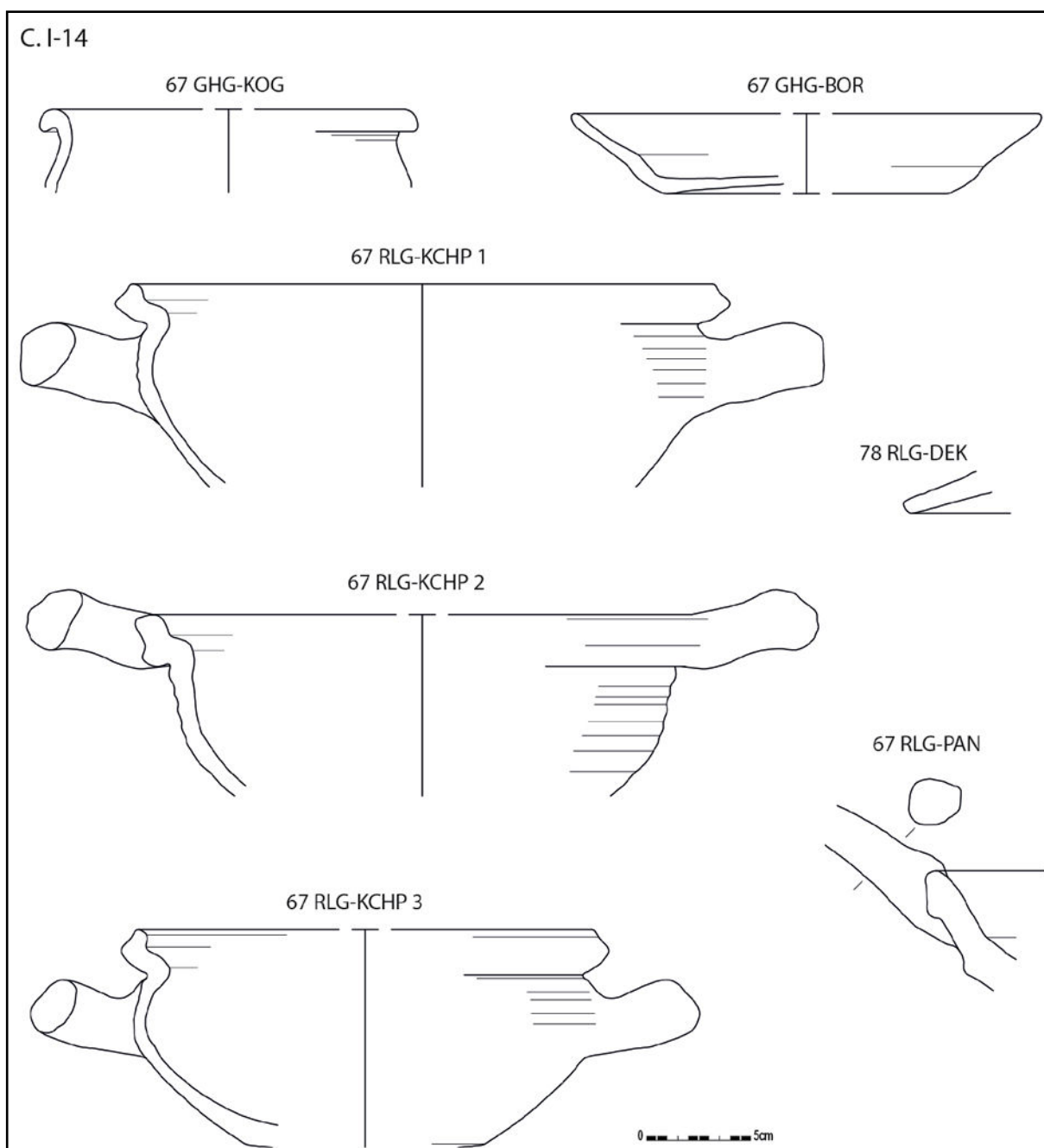

Fig. 90. Een handgevormde kogelpot met donkere kern van het type Verhaeghe A en een bord, pan, drie kachelpannen of kommen en een deksel in lokaal gedraaid rood aardewerk uit C. I-14.

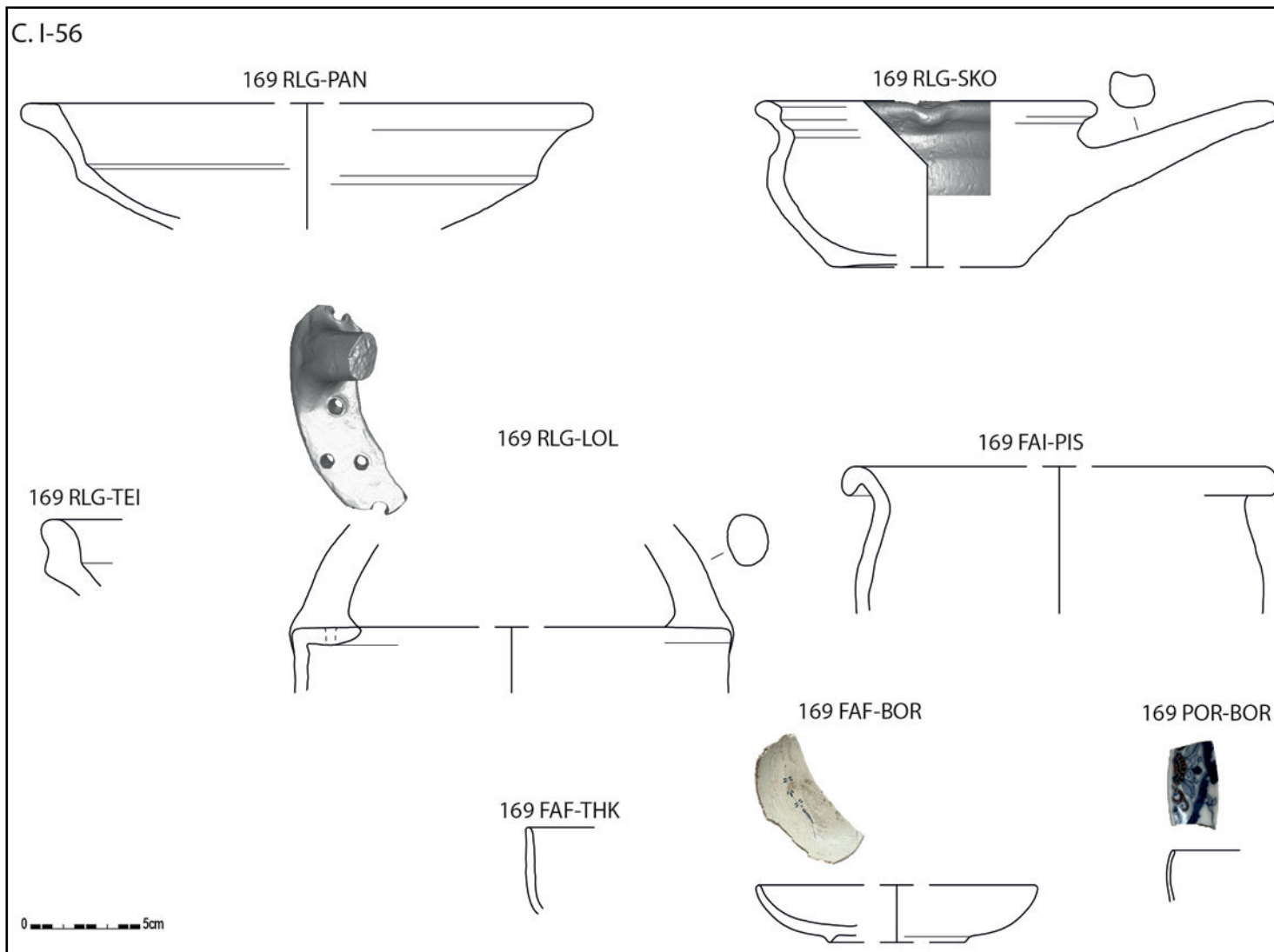

Fig. 91. Een pan, steelkom met vlakke bodem en volle zwaluwstaartsteel, teil en lollepot in lokaal gedraaid rood aardewerk, een pispot in faience, een theekop en bord in faience fine en een bord in porselein uit C. I-56.

Afb. 17. Assemblage van de meest complete aardewerkvormen uit C. I-7 met bovenaan drie voorraadpotten, in het midden van links naar rechts een kachelpan/kom, vergiet, lollepot en een kachelpan/kom, onderaan links een komfoor en onderaan rechts een bord met blauwe florale motieven en paarse strepen.

Afb. 18. Assemblage van de meest complete aardewerkvormen uit C. I-14. Bovenaan van links naar rechts twee kachelpannen/kommen en een pispot, onderaan van links naar rechts een kachelpan/kom, een steelpan en een bord met mangaanpaarse florale motieven.

Afb. 19. Een bord in Qianlong porselein met blauwe, oranje en gouden florale motieven uit C. I-54.

Afb. 20. Een bord in Kangxi porselein met blauwe florale en geometrische motieven uit C. I-54.

Afb. 21. Een bord in Kangxi porselein met blauwe, oranje en gouden versiering van flora en fauna uit C. I-56.

Afb. 22. Een kamerpot uit Westerwald steengoed met sgraffito en kobaltblauwe beschildering uit C. I-85.

PAALSPOREN

Uit de periode na de middeleeuwen zijn er slechts drie paalsporen aan te duiden. Het kleine paalspoor C. I-186 ligt geïsoleerd centraal aan de zuidelijke kant van de werkput. Het bevat geen dateerbaar materiaal maar heeft een scherpe aflijning en bevat donkerbruine brokken die uit de Ap1 horizont (C. I-161) lijken te komen, waardoor een postmiddeleeuwse datering vermoed wordt. Beide paalsporen C. I-189 en C. I-199 daarentegen liggen op minder dan 3 m van elkaar en hebben een zeer gelijkaardige vulling en profiel in coupe. Ze hebben rechte wanden, een vlakke bodem en de typisch donkerbruine vulling die ook bij andere sporen uit deze periode aangetroffen wordt en die wellicht afkomstig is van de Ap1 horizont. Hoewel beide paalsporen wellicht gelijktijdig zijn, is er evenwel geen herkenbare structuur aan te duiden.

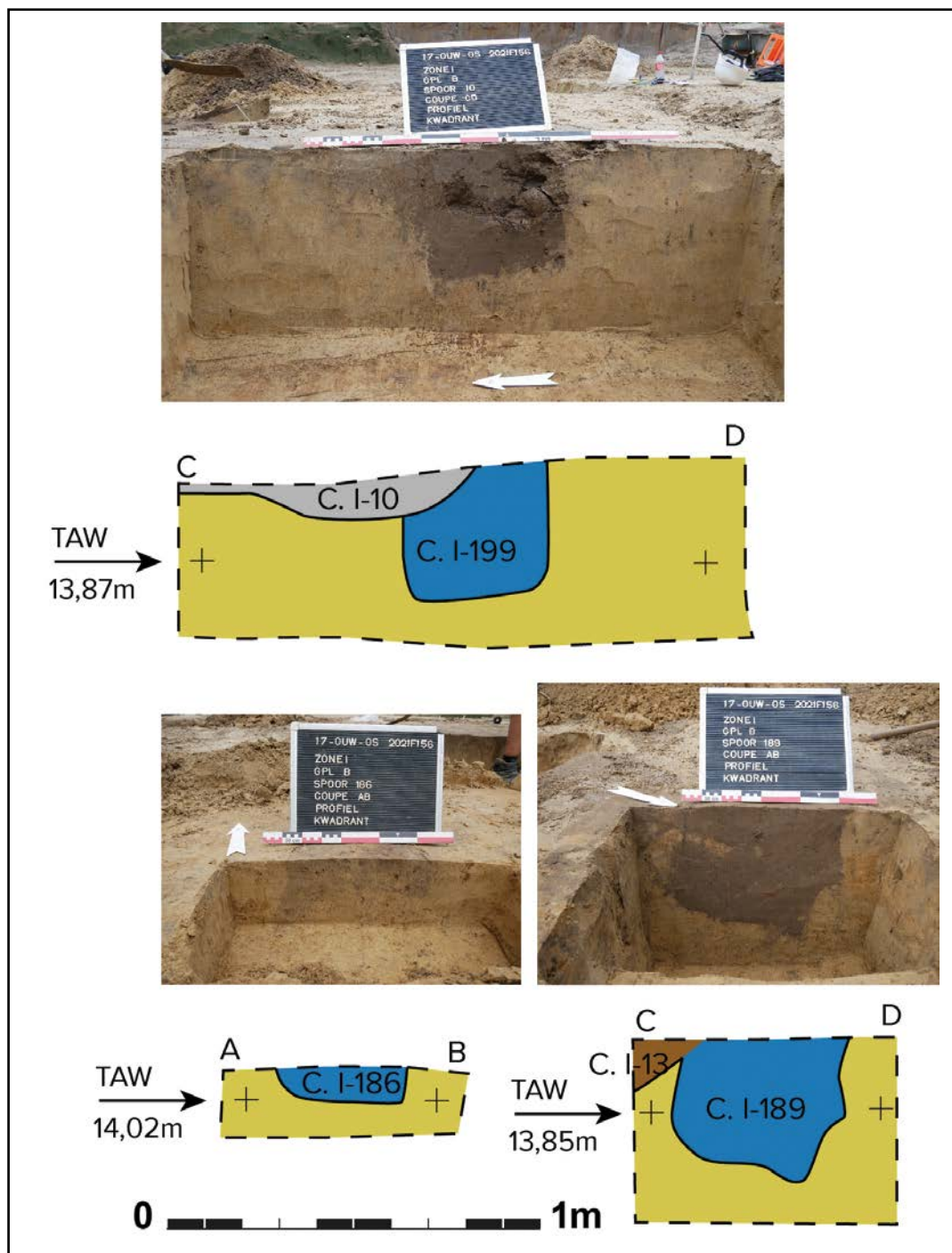

Fig. 92. Foto's en tekeningen van coupes AB op C. I-186 en C. I-189 en coupe CD op C. I-199.

In C. I-189 zijn drie fragmenten middeleeuws grijs aardewerk aangetroffen die als residueel te beschouwen zijn. Drie fragmenten lokaal gedraaid rood aardewerk en een fragment Westerwald steengoed met blauwe schildering geven de weinig precieze datering van 1581 n. Chr. tot het midden van de 20ste eeuw. In C. I-199 is enkel glas aangetroffen. Het betreft 2,2 kg aan flessen (MAI 4).

TABEL 37: AARDEWERK EN GLAS UIT C. I-189 EN C. I-199.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-189	385	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-189	386	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	2
I-189	386	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	3
I-189	386	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed type Westerwald / niet gedetermineerd	1
I-199	393	Glas / Fles	2198 gram

GRACHTEN

Langs de oostelijke rand van de werkput loopt een minstens 3 m brede gracht met een bruine vulling (C. I-1). In de zuidoostelijke hoek van de werkput splitst ze op in verschillende richtingen. Er is een rechte hoek naar het westen, daar oversnijdt ze ook een greppel die zuidwest-noordoost gericht is (C. I-72, zie 3.3.2.3.3). In oostelijke richting lijken er twee armen te zijn. In zuidelijke richting lijkt C. I-1 niet verder te lopen. Vermoedelijk is dit grachtencomplex een relict van een oudere percelering dan deze die op de historische kaarten te zien is (zie 3.1.2.3). Mogelijk lag de noord-zuid gerichte arm van C. I-1 langs een ouder tracé van de Ouwegemsestraat dat nadien nog gewijzigd is naar het huidige tracé. Uit de verschillende coupes valt af te leiden dat het grachtencomplex doorheen de tijd enkele keren gewijzigd en heruitgegraven is.

Afb. 23. Zicht vanuit het zuidoosten op C. I-1 op GPL A.

Verspreid in C. I-1 zijn 67 fragmenten aardewerk aangetroffen alsook 280 gram glas van een fles, vier constructienagels, drie fragmenten dierlijk bot en een stuk Doornikse kalksteen. Het aardewerk dateert uit de 18de eeuw, wat gelijktijdig is met bijvoorbeeld de hierboven besproken afvalkuilen. Het gaat onder meer om vier residuele fragmenten middeleeuws grijs aardewerk, waaronder een met chamotte verschaalde, handgevormde Merovingische scherf. Daarnaast zijn er vier fragmenten Westerwald steengoed met blauwe beschildering en kerbschnitt geteld, waarvan er twee van een voorraadpot zijn. Ook vijf fragmenten steengoed met engobe/zoutglazuur zijn herkend. Eén is afkomstig van een zalfpot, één van een voorraadpot en één heeft een paneeldecoratie in groeflijnen. Er zijn ook vijf fragmenten faience aangetroffen, waarvan twee met blauwe beschildering en twee met kobaltblauwe en mangaanpaarse florale motieven. Er is één fragment faience fine herkend met blauwe stipjes en lijntjes. Dit is mogelijk een intrusief fragment. De rest van het aardewerk (48 stuks) is lokaal gedraaid rood aardewerk. Eén fragment met een golvende gele sliblijn is afkomstig van een bord, zes fragmenten van grapes, één fragment van een kamerpot, één fragment

van een kom versierd met een radstempel op de doorn net onder de rand en inwendig vlakdekkend slib, één fragment van een schotel en één fragment van een steelgrape met een zwaluwstaartsteel. Het vormtype van de overige 37 fragmenten kan niet bepaald worden, al is er één poot bij die vermoedelijk van een grape afkomstig is. Eén fragment is met gele sliblijnen versierd en er zit één gedraaide steel tussen.

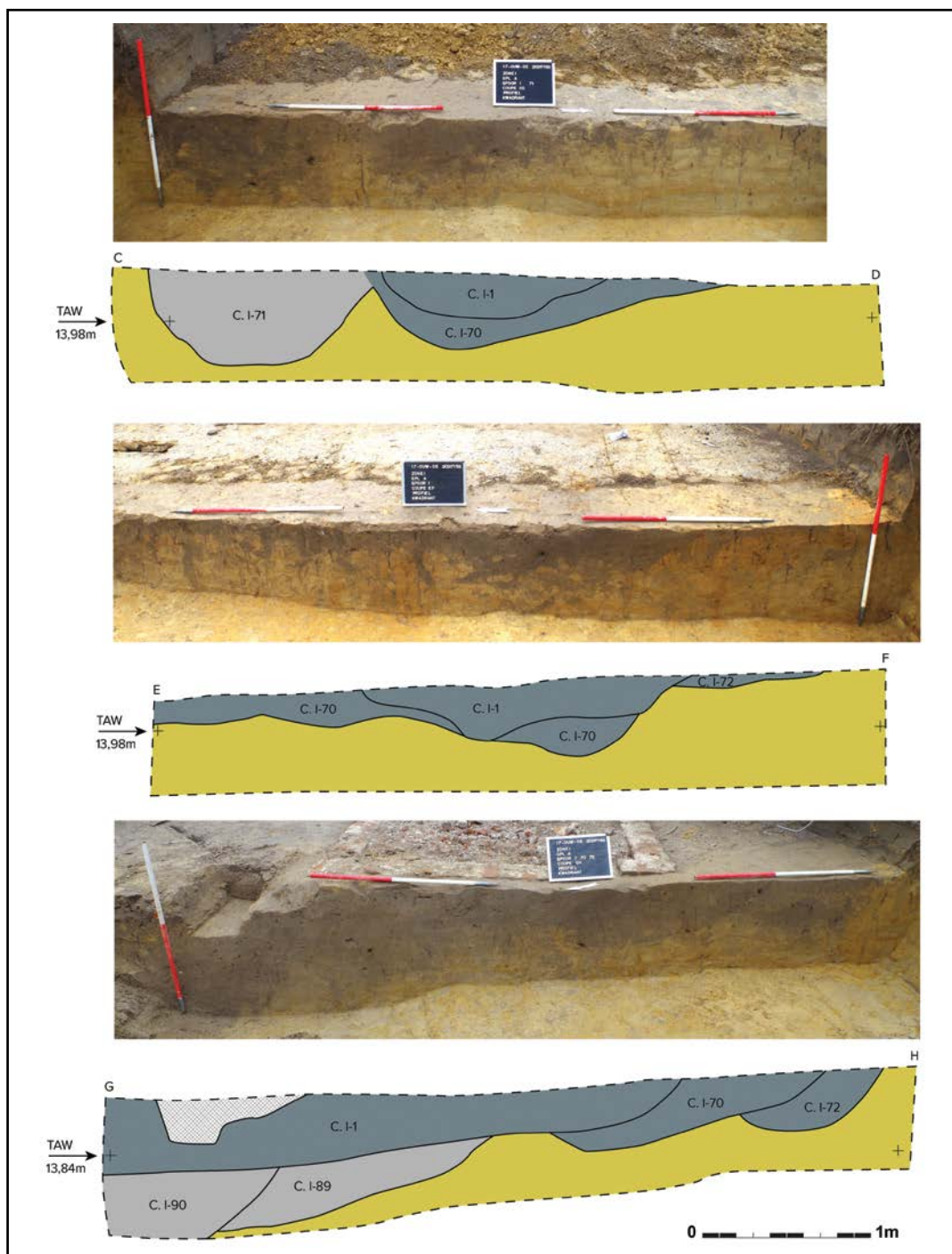

Fig. 93. Foto's en tekeningen van coupes CD, EF en GH op C. I-1, C. I-71 en C. I-72.

TABEL 38: MATERIAAL UIT C. I-1.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-1	45	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-1	45	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Merovingisch-Karolingisch chamotte handgevormd / Merovingisch chamotte handgevormd / niet gedetermineerd	1
I-1	45	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / niet gedetermineerd	1
I-1	45	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / niet gedetermineerd	2
I-1	45	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord	1
I-1	45	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / grape	3
I-1	45	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kom	1
I-1	45	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	19
I-1	45	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-1	45	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / schotel	1
I-1	45	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / steelgrape	1
I-1	45	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd	2
I-1	46	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-1	46	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / grape	2
I-1	46	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	5
I-1	46	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / zalfpot	1
I-1	49	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal grijs / niet gedetermineerd	1
I-1	49	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / niet gedetermineerd	2
I-1	49	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd	1
I-1	49	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / grape	1
I-1	49	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kamerpot	1
I-1	49	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	12
I-1	49	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / niet gedetermineerd	1
I-1	49	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed met engobe/zoutglazuur algemeen / voorraadpot	1
I-1	49	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed type Westerwald / niet gedetermineerd	2
I-1	49	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Steengoed / Steengoed type Westerwald / voorraadpot	2
I-1	50	Glas / Fles	280 gram
I-1	48	Metaal / Ferro / Constructie / Spijker/nagel	4
I-1	47	Bot / Dierlijk bot	2
I-1	175	Bot / Dierlijk bot	1
I-1	435	Natuursteen / Constructie onbewerkt	1

BAKSTENEN MUREN EN STRUCTUREN

In de noordwestelijke hoek van het projectgebied werd een ronde bakstenen structuur (S. I-29) aangetroffen met een diameter van ca. 1,92m. De insteek (C. I-32) heeft een breedte van ca. 25cm. Aan de zuidoost-, noord- en westzijde bevindt zich telkens een uitbraakspoor (respectievelijk C. I-34, C. I-35 en C. I-36), vermoedelijk van een bovenconstructie. Deze structuur lijkt op **een waterput**, maar uit coupe CD blijkt duidelijk dat ze niet functioneel is. Het is te beschouwen als een sierelement in de tuin.

In de constructie zijn twee fasen te onderscheiden. De buitenste ring van de constructie (C. I-181) bestaat uit al dan niet volledige bakstenen (22/23,5/24,5 x 10/12,5/11,5 x 5/5,5/5,5cm) in een onregelmatig metselverband met een licht bruinig gele kalkmortel. Ze bereikt een diepte tot ca. +13,60m TAW. De binnenste ring (C. I-30) bestaat uit al dan niet volledige bakstenen (23/23,5/23,5 x 11/10,5/11,5 x 5,5/5,5/5,5cm) in een onregelmatig metselverband met een lichtgrijze asmortel met kalkstippen en houtskool, de binnenzijde van de muur is eveneens bedekt met deze asmortel. De binnenmuur versmalt ter hoogte van de onderkant van de buitenmuur en reikt tot ca. +12,95m TAW. De vloer bestaat uit één laag bakstenen, bedekt met de asmortel. Ze is gefundeerd met puin en mortel bovenop een laag roestoranje zandmortel (C. I-182). Onder de zandmortel liggen nog volledige bakstenen, baksteenbrokken en brokken kalkmortel. De roestoranje zandmortel is ook gebruikt als voeg/vulling tussen de buiten- en binnenmuur. De insteek (C. I-32) reikt tot onder de buitenmuur en niet tot onder de binnenmuur. Samen met het gebruik van andere soorten baksteen en mortel, doet dit laatste vermoeden dat de binnenmuur pas later werd geconstrueerd. De bakstenen en brokken kalkmortel op de bodem van de put wijzen er wellicht op dat een deel van de oorspronkelijke constructie is afgebroken in deze tweede fase.

Afb. 24. Zicht vanuit het oosten op S. I-29 op GPL A.

Afb. 25. Foto en tekening van coupe CD op S. I-29.

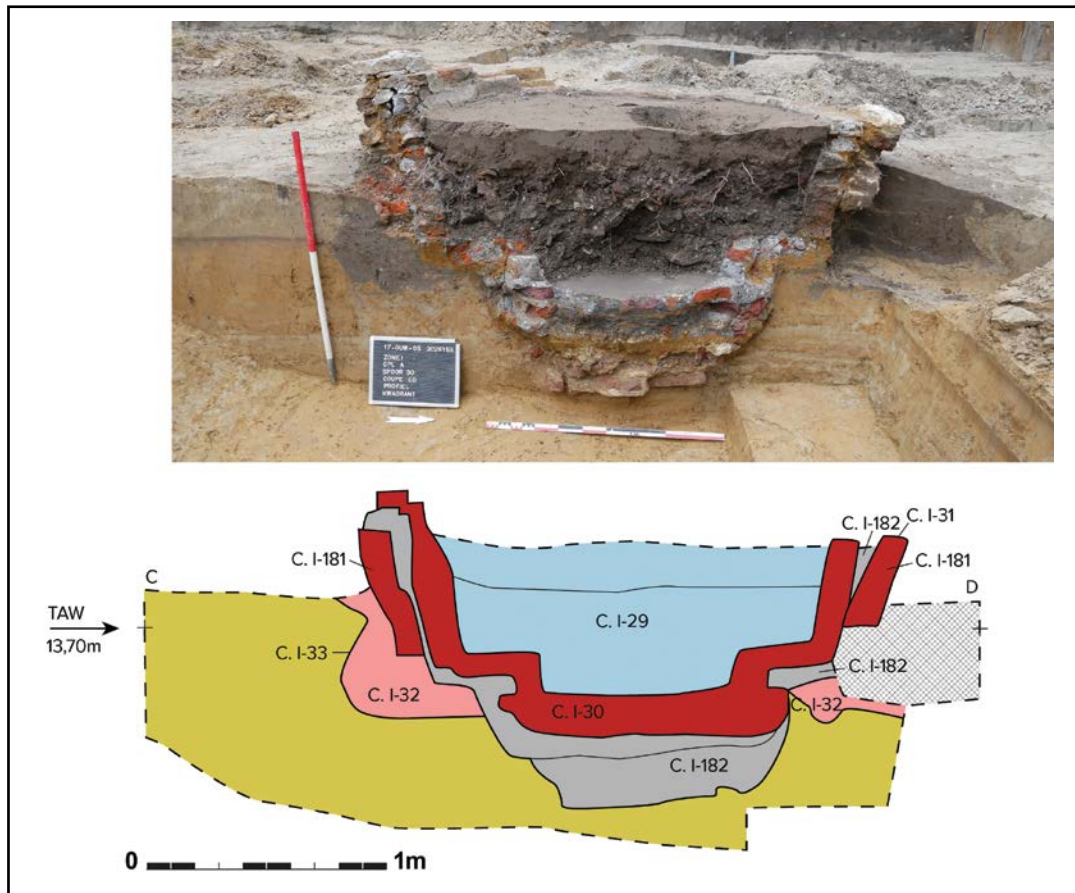

Fig. 94. Foto en tekening van coupe CD op S. I-29.

Eén fragment lokaal gedraaid rood aardewerk uit de insteek (C. I-32) toont aan dat de constructie van de sierwaterput ten vroegste in de 16de eeuw plaatsvond. In C. I-34 zijn nog zeven fragmenten glas aangetroffen, waarvan er zes afkomstig zijn van één fles. Het meeste materiaal is echter afkomstig uit de opvulling van de sierwaterput (C. I-29) en dit is gedateerd van 1780 n. Chr. tot het midden van de 20ste eeuw.

Zo zijn er 27 stukken bot in de vulling van de sierwaterput geteld. Opvallen daarbij zijn een menselijk vinger- of teenkootje en een onderkaak met drie tanden van een kind. Dit doet vermoeden dat de grond waarmee de sierwaterput is opgevuld (deels) afkomstig is van het kerkhof rond de nabijgelegen Sint-Jan-Baptistkerk. Er zijn verder nog 2,2 kg glas van flessen (MAI 6) en twee stuks vensterglas aangetroffen, alsook negen ijzeren constructienagels, een metalen gesp, een metalen knoop, een sterk verweerde munt, een ijzerbrokje, een dakpan in leisteen en een knoop in kunststof. Bij het aardewerk vinden we 37 fragmenten rood aardewerk terug, waaronder drie fragmenten van een bord met concentrische sliblijnen op de vlag en de spiegel, twee fragmenten van een kachelpan of kom, een fragment van een lollepot, een fragment van een steelgrape en een fragment van een voorraadpot zonder inwendig glazuur. Daarnaast is er één fragment van een kom in majolica, beschilderd met een blauw floraal motief aangetroffen. Er zijn drie fragmenten van een bord in faïence en zes fragmenten van een bord in faïence met een transferprint onder glazuur (geproduceerd vanaf 1780 n. Chr.) geteld. Er is één fragment faïence fine met een blauwe lijn op gerecupereerd en twee platte stukjes porselein met blauwe en rode beschildering. Ten slotte zijn er nog negen stukjes van kleipijpjes aangetroffen, meer bepaald zeven stukjes steel en twee van de kop. Van deze laatste heeft één langs beide zijden een bijmerk.

TABEL 39: MATERIAAL UIT S. I-29.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-29	108	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord	1
I-29	108	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-29	108	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / steelgrape	1
I-29	110	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes	2
I-29	371	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-29	371	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / niet gedetermineerd	1
I-29	371	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Majolica / kom	1
I-29	371	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes	3
I-29	371	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes	1
I-29	371	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kachelpan/kom	1
I-29	371	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / lollepot	1
I-29	371	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	6
I-29	371	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / voorraadpot	1
I-29	377	Aardewerk / Middeleeuws / Grijs / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-29	377	Aardewerk / Middeleeuws / Steengoed / Steengoed Siegburg / drinknap	1
I-29	377	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Ander witbakkend aardewerk / kom	3
I-29	377	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / niet gedetermineerd	2
I-29	377	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / bord	6
I-29	377	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience fine / bord	3
I-29	377	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Porselein / niet gedetermineerd	1
I-29	377	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Pijpaarde / Pijpjes	3
I-29	377	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / bord	2
I-29	377	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / kachelpan/kom	1
I-29	377	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	11
I-29	377	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Niet gedetermineerd / niet gedetermineerd	11
I-29	109	Glas / Vensterglas	2
I-29	369	Glas / Fles	970 gram
I-29	376	Glas / Fles	1270 gram
I-29	370	Metaal / Ferro / Constructie / Spijker/nagel	6
I-29	106	Metaal / Non-ferro / Kledij / Gesp	1
I-29	107	Metaal / Non-ferro / Kledij / Knoop	1
I-29	111	Metaal / Ferro / Constructie / Spijker/nagel	1
I-29	375	Metaal / Ferro / Constructie / Spijker/nagel	2
I-29	375	Metaal / Ferro / Niet gedetermineerd	1
I-29	439	Metaal / Non-ferro / Munt	1
I-29	372	Niet gedetermineerd / Niet gedetermineerd	1
I-29	373	Bot / Dierlijk bot	10
I-29	394	Bot / Dierlijk bot	15
I-29	394	Bot / Menselijk bot	2
I-29	374	Natuursteen / Constructie bewerkt	1
I-32	112	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Rood / Lokaal gedraaid / niet gedetermineerd	1
I-34	113	Glas / Fles	6
I-34	113	Glas / Niet gedetermineerd	1

Afb. 26. Onderkaak van een kind met drie resterende tanden uit C. I-29.

Een rechthoekige (ca. 2,24 x 1,95m) **bakstenen constructie** (S. I-74) bovenop de vulling van gracht C. I-1 (zie Afb. 23.) bevestigt dat het grachtencomplex ouder is dan de percelering die we op de historische kaarten terugvinden (zie 3.1.2.3). Deze bakstenen constructie behoort immers toe aan een gebouw dat sinds 1830-1833 op de historische kaarten te zien is. Op de Ferrariskaart (1771-1778) staat het nog niet afgebeeld. Het optrekken van het gebouw is dus te dateren op het einde van de 18de of het begin van de 19de eeuw. De muur (C. I-76) is nog tot maximaal drie rijen hoog bewaard. Ze is door middel van een smalle insteek van ca. 5cm breed (C. I-78) in gracht C. I-1 geplaatst. Een fragment faience uit deze insteek is de enige dateerbare vondst (1626 tot 1900 n. Chr.) uit de structuur. De bakstenen (22/22,5 x 10 x 5cm) zijn met een licht grijs witte kalkmortel met kalkstippen en houtskool in een incorrect staand verband gemetst. De tienlagenmaat is berekend op ca. 60cm. Aan de binnenkant was de constructie opgevuld met puin. Er is geen vloer aangetroffen.

Afb. 27. Zicht vanuit het zuidwesten op S. I-74 op GPL A.

Afb. 28. Zicht vanuit het westen op de oostelijke muur van S. I-74 na het uithalen van de puinige opvulling en licht verdiepen in de onderliggende (C. I-1). Hier is te zien dat de muur rechtstreeks in de opvulling van de gracht (C. I-1) is geplaatst. Er zijn geen resten van een vloer aangetroffen.

TABEL 40: AARDEWERK UIT S. I-74.

Context	Inv.Nr.	Materiaal	Stuks
I-74	195	Aardewerk / Postmiddeleeuws / Ander aardewerk / Faience / niet gedetermineerd	1

Tijdens de opgravingswerkzaamheden was er nog **een oude perceelsmuur** aanwezig tussen de werkput en de straat. Toegang tot het terrein gebeurde via een opening in deze muur ter hoogte van de zuidoostelijke punt van de werkput. Uit de opgraving blijkt echter dat deze muur oorspronkelijk doorliep. De fundering van de muur (C. I-82) is immers wel nog aanwezig, afgebroken tot op het straatniveau. Ze is opgebouwd met dezelfde bakstenen (22 x 10 x 5,5cm) als S. I-74. Wellicht gaat het dus eveneens om een constructie uit de late 18de of begin 19de eeuw. De bakstenen zijn weliswaar met een ander mortel, een licht gelig grijze asmortel met kalkstippen en houtskool, in een ietwat scheef, staand verband gemetst. Er is gebruik gemaakt van steunberen en onderaan een verstek met drie trappen.

Afb. 29. Zicht vanuit het zuidwesten op het profiel van C. I-82.

LAGEN

Tot slot zijn er uit deze periode op GPL A en GPL B nog enkele lagen geregistreerd.

Het gaat enerzijds om **C. I-10**. Op GPL A is dit een mengeling van de onderkant van de Ap1 horizont (C. I-161), kuilen C. I-194, C. I-195 en C. I-196 en paalspoor C. I-199 die op dat moment nog niet van elkaar te onderscheiden waren. Op GPL B gaat het wellicht om het onderste restant van de Ap1 horizont of onderkanten van kuilen. Na heropschaving van het vlak was C. I-10 niet meer zichtbaar.

Anderzijds gaat het nog om twee vlekken die oorspronkelijk als aparte kuil werden geïnterpreteerd. Na coupe bleek het echter te gaan om de **onderkant van de Ap1 horizont** (C. I-161) die hier lokaal iets dieper is.

3.4. BESCHRIJVING VAN HET BESTAND AAN CULTURELE VONDSTEN EN NATUURWETENSCHAPPELIJKE VONDSTEN

3.4.1. Beschrijving van de analysemethoden en -technieken

De vondsten zijn tijdens het terreinwerk met een uniek volgnummer (inventarisnummer) gekoppeld aan een individueel laagnummer. Op die manier is er een dubbele controle waardoor het foutenpercentage tijdens het inzamelen van de vondsten bijna volledig kan gereduceerd worden. Bij de analyse worden de vondsten per laagnummer (spoorniveau) ingevoerd in de SOLVA-Archeologiedatabank. Deze databank voorziet een uitgebreide mogelijkheid tot determinatie, datering en assessment. Hieraan zijn de verschillende vondsten en staalnummers van de vondsten gekoppeld. Bij het ingeven van de vondsten wordt 'automatisch' een datering gegenereerd, maar deze kan manueel overschreven worden. Dit geldt op spoor-, spoorcombinatie- en structuurniveau. De databank laat eveneens toe de vondstgegevens te bevragen en te exporteren naar Excel. Bovendien kan voor elke vondst een logboek van de verschillende behandelingen aangemaakt worden. Het aardewerk wordt in technische groep onderverdeeld en nadien per vorm geteld. Voor de datering van het aardewerk wordt steeds de volledige spoorcombinatie (= context) in ogenschouw genomen. Van de relevante stukken zijn foto's en tekeningen gemaakt, die ter illustratie zijn bijgevoegd bij de spoorbeschrijving in hoofdstuk 3.3. Het metaal is gedroogd en ingepakt volgens de regels van de kunst.

3.4.2. Beschrijving van de uitwerkingsmethoden

Zie hoofdstuk 3.3.

3.4.3. Beschrijving van de vondsten

De relevante vondsten zijn besproken in hoofdstuk 3.3. bij de respectievelijke contexten (spoorcombinatie). Een detail van de determinatie van de vondsten is terug te vinden in de lijst in bijlage 1.

Veel contexten bevatten gemengd materiaal. Vondsten uit duidelijk verschillende periodes die toch bij elkaar in een context zitten. Dit hoeft niet te verwonderen gezien de locatie waarschijnlijk onafgebroken in gebruik is geweest sinds de vroege middeleeuwen. Hierbij zijn oudere sporen vergraven door nieuwe, waardoor vermenging optreedt (oudere, residuele vondsten in een jongere context). Ook is er een aanzienlijke hoeveelheid bioturbatie vastgesteld op het terrein. Op deze manier kunnen ook jongere vondsten in een oudere context terechtkomen (i.e. intrusief materiaal). Dit kan de fasering en interpretatie van de site in sommige gevallen aanzienlijk bemoeilijken. Bij de waardering van de vondsten op contextniveau is het steeds aangegeven wanneer er vermoedens zijn dat de vondsten residueel dan wel intrusief bleken te zijn.

3.4.4. Beschrijving en analyse van de vondstcategorieën

Zie hoofdstuk 3.3 en bijlage 1.

3.4.5. Analyse van de typologische, chronologische en ruimtelijke indeling van de vondsten

In hoofdstuk 3.3 zijn de verschillende relevante vondsten besproken in relatie tot de contexten (spoorcombinaties) waarin deze zijn gevonden.

3.5. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

3.5.1. Relatieve datering op basis van het sporenbestand en vondstenbestand

Zie hoofdstuk 3.3 en lijsten in bijlages 1 en 2.

3.5.2. Absolute datering op basis van vondsten

Zie hoofdstuk 3.3 en bijlage 1.

3.5.3. Absolute datering op basis van natuurwetenschappelijke dateringstechnieken

Zie hoofdstuk 3.3.2.3.2.1.

3.5.4. Absolute datering op basis van historische bronnen

Zie hoofdstukken 3.1.2 en 3.3.

3.5.5. Tafonomische opbouw en formatie van de archeologische site

Zie hoofdstuk 3.2.

3.6. SYNTHESE VAN DE KENNIS OVER DE ARCHEOLOGISCHE SITE

3.6.1. Gemotiveerde interpretatie van de vondsten, vondstcategorieën, sporen, spoorcombinaties, spoorcategorieën, archeologische structuren, en activiteitenzones

Tijdens de opgraving is er aardewerk aangetroffen dat bewijst dat er al **minstens sinds de Romeinse periode en mogelijk reeds in de metaaltijden mensen actief** waren t.h.v. het projectgebied. Het aardewerk is steeds als residueel materiaal in jongere contexten of natuurlijke verstoringen aangetroffen. Er zijn geen antropogene sporen met deze oudere periodes te associëren.

Pas in de Karolingische periode (midden 8ste t.e.m. 9de eeuw) zien we de eerste sporen verschijnen in de westelijke helft van de werkput. Dit zijn eerst paalsporen en kuilen, later komen hier ook greppels bij. Dit blijft voortduren doorheen de volle middeleeuwen (10de t.e.m. 12de eeuw) tot in de 13de eeuw, i.e. het begin van de late middeleeuwen (13de t.e.m. 15de eeuw). Wellicht bevindt dit deel van het projectgebied zich aan de oostelijke rand van een erf dat zich doorheen de eeuwen lijkt op te schuiven in noordelijke richting. Er zijn hierbij minstens vier fasen te onderscheiden.

In een **eerste fase** in de 8ste en 9de eeuw zijn vooral in het zuidwestelijke kwart van de werkput enkele paalsporen en kuilen te situeren. Er is op basis van de configuratie van de paalsporen geen gebouwplattegrond herkend. Ook de functie van de kuilen is onduidelijk.

In een **tweede fase** lijkt er een erfbegrenzing (enclosure) geplaatst te worden d.m.v. een greppelsysteem met minstens één toegang, in de noordoostelijke hoek. Op basis van het aardewerk, ¹⁴C dateringen op voedselresidu op dit aardewerk en oversnijdingen met andere sporen lijkt deze erfbegrenzing in gebruik te zijn van het einde van de 9de eeuw tot maximaal het midden van de 11de eeuw. Er zijn tal van paalsporen en kuilen uit de late vroege en volle middeleeuwen aangetroffen binnen deze erfbegrenzing, maar ook ten noorden en oosten van deze erfbegrenzing. In deze periode zijn er, verspreid, ook kuilen centraal in het projectgebied aangetroffen. Door de weinig precieze datering van de meeste sporen zijn ze niet duidelijk te linken aan deze tweede fase dan wel aan **een derde fase**, tussen het in onbruik raken van de eerste erfbegrenzing en het plaatsen van de tweede erfbegrenzing in de 13de eeuw. Noch is er een herkenbare palenconfiguratie geïdentificeerd die aan een van de fasen zou kunnen worden gelinkt. De functie van de paalsporen en kuilen is opnieuw onduidelijk. Ten noorden van de erfbegrenzing zijn er twee opeenvolgende lagen aanwezig die mogelijk als looplagen te interpreteren zijn. Het oudste van deze loopniveaus is te dateren in de 10de tot vroege 11de eeuw, wat overeenkomt met de tweede fase. Het jongste is te dateren in de 12de eeuw, wat overeenkomt met de derde fase.

In **een vierde fase**, wellicht in de loop van de 13de eeuw, verschijnt er opnieuw een rechthoekige configuratie van greppels, mogelijk met een toegang in de zuidoostelijke hoek. Wellicht is deze opnieuw als erfbegrenzing te interpreteren, al is valt het niet uit te sluiten dat het simpelweg percelering van hinterland betreft. Er zijn uit deze periode immers binnen de begrenzing van de greppels geen paalsporen en slechts twee kuilen zonder duidelijke functie aangetroffen.

Vanaf de 14de eeuw lijkt het projectgebied, of althans het westelijk gedeelte van het projectgebied, voornamelijk in gebruik te zijn als landbouwgebied. De oudere sporen zijn immers afgedekt door een humeuze landbouwlager die vondstmateriaal bevat uit de 14de tot 16de eeuw. Centraal in het projectgebied is er één kuil met een onduidelijke functie uit de 14de eeuw aangetroffen. Aan de oostelijke rand van de werkput is er nog een spoor uit de 15de-16de eeuw aanwezig dat mogelijk eveneens als kuil te interpreteren is. In de zuidoostelijke hoek van de werkput zijn nog een greppel uit de 14de-15de eeuw en een onduidelijk spoor (eind 12de t.e.m. 16de eeuw) aangetroffen. Door een gebrek aan context is het niet duidelijk wat de functie van deze sporen was. Mogelijk is hier de rand aangesneden van een perceel of erf dat iets zuidelijker gelegen is.

Wellicht vanaf de 17de eeuw is het opgravingsgebied voornamelijk in gebruik als achtererf en (moes)tuin/park voor omliggende gebouwen. In de oostelijke helft van het projectgebied zijn 30 kuilen aanwezig, waarvan acht met grote hoeveelheden aardewerk en glazen flessen. Deze laatste zijn als afvalkuilen te interpreteren. Ze zijn hoofdzakelijk in de 18de eeuw en de overgang naar de 19de eeuw te dateren. In drie van de 30 kuilen is afval van bouwen/of afbraakwerken gedumpt. Eén kuil bevatte opvallend veel bot en is mogelijk het graf van een huisdier of een dump van etensresten of slachtafval. De functie van de overige 18 kuilen is onduidelijk. Daarnaast zijn er ook nog drie paalsporen⁵⁷ zonder duidelijke functie of samenhang aan te duiden alsook een breed grachtencomplex uit de 18de eeuw aan de (zuid) oostelijke rand van het plangebied. Ook van deze laatste is de functie niet heel duidelijk. De noord-zuid gerichte arm lag mogelijk langs een ouder tracé van de Ouwegemstraat dat nadien nog gewijzigd is naar het huidige tracé. Na de opvulling van het grachtencomplex is er op het einde van de 18de of het begin van de 19de eeuw een huis op geplaatst. In de zuidoostelijke hoek van de werkput vinden we daar nog de laatste restanten van terug: een vierkante bakstenen constructie van ca. 2,24 x 1,95 m. In dezelfde periode is wellicht de perceelsmuur langs de straatkant opgetrokken. Op het moment van de opgraving was deze nog grotendeels intact, met een opening t.h.v. de zuidoostelijke hoek van de opgraving. In de opgraving is aan de fundering echter te zien dat de perceelsmuur oorspronkelijk ook hier een bovenbouw had. Ten slotte vinden we nog restanten terug van een sierwaterput in de westelijke helft van de opgraving. Het wordt gedateerd op het einde van de 18de tot het midden van de 20ste eeuw.

3.6.2. Bevindingen ten opzichte van de resultaten van eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek

Uit het bureauonderzoek bleek dat op historisch vlak het onderzoeksgebied een interessante plaats inneemt. Het is gelegen in de historische dorpskern van Ouwegem. Het dorp wordt voor het eerst vermeld in 830 n. Chr. als '*villa Aldingaheim*', Germaans voor 'de woning van de lieden van Aldo'. Aan de straatkant is bovendien op sommige 18de – en 19de-eeuwse historische kaarten bewoning te zien. Meer naar het westen lijkt het projectgebied echter nooit bebouwd geweest te zijn, wat een positief effect kan hebben op de bewaring van archeologische resten.

In het latere proefsleuvenonderzoek werd het potentieel op goed bewaarde archeologische resten ten westen van de historische bewoning bevestigd. Er werden o.m. nederzettingssporen

⁵⁷ Recente paalsporen van het krulbollokaal zijn hier niet meegerekend, deze zijn als verstoring opgemeten.

uit alvast de Karolingische periode en mogelijk ook andere periodes verwacht. Omdat het krulbollokaal op dat moment nog niet gesloopt was, kon er geen uitspraak gedaan worden over het al of niet aanwezig zijn van historische bewoning langs de straatkant.

In de opgraving is inderdaad vastgesteld dat er in de westelijke helft van het opgravingsgebied nederzettingssporen uit de Karolingische periode aanwezig zijn. Bovendien lijkt de bewoning door te lopen tot het einde van de volle of het begin van de late middeleeuwen. Dat gezegd zijnde blijkt het wel moeilijk te zijn om vat te krijgen op deze bewoning. Er zijn wellicht minstens vier fasen in de bewoning te onderscheiden, waarvan er twee een erfbegrenzing door middel van greppels lijken te hebben. Er worden paalsporen, kuilen en mogelijk ook looplagen aangetroffen, zowel binnen als buiten deze erfbegrenzings. Er zijn echter geen individuele gebouwplattegronden of andere structuren te herkennen.

Een mogelijke verklaring hiervoor is te vinden in een vergelijking met andere nederzettingssites in de regio uit deze periode.⁵⁸ Zo zijn er bijvoorbeeld in 2019 op de site Outer Stuypenberg (Ninove) gebouwstructuren in combinatie met erfbegrenzings (enclosures) teruggevonden uit eenzelfde periode (ca. 10de eeuw).⁵⁹ Hier is te zien dat de afmetingen van een erf veel groter (bv. meer dan 30 op 50 m) kunnen zijn dan de stukjes die in Ouwegem zijn aangesneden. De gebouwplattegronden kunnen enkele meters maar ook meer dan 10 m van de rand van het enclosure verwijderd zijn. Bovendien oversnijden gebouwplattegronden uit verschillende fases elkaar. Op deze opgraving in Ouwegem is de maximale afstand van de enclosure tot de rand van de werkput 5 m. Het gros van de gebouwplattegronden bevindt zich dan ook wellicht buiten de contouren van de opgraving, meer naar het westen en/of noorden. Verschillende paalsporen binnen de contouren van de opgraving behoren ongetwijfeld wel toe aan een gebouwplattegrond, maar de overlapping van de verschillende fasen in het beperkte onderzochte deel van de erven maakt herkenning van deze plattegronden uitzonderlijk moeilijk, zo niet onmogelijk.

Wat niet bleek uit het proefsleuvenonderzoek, voornamelijk omdat deze beperkt was tot het centrale en westelijke deel van het onderzoeksgebied, was de aanwezigheid van de vele postmiddeleeuwse sporen. De aangetroffen sporen liggen in de lijn van de verwachtingen op basis van de historische kaarten en geven bijkomende informatie. De afvalkuilen uit de 18de en het begin van de 19de eeuw bevatten een grote hoeveelheid aardewerk en glas, vaak getuigend van enige luxe (bv. chinees porselein). Mogelijk zijn ze dan ook in verband te brengen met de nabijgelegen pastorie en zijn bewoners.

De oudere, bleke, meer uitgeloopte lagen en sporen in de oostelijke helft van de proefsleuf blijken dan weer van natuurlijke aard te zijn. In het proefsleuvenonderzoek was het al onduidelijk hoe deze sporen te interpreteren waren. Tijdens de opgraving kon vastgesteld worden dat het in feite een E horizont betreft, die bovenaan wat grijs kan zijn door inspoeling vanuit de bovenliggende akkerlagen.

3.6.3. Gemotiveerde verwachting ten aanzien van de aanwezigheid en aard van archeologisch erfgoed

Binnen het gebied dat geselecteerd is voor opgraving zijn geen archeologische relictten meer bewaard. Binnen deze afbakening is immers alles opgegraven. In het gebied dat niet weerhouden is voor archeologisch vervolgonderzoek zijn er daarentegen vermoedelijk wel nog archeologische relictten bewaard, zoals bijvoorbeeld de middeleeuwse gebouwplattegronden die mogelijk ten westen van de opgravingszone te situeren zijn. Deze relictten zijn echter niet bedreigd door de geplande werken (zie 1.3.3, op het moment van schrijven zijn deze reeds uitgevoerd). Buiten de zone die opgegraven is reiken de geplande werken immers niet onder reeds verstoorde of opgehoogde gronden.⁶⁰

⁵⁸Een overzicht hiervan zal binnenkort gepubliceerd worden in het kader van een synthese-onderzoek, opgestart in 2021 in samenwerking met SOLVA (Deschepper et al., in opmaak).

⁵⁹De Graeve & De Maeyer 2022, 148-188.

⁶⁰Zie het Verslag van Resultaten van de Archeologienota (Poulain et al. 2019).

3.6.4. Belang en de betekenis van de archeologische site binnen de bestaande kennis

De resultaten van de opgraving van Ouwegem Pastorietuin zijn an sich niet bijzonder in vergelijking met opgravingsdata uit de ruime regio. Ze liggen in de lijn van de verwachtingen voor de ontwikkelingsgeschiedenis van een vroegmiddeleeuws dorp zoals die op basis van gelijkaardige sites uit de regio zijn opgesteld in het synthese-onderzoek (in opmaak) naar middeleeuwse nederzettingsevolutie in zuidwestelijk Vlaanderen⁶¹.

De opgravingsresultaten zijn echter een belangrijke aanvulling op en bevestiging van de oudste vermelding van Ouwegem in de geschreven bronnen (in 830 n. Chr., zie 3.1.2.1). Ze tonen aan dat er inderdaad minstens sinds de 9de eeuw continue bewoning is geweest te Ouwegem. Bovendien geven enkele losse en residuele vondsten van aardewerk uit de Merovingische periode, Romeinse periode en metaaltijden aan dat er mogelijk ook daarvoor reeds (discontinue) bewoning in de nabije omgeving geweest is. Jammer genoeg ligt de kern van de vroege en volmiddeleeuwse erven wellicht net ten westen en/of noorden van de opgravingszone. Toch geven de sporen en vondsten reeds een eerste inkijk in het landgebruik, de ruimtelijke opdeling en inplanting van de site in het lokale landschap en de materiële cultuur van deze ‘lieden van Aldo’ en hun nakomelingen.

Ook de postmiddeleeuwse sporen, in het bijzonder de verschillende afvalkuilen uit de 18de en het begin van de 19de eeuw, geven een inkijk in het landgebruik en vooral de materiële cultuur en de socio-economische omstandigheden van de bewoners van Ouwegem in die periode en wellicht in het bijzonder de pastoor.

3.6.5. Afbakening van zones waar geen archeologisch erfgoed aanwezig is

Binnen het gebied dat geselecteerd is voor opgraving zijn geen archeologische relictten meer bewaard. Binnen deze afbakening is immers alles opgegraven. In het gebied dat niet weerhouden is voor archeologisch vervolgonderzoek zijn er daarentegen vermoedelijk wel nog archeologische relictten bewaard, zoals bijvoorbeeld de middeleeuwse gebouwplattegronden die mogelijk ten westen van de opgravingszone te situeren zijn. Deze relictten zijn echter niet bedreigd door de geplande werken (zie 1.3.3, op het moment van schrijven zijn deze reeds uitgevoerd). Buiten de zone die opgegraven is reiken de geplande werken immers niet onder reeds verstoorde of opgehoogde gronden.⁶²

3.7. DE ONDERZOEKSVRAGEN EN ONDERZOEKSDOELEN BEANTWOORD

Bij aanvang van het onderzoek zijn op basis van het vooronderzoek verschillende onderzoeksvragen geformuleerd:

- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie geduid worden?

Tijdens de opgraving is er aardewerk aangetroffen dat bewijst dat er al minstens sinds de Romeinse periode en mogelijk reeds in de metaaltijden mensen actief waren t.h.v. het projectgebied.

Pas in de Karolingische periode (midden 8ste t.e.m. 9de eeuw) zien we de eerste sporen verschijnen in de westelijke helft van de werkput. Dit zijn eerst paalsporen en kuilen, later komen hier ook greppels bij. Dit blijft voortduren doorheen de volle middeleeuwen (10de t.e.m. 12de eeuw) tot in de 13de eeuw, i.e. het begin van de late middeleeuwen (13de t.e.m. 15de eeuw). Wellicht bevindt dit deel van het projectgebied zich aan de oostelijke rand van een erf dat zich doorheen de eeuwen lijkt op te schuiven in noordelijke richting.

⁶¹ Deschepper et al. (in opmaak).

⁶² Zie het Verslag van Resultaten van de Archeologienota (Poulain et al. 2019).

Vanaf de 14de eeuw lijkt het projectgebied, of althans het westelijk gedeelte van het projectgebied, voornamelijk in gebruik te zijn als landbouwgebied. Centraal in het projectgebied is er één kuil met een onduidelijke functie uit de 14de eeuw aangetroffen. Aan de oostelijke rand van de werkput is er nog een spoor uit de 15de-16de eeuw aanwezig dat mogelijk eveneens als kuil te interpreteren is. In de zuidoostelijke hoek van de werkput zijn nog een greppel uit de 14de-15de eeuw en een onduidelijk spoor (eind 12de t.e.m. 16de eeuw) aangetroffen. Door een gebrek aan context is het niet duidelijk wat de functie van deze sporen was. Mogelijk is hier de rand aangesneden van een perceel of erf dat iets zuidelijker gelegen is.

Wellicht vanaf de 17de eeuw is het opgravingsgebied voornamelijk in gebruik als achtererf en (moes)tuin/park voor omliggende gebouwen. In de oostelijke helft van het projectgebied zijn 30 kuilen aanwezig, waarvan acht met grote hoeveelheden aardewerk en glazen flessen. Deze laatste zijn als afvalkuilen te interpreteren. Ze zijn hoofdzakelijk in de 18de eeuw en de overgang naar de 19de eeuw te dateren. Daarnaast zijn er ook nog drie paalsporen zonder duidelijke functie of samenhang aan te duiden alsook een breed grachtencomplex uit de 18de eeuw aan de (zuid)oostelijke rand van het plangebied. Ook van deze laatste is de functie niet heel duidelijk. Na de opvulling van het grachtencomplex is er op het einde van de 18de of het begin van de 19de eeuw een huis op geplaatst. In de zuidoostelijke hoek van de werkput vinden we daar nog de laatste restanten van terug: een vierkante bakstenen constructie van ca. 2,24 x 1,95 m. In dezelfde periode is wellicht de perceelsmuur langs de straatkant opgetrokken. Ten slotte vinden we nog restanten terug van een sierwaterput in de westelijke helft van de opgraving. Het wordt gedateerd op het einde van de 18de tot het midden van de 20ste eeuw.

- Maken de aangetroffen kuilen deel uit van nederzettingssporen?

Ja, de kuilen uit het proefsleuvenonderzoek zijn hoofdzakelijk in de volle middeleeuwen te dateren. Eén kuil is wellicht 9de-eeuws. Ze zijn dus wellicht in verband te brengen met de nederzettingssporen uit de westelijke helft van het projectgebied. De kuilen, of toch zeker de volmiddeleeuwse kuilen, lijken zich wel net buiten de grenzen van de corresponderende erven te bevinden. Hun functie is onduidelijk.

- Kan op basis van de archeologische indicaties een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van een eventuele occupatie?

Ja en nee.

De aangetroffen nederzettingssporen uit de vroege, volle en late middeleeuwen tonen aan dat er minstens sinds de 9de eeuw continue bewoning in het historische centrum van Ouwegem aanwezig is. Omdat slechts de rand van de erven is aangesneden, is het moeilijk om uitspraken te doen over de aard en zeker de omvang van deze occupatie. Het lijkt te gaan om bewoning met een landelijk karakter. Er is vooral lokaal geproduceerd aardewerk aangetroffen maar ook import uit West-Duitsland en Noord-Frankrijk. Hieruit kan men afleiden dat de lokale bevolking in hoofdzaak zelfvoorzienend was maar ook (indirect) contact had met verderaf gelegen regio's.

Na de middeleeuwen is het terrein vooral in gebruik als landbouwgebied, achtererf en/of (moes)tuin/park voor omliggende gebouwen en een woning die zich op het einde van de 18de of het begin van de 19de eeuw deels binnen de contouren van het projectgebied bevond. Een reeks afvalkuilen uit de 18de eeuw en/of het begin van de 19de eeuw bevat een grote hoeveelheid glas en aardewerk. Daarbij zijn onder meer luxueuze drinkglazen en chinees porselein aangetroffen, wijzend op een zekere status en welvaart van de gebruikers. Ook de sierwaterput wijst op enige luxe. Een associatie met de pastorie, grenzend aan het projectgebied, ligt voor de hand maar kan niet met zekerheid aangetoond worden.

- Is er sprake van een meerperiodensite? Zo ja, wat is de relatie tussen de verschillende sites?

Ja. De nederzettingssporen in de westelijke helft van het projectgebied wijzen op bewoning die ten laatste in de 9de eeuw van start ging. Deze bewoning loopt door tot in de 13de eeuw, waarbij ze doorheen de eeuwen iets naar het noorden lijkt op te schuiven. Vanaf de 14de eeuw lijkt de kern van de bewoning nog meer opgeschoven te zijn en treffen we enkel nog sporen van zgn. offsite activiteiten aan (kuilen, sporen van landbewerking, greppels, ...). Pas op het einde van de 18de of het begin van de 19de eeuw verschijnt er terug bewoning. Deze keer in de zuidoostelijke hoek van het projectgebied, langs de Ouwegemstraat.

- Zijn er oudere sporen aanwezig onder de donkere middeleeuwse pakketten die zich aan de westelijke zijde van de sleuf bevinden?

Ja. De donkere middeleeuwse pakketten zijn te interpreteren als akkerlagen uit de 14de-16de eeuw die nederzettingssporen uit de 9de t.e.m. 13de eeuw afdekken. Het gaat voornamelijk om paalsporen, kuilen en greppels.

- Lijnen er zich sporen af op een dieper niveau onder de bleke uitgeloogde sporen die zich in het oostelijke deel van het terrein bevinden?

Door de beperkte omvang van het proefsleuvenonderzoek is de E horizont toen geïnterpreteerd als onduidelijke, bleke uitgeloogde sporen die vermoedelijk prehistorisch en/of Romeins waren. Uit het huidige onderzoek blijkt dat sommige (delen van) sporen net als de E horizont sterk uitgeloogd zijn, waardoor ze er soms niet of zeer moeilijk van te onderscheiden zijn. De E horizont dekt echter geen sporen af.

- Wat is de waarde en het kennispotentieel van de vastgestelde archeologische vindplaatsen, met het oog op eventuele toekomstige bouwprojecten in de nabijheid?

Uit het gevoerde onderzoek blijkt dat er een groot kennispotentieel aanwezig is ten westen en noordwesten van het huidige plangebied. In de westelijke helft van het plangebied is immers de (zuid)oostelijke rand aangesneden van erven uit de vroege, volle en late middeleeuwen. Het gros van de nederzettingssporen en dus ook van het kennispotentieel, bevindt zich echter buiten de contouren van het huidige plangebied. Eventueel toekomstig onderzoek in deze zone zou dan ook een grote meerwaarde kunnen hebben.

- Wat dragen deze sporen bij tot de (oudste) dorpsgeschiedenis van Ouwegem en bij uitbreiding tot onze kennis van dorpsontwikkeling in de ruimere regio?

Zie hoofdstuk 3.6.4.

- Zijn de postmiddeleeuwse afvalkuilen in verband te brengen met de nabijgelegen pastorie en/of het postmiddeleeuws gebouw waarvan de restanten in de zuidoostelijke hoek van de site werden aangetroffen?

De afvalkuilen zijn in de 18de eeuw en/of het begin van de 19de eeuw te dateren en bevatten onder meer een grote hoeveelheid glas en aardewerk. Daarbij zijn onder meer luxueuze drinkglazen en chinees porselein aangetroffen.

Het postmiddeleeuwse gebouw in de zuidoostelijke hoek is wellicht pas op het einde van de 18de of het begin van de 19de eeuw gebouwd. Het is dus onwaarschijnlijk dat de afvalkuilen met de bewoners van dit huis te associëren zijn.

Het huidige uitzicht van de pastorie dateert uit 1910. De kern van het gebouw is echter ouder en kan er in de 18de eeuw al geweest zijn. Het luxueuze materiaal uit de afvalkuilen wijst op een zekere status en welvaart, niet ongewoon voor de pastoor, een notabele in de toenmalige gemeenschap. Het klinkt dan ook aannemelijk om deze afvalkuilen te associëren met de pastorie, hoewel rechtstreekse bewijzen hiervoor ontbreken.

3.8. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK (GERICHT OP GESPECIALISEERD PUBLIEK)

Het **bureauonderzoek** toont aan dat het projectgebied landschappelijk een interessante positie inneemt, op een heuvelflank langs de Scheldevallei. Gegevens afkomstig van naburige percelen duiden op weinig erosie.

Na een terreincontrole en controleboringen is een groot deel van het oorspronkelijk projectgebied uitgesloten voor verder onderzoek omdat de geplande werken geen invloed zouden hebben op archeologisch erfgoed in de ondergrond.

Het resulterende nieuwe projectgebied situeert zich historisch gezien op een interessante locatie: in de historische kern van Ouwegem, nabij de parochiekerk. Ouwegem wordt het eerst vermeld in 830 n. Chr. als *villa Aldingaheim*, wat staat voor: 'de woning van de lieden van Aldo'. De oudste zekere vermelding van de Sint-Jan-Baptistkerk stamt uit 1123, maar de kerk zou mogelijks teruggaan tot de vroege middeleeuwen.

De historische kaarten wijzen voor de postmiddeleeuwse periode op een sterke continuïteit qua stratenpatroon, bebouwing en grondgebruik van de dorpskom. Het grootste deel van het projectgebied is daarbij onbebouwd en vermoedelijk in gebruik als grasland of tuin. Vaak is er echter ook bebouwing op of net naast het projectgebied weergegeven.

Omdat de impact van de geplande werken op eventueel archeologisch erfgoed t.h.v. het huidige projectgebied niet voldoende kon ingeschat worden, is één **proefsleuf** gegraven. Hieruit bleek dat de oorspronkelijke bodemopbouw vrij goed bewaard was. De toenmalige infrastructuur (sportveld) bleek immers in ophoging geplaatst te zijn. In het oostelijk deel van het projectgebied daarentegen werden recente vergravingen in de ondergrond vermoed door de bouw van een krulbollokaal. Uit een van de bodemprofielen bleek echter dat deze vergravingen niet raakten aan het archeologisch relevant niveau.

Er werd vastgesteld dat archeologische lagen en sporen verspreid over de gehele proefsleuf aanwezig waren, op een diepte van 90-100 cm onder het bestaande maaiveld. Een deel van de aangetroffen sporen wees op de aanwezigheid van bewoning uit de Karolingische periode en/of de volle middeleeuwen. Er zouden ook nog oudere, uitgeloogde lagen en sporen aanwezig zijn, al waren deze moeilijk om te interpreteren tijdens het proefsleuvenonderzoek.

Waar de geplande werken een impact zouden hebben op dit archeologisch erfgoed is dan ook een opgraving geadviseerd. De vraagstelling voor dit onderzoek was voornamelijk geconcentreerd op het verdere onderzoek van de nederzettingssporen, zoals de aard, omvang en datering. Daarnaast moest dit vervolgonderzoek ook nagaan of er sporen afgedekt werden, enerzijds door een donkere laag in de westelijke helft van de proefsleuf en anderzijds door een bleke, uitgeloogde laag en sporen in de oostelijke helft van de proefsleuf. De vraagstelling rond de interpretatie van de postmiddeleeuwse afvalkuilen is er pas na de opgraving aan toegevoegd omdat er geen was aangesneden met de proefsleuf.

Tijdens de opgraving is er aardewerk aangetroffen dat bewijst dat er al **minstens sinds de Romeinse periode en mogelijk reeds in de metaaltijden mensen actief** waren t.h.v. het projectgebied. Het aardewerk is steeds als residueel materiaal in jongere contexten of natuurlijke verstoringen aangetroffen. Er zijn geen antropogene sporen met deze oudere periodes te associëren. De blekere, uitgeloogde lagen en sporen uit het proefsleuvenonderzoek, waarvan vermoed werd dat ze een Romeinse of zelfs nog oudere datering hadden, blijken deel uit te maken van een E horizont en zijn dus natuurlijk van oorsprong. Deze dekken dan ook geen oudere sporen af.

Pas in de Karolingische periode zien we de eerste sporen verschijnen in de westelijke helft van de werkput. Dit zijn eerst paalsporen en kuilen, later komen hier ook greppels bij. Dit blijft voortduren doorheen de volle middeleeuwen tot in de 13de eeuw. Wellicht bevindt dit deel

van het projectgebied zich aan de oostelijke rand van een erf dat zich doorheen de eeuwen lijkt op te schuiven in noordelijke richting. Er zijn hierbij minstens vier fasen te onderscheiden.

In een **eerste fase** in de 8ste en 9de eeuw zijn vooral in het zuidwestelijke kwart van de werkput enkele paalsporen en kuilen te situeren. Er is op basis van de configuratie van de paalsporen geen gebouwplattegrond herkend. Ook de functie van de kuilen is onduidelijk.

In een **tweede fase** lijkt er een erfbegrenzing (enclosure) geplaatst te worden d.m.v. een greppelsysteem met minstens één toegang, in de noordoostelijke hoek. Op basis van het aardewerk, ¹⁴C dateringen op voedselresidu op dit aardewerk en oversnijdingen met andere sporen lijkt deze erfbegrenzing in gebruik te zijn van het einde van de 9de eeuw tot maximaal het midden van de 11de eeuw. Er zijn tal van paalsporen en kuilen uit de late vroege en volle middeleeuwen aangetroffen binnen deze erfbegrenzing, maar ook ten noorden en oosten van deze erfbegrenzing. In deze periode zijn er, verspreid, ook kuilen centraal in het projectgebied aangetroffen. Door de weinig precieze datering van de meeste sporen zijn ze niet duidelijk te linken aan deze tweede fase dan wel aan een **derde fase**, tussen het in onbruik raken van de eerste erfbegrenzing en het plaatsen van de tweede erfbegrenzing in de 13de eeuw. Noch is er een herkenbare palenconfiguratie geïdentificeerd die aan een van de fasen zou kunnen worden gelinkt. De functie van de paalsporen en kuilen is opnieuw onduidelijk. Ten noorden van de erfbegrenzing zijn er twee opeenvolgende lagen aanwezig die mogelijk als looplagen te interpreteren zijn. Het oudste van deze loopniveaus is te dateren in de 10de tot vroege 11de eeuw, wat overeenkomt met de tweede fase. Het jongste is te dateren in de 12de eeuw, wat overeenkomt met de derde fase.

In een **vierde fase**, wellicht in de loop van de 13de eeuw, verschijnt er opnieuw een rechthoekige configuratie van greppels, mogelijk met een toegang in de zuidoostelijke hoek. Wellicht is deze opnieuw als erfbegrenzing te interpreteren, al is valt het niet uit te sluiten dat het simpelweg percelering van hinterland betreft. Er zijn uit deze periode immers binnen de begrenzing van de greppels geen paalsporen en slechts twee kuilen zonder duidelijke functie aangetroffen.

Vanaf de 14de eeuw lijkt het projectgebied, of althans het westelijk gedeelte van het projectgebied, voornamelijk in gebruik te zijn als landbouwgebied. De oudere sporen zijn immers afgedekt door een humeuze landbouwlaag (i.e. de donkere laag in de westelijke helft van de proefsleuf) die vondstmateriaal bevat uit de 14de tot 16de eeuw. Centraal in het projectgebied is er één kuil met een onduidelijke functie uit de 14de eeuw aangetroffen. Aan de oostelijke rand van de werkput is er nog een spoor uit de 15de-16de eeuw aanwezig dat mogelijk eveneens als kuil te interpreteren is. In de zuidoostelijke hoek van de werkput zijn nog een greppel uit de 14de-15de eeuw en een onduidelijk spoor (eind 12de t.e.m. 16de eeuw) aangetroffen. Door een gebrek aan context is het niet duidelijk wat de functie van deze sporen was. Mogelijk is hier de rand aangesneden van een perceel of erf dat iets zuidelijker gelegen is.

Wellicht vanaf de 17de eeuw is het opgravingsgebied voornamelijk in gebruik als achtererf en (moes)tuin/park voor omliggende gebouwen. In de oostelijke helft van het projectgebied zijn 30 kuilen aanwezig, waarvan acht met grote hoeveelheden aardewerk en glazen flessen. Deze laatste zijn als afvalkuilen te interpreteren. Ze zijn hoofdzakelijk in de 18de eeuw en de overgang naar de 19de eeuw te dateren. In drie van de 30 kuilen is afval van bouwen/of afbraakwerken gedumpt. Eén kuil bevatte opvallend veel bot en is mogelijk het graf van een huisdier of een dump van etensresten of slachtafval. De functie van de overige 18 kuilen is onduidelijk. Daarnaast zijn er ook nog drie paalsporen zonder duidelijke functie of samenhang aan te duiden alsook een breed grachtencomplex uit de 18de eeuw aan de (zuid) oostelijke rand van het plangebied. Ook van deze laatste is de functie niet heel duidelijk.

De noord-zuid gerichte arm lag mogelijk langs een ouder tracé van de Ouwegemstraat dat nadien nog gewijzigd is naar het huidige tracé. Na de opvulling van het grachtencomplex is er op het einde van de 18de of het begin van de 19de eeuw een huis op geplaatst. In de zuidoostelijke hoek van de werkput vinden we daar nog de laatste restanten van terug: een vierkante bakstenen constructie van ca. 2,24 x 1,95 m. In dezelfde periode is wellicht de perceelsmuur langs de straatkant opgetrokken. Op het moment van de opgraving was deze nog grotendeels intact, met een opening t.h.v. de zuidoostelijke hoek van de opgraving. In de opgraving is aan de fundering echter te zien dat de perceelsmuur oorspronkelijk ook hier een bovenbouw had. Ten slotte vinden we nog restanten terug van een sierwaterput in de westelijke helft van de opgraving. Het wordt gedateerd op het einde van de 18de tot het midden van de 20ste eeuw.

De resultaten van de opgraving van Ouwegem Pastorietuin zijn *an sich* niet bijzonder in vergelijking met opgravingsdata uit de ruime regio. Ze liggen in de lijn van de verwachtingen voor de ontwikkelingsgeschiedenis van een vroeg middeleeuws dorp zoals die op basis van gelijkaardige sites uit de regio zijn opgesteld in het synthese-onderzoek (in opmaak) naar middeleeuwse nederzettingsevolutie in zuidwestelijk Vlaanderen.

De opgravingsresultaten zijn echter een belangrijke aanvulling op en bevestiging van de oudste vermelding van Ouwegem in de geschreven bronnen (in 830 n. Chr., zie 3.1.2.1). Ze tonen aan dat er inderdaad minstens sinds de 9de eeuw continue bewoning is geweest te Ouwegem. Bovendien geven enkele losse en residuele vondsten van aardewerk uit de Merovingische periode, Romeinse periode en metaaltijden aan dat er mogelijk ook daarvoor reeds (discontinue) bewoning in de nabije omgeving geweest is. Jammer genoeg ligt de kern van de vroege en volmiddeleeuwse erven wellicht net ten westen en/of noorden van de opgravingszone. Toch geven de sporen en vondsten reeds een eerste inkijk in het landgebruik, de ruimtelijke opdeling en inplanting van de site in het lokale landschap en de materiële cultuur van deze 'lieden van Aldo' en hun nakomelingen.

Ook de postmiddeleeuwse sporen, in het bijzonder de verschillende afvalkuilen uit de 18de en het begin van de 19de eeuw, geven een inkijk in het landgebruik en vooral de materiële cultuur en de socio-economische omstandigheden van de bewoners van Ouwegem in die periode en wellicht in het bijzonder de pastoor.

3.9. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK (GERICHT OP NIET-GESPECIALISEERD PUBLIEK)

Het **bureauonderzoek** toont aan dat het projectgebied landschappelijk een interessante positie inneemt, op een heuvelflank langs de Scheldevallei. Gegevens afkomstig van naburige percelen duiden op weinig erosie.

Na een terreincontrole en controleboringen is een groot deel van het oorspronkelijk projectgebied uitgesloten voor verder onderzoek omdat de geplande werken geen invloed zouden hebben op archeologisch erfgoed in de ondergrond.

Het resulterende nieuwe projectgebied situeert zich historisch gezien op een interessante locatie: in de historische kern van Ouwegem, nabij de parochiekerk. Ouwegem wordt het eerst vermeld in 830 n. Chr. als *villa Aldingaheim*, wat staat voor: 'de woning van de lieden van Aldo'. De oudste zekere vermelding van de Sint-Jan-Baptistkerk stamt uit 1123, maar de kerk zou mogelijks teruggaan tot de vroege middeleeuwen (5de-9de eeuw).

De historische kaarten wijzen voor de postmiddeleeuwse periode (vanaf de 16de eeuw) op een sterke continuïteit qua stratenpatroon, bebouwing en grondgebruik van de dorpskom. Het grootste deel van het projectgebied is daarbij onbebouwd en vermoedelijk in gebruik als grasland of tuin. Vaak is er echter ook bebouwing op of net naast het projectgebied weergegeven.

Omdat de impact van de geplande werken op eventueel archeologisch erfgoed t.h.v. het huidige projectgebied niet voldoende kon ingeschat worden, is één **proefsleuf** gegraven. Hieruit bleek dat de oorspronkelijke bodemopbouw vrij goed bewaard was. De toenmalige infrastructuur (sportveld) bleek immers in ophoging geplaatst te zijn. In het oostelijk deel van het projectgebied daarentegen werden recente vergravingen in de ondergrond vermoed door de bouw van een krulbollokaal. Uit een van de bodemprofielen bleek echter dat deze vergravingen niet raakten aan het archeologisch relevant niveau.

Er werd vastgesteld dat archeologische lagen en sporen verspreid over de gehele proefsleuf aanwezig waren, op een diepte van 90-100 cm onder het bestaande maaiveld. Een deel van de aangetroffen sporen wees op de aanwezigheid van bewoning uit de Karolingische periode (midden 8ste – 9de eeuw) en/of de volle middeleeuwen (10de – 12de eeuw). Er zouden ook nog oudere, bleek gekleurde lagen en sporen aanwezig zijn, al waren deze moeilijk om te interpreteren tijdens het proefsleuvenonderzoek.

Waar de geplande werken een impact zouden hebben op dit archeologisch erfgoed is dan ook een opgraving geadviseerd. De vraagstelling voor dit onderzoek was voornamelijk geconcentreerd op het verdere onderzoek van de nederzettingssporen, zoals de aard, omvang en datering. Daarnaast moest dit vervolgonderzoek ook nagaan of er sporen afgedekt werden, enerzijds door een donkere laag in de westelijke helft van de proefsleuf en anderzijds door een blekere laag en sporen in de oostelijke helft van de proefsleuf. De vraagstelling rond de interpretatie van de postmiddeleeuwse afvalkuilen is er pas na de opgraving aan toegevoegd omdat er geen was aangesneden met de proefsleuf.

Tijdens de opgraving is er aardewerk aangetroffen dat bewijst dat er al **minstens sinds de Romeinse periode en mogelijk reeds in de metaaltijden mensen actief** waren t.h.v. het projectgebied. Het aardewerk lag echter niet meer op zijn originele plaats en is terechtgekomen in jongere contexten of natuurlijke verstoringen. Er zijn geen antropogene sporen met deze oudere periodes te associëren. De bleker gekleurde lagen en sporen uit het proefsleuvenonderzoek, waarvan vermoed werd dat ze een Romeinse of zelfs nog oudere datering hadden, blijken deel uit te maken van een bodemlaag die door natuurlijke processen verbleekt is. Deze dekken dan ook geen oudere sporen af.

Pas in de Karolingische periode (midden 8ste - 9de eeuw) zien we de eerste sporen verschijnen in de westelijke helft van de werkput. Dit zijn eerst paalsporen en kuilen, later komen hier ook greppels bij. Dit blijft voortduren doorheen de volle middeleeuwen (10de - 12de eeuw) tot in de 13de eeuw, i.e. het begin van de late middeleeuwen (13de - 15de eeuw). Wellicht bevindt dit deel van het projectgebied zich aan de oostelijke rand van een woonerf dat zich doorheen de eeuwen lijkt op te schuiven in noordelijke richting. Er zijn hierbij minstens vier fasen te onderscheiden.

In een **eerste fase** in de 8ste en 9de eeuw zijn vooral in het zuidwestelijke kwart van de werkput enkele paalsporen en kuilen te situeren. Er is op basis van de configuratie van de paalsporen geen gebouwplattegrond herkend. Ook de functie van de kuilen is onduidelijk.

In een **tweede fase** lijkt er een erfbegrenzing (enclosure) geplaatst te worden d.m.v. een greppelsysteem met minstens één toegang, in de noordoostelijke hoek. Op basis van het aardewerk, ¹⁴C dateringen op voedselresidu op dit aardewerk en oversnijdingen met andere sporen lijkt deze erfbegrenzing in gebruik te zijn van het einde van de 9de eeuw tot maximaal het midden van de 11de eeuw. Er zijn tal van paalsporen en kuilen uit de late vroege en volle middeleeuwen aangetroffen binnen deze erfbegrenzing, maar ook ten noorden en oosten van deze erfbegrenzing. In deze periode zijn er, verspreid, ook kuilen centraal in het projectgebied aangetroffen. Door de weinig precieze datering van de meeste sporen zijn ze niet duidelijk te linken aan deze tweede fase dan wel aan **een derde fase**, tussen het in

onbruik raken van de eerste erfbegrenzing en het plaatsen van de tweede erfbegrenzing in de 13de eeuw. Noch is er een herkenbare palenconfiguratie geïdentificeerd die aan een van de fasen zou kunnen worden gelinkt. De functie van de paalsporen en kuilen is opnieuw onduidelijk. Ten noorden van de erfbegrenzing zijn er twee opeenvolgende lagen aanwezig die mogelijk als looplagen (i.e. het toenmalige grondoppervlak, waar mensen over liepen) te interpreteren zijn. Het oudste van deze loopniveaus is te dateren in de 10de tot vroege 11de eeuw, wat overeenkomt met de tweede fase. Het jongste is te dateren in de 12de eeuw, wat overeenkomt met de derde fase.

In **een vierde fase**, wellicht in de loop van de 13de eeuw, verschijnt er opnieuw een rechthoekige configuratie van greppels, mogelijk met een toegang in de zuidoostelijke hoek. Wellicht is deze opnieuw als erfbegrenzing te interpreteren, al is valt het niet uit te sluiten dat het simpelweg percelering van hinterland betreft. Er zijn uit deze periode immers binnen de begrenzing van de greppels geen paalsporen en slechts twee kuilen zonder duidelijke functie aangetroffen.

Vanaf de 14de eeuw lijkt het projectgebied, of althans het westelijk gedeelte van het projectgebied, voornamelijk in gebruik te zijn als landbouwgebied. De oudere sporen zijn immers afgedekt door een humeuze landbouwlaag (i.e. de donkere laag in de westelijke helft van de proefsleuf) die vondstmateriaal bevat uit de 14de tot 16de eeuw. Centraal in het projectgebied is er één kuil met een onduidelijke functie uit de 14de eeuw aangetroffen. Aan de oostelijke rand van de werkput is er nog een spoor uit de 15de-16de eeuw aanwezig dat mogelijk eveneens als kuil te interpreteren is. In de zuidoostelijke hoek van de werkput zijn nog een greppel uit de 14de-15de eeuw en een onduidelijk spoor (eind 12de t.e.m. 16de eeuw) aangetroffen. Door een gebrek aan context is het niet duidelijk wat de functie van deze sporen was. Mogelijk is hier de rand aangesneden van een perceel of erf dat iets zuidelijker gelegen is.

Wellicht vanaf de 17de eeuw is het opgravingsgebied voornamelijk in gebruik als achtererf en (moes)tuin/park voor omliggende gebouwen. In de oostelijke helft van het projectgebied zijn 30 kuilen aanwezig, waarvan acht met grote hoeveelheden aardewerk en glazen flessen. Deze laatste zijn als afvalkuilen te interpreteren. Ze zijn hoofdzakelijk in de 18de eeuw en de overgang naar de 19de eeuw te dateren. In drie van de 30 kuilen is afval van bouwen/of afbraakwerken gedumpt. Eén kuil bevatte opvallend veel bot en is mogelijk het graf van een huisdier of een dump van etensresten of slachtafval. De functie van de overige 18 kuilen is onduidelijk. Daarnaast zijn er ook nog drie paalsporen zonder duidelijke functie of samenhang aan te duiden alsook een breed grachtencomplex uit de 18de eeuw aan de (zuid) oostelijke rand van het plangebied. Ook van deze laatste is de functie niet heel duidelijk. De noord-zuid gerichte arm lag mogelijk langs een ouder tracé van de Ouwegemstraat dat nadien nog gewijzigd is naar het huidige tracé. Na de opvulling van het grachtencomplex is er op het einde van de 18de of het begin van de 19de eeuw een huis op geplaatst. In de zuidoostelijke hoek van de werkput vinden we daar nog de laatste restanten van terug: een vierkante bakstenen constructie van ca. 2,24 x 1,95 m. In dezelfde periode is wellicht de perceelsmuur langs de straatkant opgetrokken. Op het moment van de opgraving was deze nog grotendeels intact, met een opening t.h.v. de zuidoostelijke hoek van de opgraving. In de opgraving is aan de fundering echter te zien dat de perceelsmuur oorspronkelijk ook hier een bovenbouw had. Ten slotte vinden we nog restanten terug van een sierwaterput in de westelijke helft van de opgraving. Het wordt gedateerd op het einde van de 18de tot het midden van de 20ste eeuw.

De resultaten van de opgraving van Ouwegem Pastorietuin zijn *an sich* niet bijzonder in vergelijking met opgravingsdata uit de ruime regio. Ze liggen in de lijn van de verwachtingen voor de ontwikkelingsgeschiedenis van een vroeg middeleeuws dorp zoals die op basis van

gelijkaardige sites uit de regio zijn opgesteld in het synthese-onderzoek (in opmaak) naar middeleeuwse nederzettingsevolutie in zuidwestelijk Vlaanderen.

De opgravingsresultaten zijn echter een belangrijke aanvulling op en bevestiging van de oudste vermelding van Ouwegem in de geschreven bronnen (in 830 n. Chr., zie 3.1.2.1). Ze tonen aan dat er inderdaad minstens sinds de 9de eeuw continue bewoning is geweest te Ouwegem. Bovendien geven enkele losse en residuele vondsten van aardewerk uit de Merovingische periode, Romeinse periode en metaaltijden aan dat er mogelijk ook daarvoor reeds (discontinue) bewoning in de nabije omgeving geweest is. Jammer genoeg ligt de kern van de vroege en volmiddeleeuwse erven wellicht net ten westen en/of noorden van de opgravingszone. Toch geven de sporen en vondsten reeds een eerste inkijk in het landgebruik, de ruimtelijke opdeling en inplanting van de site in het lokale landschap en de materiële cultuur van deze 'lieden van Aldo' en hun nakomelingen.

Ook de postmiddeleeuwse sporen, in het bijzonder de verschillende afvalkuilen uit de 18de en het begin van de 19de eeuw, geven een inkijk in het landgebruik en vooral de materiële cultuur en de socio-economische omstandigheden van de bewoners van Ouwegem in die periode en wellicht in het bijzonder de pastoor.

04 | BIBLIOGRAFIE

17-0000-00 000000
17-0000-00 000000
17-0000-00 000000
17-0000-00 000000
17-0000-00 000000

4. BIBLIOGRAFIE

4.1. LITERATUUR

ANNAERT R., DE GROOTE K. & HOLLEVOET Y. (2021). Onderzoeksbalans archeologie in Vlaanderen Versie 1, 29/10/2008: Vroege en volle middeleeuwen, *Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed* nr. 168.

DE GRAEVE A. & DE MAEYER W. (2019). *Ouwegem Molendamstraat. Nota proefsleuvenonderzoek – 2018K303*, SOLVA Archeologierapport 169, Erembodegem.

DE GRAEVE A. & DE MAEYER W. (2022). *Outer Stuypenberg. Eindverslag – 2019B352*, SOLVA Archeologierapport 228, Erembodegem.

DE GROOTE K. (2008). *Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen. Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10de-16de eeuw)*, Relicta Monografieën 1, Brussel.

DE SCHEPPER E., DE GRAEVE A., DE MAEYER W. & CHERRETTÉ B. (in opmaak). *Van hoeve tot dorp? Middeleeuwse nederzettingsevolutie in zuidwestelijk Vlaanderen. Synthese-onderzoek 2021*, nog niet gepubliceerd.

DONDEYNE S. & DECKERS J. A. (2019). The ABC soil types : podzoluvisols, albeluvisols or retisols?: A review, in: (eds. Deák J., Ampe C. & Mikkelsen J.) *Soils as recorders of past and present: from soil surveys to archaeological sites: research strategies for interpreting soil characteristics*, 55-64.

MAGERMAN K., DE BEENHOUWER J., SAERENS S. & LODEWIJCKX M. (2013). Archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Asse-Nerviërstraat 60 - 2013 – 2013/159, *Rapporten AGILAS vzw - 2013/2*.

POULAIN M., DESCHEPPER E., PEDE R., BUCKENS M. & CHERRETTÉ B. (2019). *Ouwegem – Pastorietuin. Buurthuis en omgevingsaanleg. Archeologienota 2019L219*, SOLVA archeologierapport 185, Erembodegem.

SAVELS L. & PEDE R. (2020). *Ouwegem Pastorietuin. Nota Proefsleuvenonderzoek 2020E11*, SOLVA archeologierapport 197, Erembodegem.

SWAELENS CH. & DESMET Ch. (2020). *Nota. Kruisem Ouwegem Beertegemstraat 13. Deel 1: Verslag van Resultaten*, Baac Vlaanderen Rapport nr. 1346, Gent.

VANHOUTTE CH. (2019). *Archeologische opgraving. Verslag van resultaten. Eindverslag. Zingem Ouwegemsesteenweg (prov. Oost-Vlaanderen)*, Ingelmunster.

VERBEKE E. (2024). *Huise – Bekestraat. Archeologisch onderzoek*, SOLVA archeologierapport 285, Erembodegem.

VERMEULEN F. (1992). *Tussen Leie en Schelde. Archeologische inventaris en studie van de Romeinse bewoning in het zuiden van de Vlaamse Zandstreek*, Gent.

05 | BIJLAGEN

5. BIJLAGEN

5.1. BIJLAGE 1: LIJSTEN

Bijlage 1 is ingedeeld in een algemene gegevensfiche over het project inclusief trefwoorden, een lijst met overzichtsfoto's, een structuurlijst, een contextlijst⁶³, een sporenlijst, een vondstenlijst en een fotolijst op spoorniveau. Tevens wordt een overzicht geboden van uitgevoerd *post-excavation* onderzoek en mogelijkheden voor verder onderzoek.

We geven hierbij enige duiding met betrekking tot de diverse lijsten in deze bijlage.

De lijsten worden automatisch gegenereerd uit de SOLVA-databank⁶⁴. In deze databank worden tijdens de opgraving en de rapportage alle data die tijdens een archeologisch project worden gegenereerd, samengebracht. Het gaat hierbij dus zowel om velddata (foto's, plannen, beschrijvingen, relaties tussen sporen, vondsten, ...) als documenten die tijdens de rapportage worden gegenereerd (aardewerktekeningen, informatie over behandeling van materiaal, het archeologisch rapport, diverse laboanalyses, administratief archief zoals dagrapporten, ...).

Conform de structuur van de databank (zie hoofdstuk methodologie, verwerking) worden de bijlagen hiërarchisch opgebouwd. Alle velddata worden in de databankstructuur op drie niveaus ingedeeld: spoorniveau, contextniveau en structuurniveau. We verduidelijken met een voorbeeld.

Onder de noemer 'sporen' verstaan we het kleinste niveau van notulering, de kleinste eenheid als het ware: bijvoorbeeld een aflijning in een grondplan of een laag in een kuil bij een coupe-tekening. Dit is het niveau waarop vondsten afzonderlijk worden ingezameld. Verschillende sporen kunnen toebehoren aan een 'context': zo vormen verschillende lagen in een kuil samen de context 'kuil'. Op gelijkaardige wijze kunnen verschillende contexten gegroepeerd worden tot een overkoepelende 'structuur': diverse paalkuilen behoren bijvoorbeeld toe aan de structuur 'gebouw'.

In de databank, en dus ook in deze bijlage, worden de velddata volgens vastgestelde thesauruslijsten toegewezen aan de noemers 'sporen', 'contexten' en 'structuren'. Door archeologische begrippen (gebouw, crematiegraf, grafkuil, laag, ...) via een vastgestelde thesauruslijst aan een specifiek niveau toe te wijzen (spoor, context, structuur), bestaat de garantie dat bij bevraging van de databank naar een bepaald archeologisch begrip, effectief ook alle ingevoerde data in de resultatenlijst voorkomt (anders gezegd, we vermijden daardoor dat 'grafkuil' de ene maal bij 'context', en de andere maal bij 'structuur' wordt ondergebracht).

De lijsten in deze bijlage zijn volgens dezelfde hiërarchie opgebouwd. In de bijlage wordt achtereenvolgens een overzicht gebracht van structuren, contexten en sporen. Op deze wijze kan van 'groot' naar 'klein' afgedaald worden in de informatie. Er wordt bovendien met kruisverwijzingen gewerkt: bij structuren staat vermeld uit welke contexten ze zijn opgebouwd, bij contexten staat vermeld uit welke sporen ze zijn opgebouwd. In omgekeerde richting staat bij de sporenlijsten vermeld tot welke context en structuur een spoor behoort, en bij de contextlijst staat vermeld tot welke structuur een context behoort. De structuurlijst

⁶³ Een structuurlijst en een contextlijst worden in principe enkel bijgevoegd wanneer het een rapportage van een opgraving betreft: structuren en contexten worden in de databank immers pas aangemaakt bij archeologische opgravingen, aangezien op dat ogenblik alle informatie hiertoe aanwezig is. Tijdens een vooronderzoek is dit heel vaak nog niet het geval. Uitzonderingen hierop zijn contexten en structuren die bij vooronderzoek vastgesteld zijn in zones die NIET voor verder onderzoek in aanmerking komen. In die gevallen opteert SOLVA er voor om deze velddata wel toe te wijzen aan een context of structuur, omdat ze zo bevragebaar blijven voor de databank (zie ook infra voor bijkomende argumentatie).

⁶⁴ Zie ook 1.4.1 aangaande informatie over de SOLVA-databank archeologie.

bevat dus een overzicht van gerelateerde contexten. De contextlijst bevat een overzicht van gerelateerde structuren (hoger niveau) en sporen (lager niveau), alsook een overzicht van alle foto's, plannen, vondsten en stalen. De sporenlijst bevat een overzicht van gerelateerde contexten en structuren, alsook een overzicht van alle foto's, plannen, vondsten en stalen. De gedetailleerde spoorbeschrijvingen zijn uitsluitend in de sporenlijsten zelf terug te vinden. Op elk niveau tot slot staat een interpretatie en zo mogelijk ook een datering vermeld.

Voor de duidelijkheid geven we mee dat niet elk spoor noodzakelijk deel uitmaakt van een context (en dus structuur), evenmin als elke context aan een structuur kan toegewezen worden.

Wat de wijze van nummering betreft, geldt als algemene regel dat contexten en structuren de naam dragen van het spoornummer dat als eerste aan die 'context' (en eventueel bij uitbreiding 'structuur') wordt toegewezen. In een rapport zijn het doorgaans de contextnummers en, indien gegroepeerd onder een structuur, de structuurnummers die in de tekst de leidraad vormen.

Tot slot enkele bijzonderheden:

- Verstoringen en 'negatieve sporen', sporen die na couperen geen of een natuurlijk spoor blijken te zijn, worden niet tot het niveau van een context gebracht, maar bestaan enkel tot op het spoorniveau.
- In het geval dat het een rapportage van een vooronderzoek betreft, worden sporen in principe niet aan een context (en bij uitbreiding een structuur) toegewezen. Contexten en structuren worden pas aangemaakt op het moment van een archeologische opgraving, aangezien op dat ogenblik alle beschikbare informatie aanwezig is, en dit dus dan wel een zinvolle oefening is. Tijdens een vooronderzoek zijn heel wat relaties bijvoorbeeld nog niet duidelijk. De enige uitzondering op deze regel wordt gemaakt wanneer bij de verwerking van een vooronderzoek reeds duidelijk is dat de sporen gelegen zijn in een zone die *niet voor verder onderzoek in aanmerking* komt. Dan worden sporen waar mogelijk wel tot contexten gegroepeerd (en worden dus in de databank contexten (en eventueel structuren) aangemaakt). Op deze wijze wordt gegarandeerd dat informatie rond potentiële contexten of structuren niet verloren gaat bij een bevraging van de databank. Een voorbeeld verduidelijkt dit: een geïsoleerde grafkuil, die geen aanleiding geeft tot verder onderzoek, wordt wel als context gedefinieerd in de databank, omdat deze zo ook in de resultatenlijst van een bevraging zal voorkomen. Zoniet zou deze grafkuil voor de databank 'onzichtbaar' worden.

5.2. BIJLAGE 2: FOTO'S, PLANNEN EN TEKENINGEN

5.3. BIJLAGE 3: RAPPORT ¹⁴C DATERING

5.4. BIJLAGE 4 : ONTWERPPLANNEN

5.5. BIJLAGE 5: ALLESPORENPLAN GPL A MET INTERPRETATIE

5.6. BIJLAGE 6: ALLESPORENPLAN GPL B MET INTERPRETATIE

5.7. BIJLAGE 7: ALLESPORENPLAN GPL C MET INTERPRETATIE

5.8. BIJLAGE 8: ALLESPORENPLAN KAROLINGISCHE PERIODE

5.9. BIJLAGE 9: ALLESPORENPLAN VOLLE MIDDELEEUWEN

5.10. BIJLAGE 10: ALLESPORENPLAN LATE MIDDELEEUWEN

5.11. BIJLAGE 11: ALLESPORENPLAN POSTMIDDELEEUWEN